MUGÜ I GUÜMA I MUGÜETÜWA NGEMAÜ
I TAGUCÜÃ I NAANEARÜ

TIKUNAGAWA

CONSTITUIÇÃO
DA REPÚBLICA FEDERATIVA DO BRASIL

TRADUZIDA PARA O TIKUNA

Parceiros: Apoio:

INSTITUTO DE DIREITO GLOBAL (IDGLOBAL)

Diretor–Presidente
Carlos Portugal Gouvêa

Diretora Executiva
Dalila Martins Viol

Coordenadora–Geral
Amanda Teles Marques

Pesquisador(a)
Ademir Garcia
Amirele Porto Machado
Jhelice Franco da Silva
Maycon Flores do Nascimento

ADVOCACIA–GERAL DA UNIÃO (AGU)

Ministro de Estado da Advocacia–Geral da União
Jorge Messias

Secretário–Geral de Consultoria e Advogado–Geral da União Substituto
Flavio Roman

Assessora Especial de Diversidade e Inclusão
Claudia Trindade

Secretária–Geral de Administração
Elisa Monteiro Malafaia

Gestora da Parceria
Jessica Zimmer da Silva

Integrante da Comissão de Monitoramento e Controle
Gabriela da Silva Brandão
Lara Aued
Silvino Hipólito Neto

MINISTÉRIO DOS POVOS INDÍGENAS (MPI)

Ministro de Estado dos Povos Indígenas
Eloy Terena

Secretário–Executivo
Marcos Kaingang

Secretaria Nacional de Articulação e Promoção de Direitos Indígenas
Giovana Mandulão

Diretor do Departamento de Línguas e Memórias Indígenas
Edilson Baniwa

Coordenadora–Geral de Articulação de Políticas Educacionais Indígenas.
Larissa dos Santos Martins

MINISTÉRIO DA JUSTIÇA E SEGURANÇA PÚBLICA (MJSP)

Ministro de Estado da Justiça e Segurança Pública
Wellington César Lima e Silva

Secretária Nacional de Acesso à Justiça
Sheila Santana de Carvalho

Diretor de Promoção do Acesso à Justiça
Gustavo Jorge Silva

Coordenador–Geral de Direitos Indígenas
Marcos de Almeida Matos

Coordenadora–Geral de Justiça Socioambiental e Direitos Territoriais
Estella Libardi de Souza

Coordenadora de Justiça Socioambiental e Direitos Territoriais
Julia Zucchi Natour

REDE DE MULHERES INDÍGENAS DO ESTADO DO AMAZONAS – MAKIRA E'TA

Vice–Coordenadora
Rosimere Maria Vieira Teles

Tradutor(a) Tradicional
Professor Atos Fermin Vasques
Professor Bernabé Bitencourt Serra
Professor Decüracü–Teodorino Manduca Carvalho
Mendison Chota Agostinho

PROJETO GRÁFICO

Design de capa
Cristian Wari'u

Diagramação
Alan Costa de Brito da Rocha

Texto em Tikuna revisado por
Osias Guedes Alberto

Título: Maĩyugüarü Conü Ma'ũãũ I Mugüwa: Mugü I Guũma I Mugüetüwa Ngemaũ, OIT Nhumatchi ODS Nagagüwatama Ümatüũ – Tikũnagawa

Subtítulo: Língua Indígena Viva no Direito: Constituição Federal, OIT 169 e ODS Traduzidos

Coordenação Técnica: Dalila Martins Viol, Edilson Baniwa, Gabriela da Silva Brandão, Jessica Zimmer da Silva, Julia Zucchi Natour, Lara Aued e Silvino Hipólito da Silva Neto.

Instituições Responsáveis: Advocacia–Geral da União, Ministério dos Povos Indígenas, Ministério da Justiça e Segurança Pública, Instituto de Direito Global.

Ano de Publicação: 2026
Edição: 1ª Edição – Junho de 2026
Local de Publicação: Brasília/DF
Formato: Impresso e Digital (pdf)

Número de páginas: 452

Projeto Gráfico: Cristian Wari'u Tseremey'wa
Diagramação: Alan Costa

Colaboraram com as publicações das traduções no âmbito do LIVD: Ademir Garcia, Amanda Teles Marques, Amirele Machado, Ana Rita de Calazans Perine, Andrei Mendes de Andrades, Atos Fermin Vasques, Bernabé Bitencourt Serra, Carine Saez, Carolina Augusta de Mendonça Rodrigues, Celestiel Kri da Silva, Crizantho Alves Fialho Neto, Decüra-cü–Teodorino Manduca Carvalho, Eliel Benites Kaiowá, Elizabeni Barbosa Almeida, Fernando Costa Gomes, Geniniana Almeida Barbosa, Gilmar Veron Alcântara, Isabela da Silva, Jeronimo Franco da Silva, Jhelice Franco da Silva, Jucemari Mĩnká da Silva Corrêa, Kesia Valderes Jacinto Mũtẽ, Leonel Kãka Caetano Chaves, Lileia Pedro de Almeida, Lúcia Assis Morais, Maicon Flores do Nascimento, Mariana Cavalli Libardi, Maurício Vẽn–Tahn Salvador, Mendison Chota Agostinho, Renata Castelão, Rosane

Gonçalves da Costa Warken, Rosimere Maria Vieira Teles, Selvino Kokaj Amaral, Sue Elen Lievore, Valdelice Veron, Vanessa Ferreira Gamarra, Viviane Jag Fej Farias, Voninho Benites Pedro.

Licença de uso: CC BY (Atribuição 4.0 Internacional)

Contato: lingua.indigena@agu.gov.br
Site: www.livd.org.br

Rü Programa Língua Indígena Viva no Direitogu i deaũ

Rü programa língua Indígena Viva no Direito (LIVD) rü nagu narü ĩnü na tüũ na poráẽgüũ rü nhumatchi nüũ na ngetchaũãcü tümagagü ya guama ya natucumügü taguarü naanewá maẽẽ, nanüũ tacua'güũca' tümaarü poragü.

Rü nawanapuracüe i wüigu i nhaagü Advocacia Geral da União (AGU) rü namaã Ministério dos povos Indígena (MPI) rü nhumatchi Ministério da Justiça rü Segurança Pública (MJSP). Rü wüiwá na ngemagü na nhaã tamaẽpü i natücumügü Kaiowá, Kaingang, rü nhumatchi Tikuna, na nagagüwá na ngeaũca' i mugü i guũma i mugüetüwá ngemaũ, erü (IBGE) nüũ i ugu rü nhaã tamaepü i natucumügü ni rü mumẽgüũ nagagüwá i deagüũ i 2010gu.

Rü nümagü rü nüũ na cua'gü na wüitchigü i natucumügü rü yima conü ya nawa ya deagücü rü aũriãcüma rü namẽ, na ngemaãcü naüãũca' i nguẽgü rü cua'gü nagu i deaũ i poragü ya wüietchigüca' i ĩũ rü nhumatchi guaneca'iĩũ na ngemaãcü nüũ ta cuagüũca' i poragü i woetama marü i ngemagüũ i tümagagüwátama, nacümagü i ãũriãcüma megüũ naca' i maĩyugüarü po'ũ.

Nhema nhaã puracü i ngemaũ (LIVD) rü norü ügümareniĩ na taguarü naane nüũ na cuaũca' nanangemagüũ i muũma i natucumügü i nüũ ngemagüũ i nacümagü rü nhumatchi conü ya nawa ya deagücü rü norügütchigütama, na ngemaacü na üũca'rü naügüũca' i wüi i natchiane i taueũtama i üeũ, na ngemaãcü guũma ya natucumügü nüũ na ngemaũca' i porá i taguarü naanewá.

Rü Instituto de Direito Global (IDGlobal) rü nia yau nhaã projeto LIVD nawá wüi cá i guane ya duẽẽgüca'i ĩũwá na ngemaãcü na namaã na cuaũca', rü nanaüũca' i nhaã puracü rü tümaca' na cagü ya natücumügü ya duãtagüarü i ĩũ rü nhumatchi nguetanüũgü i maĩyugü i ĩgüũ i woetama naca'ngueũ i ngema puracü rü naetüwá marü nawá i üegüũ i ngema ngú, na nüũ na daumatügüũca'.

Rü nhaã puracü rü naü namaã i natücumügü i duãtagüarü i ĩgüũmaã na meã niũũca' rü ngema wüitchigü i natücumügü rü tümamaã na puracüegü

ya duãtagü ya tamãẽpü i natücumügü i nawá ngemagüe i nhaã projeto: Rü rede de mulheres Indígenas do Estado do Amazonas – Makira E'ta, rü wüigu i Tikunagü maã na puracü; Rü Associação de Difusão Cultural de Canela – ADICUCA; rü wüigu na puracü i Kainganggü maã; Rü nhumatchi Instituto Ixiru Ete – Pai de Todos Tekoha Laranjeira Nhãnderu rü wüigu namaã na puracü i Kaiowágü.

Sobre o Programa Língua Indígena Viva no Direito (LIVD)

O Programa Língua Indígena Viva no Direito (LIVD) é uma iniciativa que visa promover o reconhecimento e a valorização das línguas indígenas no âmbito jurídico brasileiro.

A ação é promovida pela Advocacia–Geral da União (AGU), com o apoio do Ministério dos Povos Indígenas (MPI) e do Ministério da Justiça e Segurança Pública (MJSP). Dentre os seus objetivos, encontra-se traduzir a Constituição Federal, OIT 169 e ODS para as três línguas indígenas mais faladas no país — Kaiowá, Kaingang e Tikuna — conforme o Censo de 2010 do Instituto Brasileiro de Geografia e Estatística (IBGE).

O programa reconhece o papel fundamental das línguas originárias na construção de uma justiça mais plural, inclusiva e democrática, possibilitando que as comunidades indígenas tenham acesso direto, em sua língua materna, aos principais instrumentos normativos jurídicos de proteção aos povos originários.

O LIVD representa um passo significativo na construção de um Brasil que reconhece sua diversidade cultural e linguística como pilar da democracia, ao assegurar que o direito seja efetivamente acessível a todos os povos que compõem a nação.

Por meio de chamamento público, o Instituto de Direito Global (IDGlobal) foi selecionado para executar o LIVD e para essa missão reuniu organizações da sociedade civil, pesquisadores indígenas e especialistas indígenas em linguística.

A execução do projeto é fortalecida por uma atuação em rede com organizações da sociedade civil diretamente vinculadas às comunidades participantes: a Rede de Mulheres Indígenas do Estado do Amazonas — Makira E'ta, que atua junto ao povo Tikuna; a Associação de Difusão Cultural de Canela — ADICUCA, ligada ao povo Kaingang; e o Instituto Ixiru Ete – Pai De Todos – Tekoha Laranjeira Nhãnderu, vinculado ao povo Kaiowá.

Na wüitchigü i natucumügü arü naanewá na ĩũ

Nagagu na nüũ na ngetchaũgüũ i nhema Convenção nº 169 da Organização Internacional do Trabalhowá nüũ i uũ, rü naũpa nana üaũ i ngema puracü na nagagüwá na ngeũ i ngema tamaepü i natucumü rü tümatanüwá naĩ rü nanawe'gü na nhuacü ta nanaügüũ rü nhumatchi na marü tana yaugüũ ya duãtagü i nhaã tamaẽpü i natucumügü Kaingang, Kaiowá rü nhumatchi Tikuna arü.

Rü ngema niĩ tikunagawa nangeũ rü Tamaẽpü'tchipe'egu ni yauye. Rü norü ügütchipe'ewa rü Tikunagawa nana ngegü ngema artigogü maĩyugütchigagu i de'agüũ rü maĩyugüũ rü ngüeẽgüũ, rü ngema wüitchigü i natucumügü i maĩyugü i ĩgüũ nawa ngemagüũ nüũ i ugügu. Rü norü taretchipe'ewa rü tikunanagawa nange i ngematogüamatchigü i artigogü i Mugüpaneẽ arü. Rü norü gu'wa rü tikunagawa nanangegü ngema Mugü i Guũma i Mugüetüwa ngemaũwa ngemagüũ i artigugü, rü naẽtü Convenção nº 169 i OITarü rü nhumatchi ngema ODS). Rü wüitchigü tchipe'earü gu'utchiwa rü wüine i comunidadewa nanangegü na ngemaãcü ya duũẽ'gü nüũ tadaumatügüũca' rü nawa ta ugütaegüũca' rüena marü na weguũ rüena tama, na ngemaãcü tana yaugüũ i ngema ümatü.

Rü ngemaãcü na üaũ i ngema puracü nana mẽũca'i ngema ümatü rü nhumatchi namaã na wüiguũca'i ngema mugüwá rü ümatüũ rü nhumatchi nüũ na ngetchaũgüũ i ĩnügü rü nacümagü i woetama i tümaarü iĩgüũ ya wüitchigü natücumügü, rü nhemaãcü weguyaũũ i ngema puracü na tümagagüwá na ngeũ i mugü i guũma i mugüetüwá ngemaũ ya tamaẽpü i natücumü.

Consulta Prévia e Validação

Em respeito aos princípios estabelecidos pela Convenção nº 169 da Organização Internacional do Trabalho, todas as etapas que antecederam a tradução foram realizadas mediante consulta prévia, livre e informada junto aos Povos Kaiowá, Kaingang e Tikuna.

A tradução foi desenvolvida em três etapas. Na primeira, foram traduzidos os artigos da Constituição Federal considerados mais relevantes para os povos indígenas, segundo avaliação dos próprios indígenas envolvidos no processo de tradução. Na segunda etapa, foi traduzido mais um terço do texto constitucional. Por fim, realizou–se a tradução do restante da Constituição Federal, bem como da Convenção nº 169 da OIT e dos ODS). Ao término de cada etapa, a tradução foi apresentada à comunidade in loco para validação do conteúdo, garantindo que todos os termos, conceitos e interpretações estivessem cultural e linguisticamente adequados.

Esse processo assegura que a tradução preserve, simultaneamente, a precisão jurídica indispensável e o respeito à cosmovisão, aos valores e às formas próprias de expressão de cada povo indígenas participante.

NO'RÜ WE'RUÜ̃

Nha Programa Língua Indígena Viva i Direito (LIVD) rü nagu niũ nhema nama i nhema mugü i Feral i 1988wa nüü yauü rü naüü i wüi natucumü we'guü rü memareü rü ngetchã'üwe'ei rü nhema instituiçãogü i nawa' nhemagü'ü i nha puracü rü nagu naĩ' i nhema no'rü ügü i nhema nacüma i nü'ü cua'ü rü nhu'matchi naporaeü i nhema ya guürãü i nhaa tagucüa'tucumü rü na yeerawa' na iẽtanüü.

Rü nhema puracü i we'guü rü nha LIVD rü nayanguutchi nawa' nhema na wüigu na iü rü ya nga'igü'ü namaã i Advocacia-Geral i Uniãoarü rü Ministerio i nhema maiyu'güma cua'ü rü Ministerio i Justiça rü Segurança Pública rü nhu'matchi nhema Organização i Sociedade Civil i Instituo i Direito Gloral arü rü nhema nawei na nügüma ya nga'igü'ü i nhema ma'üma namawa' rü mecümaãcü rü nhema nããe meü i guãca'ma iiü rü aicuma ya nguueü rü naporaeü i nhema maiyu'gü arü megü.

Nhema Portatia Interministerial AGU/MPI/MJSP nº 1 i 18 ya tawemücü abril arü i 2024gu i naügüü i nha LIVD rü nanaü i ya tarerãü i nacüma i nawa i nidiü i:

I – tradução rü nhema yaücutchiü i nhema mu rü ümatü rü mugü;

II – ngu' rü ngu'ẽ nawa nhema mugü i nhaa taguanearü rü nhu'matchi togü i natchiüanearü rü nhema duugütucumütchiga rü nhemana ya guürãüü i nhema maiyugütucumütchigagü.

Nhema nüirãü nacümawa' rü i maiyugütucumügu ideaüwa rü nhema progrma rü nanaü na dũuegüme'ewa nanangeü inhema traduçãogü rü nhema ümatügü'ü i maiyu'gügawa' nhema mugü i Federal arü i 1988gu i nhema ngutaque'e i nº 169 i Organização Internacional i Trabalho (OIT) rÜ nhu'matchi nhema Objetivogü i Desenvolvimento Sustentavel (ODS) i ONU arü.

Nhema no'rü tare nacümawa' rü nhema programa rü nagu nadawenü na nanaüü i puracütchiga nge'tata naca tüü i'nangueeüwa i naca' i deagü natchiga i nacümagü i guãca'ma iiü rü nhema puracü rü nameni na nha tagua-

cüã arü mugüguta yaũü rü nhu'matchi nhema natchiüane arü mugügu rü nhu'matchi nhema duuegütucumü rü maiyugüarü iãnegücümaãcüta yaũü.

Nhema traduçãogü i nhema mugüarü i nhema tamaẽpü' i maiyu'gügawa' i rü mumaegü'ü i duugü nawa' i deagü'ü i nha taguanewa – Tikuna rü Kaiowá' rü Kaingang – rü na naü na mea nüta cua'eüca i natchiga i nhema mugü rü nhema cua'gü nhu'matchi nhema poragü i maiyu'gügawa wü'matü'üãcü.

Nhegumarüũtama rü nayanguutchiẽgü i to i pora i aurima meũ i nhema mugü ümatü'üwa' marü nüü ya utchigaü rü nhema poragü i ngu'ca iiü; Nhema engu'gü arü ügü rüta nhema tcho'ügügawa'ta nii rü nhema maiyugüarü iãnegüwa'rütata tümagügawatatamanini rü nhu'mtchi nhema tümagütama nüü tacua'eiãcütanii ya ũũ.

Nhema Língua Indígena Viva i Direito rü to i namani na nhemacü aicuma ta na Estado tayanguẽü i nhema Carta Magna nüü yauü rü no'rü art. 231wa: na nünacua'ü i nhema maiyu'gütucumü arü me rü nacümagü rü nagagü rü õgü rü nhema nagu yaõgü'ü.

Rü ãurima nameni nhemaacü yayima maiyugüarü ianegü na wipe'ewa na nhemagü'ü nhema nha traduçãowa' i nagagüwa nhu'ma nhama maüü rü nacümagü ngetchãürüũ rü nhu'matchi na nüü i cua'ü na nhema ya yima ya guürãügüne ya maiyu'güarü iãne rü na nhemacü nhema tradução na nhema nucümãügü i no'rü o'igü nagu maẽigu yaũü rü nããegü rü norü o'igügu rü natucumügu rü naünegügu.

Nhemacü nhema LIVD arü puracü rü ni ngu nagagu na nhema maiyu'güerugüma nanapuracü'ü rü nhema yagü'ü i maiyu'güarü ianegwa' nhemagü'üma na napuracü'ü rü nhema natchi'cagü arü yeerawa' rü ngu'eẽtaeruügü rü nhema natchigaca' nguegü'ü rü nha progrma rü naü na nhemacü aicuma maiyu'güca' yaĩü rü nha taguanema cua'ü me'ewa nanhema i nhema pora na nagu ya deaü i nhema ya guürãü i nacümagü na wüiwa' nanhemagü'ü rü nhema nagu narü inüüni nanaüü rü nayanguẽü na nhemacü nhema tradução i nha mugüarü i Tikunagawa rü Kainganggawa' rü nhu'matchi Kaiowagawa' na wüi puracüruũ i maüü ya ĩ'ü rü nagu ya dea'güü rü nüü nainüeü.

Nha LIVD rü ãurima namenii erü wüi puracü i nguuni erü maiyu'güü nainüe rü wüi puracütchiga i nücua'ü nhu'matchi nü ngetchãü i tücümagü rü tümagagü ya yiema duuegü ya nucümacürüwa nha tagu arü naanewa mãe'ẽ rü numa maee naüopatama nhema nha naane na ya yauyegüü rü nhemacü nanaü i nha mugü arü tradução na nangemaü i nhemana maiyu'gücümãü nanangetchãügü'ü rü nhemacü tanaügü i wüi nama i aicuma nhema guãma rü guü i nacümagüma i mea i deaü.

Rü nhegumarütama rü nhemarü wüi poragü i guãca'ma iiüni i nagu ideaü i megüü i poragü rü wüi puracü i justiçatchi rü nhu'matchi mugütchi i nü dauü i nhema marü i nguü i nhema mugü i 1988wa i OIT 169 arü rü nhu'matchi ODS arü.

Cü nhema Progrma Língua Indígena Viva i Direitowa toomatchi i ügüwa' nhemagüῦ nagu ĩĩ na nhema naügüüca' i wüi natucumü i nü'na nhemaü i megü rü ngetchaügü rü cü nhema ümatü i nhu'ma traduzidoü i Tikunagaca' rü Kainganggaca' rü nhu'matchi Kaiowágaca' yeeracü wüi puracüruῦ i mugü nagu maü yii – aicuma nawa' ya ngu rü naanewa' rü nagawa' rü nhu'matchi guüma nhure nha taguanewa maeü i duugü arü mãü'newa na nhema.

Advocacia-Geral da União
Ministério dos Povos Indígenas
Ministério da Justiça e Segurança Pública

APRESENTAÇÃO

O Programa Língua Indígena Viva no Direito (LIVD) segue o caminho apontado pela Constituição Federal de 1988 rumo à construção de uma sociedade livre, justa e solidária. As instituições envolvidas no projeto partem da convicção de que cada iniciativa que reconhece e valoriza a diversidade do povo brasileiro é um avanço nessa direção.

Com tal missão no horizonte, o LIVD nasceu da união de esforços entre a Advocacia–Geral da União, o Ministério dos Povos Indígenas, o Ministério da Justiça e Segurança Pública e a Organização da Sociedade Civil Instituto de Direito Global (IDGlobal). Uma parceria institucional que revelou, ao longo do percurso, caráter integrador e social, espírito de transversalidade e fidelidade à diretriz de fortalecimento da cidadania dos povos indígenas.

A Portaria Interministerial AGU/MPI/MJSP n°1, de 18 de abril de 2024, que institui o LIVD, estabelece os dois eixos em torno dos quais o programa deve girar:

> **I –** tradução e integração de normas, documentos, termos, conceitos e institutos jurídicos;
>
> **II** – formação e capacitação em conteúdos relacionados à legislação nacional e internacional, bem como a valores sociais e culturais das diferentes comunidades indígenas.

No primeiro eixo, em diálogo com os povos envolvidos, o programa se propõe a entregar à sociedade as traduções, escritas nas línguas indígenas, da Constituição Federal de 1988, da Convenção n° 169 da Organização Internacional do Trabalho (OIT) e dos Objetivos de Desenvolvimento Sustentável (ODS) da Organização das Nações Unidas (ONU).

No segundo eixo, o programa resultará na construção de planos de formação capacitação em conteúdos destinados a promover o diálogo intercultural. Os planos devem envolver temas relacionados à legislação nacional e internacional e aos valores sociais e culturais das comunidades indígenas.

As traduções dos textos jurídicos para as três línguas indígenas mais faladas no País — Tikuna, Kaiowá e Kaingang — corporificam o direito de acesso à informação, ao conhecimento e à cidadania dos povos em suas línguas maternas.

Ao mesmo tempo, materializam outro direito fundamental previsto na Constituição, o Direito à Educação: "O ensino fundamental regular será ministrado em língua portuguesa, assegurada às comunidades indígenas também a utilização de suas línguas maternas e processos próprios de aprendizagem" (CF 1988, art. 210, § 2º).

O Língua Indígena Viva no Direito é mais um passo para a efetivação de um dever do Estado previsto na Carta Magna, em seu art. 231: o dever de reconhecer aos povos indígenas sua organização social, costumes, línguas, crenças e tradições.

É fundamental, portanto, que as comunidades indígenas sejam protagonistas no processo de tradução para suas línguas, como um ato de respeito ao modo de vida, tradições e experiências das diferentes comunidades, mas também para que as traduções possam refleti–las em seus aspectos cosmológicos, espirituais, ancestrais, étnicos e de gênero.

Nesse sentido, as ações do LIVD foram realizadas com o envolvimento direto de lideranças, anciãos e comunidades indígenas, além de organizações locais, professores e pesquisadores do tema. O programa foi construído, executado e validado "com" e "pelos" povos indígenas, cabendo ao Estado Brasileiro o papel de facilitador do diálogo intercultural. O objetivo da dinâmica adotada foi garantir que as traduções dos textos jurídicos para as línguas Tikuna, Kaingang e Kaiowá sejam instrumentos vivos, falados e ouvidos.

O LIVD é, em sua essência, uma ação de escuta. Um projeto de reconhecimento e de respeito à diversidade cultural e linguística daqueles que habitam as terras brasileiras desde muito antes de qualquer demarcação. Ao promover a tradução de normas, respeitando os valores e contextos de cada comunidade, estamos construindo pontes reais para o diálogo intercultural.

Ao mesmo tempo, é uma política pública que realiza direitos fundamentais, um ato de justiça histórica e constitucional, que confere materialidade ao texto da Constituição de 1988, da OIT 169 e dos ODS.

Que o programa Língua Indígena Viva no Direito inspire outras iniciativas pela construção de uma sociedade livre, justa e solidária. Que mais vozes sejam ouvidas. Que mais pontes sejam construídas. E que os textos agora traduzidos para o Tikuna, o Kaingang e o Kaiowá sejam, cada vez mais, instrumentos jurídicos vividos — na prática, no território, na língua e no coração de todos os brasileiros.

Advocacia–Geral da União
Ministério dos Povos Indígenas
Ministério da Justiça e Segurança Pública

NO'RÜ ÜGÜ I ÎNÜ

Ngema nagama puracüema cua'gü i nha taguanewa' rü güguma wo' nü' nanhema i nhema yatügü itcho'ügücümaarü pora nge'ta na nhemaü nhema na i'nanaüütchigüü i nacümagü rü nagagü yeeratürü yiema maiyugütagüga rü nhemaãcü nhema rü na naü na yiema maiyugütagügae'tüwa na yugü'ü na nhemacü tauwa'ma na namegü'ü.

Nhema Jesuítagü arü orewa' i ngupetüü i nhema nguneü i XVI-XVII rü ni ngu i nhema popera i muüma i nguneügu rü nhema taguanetchiga rü tama na nhemana meamare nhema daigü rü yugü i nhema yatügü i tcho'ügü ügüüwata na nhemagü'ü notürü nhaani nhema aicuma na tüü narü õegü'ütaa ya yima maiyugü rü tüü na da'iü rü tüÑ nayagÑ'egü'ütaa ya yiema maiyu'gütucumü rü nhema tümaarü cua'gü rü tümacümagü rü tümagagü rü nhema nucümaügü i tüamarü cua'gü rü nhu'matchi nhema tümatchigagü.

Nhema mugü i 1988 arü rü nanaü nhema taüma tomarãü e meü tümaca' ya yiema maiyugü rü nhu'matchi nhema oregüwa rü nhemacü na nawe'ü i nhema maiyu'gü arü wü'gü rü nhema natucumü i nhemaüwa' rü na nango'ẽ i nhema nagagü ya gÑürãügü'ü rü nhu'matchi nhema megü nhema maiyu'gü arü iãnegüwa nhemagü'ü rü nama na nga'uü naca' na yeeraeü rü nhu'matchi ya poraetchigüü i nhema nacümagü.

Rü ngema no'rü gu' i decadagu rü nü ta daugü i ya guürãü i traduçãogü rü publicaçãogü i maiyu'gügawa'iiÑ rü nhema tüü nawa' na gagü i nhema mudança i nhema traduçãocümawa' i üpaama nhema yatügü i tüü da'iüme'ewa na nhu'ma nayatomarãü na nhemacü yiema maiyugüta na nhema tümaarü oregüwatama na tügüma tarü îü rü tümagagüwa' rü tümacümagüwa' rü nhema arü yeera nhema nha publicaçãogü rü tüna nanaã i wüi namaü na nhemacü ya yiema togueamatchigü ya wüietchigü nawe'na nhema daigü rü yü arü aipewa' tü' nanhemaü i na nütadauü i nhema natchiga rü nhu'matchi' nhema meigü ga yeguma tam tüna naãgü'ü rü tü'ü nüü na oo'gü'ü.

Natchiga i nhema naguta iÑÑ (Sobre o Programa)

Rü nhema nha i dawenüwa' ni ya nguutchiü i nha Programa Língua Indíge-

na Viva no Direito (LIVD) rü natanüni i nhemana nama ya ngaiü i Advocacia-Geral i União arü rü Ministerio dos Povos Indígenas (MPI) rü nhu'matchi Justica arü rü Segurança Publica (mJ) rü Organização i Sociedade Civil arü (OSC) rü nhema nüü ya ngautchãüni na naüü wüi nama ngeta' yiema maiyu'gütucumü na mea tügüü ta inüegügü rü nhu'matchi nama ta cua'ei i no'rü ü rü no'rü ngueẽ i nhema nha tagucü'ã arü mugu rü na togawa' na wümatü'ü i nhema nha mugü i Federal i 1988arü rü OIT 169 arü rü ODS arü i Tikuna rü Kaiow´' rü Kainganggügawa'.

Ngema nha programa rü nanaü wüi mudança i nhema traduçãocümawa i nhema nacüma i yema yatügü i nucüma tü da'iarüwa' naca' i nhema wüi i nama ngeta' yiema maiyugütucumü na nhema tümagüarü oregüwa'tama na tügüma tarü iü, tümaga rü tümacümagüwa' rü natchigani i "Ngewa'cã'ü mãü" rü nhema "Meã i mã'ü nhu'matchi na i mãüü meã" nhema nagagüãewa' rü nhu'matchi nhema nü i dauüwa' rü nhu'matchi maiyu'gü arü daegütucumüwa' rü nha puracü i tradução arü naca' i maiyu'güga rü ta nhema yima taunecü i guü natchiüanegü arü decada i maiyugüga arü i nhaügu i uu: "tauma ta'cü i togu i uu rü tama toma ta nhemagüacüta ningu" nhaüwa ne nau.

Nhema natucumügü u nawa nhemagü i programatchiga

Kaingangtucumü IBGE 2022 nüü i'ugu rü nhemani wüi natucumü taü nhu'matchi natucumü ãurima ngo'ü i i numa taguanewa' rü 45,8 mil mani i no'rü duugü rü estado i Rio Grande do Sul rü Paraná rü Santa Catarina nhu'matchi São Paulowa' ni na nhemagü rü Kaingangga rü Jêtucumüwa' nanhema rü nhamarüta ta nhemagü ya dũegü nawa' i deagü'e rü i' nha nhema nhama wüi taüma nacümagü i tügü nawa' tügü ta cua'güüruüni.

Kaiowatucumü rü no'ri arü ügügutama Mato Grosso do Sul arü sulwaama na nhemagü rü nhamarüta ãurima nama ninga'igü i nacümagü rü no'rü õgü i tekohama rü naanegü i üüneüma rü nhemaacü wo' na tcho'ügü nüna a pugü'ü i no'rü naanegü rü nhemaãcü rü wüigu naĩ i nawa i Aty Guasu na nhemacü na naporaegü'ü i nhema no'rü lutagü i wüigu naügü'ü rü na nhemacü na nhema nagagüna nadaugüũ nhu'matchi na naporaẽü i teko porã – i mãü meü rü wüiguü rü IBGE 2022 nü iugu rü 58,6 mil ni rü nhema nagagü rü tupi-guarani tucumüwa'ni na nhemaü.

Tikunagütucumü rü narü mumae rü 74 mil mani i no'rü duugü rü nü aurima tatüma rü nainecüma wüiwatama nahemagü rü no'rü ianegü rü Alto Solimões ni nanhemagü'ü rü ĩanegü ya Tabatinga rü Benjamin Constant nhu'matchi Amaturawaamani na nhemagü'ü rü ta 8 mil nii i Tikunagü i Colômbiawa' rü 7 mil ni Peruwa'ama rü naga rü Tikunatamani naega rü nü yaugügügu rü natauma i to nagagü i natanüwa' na nhemaü rü nüicamareni rü yeeracü ãurima nawa' nideagü.

Nhema nha ngewaca'ü i tradução i mugü i Federal i 1988 rü OIT rü ODS arü i Kiowa' rü Tikuna rü Kainganggügaca' rü nhema mea nü cua'güü na tare i nagawa' i deagü'ü ni utare'e rü nhu'matchi na nünangetchãügü'ü nape'ewa nhema natucumügücüma rü cua'gü i maiyu'güarütama na nhema nüü ya nga'uca' i nhema aicuma meü i tradução rü nagu rü inü rü wüi nguneügu rü nhema mugüwa' nhemagü'ü rü nhu'matchi na mea nüü tacua'eüca' ya yiema tama nha tchõügüga portuguêswa' ideagü'e.

Nhema nguneügügu nha puracü rü nü'na nhema i ya gu'ürãü i gutchãügü rü notürü ãurima name erü nha LIVD rü nanaü i taüma puracü naca' i maiyu'gü i nhema marü nü cua'ei i na naügü i nhema nacüma i maiyu'güarütama iiü rü nhemawe'na nha programa rü nanaü na nhemacü nagu narü inüeü i nhema inügü i nucümãügü'ü na nhemaacü nana ügüüca' nhema tradução nhema wüitchigü maiyugütcumüna ngaicamüãcü rü tama nhema nha yatügü i tcho'ügü nagu rü inüeüãcü rü nhemacü na nhema inügü i woetama maiyu'güarü iiüãcü.

Rü nhemaacü no'rü guwa rü na nhemaü i wü'matü i mugü i Tikuna rü Kaiowá rü Kaingangügawa rü nanaüta na yima maiyu'gü arü ianegü i nhema nagagüwa' i deagüne' na nüna cua'eü rüta na no'rü poragüca'ta i'nacagü'ü rü nana poraẽüta i nhema nacümagü rü nagagü rü nhema nucümaügüü nacümagü rü wüi meigü i Kaingang rü Tikuna nhu'matchi Kaiowa'güarüca' iini rü maiyugütucumügüca i tagucü'agü rü nhema poragü i gua'neca'maiini.

Prof. Edilson Baniwa
Diretor do Departamento de Línguas e Memórias Indígenas
Secretaria Nacional de Articulação e Promoção de Direitos Indígenas
Ministério dos Povos Indígenas

PREFÁCIO

A política linguística no Brasil sempre foi de superioridade eurocêntrica, excluindo as culturas e as línguas, sobretudo dos povos originários. Isso se deve a forte colonização da linguagem indígena.

A tradução jesuítica, ocorrida no século XVI–XVII, desempenhou por muito tempo um papel, na história brasileira, não de simples cúmplice da violência colonial, mas, especialmente como instrumento de invisibilização, marginalização e apagamento dos povos indígenas, seus saberes, suas culturas, suas línguas, suas epistemologias e suas trajetórias históricas.

A Constituição de 1988 tem permitido mudanças significativas na relação entre a tradução e os povos originários. Assim, ao apresentar reescritas indígenas, as coleções em questão ressaltam a diversidade de vozes e perspectivas existentes nas comunidades indígenas, contribuindo para a valorização e o fortalecimento de suas culturas e identidades.

Nas últimas décadas observamos diversas traduções, publicações nas línguas indígenas, isso nos leva a contemplar uma mudança de paradigma na tradução, de um instrumento colonial para um meio pelo qual os povos indígenas podem (re)encontrar suas narrativas, línguas e culturas. Além disso, essas publicações também têm proporcionado uma oportunidade para que outros indivíduos dentro de contextos pós–coloniais acessem histórias e perspectivas que lhes foram negadas.

Sobre o Programa

É nessa perspectiva que nasce o Programa Língua Indígena Viva no Direito (LIVD), resultado da parceria institucional entre a Advocacia–Geral da União (AGU), os Ministérios dos Povos Indígenas (MPI) e da Justiça e Segurança Pública (MJ) e Organização da Sociedade Civil (OSC), visto que seu objetivo é criar uma ponte de entendimento entre os povos indígenas e os responsáveis pela formulação e aplicação das leis brasileiras, traduzindo a Constituição Federal de 1988, da OIT 169 e ODS para as línguas Tikuna, Kaiowá, Kaingang.

Este programa contempla uma mudança de paradigma na tradução de um instrumento colonial, para um meio pelo qual os povos indígenas podem (re)encontrar suas narrativas, línguas e culturas. Significa “Vida Nova”, o “Bem Viver e Viver Bem” material e espiritual das línguas e linguagens indígenas. Este trabalho de tradução para línguas indígenas também vem ao encontro do ano internacional das décadas das Línguas Indígenas que tem o lema: “Nada para nós sem Nós”.

Sobre os povos envolvidos no Programa

O povo Kaingang segundo IBGE 2022 é um dos maiores e mais expressivos grupos indígenas do Brasil, com população de 45, 8 mil pessoas, espalhadas principalmente pelos estados do Rio Grande do Sul, Paraná, Santa Catarina e São Paulo. A língua Kaingang, integrante da família Jê, permanece viva e falada por grande parte do povo, funcionando como um elo essencial da sua identidade cultural.

O povo Kaiowá, habitantes tradicionais do sul de Mato Grosso do Sul, mantêm uma profunda relação espiritual e cultural com o tekoha, seu território sagrado. Mesmo diante da perda de terras, seguem reunindo–se nas Aty Guasu para fortalecer sua luta coletiva, preservar a língua e garantir o teko porã — a vida boa e harmoniosa. Segundo o IBGE 2022 são 58,6 mil, a língua faz parte da família linguística tupi–guarani.

O povo Tikuna, o mais numeroso com 74 mil pessoas, tem estreita conexão com os rios e a floresta, suas comunidades se concentram principalmente na região do Alto Solimões, em municípios como Tabatinga, Benjamin Constant e Amaturá Há, ainda, cerca de 8 mil Tikunas na Colômbia e quase 7 mil no Peru. A sua língua, também chamada tikuna, é considerada de origem isolada, sem parentesco comprovado com outras famílias linguísticas, e segue amplamente falada nas aldeias.

A tradução inédita da Constituição Federal de 1988, OIT e ODS para as línguas Kaiowá, Tikuna e Kaingang, contou com a colaboração de especialistas indígenas bilíngues e o respeito diante das perspectivas socioculturais, conhecimentos específicos indígenas, para alcançar uma tradução

autêntica, apta a refletir, a um só tempo, os valores constitucionais e a compreensão dos que não falam o português.

Durante o trabalho houve vários desafios, mas muitos significados importantes, pois, o LIVD proporcionou grande exercício para que especialistas indígenas durante a tradução construíssem metodologias indígenas. Além disso, o programa fez que com que mergulhassem na mitologia cosmogônica e etiológica para tentar fazer a tradução mais aproximada possível de cada povo evitando a visão do homem branco e não condizente, em muitos casos, com a visão de mundo do indígena.

Por fim, disponibilizar documentos jurídicos nas línguas Tikuna, Kaiowá e Kaingang permitirá às comunidades indígenas falantes destas línguas compreender e reivindicar seus direitos, fortalecerá suas identidades culturais, linguísticas e a autoestima ancestral. Uma conquista dos Kaingang, Tikunas e Kaiowá, dos povos indígenas do Brasil, da República e da Democracia.

Prof. Edilson Baniwa
Diretor do Departamento de Línguas e Memórias Indígenas
Secretaria Nacional de Articulação e Promoção de Direitos Indígenas
Ministério dos Povos Indígenas

NO'RÜ ÜGÜ

Nhaa volume rü nananutaque'e i nhema traduçãogü i megü'ü naca' na yeeratchigü na nawa' i tchocuü i nhema poragü rü nawe'i i maiyu'gügawa' i nha mugü i federal arü i 1988 rü nhema ngutaque'e i nº 169 i Organização Internacional do Trabalho (OIT) arü rü nhu'matchi nhema Objetivogü i Desenvolvimento Sustentável (ODS) rü nhema arü yeera i wüi Glossário i ngüeruü rü nhema nutaque'e i wü'matügü'ü arü yeeratayiiũ nhaã puracü rü wüi puracü rü nhema wüiguü i nacümagü rü nagu iũũ na nüü nacu'aü rü nhema na yeeracü naporaẽü i nhema maiyu'güga rü na we'i na nhema nanhemaü na yeeracü nhema mugüwa' niücuü.

Nhema traduçãogü rü Kaingang rü Kaiowá rü Tikunagügawa'ni naügü'ü: nhema tapaepü i maiyu'gü i rü mumaegü'ü i duugü nawa' i deagü'ü i nha tagucü'aanewa rü nhema Censo Demografico i 2010 i IBGE nü i uurüü rü wüigu nheguma ya ugü'gu rü 120 mil i gu'üma nhema duugü i tchopetüũ rü nhema no'rü ügü rü na nhema'ü i natchi'cagü na nawa' ya tcho'cuü i nhema mugü nawa' i nagagü.

Nhema nha tradução arü ü nünangetchãü i nhema nagagü rü nacümagü rü nhu'matchi wüitchigü natucumü arü dawenügü rü nama nangau na natanetaẽũ nhema nüyangautchãüü rü nhu'matchi nhema ya guürãü i naanewa' nhemagüü i no'gügütama rü nhema no'rü nanaügüü i nha wü'matü rü naũpa rü niutchiga rü ucu'ẽwa naüpetü rü memareüwa rü niutchiga na nhuacüta ya nguutchi'ü rü nhematchigawa' rü na nhema i ngewa'cã'ü i nacüma i meüma: nhema ucu'ẽ rü yiema maiyugütama ninaüü nhu'matchi tümagagüwanii ya yiema ianeacügü rü i nhema na nhemaacü yauũ rü nanaporaẽẽtchigü i nhema no'rü aicuma rü nanhemaacü na nhemaü i nhema ianearü participação rü naporaü'ca' i nhema maiyu'güarü porá nhu'matchi na nhemaücü i nhema ügü i nhematama naügü'ü nhema natchi'cagüwa'tama nhu'matchi nhema nümagütama nagu narü inüeüãcü nhu'matchi nhema na ãtucumüãcü na maeü.

Nhema IDGlobal arü puracü rü nayanguutchi ãtucumüãcü nhu'matchi nhema organização i maiyugüma cuagüü nawe'eigüãcü rü nhema Associação i Difusão Cultural i Canella – ADICUCA i Kainganggüarü; nhema Insti-

tuo Ixiru Ete – Guünatü-Tekoha Laranjeira Nhanderu, wüigu Kaiowagüma; nhu'matchi yiema maiyugü a ngeegütucumü i estado Amazonas arü – Makira'Eta rü Tikunagütucumüma.

Nhaã wü'matü rü na nanutaque'eü i wüitchigü i nagawa' i ümatü i cua'ruü naca' na meã nüicua'ü nhu'matchi nhema poragü arü puracü rü nanaüü na nhuacü na yeeracü nanaporaeü i nhema maiyugücümagü i nhu'ma nhemagü'ü rü nhu'matchi na naporaeü i maiyu'güga rü nhema no'rü inü rü tamani na publicaçãogu tatama yaguü notürü nhema yagu'ũrãü i nacümagügutani rü nhema no'rütama naanewa' nhemagü'ü i nhemaügüãcütani yanguu.

Instituto de Direito Global

INTRODUÇÃO

Este volume reúne traduções fundamentais para a ampliação do acesso ao direito, apresentando, em línguas indígenas, a Constituição Federal de 1988, a Convenção nº 169 da Organização Internacional do Trabalho (OIT) e os Objetivos de Desenvolvimento Sustentável (ODS), além de um Glossário de Apoio. Mais do que uma compilação de textos normativos, esta obra é um instrumento de diálogo intercultural, voltado ao reconhecimento, à valorização e ao fortalecimento das línguas indígenas, e de promoção do acesso à justiça.

As traduções foram realizadas nas línguas Kaingang, Kaiowá e Tikuna: três das línguas indígenas mais faladas do país, segundo o Censo Demográfico de 2010 do IBGE. Em conjunto, somam mais de 120 mil pessoas, que passam, com esta iniciativa, a ter a oportunidade de acessar conteúdos jurídicos em suas próprias línguas.

A execução das traduções respeitou as especificidades linguísticas, culturais e epistemológicas de cada povo, contribuindo para ampliar o alcance e a efetividade desses conteúdos em diferentes territórios. O processo de construção deste material foi precedido e orientado por consultas prévias, livres e informadas, que constituíram seu eixo estruturante. Nesse contexto, destaca–se uma inovação metodológica relevante: as consultas foram realizadas por pessoas indígenas e conduzidas nas próprias línguas das comunidades envolvidas. Essa abordagem reforçou a legitimidade e a efetividade do processo, assegurando ampla participação comunitária, fortalecimento da autonomia dos povos indígenas e maior aderência dos conteúdos produzidos às realidades locais e às formas próprias de compreensão do direito e da vida coletiva.

A etapa de tradução foi conduzida por tradutores indígenas tradicionais, reconhecidos por seu domínio linguístico e profundo conhecimento cultural. Em seguida, os textos foram revisados por linguistas indígenas, o que permitiu ampliar a precisão conceitual, a consistência terminológica e a adequação às estruturas próprias de cada idioma.

A elaboração do material seguiu um percurso progressivo, baseado na escuta qualificada, no diálogo contínuo e na construção coletiva. Ao longo desse processo, foram realizados ciclos de apresentação, debate e validação nos territórios, garantindo que as traduções fossem não apenas corretas, mas também compreensíveis, apropriáveis e alinhadas às formas de expressão e entendimento de cada comunidade.

Este projeto, desenvolvido no âmbito do Programa Língua Indígena Viva no Direito (LIVD), teve um arranjo institucional inovador regido pela Lei nº 14.903/2024. O Instituto de Direito Global (IDGlobal) teve a honra de atuar como organização da sociedade civil responsável por sua execução, sendo a primeira entidade do País contratada sob esse regime jurídico, o que representou, simultaneamente, reconhecimento institucional e elevada responsabilidade na condução técnica, ética e operacional do projeto. Tal seleção foi por meio do Edital nº. 02/2024.

A atuação do IDGlobal se deu de forma colaborativa e em articulação com organizações que atuam junto aos povos envolvidos: a Associação de Difusão Cultural do Canella – ADICUCA, no contexto Kaingang; o Instituto Ixiru Ete – Pai de Todos – Tekoha Laranjeira Nhanderu, junto ao povo Kaiowá; e a Rede de Mulheres Indígenas do Estado do Amazonas – Makira'Eta, junto ao povo Tikuna.

Este livro, ao reunir, em cada língua, documentos de referência para a compreensão e o exercício de direitos, se projeta como uma ferramenta de fortalecimento das práticas interculturais e de valorização das línguas indígenas. Seu propósito não se esgota na publicação, mas se realiza nas múltiplas formas de circulação, uso e apropriação dos conteúdos nos territórios.

Instituto de Direito Global

Preâmbulo

Tomagü napü'üerugü nanamaã ta cua'güũ̃ i duũ̃ũ̃gü tagucüa'iĩgüũ̃, rüta ngutaque'egü nagu ga taütchiũ̃ ga guũ̃ma i ãẽgacügü ga tagucüa'iĩgüũ̃maã natayanguutchiẽũ̃ i wü'i natchiane i guaneca'iĩũ̃, nanangemaũ̃ca' iaũ̃ca' i megüũ̃ i guaneca'iĩũ̃ rü nhumatchi wüietchigüca'iĩũ̃, rüna ngemaũ̃ i poragü na tama ta po'cuũ̃ rü itapo'ũ̃aũ̃ rü taãẽwa ta ngemaũ̃, rü guũ̃ma nameũ̃ rü guanema ta wüiguũ̃ rü nhumatchi nawe'guũ̃ i guanearü maũ̃, rü nhama guaneetüwa üüãcü i wüi natucumü nügümaã ãmücüeũ̃ rü guanearü iĩũ̃ rü taueũ̃tama iüeũ̃ rü nagu iũ̃ũ̃ i mugü i norütama iĩũ̃ rü nhumatchi togü natchianegümaã ãmücüũ̃ na ngemaãcü nawe'ãtchiãũ̃ca' i gu'tchaũ̃gü i ngü'müãcü , rü ngemaãcü de'amaã tayangeetchigü i poramaã i nhaã popera i natatüũ̃wa i tupanaarü po'ũ̃ i nhaã Mugü i Guũ̃ma i Mugüetüwa Ngemaũ̃ i Tagucüa'i naanearü.

TÍTULO I

NORÜ NACUANÜ NAWANAÜGÜÜ I TAGUCAARÜ MUGÜ

Art. 1º Rü natchiane i wüiwa ngemagüũ i tagucaã, naca naü natama napuãtchii nügüna i ngema natchianegü tagüũ, rü iragüũ rü nhumatchi rü iramaeü inane ngeta norü nawa ngemane napueru ĩanegüeru i tagucaane . Rü naü ngema natchiane i guãma nawa tüũ ngemaũ i porá rü nhumatchi megüũ itanaweũ, nhumatchi nagu niũ rü nüũ nangemaü iinügü inagu nadawenü:

I – na naporaã norü naanearütawa;

II – na duũũgü rü nüũ nangema naüãũ rü nayaãū i guūma ngema naca iĩũ;

III – guãma ya duẽgü rü ta wüigumare, ngemaca tauetatama ta pocu urüena tauacü ngema ta nawaeũ taü, rü wegugüũ nawae guaneãũ yaũ;

IV – na puracügü i ngemagüũ i natucumügüwa rü name rü wüetchigü rü tüũ nangema natanaü i ngeūrüümare i airüü;

V – nagu i inügü ya guuraũ i natucumügüarü i ngemagü.

Wüitama i ĩnü. Guũma i pora rü duũũgüwa' nenaũ, unetawa ngupetüũ taniĩ tümaca ngema puracüũ ya duãtagü, nhaã mugü nüũ i uuãcü.

Art. 2º Rü poragü i taguca'arü rü wüitchigü rü nügümaã tama na cua'gü nhumatchi nügümaarü na amücügü i nügütanüwa, i ngema poragü, legislativo rü executivo nhumatchi judiciário.

Art. 3º Naügüũ ngema ĩnügü i megüũ nüũ narü ngautchaũgüũ namaã naü i tagu arü naane:

I – naü i wüi natucumü i memare rü weguũ rü nhumatchi ngetchaũ weeũ;

II – na yeerawa na daũ i mẽgüũ rü nhumatchi duãtagü arü maũgü i tagu arü naane arü taawã;

III – rü naõẽũ i nhema ngeãrü ngemaũgüã rü naõẽũ ngema ta'cü i'tü'ü tchieẽ'ü nhumatchi na ya i'raãtchie'ũ i ngema nacüma i tama nha'a tatucumüü wüigueü rü nhu'matchi wüitchigü natchi'cawa';

IV – naüũ i megü i guãca'ma'iĩũ rü tama nangemaacü tüũ i uü na'ca' na ngeta' ne' tauũ, tümaarü natucumüca', rüe'na na yatü rüe'na tá nge, rüna ta tcho' e'na tá waü, e'na tá bu, rü tüma arü taunecüca' nhumatchi ngeürümare toomatchigü i nacüma naca tüũ i u'.

Art. 4º Ngema taguca'a arü naane rü nügüma ínacua' ngema nawa na namaã ya ngai'ü i togü i natchiãnegü nawa i nhaãgü inügü:

I – nanügümaãtama inacua norü taarü natchianewa;

II – nangemaũ i nhema poragü ya guama ya duuegüca' iiũ;

III – ngema wütchigü natucumügü na nügümatama na cua'gü;

IV – natauumata i toyepe'egü;

V – nawüguü i guüma i natchiüanegü;

VI – na ngetchaüca' na idaugü'ü;

VII – gutchaũgü rü meaãcü nanaweatchigüẽũ;

VIII – na i'nauaüũ nhema daiwe'egü'ũ rü nhu'matchi ngema tchiri' tatchiga i deagü'ũ naca' i nha tatucumü;

IX – ngema wüitchigü natucumügü rü nameni na nügü narü ngüẽẽgü'ü naca' na yeerawa ya utchigüü i nhema nhure i nhaa maeü i duuügü arü megü;

X – nayaugüaũ tagucaãrü naanewa i togü duũ'ũ i políticaca' rüena norü ĩnüca' rü nawe ãgüũ nayaugüãũ.

Wuitama i ĩnü. Taguca'tchiane rü nacatanadau naã wuiwatama yadagüũ ngema natchiaanegü ya conü ya espanholwa rü purtugueswa i de'agüũ nawa norü taetchiga rü nhuacü namaã icuaũ ya ĩanegü (pulitica) rü duãtagãarü megüũ rü nacümagüwa ngema America latinawa ngemagüũ i tagüũ i natucumügü rü ya ca'itchiica' wuitama i natchiane i munatüũ.

TÍTULO II

DOS DIREITOS E GARANTIAS FUNDAMENTAIS

CAPÍTULO I

PORAGÜ RÜ MUGÜ I WÜIETCHIGÜCA'IĨGÜŨ RÜ GUANECA'IĨGÜŨ

Art. 5º Guãma ya duẽgü rü ta wüigumare i mugüpeewa rü taucama wüeũ i ngemaca' t|üũ i taüütchi rü nüũ na ngema i tagucaagü nhumatchi ngema togü i naanecua' i ĩgüũ rü nagu pegüũ i tagu arü naane rü taucürüwata tayatoyepe'e i norü maũgü, rü norü meũgü i norü wüigumare, i norü poũ, i norü ngemaũgü nhaã ĩnüwaacü:

I – rü yatü rü ngecü rü nawüigumare i ngema naüüwa, rü nhaã mugüwa rü nguẽẽma naweũna tanaügüü;

II – tau'etama ya duẽẽ ta'cü poraãcü taü, rü e'na icunange' tama mugüwa naümatüãcü i ngemaũ;

III – tauetama rü nagutaücu natacua'iũ baitata tchieütchiũ nacüma tümama naüeũ rüena nacüma i wa'tümüũ rü e'na aũcümaũ;

IV – guãma rü tüũnangema i porá natanaã i tümaarü ĩnü rü tauema tünatanatchuu, notürüwai natchu'u na tama tügü ta ngo'ẽũ na teétiĩũ;

V – mugürü ínanapoũ rü nhumatchi i norü ngaũga ya naãtchiraũtama i ngema tchieũ te'e üü cuma, rü naetüwa rü cunayautanü naca' ngema tümaarü ngemaũgü marü natchiẽẽgü rü e'na tümatchiga rü e'na na tümatchicüna'agü na i'dau'ũ;

VI – natchu'u nayatoye iĩnügü rü guãma ya duẽẽ tüũ nangema natayaõ wüi ngemaũgu i ngeũrügümare i üüneũgu rü mugüwa rü

nüũ nangema i norü poũ nauaũ i norü ngutaque'egü rü natchicagü ngeta inaügüũwa i nacümagü nagu íya õgüaũ;

VII – duũũgü ngema dawetchicawa rü pocupataũwa ngemagüũ rü tchuraragüpataũwa ngemagüũ rü nüũ nangema nanayauaũ i norü yumüetanüũ ngema natucumü nawa ya õtchigüaũ;

VIII – tauemarü rütapocu naca' türü õ nawa ta ngema rü e'na naca' i tümaarü ĩnü rü e'na ngema natucumü nawataüũca notürüwai taucürawa tae'tcha natchae'cü tautama cunaü i ngema mugü nawaeũ notürü tomaãcü ítaicunaütanü namaã i to' i'puracü;

IX – rü tama natchu'u nanaüũ i puracügü i ĩnügüwaneũũ rü cua'agüütchiwaneũũ rü ngewacaü'güũ i ngu'gütanü rü e'na deagüca'iígüũ rü ngemagürü rü taucüwata rü ãẽgacü naetüwa nüũ naoo' rü natautama ya nguutchiũ;

X – rü aũrima natchu'u i tümaũne rü tüma arü maũ i'cuũ rü tüma arü maũtchiga, rü e'na tümatchiga nanatchieũ rü napuãtchieũ ĩãnegu rü yiema rü tüũ nangema ipora naitanauaũ rü natanayautanüũ naca' tümatchiga natchieẽgüũ;

XI – rü ĩpata rü wüi natchica i porãacüma tchu'uũni'ĩ rü ngemaca' taucürawata te'e nagu tayangaimare ngeguma tama tünauacüma i norü yora notüru ẽtcha ngeguma ta'cü arü aũcümaũ namaã iüpetü'gu rü nangema nanagu cungaiũ natüũ i'cuyayautchiica' nawa i aũcümaũ rü rü e'na ngeguma ãẽgacüwa nemuũ i popera ümatüũma ricatamata rü naweũna ngoonecü nayiĩ i ngema;

XII – rü natchu'u nayaga'unaũ i popera rü nhataũ ya wüi ya duũũearü rü tümaga i yauũ cuãcü rü e'na tümaarü poperagü arü numerugü tama nüũetacua'ãcü notürü nüe'tcha nüũ i ngema ãẽgacüeru i mugümaã i cua'güũ inaüaũ rü tauetchaniĩ erücü nüũ nacuaũca natacüarü ngutchaũ i ngemaũ tümaetüwa yiema duẽẽ;

XIII – rü tama natchu'u na ngeũrümare i puracü naĩüũ notürü wai nawe'i nanaãtüũ na ãpaneũ rü ngema mugü naweeãcü;

XIV – guãma rü tüũ nangema nanüũtacuatchaũ i natchiga i ngemagüũ i ãẽgacügüarü puracütchigagü notürüwai taucürata tanango'eẽ nangetanenaũ norü aicuma yiema nawa puracüe ngema natchiga i duũũgüũ nüũ tacuaẽ;

XV – ngeerüemare ya duuẽ rü nagutarüũũ i taguarünaane ngeguma tama guearüwa inangemagu rü e'na nagutaücu rü e'na nawaitaũũ namaã i tümaarü airüũ rü mugü naweũacü;

XVI – guãma rü tüũ nangema natangutaqueũ meamareãcü rü ngeneãcüi natchicawagü i guarü i ĩũwa rü tama ãẽgacü ya yima natchicamaã icua'cü nawe'egurica rü nhumatchi taucüwata togü i natucumügü ngematatama nananguẽẽ i norü ngutaque'e natama gutchaũ iyadauca' rü nhu'matchi' naũpa i ngutaque'erü rü ãẽgacü ya prefeiturawa ngemacümaãnüũ ya uu;

XVII – rü tama natchu'u naüũ i natucumü ngema meũcarica iũ rü natchuu' i natucumü i anegüũca iũ;

XVIII – nanaüũ i natucumü ngema nacüma i nügü erü nguegüca' i mugü naweũacü rü tama ãẽgacüwa nenaũ i norü ũãtchi nhumatchi natchu'una ãẽ'gacü nagu nai'dau i norü puracüarüũ;

XIX – natucumügü ngeguma aõtcha'ãgu rü e'na norü puracü ãẽgacü i puracü arü mugümaã cua'güũ aoẽtchaũgu naũpa nawe'ina nawa' naüpetüũ wüi nacüma nata'cüca a'õ i ngema natucumü;

XX – tauetama tapocu nagu wüi natucumü rü e'na nawatangema poraãcü tama itanawaeyani;

XXI – natucumügü i marü meãma ãpane rü nüũ nangema i pora naatüũ nacadau nawangemagüe i tümaarü meũ nape'ewa i ãẽgacügü;

XXII – duẽ rü tüũ nangema ipora natüũ nangema i tümaarü ai'rüũgü rü ĩpatagü rü naanegü rü tauema rü tünatayapu;

XXIII – rü ai'rügü i ngemagüũ i natchicagüwa rü duũũgüarü ngũeeruũ niĩgü;

XXIV – mugürü nanaü i nacüma naca' ngeguma ãẽ'gacü nayautchaũ'gu i wüi naane tüna ya ngeerüemare ya ngemaũãẽ rü naca i ngemaũ i guaca i iũ rü naũpa rü ãẽcacü rüta tüũ nanaütanü i dierumaã rü nhaã mugüwa i taguarüwa nüũ yauuãcü;

XXV – rü ngürüatchi nangupetü'gu i aũcümaũ namaã i duũũgü rü ãẽgacü rüta nanayau tümaarü ngemaũ ya duẽ namaã naüaũca i puracü tümaca' ya duã'ta i aũcümaũwa ngemagüe rü notürü tüũta nanaütanü nawena rü ngürüatchi nagu natchiegu i ngema puracü;

XXVI – rü iragüũ i naanegü nawatapuracüẽũ duã'tagü tümatanüegüma rü ngeguma ngürüãtchi itanangetanü'gu nüũ i dierumaã i cuagüũ rü taucüwata namaãtanaütanü i ngema tümarü ngetanü i tümaarü naane erü mugüwa nü'ũ ni'u, nataucürüwa yaii, notüru ãẽgacü rütü'ũ narüngüee namaã i dieru nangemaãcü nanawata puracüũca' i tümaane;

XXVII – ngema no'rü yoragü ricatama ni'ĩnü'ũ ngema nama inacuaũ rü e'na ya muẽãũ nangemaãcü guãma nü'ũ cuaeũca ngema no'rü puracü i amatügüũ, wiyaegü, rü toomatchigü inaüũ rü naãcügüricata nüũ nangema i namaã napuracüeũ i nanatüarü rü e'na naẽãrü marü inaügüũ puracügü;

XXVIII – rü inapoũãü ngemaũgü i mugüwa nüũ ya uuãcü;

a) wuitchigü ngema naü'ü natanüwa ngema nawa' inapuracüẽũ wüigu rü e'na ngema natchana rü e'na norü naga i duũ'ũ naca'türü ngema nawa ipuracüẽü i ĩ'ãwe'gü rü e'na cugütaegü;

b) rü nüũ nangema i mugü i nanüna daugüũ ngema norü puracü nangemaãcü nayautanüaũta ngema no'rü puracügü marü i ngemagüũ rü e'na naca' nügünaütucumü namugü naweãcü inapoũgüãũ i norü ngemaũgü marü naügüũ;

XXIX – mugürü nüũ niĩgü ngema guũma i ngemaũgü ũũgüũ rü nataũnecüa' nanama i'nacua'güũ rü inapoũgüaũ rü norüricatama ya ĩgüũca' i ngema naügüũ rü nae'gagü namaã nataegüũ rü toomatchigü nawane'ũũ icua' erü'cü du'ãtagü arü meca'ni'ĩ rü natchiĩane namaã meũwa ni'ũtchigü rü natchiane dieruaũca';

XXX – mugüwa' nangema rü ai'rüügü rü tümaãcügüna tana'üẽũ;

XXXI – ngema no'rü ngemaũgü i toinatchiãnecã'ã i duũ'ũ rü taguarü naãnegu naãtchiũgu no'rü ai'rüũgü rü tagucã'ãrü mugüwa naãpane naca' ngema nama' rü naãcügü itagucã'ã naya ĩgüũ nacatani'ĩ ngema erü marü tamana mecüraũgu nanügüũtawa nangemagüũ i nama'ma rü mugü rü nama'waamata nangema;

XXXII – ãẽgacü ya tagucã'ã rü ta nanaüpane i mugüwa ya taetanüẽ natügü namaã i'tapoũũ;

XXXIII – guamarü tüũ nangema natanayauu i ãẽgacügüarü puracütchicawa i deagü ngema nüũ tacua'tchaũ rü e'na guũma i duũ'ũgüca arü cuaruũ ngema norü ngaũga tümaca' naca ica'ũ rü mugüwa ümatüãcü tanii yangu, notürü i natchiga ngema icu'güũ i'tagucã'ãtchianearü rü taucürüwata tüũ nüũ nacua'ẽẽ;

XXXIV – guãũma nangema i pora wootchie'na tama tanaütanü i natanü:

a) na naca'i'taca'ũ nũna i poramaã i cua'güũ i guãrücatanüwa , i'tanapoũũca i tümarü maũgüma rü umanü rü e'na ngeĩrümare i poramaã i cua'güũ tümagu idaucüraũgu;

b) natanayauu i tümapane i ãẽgacügüarü puracütchicawa i duãtaca' ĩgüũ, nangemaãcü tüũ nangemaũca tümarü maũ namaã itapoũca' rü tũũ nüũ nacuaẽũ nacüma ngema ítanawa'ẽũ;

XXXV – mugü marü ngemaũ rü taucürüwa inanaüütchi i mugümaã cua'güna rü e'na nüũ da'u i tchieũ rü e'na aũcümaũ i üpetügu i namaã i poragü i duãtagüca iũ;

XXXVI – mugü i ngewaca'ũgüũ rü taucürüwata mugü inucümaũgüũ tanatchiẽẽ ngema duã'taarü poragü marü ngemagüũ rü megüũ erü marü nawa nayupetü i mugücümagü;

XXXVII – natautama i tümaca'rica i pocutchiga ya duẽ rü mugü ümatüũãcü nanaüũ i pocutchiga;

XXXVIII – nangema mugüwa i natucumü i pocutchiga i duĩ'ũgüricatucumüwa ne'ũ nhumatchi nüũna ngema nhaãgü nacüma:

a) nataütchima i norü po'ũ;

b) rü taue tatama nüũ tacua' i wüietchigü arü wotu;

c) rü na wüi juiz nüũ na ngetchauũ i juradogü arü pora';

d) nüũ nangema i pora naa ínapocuãũ i ngema maetagüũ rü tchieütchiũ ügü'ũ duẽãrü maũgüma;

XXXIX – natauma i tchieũ i tautama ümatüũ i mugüwa ngẽmaca' ngema mugüwa amatüũrica'tamani'ĩ i tchieũ naca'tacapocu;

XL – mugü i pocutanüũca ii'ũ i ngewacaũ rü nucümaũũ i mugüe'tüwa na pora'ã ngemaca' taucürüwa ya pocutanücü rü ngemana pocuetcha nagagu ngema nucümaũ i pocutchiga;

XLI – mugürüta nanapocu i ngeũrümare õtchiga üũ rü e'na naetüwa iporacüũ niyagu'ẽaũ i duã'taarü poragü namanaã ügüũ i taguca'arü natchiane;

XLII – naicunaüũ natüũ cuooũ naca' i tümatchamuũ rü e'na natacho, natawaü, natade'é rü tchieũ ni'ĩ i'taü, ngemarü natauma inatanü wootchi nhure taunecü marü ngupetü rü nangemaetchatama rü naca' i'quita'cutchi mugüwa umatüũãcü;

XLIII – mugü rü nayadeetchi i tchieitchiaãcü ngema duẽ tüũ i õẽẽũ natüũ i'yama' rü namaã taegüũ i tchiegüũ ãte'ũ rü toomat-

chigü ĩgüũ , rü daieta ügüũ rü aũnetaegüũ namaã norü namegü, ngemagürü maẽtaematama nawüigu nanatchieũ norü nacüma rü naca'tapocu ya diema namuẽ rü e'na naüe, rü ngemagüca rü natauma naã'ẽcacü nü'ũ ngetatchau i norü tchieũgü naüe;

XLIV – rü tchieũ taucürüwa ütanüã nhumatchi tauguma naüpetü nanangemaetcha i norü tchieũ ngema natucumũ i anegüũ woo tama tchurara ya ĩgu ngeguma mugümaa narü uwanügügu rü nhu'matchi narü uwanügügu namaã i nhema pora woetama duũũgüwá neũũ;

XLV – natauma i pocutchigawa ta toguemare naca pocu toguearü tchieeũ notürü natanüegü nüũnangema nanaütanüaũ i dierumaã ngema gutchinü naüũ rü ngema nhure dieru tüũ ngemaũẽpüma, rü mugüwa ümatüũãcü;

XLVI – mugü nanaümatü nanhuãcü i wüitchigü pocutchiga nhu'matchi nagu ni'ĩ ũ rü toomatchigü i nacüma i nhaũ:

a) narüãũ i natchicagu rü e'na taucürüw'ata yawa naũ;

b) no'rü airüũ nünanapuũ;

c) nanaütanüta dierumaã ngema ngutchinü naüũ;

d) napuracümare ngetanuacü nawa i natchicagü ãẽgacügüarü;

e) icua'tchããtchita nawa icupuracüũwa rü e'na na'wa taicuta'ütchi ngema puracü nawa cungẽmatchireü;

XLVII – natauma i pocu naca':

a) na ta pocuũ na taucürüwa yawa taũũca';

b) norü airüũ nünanapuũ;

c) nanaütanüta dierumaã ngema gutchinü naüũ;

d) nacaicutaütchiũ i nawa curünatchiane;

e) na tünanayaugüũ i tüma arü poragü.

XLVIII – i'nanaütanü ngema i pocuẽũ wuitchigü i natchicagu, nacümaacütchigü ngema tchieũ naü'ũ rü norü taunecüepütanügu rü natucumügutchigügu i yatügüũ rü ngeũgü;

XLIX – rü pocutanüca' rü mugüwa nangema norü pora rü ngẽmaca' taucürüwata taya pi'ẽ rü e'na tayama' rü e'na toomatchigü ta'cüarü tchiẽũ namaã naüe;

L – rü ngegücü ya pocutanücü rü nüũnagema imugüwa nangeguma inamaĩãcügu rü ngineũ rü e'na ngiãcü rü ngiĩtawa nengema nagu i nguneũgü nainamaĩãcüũ;

LI – taucüma ya taguca'ã rü ta ngeta i toinatchianewa na'mu' notürü rü yima nügü i ca'itchiẽcüca' ngegumata ngutchinü aicuma naü'gu rü e'na namaã ĩgu naatchieũmaã inataẽũ rü e'na toomatchigü i tchiegüũ rü mugüwa ümatüũãcü rü inata'ütchi;

LII – tautama nüna nanaãta nainaũũ i toinatchianewa ne'ũũ i duũ ngeguma gutchaũ naü'gu itaguarü naãnewa i nagu daũ i ãẽcacüarü püracü rü e'na ngeguma namaĩnarü uwanügu i norü de'awa i ãẽcacü ya tagucaarü ĩnü;

LIII – tauetama rü ingeĩrümare i duũ rü pocu tünatauutchi rü e'na pocu tünanaã notürü nüũ ngemaũ natüũn apocuũ rü ãẽcacü i mugümaã cuaũricatama nüũ nangema i pora natüũnapocu;

LIV – tauetama ngürümare tatapocu rü e'na tünata natchu'u rü tümaarü ngemaũgüna tayaũ ngeguma tama nüira nawata üpetügu naca' i ngema nacüma weguũãcü imugüwa;

LV – tümaca' yiema naca'daugüe nawa i mugü i tümaarü porá

naca' i ngemaũgü tümamaã üpetüũ rü e'na ngerüarümare nangupetü'gu i tchiegüũ namaã taüetüũ rü mugüwa nangema naã tügüitapoũ rü e'na itanauẽũ namaã i poperagü i mugüãcü ümatügüũ;

LVI – rü taucürüwata naüpetü i mugüetüwa i doraãcümare ügüũ tümatchiga ya wüe ya duẽẽ naã ngemaãcü natapocuũca';

LVII – tauetama marü taüetüũmare naũpa rü ngeguma taũtatama nawa naüpetü'gu i nacümagü i we'guũ i natchiga naãtapocũ naca' i wui ngemaũ taü;

LVIII – marü ãpaneãcü tüũnacua'gügu ya duẽẽ rü taucürüwata dauru'ũgü tüũnacua'tü tchieũca' noturü ngürüãtchi nanaügü tümama ngeguma mugü nanawa'eãcü nanüna cua'tchagüũca' meã i tümatchiga;

LIX – nangema i porá ya ngeerüamare ya duẽãũ nanamaã taücuũ mugümaa icua'eitanügu i ngeguma tchieũ ngupetü'gu i duã'tagüma ngemarü naü'ü ngeguma tama paa nguneũgüwa naanagüãgu ngema namewatchire ngemaũ i mugüwa nanaügüãũ;

LX – mugürü taucürüwa'ta nanango'ẽẽ ngema natchiga i gutchaũtchiũ rü e'na tchu'uũ nagudauũ i duẽenetchiga rü e'na duẽẽgüũ ãũãtchitümüũ i mugüarü poratatüũwa ngemagüũ ngeguma tama duẽgü nawe'egu;

LXI – tauema ngürümare tapocu notürü tapocuũta ngeguma itanaüãcüma tüũ iyanguẽigügu natchiẽũ ita'ü rü tapocuũta ya duẽ ngeguma ãmatüũ i popera i ãẽgacüme'ẽwa nemũgu tümaca' notürü nacaarü i ngema tchuraragü ngeguma nagutchinügügu rü taucürüwata napocu duã'tagüarü mugücümaãcü i ngegumatama erü nüũ nangemagü i mugü no'rü pocutchigaarü;

LXII – ngeguma ngeerüemare tapocugu rü nangetani'ĩ tapocu nawei'naã nangegumatama rü mugümaãcua'ũ rü e'na tümatanüema nüũyaugü natapocu rü nhumatchi' yiema natümawae' nanüũtacua'ũ i no'rü pocu;

LXIII – pocucü rü nanawa'ena nünacua'ũ i ngema norü poragü i ümatüũ i mugüwa natanüwa i ngema mugü rü nawaena nangeamareũ notürü naetüwa rü natanüũgü nawa'enaã nünadaugü nhumatchi nüũ nangemaũ mugüwata norü poũruũ;

LXIV – pocucü nü'ũ nangema nanüũ nacua'ũ na te'e yiũ napocuũ nhumatchi nünacua'ũ naata'cüca'yiũ rü nanüũ nacua'ũ na te'e yaĩũ i tchurara tanünataca'cü i pocupataũwa;

LXV – rü ngürüãtchimare tapocugu ya duẽ tauuma itaüyani rü ngegutamaniĩ i ãẽgacü i mugümaã i cua'ẽũ tüũ i'na pootchiũ nawa i pocupataũ;

LXVI – rü tau'etama tapocuetcha ngeguma mugü marü tüũ i muũtchigu rü e'na marü í'tanaütanügutchire rüena tama;

LXVII – rü natauma i pocu naca' ngeguma icunangetanügu notürü naca'ta pocuetcha ngeguma tama cunaütanü'gu i cuacüarü maẽẽruũ rü e'na ngeguma marü tama cunaütanütchaü̃gu i ngemaũ marü icuyau'u itaepataũwagü;

LXVIII – rü mugü rü tüna nanauãũ i habeas curpus ya tee tügü icua'e naã a'ünewa tangema rü e'na aũcümaũwa i tümarü maũ i natanüwa rü e'na nawa ngema poraã'gü'ũ i rü e'na mugüma icua'ẽũ;

LXIX – rü tü'ũtanangema ya duẽẽ tümarü guũma maũarü poũruũ i we'guũ mugüãcü ümatüũ rü marü mugü i habeas corpuwa rü e'na habeas–datawa yagu'arü poraã'gu naca' ni'ĩ ngema tchieũ ügüũ i ã'ẽcacüarü puracütanü'ũ tümamaa ya ngeerüemare ya duẽ;

LXX – rü ngema duãt'aarü poũrũũ mugüãcü ümatüũ rü nhaãgü ni'ĩ namaã taitchocu:

a) ngema politicatucumü i ãpüe'rugüũ i natanüwa ngemaũ i guũma i aẽcacügü i tagucã'ãrü mugüpataũwa ngemaũ;

b) ngema natucumü i puracüeũ, rü ngema wüitama natucumü iigüũ rü e'na ngeĩrümare i natucumü marü ãpaneũ rü marü wuĩ tãunecü i'puracüeũ nanaã inapoũaũ i norütama i inügü;

LXXI – rü mugürüta nayawãna inanacatada'u ngema tauta mugüwa ngemaũ i poratchiga nangemaacü nangemaũca i ngema meũgü naca' itagucã'ãgü, naca'ta inorü porá rü nhumatchi naca' i duũgüarü meũgü ĩanewa maeũ;

LXXII – rü tüna nana ãtata i "habeas –data" naã:

a) nanütacua'ũca' i natchiga yiema namaã icua'e nawa ngema aẽca'cügüarü poragütchica';

b) naa tüũ nanaweãtchiũca i tümapane i gutchaũwa i ngemaũ rü eugüũ rü mugüwaneũ rü e'na poragütchigawayada;

LXXIII – rü ngeerüemare ya duẽẽ rü tüũ nagema i porá nataüũ rü tayangueũca' i mugü i nüũ tchieẽũ i naane rü natchicü'nagü i nucümaũguũ rü nacümagü ya ngueũ i dua'tagüarü marü ngemagüũ rü yiema naüe naca i mugü naaicuma natchieaũ rü tautama mugüpeeawa tanaütanü woo tama naüpetü'gu tümarü inüca' inaca' ngema;

LXXIV – rü ãẽ'cacü tüũtanarü ngüee nawana nguũma i mugügu daũ rü nhu'matchi ngetanüãcümare tü'ũ nanaü yiema aicuma tüũnacua'e natangearü dĩẽruãũ;

LXXV – ãẽ'gacürüta nanaütanü ngeguma ngurüãtchimare tauca'maretchire' tü'ũnapocugu ya duẽẽ rü tüũta yiema nangupetü'ütchie i taũnecü nagu i tümarü pocu;

LXXVI – rü nangetanümare tümaca' ya yiema ngearüma dierüaẽ rü mugüwa nuũyauãcü:

a) naatayau i bupane;

b) natayauu i yupanee;

LXXVII – rü nangetanümare natanaüũ i habeas curpus nhumatchi habeas –data nhumatchi ngema mugü nawe'iãcü iüũ naca';

LXXVIII – rü guãc'a ni'ĩ rü tüũnangema inacüma i mugüwa' napaaüra i'aũũ tümarü ngemaũ naca'tadau natanüwa ngema mugüwaneũũ rü e'na puracütchigaca' i iũ;

LXXIX – mugürü nüũ niu na gua'ma tüũ na nhemaũ na i na poüũ i tümaarü documentogü, nhu'matchi i tapoũãũ i internetwá.

§ 1º Rü mugü i nacümagü nagu yaũũ naca' i gu'üma porá nhumatchi mugü i aicumaütchi i ngema rü nhumatanii marü naporaũ naya ngu.

§ 2º Poragü e marü ngemagüũ rü iporaãũ nhaã mugüpanewa i taucürüwa rü taucürüwaa i'nanaüütchi ngema marü ngemagüũ i nucümaãgü'ü i mugü ingemagüũ rü ngema nawa'natchuẽũ i inügü inayaugü rü e'na ngema wea'tchigü i togü inatchianemaã naügüũ i taguaarü naane natanüwa üũ.

§ 3º Ngema mugü rü e'na taigürigu naügüũ i dua'taarü maũ i'pouũ mugü rü marü nayaugü i guũma i aecacügü i mugü ügüũ ingemagüũwa üpetüũ rü no'rü tare i ngutaque'e naca'tama i ngema mugü rü no'rü tamaepü arü i ãe'cacü natanüwa ngema wüime'pü' egagu nayaagu naca'rü nacümagü rü ngema rü mugütchacüümaa tama nawüigu itagucã'ãgüarüwa.

§ 4º Tagucã'ã i naane nanayau i togü i natchiane arü mugü i'napoüũ nanapocuaũ ya a'ẽ'cacü ngeguma tchieütchiũ duã'tamaã naü'gu.

CAPÍTULO II

PORAGÜ I DUẼẼGÜ CA'IÍŨ

Art. 6º Nhaagünii imegü'ũ nhu'matchi poragü itümaca' ĩgüũ ya guama ya duã'tagü rü naatüũ nagemaũ i natacua'güũ rü nata meegüã rü nata awemü rü nata puracüã' rü nata ĩpataã rü nata gaua , rü ĩa'wetchicaã

rü nata poũgüã rü nata ngueaũ rü ya iraacügüe naã yauatüũ rü buã'tagü rü itapoũã i mugüwa rü yiemagü tauuma tüũngemagüerü ta ngüeeaũ nhaã mugü tagucã'ãrü ümatüãcü.

> **Wüitama i wümatü.** Guũma i tagucã'ã ngeguma gutchaũwa nangemagu i norü maũ rũ nüũta nangema wüi ngüee yaguama ya naacütama nayauaũ i dieru ngema ãẽ'cacüwane ũũma rü mugüwa ümatüũacü.

Art. 7º No'rü nhumatchi naca' niĩ ipuracütanüũgü i ianeawa maeũ nhu'matchi puracütanügü i ianearü yaũwa ngemagüũ rü toomatchigü i ngüẽẽgü naca' nanameũ no'rü maũgü:

> **I –** no'rü puracü nawe'ina i'napoũã i mugüwa' natcha'wa naca' na poraãcü i'nataü'tchi rü e'na tauuma i'naüyani rü mugü i ngewaca'ũgüüwa naa nanüũnaütanüã ngürüãtchi inata'ütchigu rü toomatchigü i mugü nüũ i poũũ;
>
> **II –** no'rü ya'metanü naca' ngeguma inatauguma rü e'na naca' inada'ugu inapuracütchaũ;
>
> **III –** nayau norü dĩeru ngeguma wiitchigü ya taunecüwa' nangugu;
>
> **IV –** y'ametanü i nagu memareũ mugüwa ngemaũãcü rü guã'cama ya tagucã'ã iĩgüe rü naa namaã tataeü itümarü namaa itamaũũ itümaacügüma ya ĩpata rü ona rü tangu, tutu uu, tanaũane, tümatchi'ru , tümarü ngemaũgü namaa ta me, nagutiüe, tumarü ngu'tanü ya gu'cü ya taunecügu ünagü nangemaãcü tama inagu'utchiica' i tümarü dĩeru rü natchu'tana nangeta'mare tanaayauũ i tumarü dĩeru ingema tayau;
>
> **V –** ngema dĩeru tayauũ yiema ipuracüe' rü naepüta'nii inatanü ngema puracü itaü;
>
> **VI –** taucurüwata i'narü ĩ ipuracütanü nguũẽtcha ngeguma wüigu nameẽã'gu ngema natanü i puracü;

VII – nawe'ina i nhema dĩeru ta yaugüũ tagutatama narü ira'maẽũ ngema i marü mugü nüũ i uuãcü tüũ ya yiema nawa ngemagüe i puracü i tama yiemaraũe i tüũ yaugüe i gucü ya tawemücü;

VIII – tanayau i wüipeme'pü' arü tamae'pü i puracütanü ya wüi ya taunecüwa rü e'na naep'ü ngemamarü inayaugüũ i norü ngutchigatanü tüũ ya guama ipuracüe nawagü i puracütchica e ã'e'cacügüarü rü e'na co'rigüarü;

IX – ngema puracü i tchütacü inaügüũ i puracütanüũgü rü nüũ narü tatanümaẽ i ngema ngoonecü inaügüũ i puracüũ;

X – mugü rü inanapoũ i mugüãcü ipuracütanüũ rü taucürüwa'ta tama nanaütanü tü'ũ ipuracü ngema co'ri rü ngeguma ngema inaü'gu rü naca' napocu inanaütanüũta mugüpe'ewa;

XI – rü gũũ'ma i natanügüe'pü' iyauutchiwa rü yiema namaa icua'e ngema puracü nayau tanayautata i iraũ i dĩeru naetüwa' ngema marü itayauũ rü mugü nüũ iuãcü;

XII – rü tüũta tayau ya dĩeru yiema wüi ĩpataãcuwa' iraütchie tüũyaue, mugüwá rü ümatüũãcü;

XIII – guũ'ma i puracü rü taucürüwa'ta 8 hora'ũ naüpetü i wüi nguneũwa' rü 44 horani'ni wüi yüüwa gueetcha inapuracü' rü e'na tama ngeraacü i horawa' ngeguma nügümaa marü ina-meẽ'agu wüigu notürü yi'camarü nanayatanü;

XIV – naca' i ngema puracü taguma iyaguũ rü 6hora tamaniĩ erü toguetchigü nawa'tiücu ngema hora nagu inapuracüeũ;

XV – no'rü ngũ i yüütchate'earü gu'wa naãtanü ngemaca'türü naca ya yüü;

XVI – puracügü i naetüwa i 8hora itaüũ ya puracüe rü naa-tanü rü 50 porcento arü tayau nae'tüwa' ngema marü i'tayauũ tümarü puracütanü;

XVII – guũguma ngeguma wüi taunecü ya ngugu nai'tapuracüũ yaa duũe nawe'ũna wüi tawemücü tarü ngũ' namaa inatanayauũ i tümarü dĩeru i witchipanü naguũ natanüwa' ngema tamae'pütchipanü nae'tüwa arü ngema türü dĩeruma marü i'tayaüũ i tümarü puracüwa;

XVIII – püracütanüe ya ira'acüe rü tarü ngũ nawa' tümarü puracü i 120ma i nguneũgu notürü taucürüwaa'ta ngemaca' i'tamuũtchi rü e'na tama ta tüũ ta yau ya tüma arü dĩerü;

XIX – puracütanücü ya ira'acüma'cü rü pãatchi narü ngũta i norü puracüwa mugüwa nawe'eãcü i nguneũ;

XX – ngeetagüca' iüütchi i puracü rü nangema mugüwa naümatücü na aegacü nanaü natümaca'rica inaüütchiãũ i natchicagü i no'rü puracütchigagüwa;

XXI – rü trintaütchima taugu i nguneũ nameũnaa tümamaã nüũ ya ugüũ ya puracüe' ngeguma ta'cü üpetü'gu i'tapuracüũwa rü mugüwa nüũyauãcü;

XXII – inaĩũca i ãucümaũgü nawa' i puracügü nawe'inaa nangema'ũ i mugü i nagu iu i maũtchiga rü ngematatchiga rü ũẽtchiga nanhuãcü meã aũũca i puracügü;

XXIII – rü narütamaetanü ngema puracügü i yagüũ rü ãũcümagüũ rü auãtchigü mugüwa nüũ ya uũãcü;

XXIV – ngeguma marü ningugu ya taunecü nana puracü'ũ nawae'ü nanarüngũ';

XXV – rü nangetanümare naca' i naacügü ibutchia'cügü rü ngema nawa'ãpanegü' naügü nori nabuucürüwa' rü nhu'mata 5 arü taunecüwa nagu naa nangu nawa' ya buã'tagüca' ya ĩiũne ya ngue'pataũ;

XXVI – rü ãe'cacü i tagucã'ã mugüãcü rü nüũ nacua' ngema meigü i wüigu naügüũ i puracütchiga i puracütanüũ norü corigümaã;

XXVII – mugü rü i'nanapoũ naa ngema puracügü i ngemagüũ rü taucürüwa'ta maquinarica nüĩca inaü erüta tüũ nangetchicaẽũ ya muẽma iya puracütchaũe;

XXVIII – rü nangema tümarü natanü ngeguma ngürüatchi ta'cü nagu tüũ üpetü'gu nawaitapuracüũ rü ngema tümarü co'ri nüũ ta puracüũ rü taucürüwata' tama nanaütanü ngeguma nagagu tchieũ nagu tüũ ngupetügu' i poraãcü;

XXIX – puracücü nüũ nangema namaa ya ücuũ ãe'cacütanügu i namaa icua'güũ i puracütchigaa nhaa nguneũ nagunaücuũ iunetagu; i contrato; wuimepüütchima ya taunecü naca' inaüütchi ya puracü'cü ya ianegu atchiũcü nhu'matchi' tare ya taunecüwe'na na marü ya nguũ i norü puracü namanaügüãũ; rü tare ya taunecüwe'na namarü nayangu i norü puracü naca' ya puracücü ya tama ianeguütchi atchiũcü;

XXX – natchu'u nananuicaemareũ iya'metanü i puracütanüũgüarü rü e'na ngeũrümare namaitacua' i puracüwa rü e'na naca taatangeũ rü naca' tanguerearü tauneuũ rü e'na naca' naa amatüũ rü natatcho' rü tawaü i tümatcha'mü rü e'na naca'natüica'ũ rü e'na tama;

XXXI – natchu'u na tchiri' tüũ cu yauũ ya wüie' ya dũee ya taurürü mẽẽtchie, rü e'na tama mẽa tüũ cu na ütanüũ rü e'na tama tüũ i quiücutchiũ i puracüwá;

XXXII – natchu'u naca'i guũma i puracügü rü e'na ngema ta'memaã nawa puracüũ rü e'na ngema naca'i nguũ rü e'na ngema porããcüma naca'inguũ rü nanawae' nanawüigumareũ i ngema guũma i puracügü;

XXXIII – natchu'u napuracünanaü i tchütacü ngema aũcüma rü taucürüwa'ta no'rü ngaicamana nguutchiũ naca' i yemagü deyuitu arü taunecü arü nhatüwaama ngemagüũ rü nhumatchi natchu'u nangeĩrüũmare puracü naü ngema dezesei arü taunecü arü nhatüwawaama ngema rüe'tcha tama natchu'u

ngeguma inaca' i'nangu'maregu i ngema puracü nüũ ngema cartrrzi taunecü ya ĩgu;

XXXIV – nawüigumare ya puracütanücü i mugüpe'ewa rü ãpanecü nawa' ngemaẽtchacü i puracü rü e'na puracügüwa' ngẽmacü i paãtchitchigümare.

Wuigutama dicuaũ ĩnü. Mugürüta inanapoũ ya natucumü yima ipuracüemarecü i ngemamuma natchiũwaatchiüu rü namaa ngema poragü i marü ãmatü i nhaa iartchiguwa'gü IV, VI, VII, VIII, X, XIII, XV, XVI, XVII, XVIII, XIX, XXI, XXII, XXIV, XXVI, XXX, XXXI e XXXIII rü mugüãcü naügüaũ ngema puracü rüta naütanügüaũ ãe'cacüaũ i'napuracüeũ nüũ tanangema ngue'ũgü i mugüwaneũ naca' ngema puracü nanhuacü yaũü rü toomatchigü nacümagü marü mugü nacuaegüũ.

Art. 8º Rü tamanatchu'u nügüna ütücumügüũ naca' ngema nawa' napuracüeũ rü e'na nüũ i'napoũaũ no'rü puracügü notürü nawe'ũna naanguẽẽũ i ngemagü:

I – mugü rü natauma no'rü porá na ãe'cacüũ namuũ naa nauaũca' natucumü i püracütanüũca' rü notürüwai ngema natucumü ngemagüũ nawe'ũna na wü'cutchigüũ i naegatchigü i ãe'cacügürü puracütchicawa'gü rü natchu'u naa aegacügüarü puracütanüũ nagu nadau rü e'na ya poyepe'eaũ i ãtucumügüearü puracügü;

II – natchu'u natare natucumü na üũ i nhema marü i ãtucumügüũ, ingema tama i natchicawa ngemagü, rü e'na ngema nama i cua'güũ, rü nawa na puracügüũ, nhu'matchi i dĩeru nüũ ngemaũ, rü guũma i ngema rü nawa puracüeũ ta niĩ nawe'ãtchiẽẽgüũ, norü rü tautama nüũ narü i'ramaẽ i ngema município arü taaũ;

III – ngema natucümü naü naca' natüũ i'napõũ ya wuietchigü rü e'na guãmaarü ngutchaũ nape'ewa i mugüma icua'güũ;

IV – norü tagüũ i ngutaque'ewa nii nayaugüaũ na nhuretanü tanaütanü ngema natucumü nawa' taũ rü tümarü puracütanügü naniũ nangemããcü naütanüaũca' i ngetanügü nawa' nangema' tümatucumüeru rü toomatchigü natüewa ngema mugü i tagucã'ãrü;

V – rü tauemarü tütata'cutchi naa nawatangema i natucumügü rü e'na ngema tangemaeetcha;

VI – ngema naerugü i natucumügü i puracütanüũarü naweenaa nangemagüũ nawa' ngema i ngutaque'e i ngeta inawẽ'a'tchiũwa i natchiga i'puracü;

VII – yiema marü i ngue i tümaarü nguneũ na tapuracüũ rü namẽ na ta wotaũ rü nhu'matchi namẽ na tümaca' na wotagü'ũ nhema natucumü nawa ita ngemaũ;

VIII – natchu'u nai naüütchiũ nawa' i norü puracü ngeguma marü ya wücutchigu nanaca' nadauũ na namaa nacua'tchaũ i wüi natucumü i puracütanüarü rü ngürüãtchi nangupetü'gu ngema naca'nadau wotchi wiwe'ama ya taãtchi nhu'matata wüi taunecü na'ta nayanguũ i nama inacua' i ngema natucumü , e'na tautchie'tcha nawa' i norü puracü ngeguma gutchaũ tchieütchiũ naü'gu mugü nũiuuãcü.

Wüi tchimüũtama i wümatü. Ngema nhaa mugü ümatügüũ rü naca'tanii i natucumügü i ngema ĩanearü yawa' ngemagüũ rü natucumü i tcho'niewa puracueũ rü mugürüta nüũ nanayau ngema nü'ũ ngemaüacü nacüma.

Art. 9º Rü mugüwa' naümatü naa puracütanüũgü i'yatchaãtchieũ ngeguma tama namegu inacümagü ngeta' inapuracüeũwa nangemaacü nawa'nameaũ ngema tchaatchi naama i norü corigü.

§ 1º Mugüta nüũnacua' nangeĩrüũta i puracügü taucürüwa' iyatchãtchiũ nangemaacü duã'tagüũ tama ngemata ngemagüũca nawa ngematanaweũ.

§ 2º Rü tchu'ãcümare naügüã'gu ngema tchatchiga i puracütanüũ rü norü naerugürüta inayau rü napocue naca ngutachaũ inacümagü inawa'güeũ.

Art. 10. Rü mugüwa naümatü naã puracütanügü rü e'na no'rü corigü i puracütanüũ naã natanüwa nangemagüũta ngema ã'ẽcacügüarü puracütchi'ca ngeta' natchiga iyadegüü'wa ngema natchiga nawa'itapüracüe'gu nangemaãcü meayaũũca' i ngema puracütanüarü maũ.

Art. 11. Nge'ta duzentuarü yeererama i ngemaguũwa i puracütanüũ rü nüũ nangema i porá naa wüi naeru nayaugüũ naca' naa no'rü corimaã ya deaũca' natchiga meãcü norü puracütchigagü.

CAPÍTULO III

TAGUCAAGÜCA'

Art. 12. Tagucã'ã i ĩgüü:

I – nümagüütchigü:

a) guũma ngema taguanegu buẽũ wootchi nanatü rü e'na naẽ rü togü i natchiãnecã'ã mare tiĩ, notürü ngema nanatügü tamawai norü natchianeũ í'napüracüẽũ;

b) tagucã'ãgü i togü i natchianegu buẽũ rü nanatü rü naẽ rü taguacã'ã tiĩ notürüwai naẽ rü e'na nanatü rü tagucã'ãne'ũ ítapüracüũ ngema natchianewa;

c) ngema togü i natchianegu buẽũ nanatürü rü e'na naẽ rü tagucã'ã ni'ĩgü notürawai marü depanegüũ nawa i ãẽcacügü arü puracütchi'ca natchianegüwa ngemagüũ rü nuata taguarü naanegu taãtchigü'ü ngeguma nanawa'egu rü ngeirümare nguneũgügu marü nawa nüũ yangaugügu no'rü yaarü taunecü naã tagucã'ãtchiane naüü;

II – tagucã'ãũ caĩũ:

a) rü naca' ngemagü nachiaãne i portuguêswa i deagüũwá neũ rü mugüwa nüũ ya ũuãcü nayaugüũ i tagucã'ãpane nawe'inaã wüii'tchima ya taunecü nagunaãtchiũ i taguarü naane rü tauguma iyaũũ rü nhu'matchi meũ i nacüma nüũ ngemaũ;

b) ngeũrüümare togü i natchianewa neũ rü tagucã'ãrü natchianegu ãtchiũ rü marü quizeũtchima ya taunecü taguma iũũũ rü tauguma pocuũ ngemaũca' ngeguma nanawa'egu natagucã'ã yaĩtchaũ.

§ 1º Naca' ngema portuguesgü i marü nagu atchiũgüũ i taguarünaane rü nüũ nagemaũ naya naatchiraũ i nacümawa nünatata nanauutchi i guũma i porá i tagucããũ ngemaũtama ngemacuetcha ngema tama ümatüũ i nhaa mugüpanewa taucürüwa' nüũ ngema.

§ 2º Mugü rü taucürüwa' toye naü nügütanüwa naca' i tagucã'ãtchi'ca rü tagucã'ãũ ca'ĩũ nguetcha ngeguma ngürüatchi nhaa mugüpanewa naümatüguta.

§ 3º Rü puracügü i tagucã'ã ca'ũtchirica caiĩũ:

I – na ãe'gacü ya tacü ya taguarü naane arü ya ĩũ nhu'matchi naa no'rü tare ya ãe'cacü ya ĩũ;

II – na napü'üeru ya ĩũ i mugüarü ürũũgü i camaraarü;

III – ãe'cacüeru mugüarü ürũũgü i senadowa ngemagüũ;

IV – na mugüma i cua'ũ i supremu tribunau federauwa;

V – na togü i natchienewa' ã'ẽcacüũ i tagucã'ãũ ta puracüũ;

VI – na guerapü'üeru tiĩũ i tchuragüarü;

VII – na napü'üeru tiĩũ i poũruũ i tagucã'ãne.

§ 4º – Rüta nauegu tümaca' natama marü tagucã'ãrü natucümüwa tangemaũ ya yiema:

I – naca' ica'e tayanguẽũ i tümarü tagucã'ãpane rü e'na mugüarü poragagu i nagagu naã ngutchinüãcü tanaüũ i tümarü tagucã'ãpane rü e'na namaã tarü uwanügu i mugü i marü i ngẽma' rü e'na tagucã'ãrü porama;

II – rü ngeguma tümatama naca' ítaca'gu ümatüũãcü nape'ewa i ãẽgacügü i namaã icua'güũ i mugü notürüwai taucürüwa'ta ta ngetchiane naũpa ngeguma marü naca'itaca'gu natama tagucã'ã ti'ĩtchaũ.

§ 5º Rü ngeguma marü i'taüegu i tümarü tagucã'ãne rü nhaã insiju II i nhaã insisu §4º i nhaã artigo arü ngemaũcü rü tama tüũ niĩ poyepe'e ngeguma na'ca ítaca'gu nawe'inaarü tagucã'ãnewa tangema ngema mugüwa' ümatüũãcü.

Art. 13. Conü ya nümaütchi i ĩcü rü tagucã'ãnearü rü portuguêsniĩ.

§ 1º Rü wonera rü caũgü rü natchanagü rü nhu'matchi nhataũgürüũ i tagucã'tchiane rü ngẽmagü ni›ĩ nüũ iugüũ i no'rü natchiane tchana.

§ 2º Estadugürü rü Distritu rü nhu'matchi municipiugü na'weũnã norütchigü nawanüũ i cua'ũ ngẽmagü.

CAPÍTULO IV

PULITICUTUMÜGÜ ARÜ PORAGÜ

Art. 14. Rü porá i duũ'ũgüwa ngemaũ naã guãma rü tümaũtchitama tarümamegüũ na'ca natanayauũ tümarü ã'ẽcacü ẽũguũwa rü guamarü

tawüigümare nhu'matchi mugüwa nüũ yauuãcü i nhaãwa:

I – guũma duũ' duũ'ũgü gü ni'ĩ nüũ cua'ũ nanayauãũ ngema nanawe'güũ;

II – nawe'na na marü ã'ẽcacügü nayaugüãũ i mugüwa rü duũ'ũgü taarü ni'ĩ nüũcua'ũ naname rü e'na tama i ngema mugü;

III – duũ'ũgüni'ĩ naügüũ i mugü nangemaãcü ãẽcacügütanüwa nangu.

§ 1º Nacüma i votatchiga nhu'matchi te'egücata yi'ĩ:

I – rü guũma i tagucã'ã ngema marü i wü'cutchigüũ rü dezuitu ya taunecüwa naügü na'weũna nanawotagüũ guũguma;

II – inanaüütchigü natama tawotagüũ tümaca' ya:

a) tama nguã'güe;

b) rü tchetenta arü yeama ngemaẽ i türü taunecüwa;

c) rü ngemagü dizesei arü yeama rüena dezuitu arü nhatüwaãma ngemagüe i tümarü taunecüwa' rü tama tü'ũ nayacutchigü naãta wotagüũ.

§ 2º Rü taucüwa'ta tawü'cu naatawotagüũca' ya togü natchianecã'ãmare nhu'matchi ngemagü ngewaca'ütchi tchurarawa tchocuũ.

§ 3º Nacüma tümaca' yiema naca'daugüe naã ã'ẽcacü tiĩtchaũ mugüwa nüũ yauãcü:

I – nawe'enaã tagucã'ãũtchi tiĩũ;

II – nawe'naã tüũ nangemaũ nataamepaneũ nape'ewa i mugü;

III – na'wenaã tiwücutchiũ nawa' ngema wotatchigamaã cua'güũ;

IV – naweũ naã ãtchiũ ngeta naca' inadaũwa naã'ẽca'cü ya ĩtchaũũ;

V – naweũnaã wüi natucumüwa' i puliticugüarüwa' ya wücutchiũ;

VI – nawe'naã nüũ nangemaũra i norü taunecü naca' i:

a) rü trinta i cincu ya taunecü nü'ũ ngemaũ yima naca' dau'cü naã ãẽ'cacü ya ta'cü rü norü tare ya ãẽ'cacü nhu'matchi senadu i naca' i taguarü naane;

b) nawenaã trinta ya taunecü nüũ ngemagüũ ngema ãẽ'cacügü i guvernadu nhumatchi norü tare i guvernadu nhumatchita naca' i ãẽ'gacü i distritu federauca' daugü;

c) vinte arü wüi nüũ ngemaũ ya taunecü naca' ngemagü i Deputadu Federau rü Deputadu Estaduau rü e'na Distrituca'ta daugüũ;

d) rü dezuitu ya taunecü nüũ ngemaũ yima veriaduca' dau'cü.

§ 4º Rü taucürüwa naca'tadau yiema tamaiwücutchie' rü e'na tama nawa ãegae rü nhu'matchi ngearü nguaẽ.

§ 5º Ãẽgacü ya tacü ya tagucaãrü rü ãẽ›cacügü guvernadugü rü prefeitugü rü ngürüãtchi natchicüũ iücue i natchiaãnegüwa i tagucaãã'ewa' ĩgüũ rü tare'epücünatama ni›ĩ naãe'cacü yaĩ i naiya taunecütchigüwa'.

§ 6º Ãẽgacü ya tacü ya tagucã'ãrü rü ãẽ›cacügü guvernadugü rü prefeitugü ngeguma to i puracügü ca'nadautchaũ'gu nawee naã seis ya tawemücü tau'gu nawana nguũ i wotatchiga naweũnaã inaüũ ngema nawa' inapuracüũ.

§ 7º Rü taucürüwa'ta naca'nadau natanüũtama i marü ãẽcacü ĩũ ngematama natchica'wa i tagucã'ãrü rü guvernaduarü i rü prefeituarü natanüũgü rü e'na natanüacü tüũnayaue notürü tama natchu'u ẽ'tcha nüũ ngema marü ãe'cacü ĩũ nawenarü nhui'ca naca'dau nanaca' tawotagü.

§ 8º Tchurara rü naca'tanadau naãe'cacü ya ĩũ notürüwai nayauã i nhaa i nacüma:

I – rü ngeguma tauta gu'mepü ya taunecü nüũ ngemagu na'i'napuracü natchuraranaa ya ĩũ nawe'naa inaũũ nawa' ngema puracü;

II – rü ngemarü marü gumepü nüũ ingugu ya taunecü naa tchuraranaa ya ĩũ rü ngürüãtchi nangupetü'gu i wotawa nawe'na nanayauã i norü aecacüpane rü ngematatama narü ngu nawa tchurara ya ĩũ.

§ 9º Nagema i mugü i meãma nagu i deaũ, rü ta nana we'ãtchiẽ ngema na ngeerüegü ta taucürüwa' tügü i wücutchie i pulitchicawá rü nhu'matchi nhure i nguneũgü ta narü ooũ nhema na tauacücürüwa' tügü tarü wü'cutchiũ i puliticawá, na nhemaãcü narü we'ãtchiũ i guũma i mhema mugü nawee'ũãcü na meã ta puracüũca'i wipe'ewaama rü narü we'ãtchigüũ i guũma nhema puliticawá rü na tauũca' i puracü i nüũrütamaeũ i nhema mugü nüũ i uũ.

§ 10. Rü nangemagu nangutchuãcü nawa nanguũ na ãẽgacü ya ĩũ rü nangema i porá naya ãẽgacügü namaã icua›güũ i wotatchiga rü namaã narü ĩgu i ngutchãcü i mugũwa ũmatüũ ni›ĩ natchu›ũ nacacutaeũ i wotugü rü nadieẽrugü cacungi rüena gutchinüũ i napanemaã ya ücugu rü quize arü nguneũwena naüpetügu naã marü ya ücuũ na›ãẽgacü ya ĩũ.

§ 11. Ngema ta'ütchitchiga rü bema eũwa ni›ĩ ãẽ'cacü inaügüaũ rü yima ngutchinücü rü nanangaũga mugü ümatüãcü naaicumaya ĩũ rü e'na tama gutchaũ naü notürü ngeguma tama aicumaya ĩgu yiema namaã ücue nainata'ütchiũ rü na'weũna tanaütanüũta nü'ũ yima i'tauaũcü.

§ 12. Rü wuigutatama nanaügü ngeguma wotatchigawa nangugu i municipauwa naanügünanaca naca i duũ›ũgü i nangemaũgü naügütchaũ norü ĩanewa rü ngemarü nawenaã ãẽ'cacügü i mugüarü üruũgü i camarawa' ngemagüũ taigurigu nhu'matchi noventaütchima nguneũ tau›gu naweü'na yamu naca› i ãẽcacü i

wotatchigamaã icua'ũ rü naũpa nanawa' nanguũ naã naĩ ya ãẽcacü nayaugüaũ i municipiuwa.

§ 13. Rü ngeguma duũ›ũgü nawe'egu rü e'na tama nanangemaũ i nhaã nua § 12 ümatüũ rü tautama nangema ngeguma naca› inadaugügu nügü inaüẽũ naya de›agüũ i radiuwa rü e'na tereviyaũwa i ngetanüãcü inaügüũ notürü nangemaẽtaetcha i toi nacümaãcü nügümaã inarüutagagüũ naca› i ngema ãẽ'cacü arü yautchitchigawa.

Art. 15. Rü natchu›u naguũma i no'rü porá ya nguẽũ wüi politicawa ngemaũ i ãẽ'cacü ngema porá nüũ yanguuta ngeguma nhaã naüguricatama rü e'na nüũ nangemagu:

I – nacaa inaca'gu natama marü tagucã'ã ya ĩũ i ãẽgacügütanüwa yima tagucã'ã nügü i caitchiẽcü;

II – ngeguma marü natauguma i norü porá rü e'na marü tauwa'ma namegu ĩnüwa;

III – ngeguma pocuwa' inangemagu rü no'rü porá i políticawa' rü natauma;

IV – ngeguma tama nanawae'gu nanguẽaũ i ngema mugüwa tüũ naüẽãũ rü e'na naĩcunaütanüũ ngema nhaã mugüwa ngemaca' ümatüũ i norü artigu 5º, VIII; nü'ũ iuuãcü;

V – ngeguma marü naca' inapocugu naã tchirimare namainacua'ũ ya ĩanearü dieru rü ngema nhaã mugüwa ngemaca' ümatüũ i norü artigu 37 § 4º. nü'ũ iuuãcü.

Art. 16. Mugü i ngewacaũgüũ nawe'na nai'natchootchiatüũ rü taucürata naya tomarãũẽẽ ngegumatama i marü ngemagüũ i mugü i wotatchigaca' i ĩgüũ notürü waita napora'ã ngeguma marü wüi taunecüwenaãmata nagutana ĩ i wotatchigawa nangugu.

CAPÍTULO V

NATUCUMÜGÜ I POLÍTICAWÁ NGEMAGÜÜ̃ ARÜ

Art. 17. Tagucã'ãrü naãnewa rü tama natchu'u na'cugü cuütücumüũ naca' i puritica rü e'na nügüguwa natchoũ rü e'na yanguẽũ ngema natucumü marü ngemagü'ũ notürüwai ngema natucumügü puriticaca' i ĩgüũ nawainaã tautama inaueãũ i taguacã'ãne arü porá i duũũgüwa'neũ rü nüũtanacua' i toomatchigü natucumü nanangema rü norü nacümagüwa' iümatüũ̃wa nawainaã duã'tagüarü mecagümaã ya utareãũ rü nhu'matchi nagutaya'ũũ nhaã nacümagü:

I – nawenaa tagucaanearü taawa rü norü ianetchigüwa ngema wui puriticutücumü;

II – natchu'u nanaã ngema puriticutücumü dĩeru nayaũũ naütawa i ãẽcacügü i tagucã'ãrü bai'ta togü natchianegüwa rü e'na togümeẽwa nangema norü natucumü;

III – nawai'naã ngema dieru nayaugüũ rü ãẽ'cacü i wotatchigamaã cua'güũtawa na ngepane ngema dĩeru marü naayaũ;

IV – nawe'inaã mugü nawe'iãcü iya'ũ.

§ 1º Rü mugü nüũ ni'uni i puriticutucumü naã nugümatamanacua'güũ nanhuãcü ya ĩã'cü'ũ rü nanaüaũ no'rütama mugü nanhuãcüta nayau no'rü napü'üerutchigü rü nanhure taunecüca'ta yaĩtchigü rü e'na pããtchi rü nhu'matchi nhuãcü nugü yanu rü inapuracü rü ngeũrüta nayaugü nacüma naã togü i puriticutucumü naamücü naca' ngeguma wipe'ewa ügüũca' nawotagügu i ãẽ'cacügü rü taucürüwat'a ngema nacümaricaetchaguta niĩũ guũ i taguca'ãrü naanewa ngeguma naca' i nawotagügu i ãẽ'cacügü rü nawei'ta nüũ nangemaũ i mugü i norütama natucumüca ĩũ rü naca' ngeguma nangutchinügu rü e'na nüma inagootchigu ngaũgumare norü puriticutücumü rü nawe'naã napocu rü e'na nünanayaugüãũ i no'rü porá.

§ 2º Puriticutucumü n'awena namarü ãpane i cartoriuwa nawei'naã

nawena rü norü mugü rü naümapaneãũ i naẽtüwa ü'ũ i mugütchicawa i Tribunau Tchuperiu Wotatchicagücawa.

§ 3º Rü nüicagütatama nanayaugü i dieru i natucumücatama i puriticutücumü ĩũ nhumatchi nangetanü naã radiuwa rü tereviyaũwa ya uacüũ i natchiga ngema:

I – nawe'inaa ngeguma naca' na wotagügu i deputadu ngema puriticutucumü no'rü ngaira 3% i deputadugü nangupetütanüeũ wotugümaã norü muwa ya Estadugü i tagucã'ãnearüwa' rü nhu'matchi 2% naguũ i deputadugü wotumaã ngupetutanüũ i wïitchigü puriticutucumüguwa' i tagucã'ãnearü Estaduwa;

II – nanatanüwa na ngupetügüũ rü 15ũ rü mumaẽgüũ i deputadugü federalgü rü woeũ i i'ramareũ i tagu arü naanegu.

§ 4º Natchu'u wuitichigü puriticutucumü tchurararuũ nügü ünegü'ũ.

§ 5º Wüitchigü puriticutücumüwa' rü wotuwa nangupetügu na deputaduwa i nhurerüũ nangugügu notürü tama ngema nhaã art § 3º wa yanguuãcü ya ĩgü rü dima ngupetücü nüũ ngema natoi natucumüwa naüe bai'ta nacainataü'tchiũ i ngema yu'gatchi notürü woo nangema nayu'u rü nataütatama naa dĩeru nayau rü e'na nüũ nangetanümare na radiuwa rü televiyaũwa ya de'a.

§ 6º Rü ngürüãtchimare no'rünatucumüwa itchoũ taucatchima rüta i'nataütchita nawa na ãẽcacüyaĩ, taue'tcha ngeguma napü'üeru nüũ cua'gu ngema naüeagu rü e'na nüũ natchie'gütchaũgu ngema natanüũgü rü e'na marü tama nüũ namegu naca' i nacümagü i no'rü natucumüwa notürü nangema naüe rü naca'rü natauma i nadieruta tanayauũ bai'ta naca'ta nangetanü na radiuwa rü e'na TVwaya de'a.

§ 7º Natucumü i politicutucumü nawe'einaã no'rü ngairawa i 5% i dĩeru nayaugüũ naca' nanapüracüũca' rü yaĩã'cüũca' rü namaã ügüãũca' naã ngeã'tagü nawa tchocuũca' rü taãtchi'caũca' inatanüwa i politicutucumü rü ngema ĩnügü marü wẽa'tchigüũ i nguuca' natucumügüarü aiepewa'.

§ 8º Norü muwa' ngema dĩeruepü' naca' iüütchiũ i wuitichigü politicutucumügü nawe'inaa norü ngairawa ya 3 o wa tangúu naca' natapuracüẽũ rü tanatatchigaẽũ nawa' ya radiu rü e'na TV naãẽ'cacüca' i'tadaugüũ ya ngẽã'tagü rü naepü'tata ni'ĩ ngema dieru nanhure itchoũũ i ngeũgü politicugütucumüwa erücü ngemaãcü naümatü no'rü mugüpanewa i wuitchigü politicutucumügü.

§ 9º Ngema dierugü i nacatama i nayaugüũ i wüitchigü politicutucumügü nangemaãcü nünauutchiũ na no'rü ügüãũ i natchiga naã ãẽ'cacüca' inadaugüũ rü yiema i dieru nawe'inaa norü ngaira i30 porcentowa' tangúu tümaca'gü yadue ya waüe rü' e'na irarüwa tchoorae nangemaãcü guãma nawa' nguũ rü taãtchicaũca' natanüwa i ãtucumügüũ i politicutucumügü nangemaãcü ya nguutchiũca' i norü ngutchaũ i ãtucumügüũ.

TÍTULO III

NA MEÃ NANUÕ I ESTADO

CAPÍTULO I

NA NHUÃCÜ MEÃ NANUÕ I NGEMA IÜÕ RÜ NAMAÃ ICUA'Õ

Art. 18. Ngema na nhuãcü meã nanuõ i ngema iüũ rü namaã icua'ũ na ãẽ'gacü namaã icua'ũ (república) i guũma i naane i Brasiliarü rü nügüwa nanangemaeẽ na wüiwa nangemaũ i Estado rü distrito federal rü nhumatchi Municipilgü rü guũma nügümaãtama nacua'gü nawa i nhaã mugü i üũ (constituição).

§ 1º Brasília rü Capital Federal ni'ĩ (namaã icua'ũ nayanuũtchiũ i ngema porá).

§ 2º I naanegü inuũtchiũ i aẽ'cacü namaã icua'ũ rü Uniãowa nangemagü rü norü ü rü Estadoãcü yanguutchiũ urüe'na wena nügüwa nangemaeẽaũ i ngema Estado e nawa' nenaũũ rü ngema mugü i ngue'ẽruũwa i mugüãcü ta ni'ĩ.

§ 3º Rü Estadogü rü name na nügügu natchocuũ nügü tanüwa rü nügü yayauyeũ rü nügüna yaĩgatchiũ na tomaã wena nügümaã wüiwa nangemagüũca' urüe'na yanguutchiũ i ngewacaũ'ũgü i Estado urüe'na ngema naanegü inuũtchiũ i aẽ'cacü namaã icua'ũ rü ngema duũ'ũgü i ngema natchi'cagu ãtchiũgüũ nawa'eũãcü rü notacüma nayauaũ i votowa rü ngema ngutaque'e i natchiũanearüwa i pora i mugü íü'ũwa rü i mugü i ngueẽruũwa.

§ 4º Rü norü ü rü na nügüwa nangemagüũ rü na nameẽeaũ i natücumü rü municipioarü toyetchiga rü tá nanaü i mu i estadualarüwa ngema nguneũ i marü nü'ũ naunetaũ i mu i ngueẽruũ i Federalwaacü rü naũpa ínaca'gu tüna ya duũ'ãtagurica tá ni'ĩ rü nawa i votot-

chigaãcü rü ngema duũ'ũgü i nawa' ngemagüũ i municipioguãtchiũgüũ nawena na nü'ũ yautchigaũ i ngu' na natautchaũ ya municipio rü nawe'güũ rü nü'ũ iutchigaũ duũ'ũgümaã i mu nawa'eũacü.

Art. 19. Rü natchu'ú ni'ĩ naca' i União rü Estadogü rü Distrito Federal rü Municipiogü:

I – nanaüãũ i cua'üũgü õgüwa urüe'na tupaucawa rü na mugü naüũ norü poramaã rü nü'ũ nagutchaeẽaũ na yaiãcüüũ (funcionamento) urüe'na namaã nangemaũ urüe'na yima nawe'cügurica yauaũ i ngemaũgü urüe'na namaã nameẽaũ i uneta rü nügü nameẽeũ i mù nü'ũ iuũãcü rü ngema ngüeẽgü i duũ'ũgü nawa'eũãcü;

II – tama nayauãũ i ngema õ i cua' iümatüũwa ngemaũ i duũ'ũgüarü;

III – naüaũ nayatoraũtchigüũ i tagucüa'gütanüwa urüe'na nügü tanüwatama nayauaũ nayatoraũtchigüũ.

CAPÍTULO II

UNIÃOARÜ

Art. 20. Meũgü i uniãoarü:

I – i ta'cü ngema nhamaũcüü nü'ũ ngemaũ rü ta'cü i nü'ũ ngema neĩũ rü iãgüũ tautchaãcü;

II – i naanegü i tauema nagu ãtchiüũ rü taucürüwama tama ítanapoũ i norü üyeanegü rü poraeẽruũ rü tchuraragüarü ü rü namagü i aẽ'cacü namaã icua'ũ na nügümaã nawa yadé'àgüũ rü natchicana na idau'ũ rü ngema mu iunetaũwa;

III – ya nataagü rü tatügü rü ngeũrüuũmare i naane i deá nawa neya'ũ i namaã inacua'ũ rü urüe'na wü'iarü yeera i Estado i

deá nawa yape'tüũ rü üyeanewa name namaã i to i natchiũane urüe'na naane i tama nü'ũ icua'ũwa nadagü urüe'na nawa' nenaũũ rü nameẽũwa rü name ta i naanegü i natchipenügü rü ya nanücügü ya de'ácüã'tama;

IV – i capaũgü i de'ágüarü rü nataagü ya to i natchiũanearü üyeanewa ngemagüne rü tatü i taũarü nanecügü rü capaũgü i oceanucüã' rü natchipenügü rü iyautchiũ rü nhaãgü rü i natchica i municipio nawa' ngemagüũ rü naẽtüwa ta i ngema natchi'ca i nawa' naüũ i puracü i guãca' rü ngema wüitama i natchi'ca i taũ i aẽ'gacüarü (federal);

V – i ngemaũgü i tü'ũ rüngüeẽguũ i woetama ngemagüũ i ngema naãne i we'gu üũ i nawa ingemagüũarü rü ngema meũgü íügüũ i naca'tama iĩũ;

VI – tatü i taũ i norü naanearü;

VII – i deátchipenüwa ngemagüũ i naanegü i nagu iüaneũ rü norü na yeerawa yadatchigügüũ;

VIII – i poragü i deáarü porawa neũũ;

IX – i ngema ngemaũgü i tü'ũ rüngüeẽgüũ i mineral rü ta ngema nhatütatüũarü;

X – i ngema waiũmütatüũwa woetama ngemagüũ i ãmaũgüũ rü i natchica i ngemaũ nawa ngemaũ i nucümaũ'ũ i duũ'ũtchigaca' nawa i nguũ rü nüĩraũ'ũ i natchigagü;

XI – i naanegü nucümacürüwa maiyugü nawa ngemagüũ.

§ 1º Nataiũgu ni'ĩ i nacümawa i ngema mu rü Uniãowa rü Estadugüwa rü Distrito Federalwa rü Municipiogüwa rü nü'ũ nacua' nawa nangemaũ na nhuacü iyanguutchiũ na naca' nadau i petróleo urüe'na ngema inaĩũ i woetama ngemaũ i nhatütatüũwa (gás natural) i ngemaũgü i tü'ũ rüngüeẽũ i deáarü na naüaũca' i porá i tü'ũ

nhe'ũ rü toomagü i ngemaũgü i tü'ũ rüngüeẽũ i mineralgü i ngema wü'itchigü i natchicawa rü ngema naãne i we'gu üũ i nawa ingemagüũ rü ngema naane i tatü nawa ngemaũ urüe'na ngema naane i meũ i ü nawa ngemaũ i woetama norü i ĩũ urüe'na nawüigeẽũ na nameẽũ i dĩerutchiga na naca' idau (exploração) i ngema.

§ 2º Rü wü'itchipee i 150 quilometro i norü toü (largura) rü ngema naanegü i waiũmüguũarü üyeanegüarü ma' rü nü'ũ tauneta na norü üyetchipe'e yiĩũ rü nü'ũ icua'ũ na aicuma na natchiũanearü naanearü poũruũ yiĩũ rü norü na nawa nangemaũ rü ngema na naüũ rü tá mu nameẽũãcü ni'ĩ.

Art. 21. União nawa'eũ na yangueẽũ:

I – yatoraũ'ũ i Estadomaã ínangema rü porá nüna naãũ rü nügü nawa nangemaeẽ i natucumü i meã ü'ũ i guũ i natchiũanecüa';

II – rü nanango'eẽ i ngearü rü nanaütchiga i ngümü;

III – nanataieẽaũ i poũruũ i duũ'ũgütücumuarü;

IV – nanaã na nataütchaeẽaũ i ngema mu i ngüeẽruũwa nü'ũ yauũrüũ rü i ngema poragü iyatoraũ'gü rü yaueẽaũ nawa i ngema naane i duũ'ũgütücumüarü' urüe'na nawa nangemaũ paãtchitama;

V – mugüwa nangemaeẽaũ i ngema natchi'ca i nawa ingemaũ ngeguma ngürüãtchi aucümaũ ngupetüguaũ rü ngema nawa ingemaũ i poũruũarü rü ngema taũ i naane i aẽ'gacü namaã icua'ũ rü namaã inacua'ũ;

VI – rü pora nüna naã rü nüna nadau i ngema ügüũ rü ngema naca' nataeũ rü namaã nataeũ i ngemaũgü i ngearüarü;

VII – tü'ũ naü'ũ ya diẽru;

VIII – namaã inacua'ũ i ngema ngetá natchiũanearü dĩeru ngimaã inanguũgüũwa rü ngiũ inaütchicüügüũwa rü nüna na-

dauũ i puracügü ngema woetama diẽruarü rü naca' tümarü nanataiũgüũ rü aicuma yiĩũ rü ngema na ngiũ naütchicüüũ i dĩeru rü ngema na ngiũ yaaueẽũ i dĩeru na to i ngemaũ ngimaã naüũ na meã i taiũguũruũ rü tü'ũ inapoũ'ũ ya duũ'ã'ta rü nangemaũ i tümaarü meũ ya puracütanüegü naca' tümaarü yauatütchiga (aposentadoria);

IX – rü nameẽeaũ rü naüaũ i we'gu ü'ũ naca' i duũ'ũgü i natchiũanecüã' rü natchicagü rü we'gu nanuaũ i naanegü rü nhumatchi naüaũ na yeerawa nadaü i ngema imegüũ iügü rü i duũ'ũgü;

X – rü pora nüna naãũ i ngema puracü i ta'cü na imugüũ rü ta'cüca' iuũ rü inanguũ rü nhumatchi ngema yamuũ rü ínangueẽũ i buanecüwa ngemaũ i duũ'ũgü i natchiũanearü;

XI – rü naca' nadauũ rü we'gumareãcü urüena te'e pora i ngüeẽeruũ nüna ã'ũãcü rü nü'ũ nü'ũ tacua'eẽũ urüe'na nü'ũ tanatautchaeẽũ i puracügü i ü'ũ na dé'àruũwa idé'à i yaũguũwa (telecomunicação) rü ngema rü mu nü'ũ iuũarü ni'ĩ rü ngema rü we'gu nanaü na meã naüũ i puracü iüũ rü nauaũ i natücumü i we'guũ na meã naüũca' rü toomatchigü i nacümagü i natücumü i mugümaã icua'güũ;

XII – rü naca' nadauũ rü wegumareãcü urüe'na te'é pora i ngüeẽeruũ nüna ã'ũãcü rü nü'ũ nü'ũ tacua'eẽũ urüe'na nü'ũ tanatautchaeẽũ:

a) i ngema puracügü i ügüũ na nü'ũ yautchigaũ i ãgaũ (radiodifusão) i nagagü rü natchicünaã'güarü;

b) i ngema puracügü i ügüũ na yaücutchiãũ i pora i tü'ũ nhe'ũ rü nhu'matchi nayonieũ nawa ngema pora i deáarü ya'tchiü rü nü'ũ iuũ na wüiwa nangemaũ namaã i Estado i ngema ngetá inangemaũwa ngema poragü i de'áarü pora;

c) i buanecügu iũ'ũ rü natchica i buanecüwa ngemaũ rü i puracü iü'ũ duũ'ũgüca' i ianewa rü aviãoarü üetchica;

d) i puracügü iü'ũ na ta'cü ingeũca' nagu i nama i ferunaca'arü puracü rü namagü i de'áwa iĩũ rü türegü i tagucüãgü'arü rü norü üyeane i natchiũane i tagucüã urüe'na nü'ũ naüpetüũ i üyeane i Estadoarü rüe'na natchiũanearü naane;

e) i puracügü iü'ũ na ta'cü ingeũca' nagu i nama i ngema botchicugüũ nagu i nhaũ i nügü tanüwa i estadogü rü nügü tanüwa namaã i to i natchiũanecüã' i ngema ianetanüũgüarü;

f) i türegü i tatüanacüwa rü de'ágüwa rü nataagüwa;

XIII – rü meã naü'ũ rü nüna idau ngema pora i mugümaã icua'ũ rü ngema tü'ũ ipoũ'ũ i mugüwa i Distrito Federalarü rü naanegüarü rü ngema poũruũ naca' i meũ i naanegüarü iĩgüũ;

XIV – rü meã nanu'ũ rü nüna idau i ngema nüna dau'ũ na tama igutchinüũ i mugüwa naca ya iane (policia civil) rü ngema nüna dau'ũ i pocutchiga rü ngema nüna dau'ũ i tchuraragü i ngearü rü nhu'matchi ngema tüna dau'güũ ngeguma ta'acü tü'ũ ngupetügu (corpo de bombeiro) i tchurara i Distrito Federalarü rü ngegumarüũ ta na meã diẽrutchigana nadau'ũ Distrito Federaua'ũ na ngemaãcü naü'ũ i puracügü i duũ'ẽgüca' iĩũ i no'rü ngemaũgüwatama iĩũ (fundo próprio);

XV – rü meã nanu'ũ rü nüna idau i ngema puracügü iü'ũ i aẽ'gacügüarü i naca' dau na nhure yiĩũ i no'rü mu i duũ'ũgü rü nhama i naanearü ngu'tchiga i ngema nü'ũ idau'ũ rü norü ngu'tchiga i natchiga i ma'ũ na ngetá nenaũũ rü nhuãcü íyaĩũ rü nangemaũ i nhaã naane (geologia) rü natchicüna'ã i nhaã naane rü norü táwa i natchiũane. (âmbito nacional);

XVI – naü'ũ i natucumütchigü na íyanguutchiũ na naweaũca' ngema ta'cü nawa nawe'güũ i guãmaca' rü we'gu üũ i radioarü rü televisãoarü;

XVII – rü inaaãũ na tü'ũ nü'ũ nangetchaũ'ũ i gutchinü;

XVIII – rü we'gu nameẽũ rü natautchaeẽũ nayeerawa naũũ na guũguma inapoũ'ũ nüna i ngema tama meũ guaneca' rü naca'türü i ngema egüane rü nhumatchi baigüanegü;

XIX – rü naü'ũ i we'gu üũ natchiũanearü na namaã nacua'ũca' i ngemaũgü i meũgü i de'áarügü rü inaü'ũ i nacümagü na tüna naãũca' i pora i mugüwa ngemaũ na tü'ũ nangemaũca';

XX – rü naü'ũ i ngema ucuẽ i nagu iuũ naca' na yeerawa naũũ i ĩanecüma rü ta i ngema nawa' ingemaũ rü nüna idau'ũ i ma'ũ i no'rü ügüwa na tama naauãtchiũ rü nüna idau'ũ i ngema ta'cü ingeũ i ĩanewa;

XXI – rü naü'ũ i mugü rü ucuẽ i nagu iuũ naca' i namagü i we'gu üũ natchiũanearü;

XXII – rü naü'ũ i puracügü i tatüarü daruũ rü aviãoarü ngutchica rü üyeanearü;

XXIII – rü naca' idau i puracügü rü yaücutchiũ i nucleargü i ngeũrüüwamare neũũ rü naü'ũ i ngema taegü i aẽ'cacüarü natchiga i ngema na naca' idau'ũ rü naca' idau'ũ i uru rü mina rü wena naca' idau'ũ na yeeraãcü i ngemaũãũ rü ínaü'ü'ũ i ngemaũgü rü namaã rü naca' itaeũ i minério nuclear rü ta ngema i nawa neũũ i norü iĩũ rü nhaã mugü nü'ũ icua'ũãcü rü inangemaũãcü:

a) guũma i puracü i nuclear i naane i natchiũanewa' rü tá tanayau naca' i ngema ngümü rü ngeguma marü congresso nacional nayauguwa ni'ĩ;

b) rü naca' íca'ũ mugü nawa'eũãcü rü pora iãũ nüna i ngema namaã taeũ rü naca' taeũ rü tü'ũ nangemaũ i radioisótopogü na naca' idau'ũca' rü nangemaũ naca' i toetchigawa rü ngema ta'acü íüũwa;

c) rü naca' íca'ũ mugü nawa'eũãcü rü pora iãũ nüna i ngema iügüũ rü i ngema namaã taeũ rü naca' taeũ rü tü'ũ nangemaũ i radioisótopogü na naca' idau'ũca' rü nangemaũ naca' i ngema üũtchigamaã icua'ũ (médico);

d) rü ngema ianegü ta ni'ĩ namaã icua'ũ na ta'cü i tchieũ ngupetüũ nawa i ngema nucleagü rü tautama nangemaũ na nagagu yiĩũ i ngema ta'cü ngupetüũ;

XXIV – rü meã nanuũ rü nüna idau rü naü'ũ rü nangugüũ rü nüna idau'ũ i ngema puracü;

XXV – rü inaü'ũ i naane rü na nhuãcü yiĩũ i nacüma naca' na naü'ũ i puracü na naca' nadau'ũ i metal i megüũ rü ngema rü wüiwa nangemagüãcü ni'ĩ;

XXVI – rü meã nanuũ rü nüna idau'ũ na ínapoũ'ũ rü meã nayau'ũ i tümatchiga ya duũ'ã'ta i ngema mu ingemaũãcü.

Art. 22. Nanawa'eũ na yangueẽũ norücatama i Uniao na naü'aũ i mugü natchiga:

I – rü mu i naca' i ngema ianecüã rü na naca' rü namaã itaeũ rü pocu rü ngema nagu iuũ muãcü rü na ngeerüeca' idau'ũ rü waiũmügü i toeruũ rü tatügü rü cua'gü na buanecügu iuũ rü natchicagü rü puracüarü;

II – tama tümaarü yiĩũ i ngemaẽgü notürü guãma namaã icua'ũ;

III – naca' íca'ũgü i ianecüã'arü rü tchuraragü i ngeguma aũ'cümaũ tü'ũ ãune'gu rü i nguneũ i nge'arüarüwa;

IV – de'ágü rü nhuãcü naü'ũ i poragü rü informáticagü rü ngema nü'ũ iuũ i yaguũ i natchicawa (telecomunicão) i ãgagüũwa (radiodifusão);

V – puracü i nagu yangeũ i ngemaũgü;

VI – we'gü nuũ i diẽrutchiga rü ngugütchiga rü naegagü rü wü'i aicuma i we'guũ i metalgüarü;

VII – cua'gü i nacüma i nagu yaõũ i aicuma iĩũ rü naütchicüü rü nataiũguũ na tomana nangeũ i natanügü urüe'na meũgü (valores);

VIII – naca' rü namaã itaeũ i to i natchiũanewa rü nügü tanüwa i estadugü;

IX – nagu iuũ i ucuẽg'ü naca' na namaã icua'ũ i ngema ta'acü ingeũ i natchiũanearü;

X – mu i türegüarü rü ngema nagu iuũ i nataawa rü de'áwa rü tatügüwa rü daunawa rü daunaanewa ngemaũ i natchicawa;

XI – namagü i ngemaũgü nawa ngemaũ rü ngema ta'cü i ngeũ;

XII – nhema naane i migü nawa' nhemaü rü muna rü togü i ngemaũgü i megüũ i minaarü rü metal nawa meẽũ (metalurgia);

XIII – natchiũane i nagu ibuũ i nge'tá nawa' nangemaũ i mu i taca' iĩũ rü mu tü'ũ muũ rü ianecüã' i mugüũ cua'ũ (cidadania) rü to i natchiũanewa neũe rü meã wü'i natchiũanewa tangemaũ (naturalização);

XIV – duũ'ũgütucumü i maiyugü;

XV – to i natchiũanewa i ũ'ẽ rü to i natchiũanegu ücue rü ücutchiga rü tü'ũ iãũ ya duũ'ẽ ya gutchinüẽ rü tama nü'ũ icua'ũarü ta'ütchitchiga;

XVI – meã naüũ i nacüma i puracü i ãtanüũ i natchiũanearü rü nawa ingemaũ naca' i ngema puracü i nü'ũ icua'ũ;

XVII – meã naüũ i mu poragüarü rü Ministerio Público do Distrito Federal arü rü Naanegüarü (Territorios) rü Naanewa i Guã-

ca' iĩũarü poũruũ (Defensoria Pública dos Territorios) rü meã naüũ na namaã icua'ũ i nhaãgürüũ;

XVIII – nacüma na nü'ũ icua'ũ i natchiga na nhure yiĩũ i norü mu i duũ'ũgü rü nacüma i nhaã naanetchicüna'ã rü ngu'tchiga i natchiga i ma'ũ na ngetá nenaũũ rü nhuãcü íyaĩũ rü nangemaũ i nhaã naane i nhaã natchiũanearü;

XIX – nacümagü na namaã inguũ'ũarü rü nayauũtchiga rü namaã icua'ũ na namaã inguũ'ũ duũ'ũgüaũ;

XX – nacümagü na nanameẽũ na wüiwa nangemagüũ rü nacüma na te'égu nanguũ;

XXI – guũma i mugü i nagu iũũ i natucumü i meã nuũarü rü we'guũ íngemaũ rü ngemaũgü i ngeárüaũ rü namaã icua'ũ rü catchiga rü ngema ta'cüarü ügütchiga rü natau'ũma i puracügü rü naü'tanüũ i tchurara i dau'ruũgüaũ rü ta i naünegü i tchuraragü i ngüeẽruũ iĩũ ngeguma ta'acü tü'ũ ngupetüguaũ;

XXII – Polícia Federalni'ĩ namaã icua'ũ rü policiagü i rodoviariaarü (nama i botchicuũ nagu inhaũ) rü ferroviária Federalgü (nama i feru naca');

XXIII – duũ'ũtucumuarü poũ;

XXIV – mugü i nagu iũũ i taca' iĩũ rü ngema nawa' nenaũũ i cua' i natchiũanearü;

XXV – duũ'ũgü pane;

XXVI – puracügü i nucleargü i ngeũrüüũmare i ngemaũ i nhaã naanewa ngèmaũarü;

XXVII – guũma i mugü i nagu iũũ i licitaçãoarü rü contratação i guũma i nacümawa'gü rü naca' na we'gumare duũ'ẽgümaã icua'ũ rü yigümaãtama icua'ũ mu nawa'eũacü

rü ngema nüauũacü i Uniao rü Estadogü rü Distrito Federal rü Municipiogü rü naga naĩnüũ i ngema marü imeũ i art. 37wa rü XXI rü naca' i empresa i duũ'ũgüaũ i aẽ'cacüarü rü duũ'ũgütucumügü guũrüacü meã namaã icua'ũ i ngema artiguaũ ngemaũacü i 173 rü § 1º rü III;

XXVIII – i'napoũ'ũ i naane rü ínapoũ'ũ i naane i daunawa ngemaũ rü ínapoũ'ũ i tatügü rü ínapoũ'ũ i ianecüã'cüma rü ngema ta'cüarü ügütchiga i natchiũanetucumüarü;

XXIX – guũwa nü'ũ iutchigaũ i na ta'cümaã itaeũ rü ta'cüca' itaeũ;

XXX – nüna idau'ũ rü namaã icua'ũ i duã'tatchiga.

Wüitama deagütucumü. Mu i ngueẽruũ rü name tá na pora nüna naãũ i Estado na mugü naüũ natchiga i ngema ngemaũgü i nhaã artigowa nadaũ.

Art. 23. Na namaã inacu'ũ i guũwa' rü Uniãoarü rü Estadoarü rü Distrito Federalarü rü Municipioarü ni'ĩ:

I – uãeãcü nüna idau'ũ na namaã inguũ'ũ i Constituição rü mugü rü ngema duũ'ũgü nawa'eũacü inaüũ rü namaã inguũ'ũ rü ngema nanatüwatchigü nayauũ i duũ'ũgü;

II – nüna idau'ũ i ma'ũ rü nangemaũ i ngu'eẽ tümaca' ya duũ'ã'tá rü nüna idau'ũ rü nangemaũ i mu i tü'ũ ingiũ ya duũ'ẽgü ya imeẽtchie;

III – nüna idau'ũ i documentogü rü puracügü iüũ rü togü i meũgü i meũ i natchiga rü artístico rü nacümaãcü rü mOrganização das Nações Unidas (ONU)mentogü rü ngema natchica i nü'ũ idau'ũ (paisagem) nhaã naanewa ngèmaũ i meẽtchiũ rü ngema natchica i nawa inguũ nucümaũ'ũ i duũ'ũgütchigaca';

IV – natchu'uũ i bumütchiga rü narütau'ũtchiga rü nangecümaeẽũ i ngema puracü iüũ i artearü rü togü i meũgü i meũ i

natchigaarü rü artistico rü nacümaãcü;

V – nawa’ nanangemaẽũ na ngemanhaãcü nangemaũca’ rü nagu iücuũ i nacüma rü nangemaũ i ngu’ i taãẽũ nawa icua’ũ rü nangemaũ i cua’gü rü nangemaũ i guũma i cua’ rü nangemaũ i naca’ idau’ũ rü nangemaũ ingewacaũ’tchigüũ;

VI – nüna idau’ũ i natchica i ma’ũ nawa ngemaũ rü pora iüũ na tama inaguũraũ’ũ i nacümaãcü naauãtchianeũ;

VII – i’napoũ’ũ i naĩnecügü rü ngema naẽũgütucumü rü ngema naĩ i megü’ũtücumü;

VIII – rü natautchaeẽũ nayaũtchigüeẽũ rü naüũ i wocaarü yaeẽẽ rü meã nanuũ na nhuãcü inaãũ i ona;

IX – rü natautchaeẽũ i na we’gu naüũ i pegütchicaarü ütchiga rü namemaeẽeũ i ngema na ingemaũ i nawa’ i ma’ũũ rü nüna idau’ũ i ma’ũ i no’rü ügüwa’ na tama naãuãtchiũ;

X – pora iüũ rü nü’ũ ioo’ũ ngema nagagu i ngearü diẽruã’tchiga rü ngema ügü i tü’ũ oo’ũ rü natautchaeẽũ na iücuũ i duũ’ũgütanüwa i ngema natchicagü i tama tautchagüũarü;

XI – naüpaneĩ rü iyaümücüũ rü nüna idau’ũ na inaãũ i ngema mu i ta’ca iĩũ na naca’ idau’ũ i ngemaũgü rü nango’ẽeũ i ngemaũgü i megüũ i de’áarü rü mineralgü i no’rü naanewa’;

XII – naü’ũ na nangemaũ rü iyaücutchiũ i política i ngu’ i taãẽũ nawa’ icua’ũarü naca’ na namaã icua’ũ i ngema nagu iuũ (nama).

Wütama deatucumü. Mugü i ngueẽruũ rü tá nanangemaeẽẽ i mugü i nagu iũũ naca’ na wüiwa napuracüeũruũ nügütanüwa i União rü Estadogü rü Distrito Federal e yima Municipiogü rü na nangema’ũ na nü’ũ nadau’ũ na nawüiguũca’ i no’rü ũtchigütchiga rü na meã nangema’ũ i natchiũanearü tawa.

Art. 24. União namaã inacua' rü Estadogü rü Distrito Federal na mugü naüũ i nawa' nangemaũ i natchiga:

I – mu i naca' nanaütanüũ rü na diẽrumaã nacua'ũ rü pocutchiga rü mea namaã icua'ũ rü ngu' i natchiga i ianecüã'cüma;

II – nangugüũ na nhure ta iuũũ;

III – natucumü naca' rü nhu'ma namaã itaeũ icua'ũ;

IV – naütanüũ i puracügü i forensearü (mugümaã icua'ũgüũarü);

V – naü'ũ rü nagu'eẽũ;

VI – naĩnecügü rü naeũgü i naca' idau'ũ rü tchoni iyauũ naeũgütucumü rü guũguma tü'ũ nangemaũ i ngema nhama naanewa ngemaũ rü inapo'ũũ i nhatüane rü ngemaũgü i megüũ i ngemaũ i nhaã naanewa ngèmaũ rü nüna iadau'ũ i natchica i ma'ũ nawa ngemaũ rü namaã icua'ũ i ngema auãtchiane;

VII – na nüna idau'ũ i natchiga i ngema nanatüwatchigü nayauũ (patrimônio histórico) nacümagü rü artístico rü turístico rü ngema natchica i nü'ũ idau'ũ i nhaã naanewa;

VIII – na meãma namaã itacua'ũca' ngeguma tchieũ taü'gu namaã i ngema natchica i ma'ũ nawa ngemaũ rü nagu'eẽẽ rü meũgü rü mu i naca' iĩũ i meũ i artisticoarü rü meẽtchiũ rü natchiga rü turístico rü natchica i nü'ũ idau'ũ i nhaã naanewa ngemaũ (paisagístico);

IX – ngu' i taãẽũ nawa icua'ũ rü nacümagü rü ngu'tae rü meã üũ i iãewae i nawa yigü iüũ rü cua'gü rü guũma i cua' rü naca' idau'ũ rü iũtchigüũ rü ingewacaũtchiguũ;

X – naüũ rü meã yaiãcüüũ rü juiz yeerewa nangeũ ngeguma i'raũ ta'acü ngupetü'gu;

XI – na nhuãcü naü'ũ na nangugüaũ i ngema ngema'ũ ya

yima ngugüruũ;

XII – natucumü i mu i duũ'ũgütucumüarü po'ũruũ rü nüna idau'ũ rü ma'ũarü poũ;

XIII – íyaümücüũ i ngema mu i taca' iĩũ rü ngema tü'ũ ipoũ'ũ ya duũ'ã'ta i ngetanüãcü;

XIV – nüna idau'ũ rü duũ'ũtucumüwa tü'ũ ingemaeẽũ ya yiema duũ'ẽgü ya nawa'ee na tü'ũ rüngüeẽũ (imeẽtchie);

XV – na nünadau'ũ i buũgü rü nhumatchi nge'tüüũgü rü paũgü;

XVI – meã nuũ rü mũ i tü'ũ ingiũ rü mugü i taca' iĩũ rü mugü i tü'ũ muũ ianecüã' i daruũarü.

§ 1º Rü mugütucumüarü tawá na nü'ũ a ngautchaũ'ũ rü União namaã inacua' rü naca' inanaü ta na naüaũca' i guũma i mugü i nagu iuũ.

§ 2º Rü União namaã inacua' na naüãũca' i mugü natchiga i guũma i mugü i nagu iuũ rü tama inaüütchiãũ i ngema mu i ngueẽruũ na namaã inacua' i Estado.

§ 3º Inatauma i mu i federal naetüwa i guũma i mugü i nagu iũũ rü Estado rü tá nanaü na namaã inacua'ũ i mugütücumü i nguũ na nü'ũ naĩnüũca' i norü wüitchigü i nacüma.

§ 4º Mu i federal rü ta yicama ngema nenaũũ naetüwa i guũma i mugü i nagu iũũ rü nitchüãtchi i ngema mu i Estadual'ãũ ngutchaũ'ũ i ngema tama namaã inawe'guũwa.

CAPÍTULO III

ESTADOARÜ FEDERADOGÜ

Art. 25. Meã nügü nanu i Estadogü rü namaã nügü nacua'eẽẽ i

Constituiçãogü rü mugü i marü nayaugüũ rü nagu nadawenüũ i nhaã Constituiçaowa neũũ.

§ 1º Rü inaüütchigü ni'ĩ i naca' i Estadogü i ngema na namaã inacua'güũca' na tama nü'ũ natchuuũca' i nhaã Constituiçãowa.

§ 2º Estadowa nangema na notacü'ma nango'eẽẽaũ urüe'na ngena na natautchaeẽaũwa i ngema puracügü iüü i natchica i gás idamaũ'güũarü rü ngema muãcü rü natchu'u nanaüũ i mu i paãtchitama iĩũ naca' norü mugütchiga.

§ 3º Ngema Estadogü nü'ũ natautchagü tá i mu i ngueẽruũwa na naüa'ũ i naane i iane ya taũne nawa ngemaũ rü ianegütucumü rü iragüũ i naane rü üũ i natucumüwa ngema municipiogüarü üyetchigüwa naca' nayanguũ i ngema meã nuũ rü ngema we'gu üũ rü guãma ya duũ'ãarü me iĩũ i puracüarü ü.

Art. 26. Nügüwa nayaücutchi rü nangema i natanüwa i Estadoarü megüũ:

I – i de'ágü i düetüwa ngemaũ urüe'na nhatüanetatüũwa rü ngema iyagüũ rü igoũ'tchiũgüũ (burawe) rü guũtchicawa rü nüna idau'ũ na namaã inguũũ rü ngemawa rü muãcü rü ngema puracüwa tchopetüũ i Uniãoarü;

II – naanegü rü capaũ i oceano iĩũ rü tatütchipenügü i namaãgü inacua'ũrü rü inaütchiũ i ngema União namaã icua'ũ rü Municipiogü urüe'na norü tamaẽ'pü;

III – capaũgü i tatüwa rü nataagü rü tama Uniãowa nangema;

IV – i naanegü i tauema nagu ãtchiũ'ũ rü tama meã nü'ũ nacua' i natanüwa i ngema Uniãoarü.

Art. 27. Deputadogüarü mú i ngutaque'e i mùgüarü rü tá nayangueẽ na tamaẽ'pücüna inawe'aũ i Estado i Deputadogüarü Câmarawa rü nü'ũ yangau'ũ i norü mú i 36 rü tá niünagütchigü na nhureepücüna yiĩũ i deputado ferederalgü i 12arü yeera.

§ 1º Rü 4 ya taunecü táni'ĩ i porawa nangemaũ i Deputado Estadualgü rü inaü 'ũ nawagü i mùgü nhaã Constituição arü rü natchiga i nacüma ina tü'ũ iunetaũ i votowa rü tama yabüyeeẽaũ i mù rü ngema puracü i nawa nangemaũ rü naãtanüũtchiga rü natauma na porawa nangemaũ, rü inaca'ũ rü nagutchaũ rü nawa nügü nangemaeẽaũ i poragü i ãneũ.

§ 2º Natanü i Deputado Estadualgüarü i aẽ'gacü iü 'ũ rü .. i mùwa norü ügütchigü i ngutaque'e i mùgüarüwa rü nü'ũ icua'ãcü i guũwa 75 i ngema marü üũwa rü naca' türü i Deputado Federalgü rü nagu idawenü'ũ i ta'acü i ngema marü i'ü´i artigugü 39, § 4º, 57, § 7º, 150, II, 153, III, e 153, § 2º, I.

§ 3º Ngutaque'e i mugüarü namaã inacua' na naüaũ i natchiga i norü mù i natchiãwa ngemaũ rü daruũ rü puracü i ü'ũ i norü secretaria namaã icua'ũ rü nameẽeaũ i wüitchigü i ngema na namaã inacua'ũ i ngema puracü.

§ 4º I mu inanaü tá natchiga i ngema duũ'ũgüarü ügü nawa na yeera naü'aũ i mù i ngema estadual.

Art. 28. Ngema unetatchiga i Governador rü Vice–Governador ya Estadoarü rü naca' na porawa nangemaũ rü 4 ya taunecügü ni'ĩ rü tá naü nüĩraũcü ya yüü ya outubruarügu i norü nüĩraũ'ũ i turnuwa rü norü gu' ya yüü ya outubruwa i norü tare i turno ngeguma nangemagu rü nüĩraũ'cü ya taunecü nayagu'ũ na porawa nangemaũ i ngema no'rü nüĩraũ'güũ rü nanayauaũ rü tá nangupetü i 6 ya janeiruwa ya taunecü ya naweama neũcüwa rü nü'ũ idawenüũ i nhuree'pü'cünaarü yeera i ngema marü iü'ũ i art. 77 i nhaã constituiçãowa.

§ 1º Rü tá narütau i na porawa nangemaũ ya Governador ya nügüũ iyaĩeẽcü i to i namaã nacua'ũ i puracü urüe'namaã inacua'ũ i puracü i duũ'ũgüarü i nawa nü'ũ naunetagüũ we'guãcü urüe'na tama we'guãcü rü nameẽeũ i ngema no'rü iĩũ i meũ inaüũ i concurso públicowa rü nü'ũ idawenü'ũ i ngema marü we'guãcü iü'ũ i art. 38, I, IV e V.wa ngemaũ.

§ 2º Ngema norü natanügü i Governado rü Vice–Governador rü wü'matütaeruũgü(os secretários) i Estadoarü rü tá ngema ügü i ngutaque'e i mugüarü i muwa' tá ni'ĩ yaũũ rü nü'ũ idawenüũ na ta'acü marü we'gu üũ i art, 37, XI, 39, § 4º, 150, II, 153, III, e 153, § 2º, i wa ngemaũ.

CAPÍTULO IV

MUNICIPIOGÜARÜ

Art. 29. Ya municipio rü tá nagu niũ i ngema mù na nhuãcü yaũũ i (orgânica) rü naca' tadau i tare i turnowagü i i'raũ i 10 i nguneũtchate'ewa rü nangupetüũ i norü tare i tamaẽ'pütucumüwa i natanüũgü ya Câmara Municipal i nü'ũ niutchigatá rü nayauaũ i ngema mùgü i nawa nenaũũ i üũ i nhaã i constituiçãowa rü Constituição e ngema Estado namaã icua'ũ rü nhaãgü tá i mùgü i nagu iũũ:

I – prefeito rü vice–prefeito rü vereadorgüarü unetatchiga rü naca' i 4 ya taunecü na porawa nangemaũ nawa' na we'gu naca' ínaca'ũ poraãcü rü wüigutama íüũ i guũma i natchiũanewa (país);

II – prefeito rü vice–prefeitoarü unetatchiga rü naü nüĩraũ'cü ya yüügu ya outubruarü ya naũpa ya taunecü yagu'ũ na porawa nangemaũ naca' i ngema na nanawa'eũ na nangupetüũ rü naüũ i mùgü i art. 77arü ngeguma nangupetü'gu nawa ya municipiogü ya 200 milarü yeera i unetatanüũgü nü'ũ ngemane;

III – prefeito rü vice–prefeitoarü posse rü nüĩraũ'ũ i nguneũ ya Janeiro ya taunecü ya ngéma neũcügu nawa i ngema unetatchiga;

IV – naca' i Câmara Municipalgüwaarü nucutchiga rü tá nagu tadawenü i norü au'ũgu naücuũ i:

a) 9 i weriadugü ni'ĩgü nawa ya yima Municipiugü ya nhimata 15 mil nagu ãtchiũgüne;

b) 11 i weriadugü ni'ĩgü nawa ya yima Municipiugü ya 15 mil arü yeera nagu ãtchiũgüne rü nhimata 30 mil nagu ãtchiũgüne;

c) 13 i weriadugü ni'ĩgü nawa ya yima Municipugü i 30 mil arü yeera nagu ãtchiũgüne rü nhumata 50 mil nagu ãtchiũgüne;

d) 15 i weriadugü ni'ĩgü nawa ya yima Municipugü i 50 mil arü yeera nagu ãtchiũgüne rü nhumata 80 mil nagu ãtchiũgüne;

e) 17 i weriadugü ni'ĩgü nawa ya yima Municipugü i 80 mil arü yeera nagu ãtchiũgüne rü nhumata 120 mil nagu ãtchiũgüne;

f) 19 i weriadugü ni'ĩgü nawa ya yima Municipugü i 120 mil arü yeera nagu ãtchiũgüne rü nhimata 160 mil nagu ãtchiũgüne;

g) 21 i weriadugü ni'ĩgü nawa' ya yima Municipugü i 160 mil arü yeera nagu ãtchiũgüne rü nhu'mata 300 mil nagu ãtchiũgüne;

h) 23 i weriadugü ni'ĩgü nawa ya yima Municipugü i 300 mil arü yeera nagu ãtchiũgüne rü nhu'mata 450 mil nagu ãtchiũgüne;

i) 25 i weriadugü ni'ĩgü nawa ya yima Municipugü i 450 mil arü yeera nagu ãtchiũgüne rü nhimata 600 mil nagu ãtchiũgüne;

j) 27 i weriadugü ni'ĩgü nawa ya yima Municipugü i 600 mil arü yeera nagu ãtchiũgüne rü nhu'mata 750 mil nagu ãtchiũgüne;

k) 29 i weriadugü ni'ĩgü nawa ya yima Municipugü i 750 mil arü yeera nagu ãtchiũgüne rü nhu'mata 900 mil

nagu ãtchiũgüne;

l) 31 i weriadugü ni'ĩgü nawa ya yima Municipugü i 900 mil arü yeera nagu ãtchiũgüne rü nhimata 1.050 mil nagu ãtchiũgüne;

m) 33 i weriadugü ni'ĩgü nawa ya yima Municipugü i 1 milhão rü 50 mil arü yeera nagu ãtchiũgüne rü nhu'mata 1 milhão rü 200 mil nagu ãtchiũgüne;

n) 35 i weriadugü ni'ĩgü nawa ya yima Municipugü i 1 milhão rü 200 mil arü yeera nagu ãtchiũgüne rü nhu'mata 1 milhão rü 350 mil nagu ãtchiũgüne;

o) 37 i weriadugü ni'ĩgü nawa ya yima Municipugü i 1 milhão rü 350 mil arü yeera nagu ãtchiũgüne rü nhu'mata 1 milhão rü 500 mil nagu ãtchiũgüne;

p) 39 i weriadugü ni'ĩgü nawa ya yima Municipugü i 1 milhão rü 500 mil arü yeera nagu ãtchiũgüne rü nhu'mata 1 milhão rü 800 mil nagu ãtchiũgüne;

q) 41 i weriadugü ni'ĩgü nawa ya yima Municipugü i 1 milhão rü 800 mil arü yeera nagu ãtchiũgüne rü nhu'mata 2 milhão rü 400 mil nagu ãtchiũgüne;

r) 43 i weriadugü ni'ĩgü nawa ya yima Municipugü i 2 milhão rü 400 mil arü yeera nagu ãtchiũgüne rü nhu'mata 3 milhão nagu ãtchiũgüne;

s) 45 i weriadugü ni'ĩgü nawa ya yima Municipugü i 3 milhão arü yeera nagu ãtchiũgüne rü nhu'mata 4 milhão nagu ãtchiũgüne;

t) 47 i weriadugü ni'ĩgü nawa ya yima Municipugü i 4 milhão arü yeera nagu ãtchiũgüne rü nhu'mata 5 milhão nagu ãtchiũgüne;

u) 49 i weriadugü ni'ĩgü nawa ya yima Municipugü i 5 milhão arü yeera nagu ãtchiũgüne rü nhu'mata 6 milhão nagu ãtchiũgüne;

v) 51 i weriadugü ni'ĩgü nawa ya yima Municipugü i 6 milhão arü yeera nagu ãtchiũgüne rü nhu'mata 7 milhão nagu ãtchiũgüne;

w) 53 i weriadugü ni'ĩgü nawa ya yima Municipugü i 7 milhão arü yeera nagu ãtchiũgüne rü nhu'mata 8 milhão nagu ãtchiũgüne;

x) 55 i weriadugü ni'ĩgü nawa ya yima Municipugü i 8 milhão arü yeera nagu ãtchiũgüne;

V – ngema no'rü natanügü i prefeitu rü vice–prefeitu rü wümatütaeruũgü(os secretários) i municipiuarü rü tá ngema ügü i câmara municipauarü i mùwa tá ni'ĩ yaũ rü nü'ũ idawenüũ na ta'cü marü wegu üũ i art, 37, XI, 39, § 4º, 150, II, 153, III, e 153, § 2º, I.wa ngemaũ;

VI – ngema norü natanügü i weriadugü camara municipaugü tani'ĩ namaã icua' rü ngema nangemaũ rü wüitchigü i porá inaüũwa i mugüarü üruũ naca' i ngema nge'ma ne'ütchigüũ rü nü'ũ idawenüũ na ta'cü marü wegu üũ i nhaã constituiçãuwa rü nü'ũ idawenü'ũ i ngema nagu nanguũ i nawa nü'ũ icua'ũ i marü üũ i lei organicaarü cua'wa rü nhaãcü i norü au'ũgu naücugüũ:

a) yima municipiogü ya nhu'mata 10 mil nagu ãtchiũgünewa rü ngema no'rü natanü i iaũ'ũ i weriadugü rü namaã tá nawüigu i 2 o i deputado estadualgüarü natanü;

b) yima municipiogü ya 10 mil rü wü'i nhu'mata 50 mil nagu ãtchiũgünewa' rü ngema no'rü natanü i iaũ'ũ i weriadugü rü namaã tá nawüigu i 3 o i deputado estadualgüarü natanü;

c) yima municipilwa ya 50 mil rü wü'i nhu'mata 100 mil nagu ãtchiũgünewa' rü ngema no'rü natanü i iaũ'ũ i weriadugü rü

namaã tá nawüigu i 4 o i deputado estadualgüarü natanü;

d) yima municipiowa' ya 100 mil rü wü'i nhu'mata 300 mil nagu ãtchiũgünewa' rü ngema no'rü natanü i iaũ'ũ i weriadugü rü namaã tá nawüigu i 5 o i deputado estadualgüarü natanü;

e) yima municipiowa ya 300 mil rü wü'i nhu'mata 500 mil nagu ãtchiũgünewa' rü ngema norü natanü i iaũ'ũ i weriadugü rü namaã tá nawüigu i 6 o i deputado estadualgüarü natanü;

f) yima municipiowa' ya 500 mil arü yeera nagu ãtchiũgünewa' rü ngema no'rü natanü i iaũ'ũ i weriadugü rü namaã tá nawüigu i 75% i deputado estadualgüarü natanü;

VII – ngema guũwa nagu nagu'eẽũ namaã i weriadugüarü natanü rü natautama i porá na nü'ũ naüpetüũ ngema marü ngugüũ i 5% i município yauũ i diẽru;

VIII – weriadugüarü i tama itchieẽe naca' i norü inügü rü dé'àgü rü naca' nadau'ũ i na naüaũ na porawa' nangema'ũ i guũwa ngema municipioarü tawa;

IX – tchu'güũ rü tama namaã wüigüũ i mùgüarü üwa ngema yangegumaraũtama i marü íme'ũ i nhaã constituiçãowa ngemaũ naca' i congresso nacionalwa ngemagüũ rü nawa i constituição i Estado namaã icua'ũ naca' i ngema Assembleia Legislativowa (Ngutaque'e i Mùgüarü) ngemagüũ;

X – prefeitoarü na meãma nangugüũ nape'ewa i ngema Tribunal de Justiça) natchica' i mugü nawaeũãcü;

XI – meã nanuũ i puracü iüũ i mugüarü ü rü nüna daugüũ i Câmara Municipal arü;

XII – ngema wüigu iüũ i natücumügüarü i tü'ũ iwe'güũ i municipal arü meã we'gu üũwa;

XIII – duũ'ũgüarü ügü nanaüũ i mu i nagu nainüũ ngema naca' tümarü i municipioarü me iĩtũ rü ianearü urüe'na wü'itucumü i ãtchiũgüũarü i nawa na nügü nango'eẽeũ i i'raũtchi i 5% i ngema nü'ũ unetagüũ;

XIV – na narütauũ i prefeitoarü porá i nawa nangemaũ i ngema ingemagüũ i art. 28 rü i wü'itama i dé'àtchimüũ i aũũwa (parágrafo único).

Art. 29–A. Ngema guũwa nagu'eẽũ i porá i mùgü íüũ (Poder Legislativo) i municipalarü rü yaücutchiũ i weriadugüarü natanü rü toomatchigü i inagueẽ tümagu ya duũ'ẽ ya tama puracüe rü yiema duũ'ẽ iyauatüe (pensionista) rü na tautama i porá na nü'ũ naüpetüũ ngema nhaagü i marü ingugüũ i ngemaũ nawa' i ngema nü'ũ unetaũ i marü ngugüũ i diẽru i ngema iütanüũarü rü ngema naüpetüeẽũ i marü iutchigaũ i § 5ºwa i art. 153arü rü art.158 rü159wa i nhaã constituiçãoarü rü meã mugüãcü naüũ i ngema naüũ i nüiraũ'ũwa:

I – 7% naca' ya municipiogü ya nü'ũ nangemane i nhu'mata 100 mil i duũ'ũtücumü nagu ãtchiũgüne;

II – 6% naca' ya municipiogü ya nü'ũ nangemane i duũ'ũtücumü i natanüwa i 100 mil rü 300 mil nagu ãtchiũgüne;

III – 5% naca' ya municipiogü ya nü'ũ nangemane i duũ'ũtücumü i natanüwa i 300 mil rü 500 mil nagu ãtchiũgüne;

IV – 4,5% naca' ya municipiogü ya nü'ũ nangemane i duũ'ũtücumü i natanüwa i 500 mil rü 3 milhões nagu ãtchiũgüne;

V – 4% naca' ya Municipiogü ya nü'ũ nangemane i duũ'ũtücumü i natanüwa i 3 milhões rü 8 milhões nagu ãtchiũgüne;

VI – 3,5% naca' ya municipiogü ya nü'ũ nangemane i duũ'ũtücumü i 8 milhões rü daunawa nagu ãtchiũgüne.

§ 1º Câmara Municipal rü tautama nanagu'eẽ i 7 o arü yeera i norü diẽru inayauũ i ütanüpanemaãgu rü yaücutchiaũ i ngema gu'eẽ nagu

i norü weriadugüarü natanü.

§ 2º Naüaũ na natchieeaũ na namaã inacua'ũ ya mucipalarü prefeito:

I – naüaũ na nü'ũ naüpetüũ i ngema unetaarü yeera i nhaã artigo marü nü'ũ iunetaũ;

II – tama yamuãũ i ngema üpetü nhu'mata ngema nguneũ i 20 ya wü'itchigü ya tawemacü; urüe'na;

III – yamuaũ i i'ramaeũ nüna i ngema guũma i mú i marü ngugüũ i natanügüwa (Lei Orçamentaria) ngemaũ.

§ 3º Naüaũ na natchieeaũ na namaã inacua'ũ Presidente ya Camara Municipalarü rü tama naga naĩnüũ i § 1º i nhaã artigoarü.

Art. 30. Municipiogüwa nangema:

I – mugü naüũ i ngema natchiga i ngema natchicaarü me i ĩũ;

II – uangueũeaũ i mùgü i federal rü estadual i nawa íngemaũ;

III – naüaũ rü nanutaqueeũ i ngema iütanüũ i namaã nacua'ũarü rü nhuma nhama ínaüũrüũ i norü natanü rü tama natchieẽũ i norü mu na naãũ i norü contagü rü nü'ũ yautchigaũ i ngugütchigagü i ngema nguneũgü i marü mugüwa ngemaũ;

IV – naüũ rü meã ni'ũũ rü nagutchaeẽũ nanangoũ o natchica i município namaã icua'ũ rü nüũ i dawenüũ i mugü i estadual arü;

V – meã nanuũ rü inaãũ i notacüma urüe'na inaãũ i ngema mùgüwaãcü urüe'na aẽe'cacü nü'ũ cua'ãcü i ngema puracügü iügüũ i duũ'ũgüarü me ĩtũ i ngema natchicawa rü ya'ücutchiãũ i ngema duũ'ẽ ya muẽũ tomana gaũ i nü'ũ nangemaũ i nümaütchi i woetama ingemaũ;

VI – namaã icua'ũ i namaã ngema wüigu i üũ i cua'ãcü iüũ rü

Uniãoarü diẽerutchiga rü Estadoarü rü ngema iã'ũtchiũ i ngu' i taãẽ nawa icua'ũ i buãtaarü rü norü ügü i ngu';

VII – inaãũ i namaã ngema wüigu i üũ i cua'ãcü iüũ rü Uniãoarü diẽerutchiga rü Estadoarü rü ngema puracügü iüũ naca' na nayauũ(nüna ida'ũ) i duũ'ũgüarü ma'ũ;

VIII – natautchaeẽũ na yeerawa' nauũ i nawa' ngemaũ rü nügüwa nangemaeẽauũ i naanearü mugü ngema nagu yaũũ nawa' i we'gu üũ rü namaã nacua'ũ i no'rü ü rü no'rü natucumütchigü rü ngema nha'tü i nawa' nangemagüũ i ianewa 'ngemaũarü;

IX – natautchaeẽũ na yeerawa nauũ na nüna nadau'ũ i ngema nanatüwatchigü nayauũ i nacüma iutchigaũ i ngema natchicawa rü nü'ũ nadawenüũ i mùgü rü ngema ügü na nüna ínadau'ũ i federal rü estadual.

Art. 31. Ngema na Municipiona nadau'ũ rü tá naü i Poder Legislativo Municipalwa rü nawa i ngema to i namaã icua'ũãcü rü nawa' i nacüma i Poder Executivo Municipal arü aiepewa' ngemaũ rü ngema mugücümaãcü.

§ 1º Ngema na Camara Municipalmaã inacua'ũ i to i natucumü rü tá naũ i Tribunal de Contaarü i Estadoarü ngüeẽmaã ni'ĩ urüe'na Conselho urüe'na Tribunal de contagü i Municipiogüarü i ngema inangemaũwa.

§ 2º Ngema naũpa üũ inaweũ rü natücumü i nü'ũ cua'ũ i natchiga i contagü rü nü'ũ niu ya taunecüwatchigü ngema prefeito iãũ na nanawae'ũ rü tá nayange' na yeeraãcü nameũ ngeguma tare i terco i Camara Municipaltanüũgü nawae'gügu.

§ 3º Ngema contagü i municipiogüarü ínangemagü tá i 60 i nguneũgügu wü'i ya taunecütchigü rü inamemareũ naca' i ngeũrüũũmare i ngema inaãgüũ nanaütanüãũ rü naca' na meã nangugüaũ rü nagu naĩnüũ rü ngeũrüũ tá nü'ũ tautchaũ i na nagu yadé'aũ i mùgü nawa'eũãcü rü ngema mùgüarüwaãcü.

§ 4º Natchu'u ni'ĩ naüũ i ngugütchica (tribunal) rü Conselho urüe'na natucumü i Municipiogüarü contagü.

CAPÍTULO V

DISTRITO FEDERALARÜ RÜ NAANEGÜARÜ

SEÇÃO I

NATÜCUMÜ I

DISTRITO FEDERALARÜ

Art. 32. Distrito Federal rü nanatchuu i norü yauye i municipiogüwaãcü rü tá namaã inacua' i lei organicawa rü naca' tadau' tarewaãcü i i'raũ i natchate'ewa i irüi'ramae i gu'mepü (10) i nguneũ rü nangupetüũ i tare i terço i Câmara Legislativaarüwa rü nü'ũ ya utchigaũ tá rü nayauaũ i ngema nawa nenaũũ i mú i marü ingemaũ i nhaã constituiçãowa.

§ 1º Naca' ya Distrito Federal rü inanaãgü ni'ĩ mugüarü cua'gü i iüütchiũ naca' i Estadogü rü Municipiogü.

§ 2º Ngema unetatchiga i governador rü vice–governadorarü rü meã nangugüũ i mùgü i art. 77arü rü Deputadogü i Distritalgü rü namaã nawüigu i governadogü rü deputado estaduagü naca' na porawa nangemaũ rü nawüigu nanataiũ i norü nguneũgü.

§ 3º Naca' i Deputado Distritalgü rü naca' ya Câmara Legislativa naüaũ i ngema marü ímeũ i art. 27wa.

§ 4º Mú i federal we'gu nanaü tá natchiga na naüaũ i Distrito Federal arü governowa' i daruũ i iãnegüwa rü daruũ i mugüarüwa i daruũ i tchuraragüwa rü i naüne i tchurara i bombeirowa.

SEÇÃO II

NATÜCUMÜ II

NAANEARÜGÜ

Art. 33. Ngema mù rü we'gu nanaü tá natchiga i meã nanuũ i namaã icua'ũ rü ngema mù i taca iĩũãcü i naanegüarü.

§ 1º I naanegü rü natautcha na yayauyeũ Municipiogu nawa naüũ tá i ta'cü nawa ngemaũ i ngema marü ímeũ i Capitulo IVwa i nhaãa Tituloarü.

§ 2º Ngema contagü i Governo Territorioarü rü naga naĩnü tá i Congresso Nacional namaã i ngema natchiga i ngo'ũ i nüira üũ i Tribunal de Conta i Uniãoarü.

§ 3º Naanegü i Federalgüwa i nü'ũ nangemaũ 100 mil arü yeera i ãtchiũgüũ rü naetüwa ya governador ya iãegacü i nhaã constituiçãoãcü rü nangema tá i natücumü i ngema mu i taca' iĩũ i nüira rü norü tare i nacümaãcü ta nangupetü i yeerawa nangeũãcü rü Ministerio Públicotanüũgü rü poũruũgü i públicogü i federalgü; ngema mu we'gu nanaü natchiga i unetatchigagü naca' ya Câmara Territorial rü namaã inacua'ũ na nameẽeaũ.

CAPÍTULO VI

NAWE'ÃTCHIEẼŨARÜ

Art. 34. I União rü tama nügü tá nawa nangemaeẽe i Estadogü rü bai i Distrito Federal notürü naca' ni'ĩ:

I – namaã nanguũ i ngema we'guũ i natchiũanearü;

II – i nata'ütchiãũ i ngema tama nü'ũ icua'ũ i tama ínacaãgu nayaücuũ urüe'na wü'ine ya unidade ya Federação e towa yaĩgu;

III – inaüaũ i nacüma i mu ngeguma aũ'rima i poraũ i tchieũ ngupetü'gu i duũ'ũgütanüwa;

IV – nayanguẽe na natautchaũ i naüaũ i puracü i ngeũrüümare i poragüarü ya wü'inetchigü ya Federaçãowa;

V – wena meã nanuũ na meã diẽrugütchigamaã nacua'ũ ya wü'inetchigü ya Federação rü:

a) i'yatchaãtchiẽeũ i ngema ütanütchiga i ngetanüarü i üũ ya tare ya taunecüarü yeera idamareũ;

b) nanaü nanaãaũ nüna ya municipiogü i diẽru iyauũ i ngema i'ütanüũwa i nhaã constituiçãowa ngemaũ i ngema marü üũ i nguneũtchiãwa rü muwa;

VI – we'gu nanaü na naüãũ ngema mu i Federal iĩũ rü we'gu'uãcü urüe'na ngema mugü nameẽeũãcü;

VII – nawe'guũ rü yangueẽaũ i ngema mugü nawae'ũ i ngema nhaãgü marü i'ngemaũ i marü üũarü:

a) nacüma i guũ i duũ'ũgüarü me iĩũacü rü nacüma i wegu üü i tü'ũ iweũacü rü mugü i duũ'ũgü nawae'ũãcü;

b) mugü tümaca' ya duũ'ẽ ya aãeẽ;

c) municipal rü nügümaãtama inacua'ũ;

d) nango'eãẽũ na nhuacü tümamaã na puracüeũ ya yiema dieru i nhema i natucumügü i diretu rü indiretuwá i tchocu (direta e indireta);

e) naüaũ i ngema rüi'ramaeũ i nü'ũ namuũ i ngema diẽru iyauũ i impostowa inguutchiũ i estadualgüarü rü nü'ũ nacua'ũ na ngema na tü'ũ naüpetüeẽũwa netaũũ naca' na nameẽeũ rü yaũtchigüũca' ingu'eẽe rü ngema ügüwa rü ngema

puracü iüũ i duũ'ũgüarü ma'ũarü.

Art. 35. Estado rü tama nügü ta nawa' nangemaeẽe ya norü municipiogü rü ba'i i União Municipiogüwa i naane i Federalwa notürü naca' ni'ĩ ngeguma:

I – i'nangemagu na naütanüãũ rü nata'ugu i pora i aũ'ũgagu yaĩgu rü tare ya taunecüwa' yadamaregu i ngema üũ i ngetanü;

II – tama nango'ẽegügu i ngema iugüũ na nhure yiĩũ (conta) i'ngetanüũ i mugücümaãcüwa';

III – tama nangemagu na naüaũ i ngema rüi'ramaeũ i nü'ũ namuũ i ngema diẽru iyauũ i muncipal arü na nameẽeũ rü yaũtchigüũca' i ngu'eẽe rü ngema ügüwa rü ngema puracü iüũ i duũ'ũgüarü ma'ũarü;

IV – Tribunal i Justiçaarü inanaã na nanatautchaeẽaũ na naweaũ na nawe'guũca' rü yangueẽaũ i ngema mugü nawa'eũ i marü i'ngemaũ i Constituição Estadualwa nü'ũ naunetaũ na we'gu nanaüũ na naüãũ ngema mu rü we'gu üãcü urüe'na ngema mugü nameẽeũwa.

Art. 36. Mugü naüũ na nawe'ãtchieẽũ rü nawarica tani'ĩ:

I – ngema i'nagupetüũwa i art. 34, IVarü rü ngema naca' ícaũ i Poder Legislativoarü urüe'na Poder Executivoarü i i'raũwa iüpetüũ urüe'na ngemá itchaãtchiũ urüe'na ngema nü'ũ muũ na naca' inaca'ũ i Supremo Tribunal Federalarü tchi naügu na i'raũwa naüpetüũ na tama nawe'guũ namaã i Poder Judiciario;

II – ngema i'nangupetüũwa na tama naga naĩnüũ i we'gu üãcü urüe'na ngema mu nameẽaũwa' rü ngema nü'ũ muũ na naca' inaca'ũ i Supremo Tribunal Federalarü rü Superior Tribunal de Justiçaarü urüe'na Tribunal Superior Eleitoralarü;

III – nanatautchaeẽaũarü rü Supremo Tribunal Federalwa rü na

nawe'aũ i Procurador–Geral i Repúblicaarü rü i nagu yanguãtchiũwa i art. 34, VIIwa rü na ínangupetüũ na nü'ũ nayaooũ na naüaũ i mu i federalarü.

§ 1º Aẽ'gacüwa neũũ i mu i inawe'ãtchieẽũ rü naca' nayaĩeẽ tá i ngema ãũtchiũ rü ngema na nhuguaũ yiũũ rü na nhuãcü iyiĩ i no'rü ü rü tchi nawa nangema rü naüe'gaãũta yima paãtchi namaã icua'cü rü tá Congresso Nacional arü ngugüwa nangemaũ urüe'na Estadoarü Assembleia Legislativoarüwa i 24 i ngoraã'ũ.

§ 2º Ngeguma tama i'yaĩã'cüügu ya Congresso Nacional urüe'na ya Assembleia Legislativa nanaüta i ca tama we'guüãcü i ngematama i 24 i ngoraãũ.

§ 3º Ngema i'nangupetüũ i art. 34 rü VI rü VIIarüwa urüe'na art. 35 rü IV rü nayange' na nangugüaũ i Congresso Nacionalwa urüe'na Assembleia Legislativawa rü aẽ'cacüwa neũũ i mu inanaü na inaücuũ na iyatchaãtchieẽũ i ngema üũ i ngema tama namaã wüiguũ i i'üũarü rü tchi ngema mu marü namegu na wena naüaũ na norirüũ nameãcü yiĩũ.

§ 4º Ngema na nagagu inawe'ãtchieẽũ rü inayatchaãtchi rü aẽ'cacügü i ngema no'rü namaã inacua'ũna yaguũ rü nhaãgü rü tá nawoegu rü natautchaũ na nagutchaeẽũ i mugüãcü.

CAPÍTULO VII

NAMAÃ ICUA'Ũ I GUŨ I DUŨ'ŨGÜARÜ

NATÜCUMÜ I

GUŨMA WE'GUÃCÜ INUŨTCHIŨ

Art. 37. I namaã icua'ũ i guũ i duũ'ũgü we'guũ rü tama we'guũ i ngeũrüüũmare i poragü i Uniãoarü rü Estadogüarü rü Distrito Federalarü

rü Municipiogüarü rü naga ta nainü mugüãcü i ngema marü i'ngemaũarü i ngeerüe ya duũ'ẽca'mare rü meũ i nacümagütchiga rü ngema nü'ũ iutchigaũtchiga rü pora iüũ na guũgu meũ iüũ rü ngegumarüũ ta i nhaãwa:

I – ngema namaã icua'ũ i puracügü i ãtanüũ rü guãca iĩũ i puracügü rü tagucüã'gü rü nü'ũ nayangaugü rü nanüãcuaũ i ngema marü ngemaũ na naca' ínaca'ũ i mugüwa' rü ngegumarüũta naca' i ngema to i natchiũanewa' neũũ rü mugüãcü;

II – ngema inaãũ na to'rü yiĩũ i ngema namaã icua'ũ i puracüwa' urüe'na ngema puracü i ãtanüũ i gũẽca' iĩũwa' rü ngema marü meũwa'rica i naũpa üũ i ngema nawa' wüigu yigü iüũ i guãca' iĩũwa' i üwa' urüe'na üwa rü titulowa i ngema woetama inangemaũãcü rü nagu'ũraũ'ũ i nacüma i namaã icua'ũ i puracü urü'ena puracü i ãtanüũ i ngema marü iutchigaũãcü i mugüwa rü nameẽeũ i gutchinüũ na nayaügüegagüũ naca' i namaã icua'ũ i puracü nawa i natücumü i namaã icua'ũ rü nügü ngo'eẽũ i mugüwa' na natautchaũ na nü'ũ naunetaũ i puracü rü nhu'matchi inanata'ütchi;

III – na ngema na nhuguãũ' nameũ i wüigu yigü iüũ i guãca' iĩũwa rüta tare ya taunecügü tani'ĩ rü wüie'pü'cünatama naünagü i wüiguũtama i norü período;

IV – ngema na tama naünagüũyane na nhuguaũ yiĩũ i marü ingemaũ i catchigawa i editalwa rü yiema ngupetüe ngema yigü wüigu íüũ i guãca iĩũwa i üwa' urüe'na üw'a rü titulowa' rü tá tümaca' naca tüirama natchiga na ngewacaũ'ũ i nawa' ngupetüe i ngema yigü wüigu i'üũwa na tügüaũ tayaĩeẽũ i ngema namaã icua'ũ i puracü urüe'na ngema puracü i ãtanüũ rü ngema nawa' tangemaũ i puracüwa;

V – ngema puracü iüũ i nagu yaõũ rü marü iüũ naca'tama woe i puracütanüũgü nawa' ingemagüũ i ngema namaã icua'ũ i puracüarü na nawa nangemaũ rü namaã icua'ũ i puracügü i duũ'ũgütucumü i namaã icua'ũwa' rü yangueẽãũ puracütanüũgümaã i nawa' ingemagüũ i puracü i ngemawa yaĩgu rü ngema rüi'ramaeũ na marü nayanguũ

na nhure yiĩũ i marü íngemaũ i mugüwa' rü nameẽẽũ na nawa' nanguũ rü naãaũ i ngema namaã icua'ũwaricatama rü natchi'ca i ngema namaãtürü icua'ũ rü ngema nü'ũ cua'ũ na nhuãcü nü'ũ nangueẽũ;

VI – aicuma nawe'guni'ĩ naca' i guãca' i puracütanüũ i ianecüã' i mu i naca' iĩ'ũ na nü'ũ natautchaũ na wüiwa nangemagüũ na i'napoũaũ i ngema natanüũgü arü me iĩũ;

VII – mu i naca' iĩũ na tama nayauaũarü rü naü tá ni'ĩ i mugüwa rü ngema marü nagu naunetaũ i no'rütama i mugüwa;

VIII – i mu rü namaã nanguũ ta ngema marü ngugüũ na nhure yiĩũ i namaã icua'ũ i puracügü rü ngema puracü i ãtanüũ i guãca' iĩũ tümaca' ya duũ'ãtagü ya nawe'ee na tangüeẽwaeũ (imeẽtchie) rü nü'ũ naunetaũ ta i nawa' nü'ũ nacua'ũ i nhuãcü i tümaarü ücutchiga i puracüwa';

IX – i mu inanaüta i ücutchitchigawa' i tempo i marü nagu naunetaũwa na nayauaũca' i ngema tanawae' i paaãtchitama iĩũ i meẽtchiũ i woetama naca' iĩũarü i guãarü me iĩũ;

X – ngema no'rü natanü i puracütanüũgü i guãca' iĩũ rü ngema natanü inameeẽũ i § 4º i art. 39arü rü natautchata na nawa' itangemaũ urüe'na ya ügatchi'gu i mugü i naca'tama woe iĩũwa' rü nü'ũ idawenüũ i ngema nüirama inaügüũ i norüca'tama i wü'itchigüwa' rü marü we'guũ na guũwa'ma wena nü'ũ idauũ ya wü'itchigü ya taunecü rü guũguma ngematama i nguneũgu rü tama ya toraũ i ngema natchigatchimüũ;

XI – i ngema natanü rü ngema inaãgüũ i ãtanüũ i nawa ngemagüũ i namaã icua'ũ i puracüarü rü puracü iüũ rü puracü i ãtanüũgü i guãca' iĩũ i we'guũ i namaã icua'arü rü aẽ'cacü namaã icua'ũ naca' i norü duũ'ũgü rü ngema nawa inaügüũ rü natanüũgü i ngeũrüüũmare i poragü i Uniãoarü rü Estadogüarü rü Distrito Federalarü rü Municipiogüarü rü ngema iyatchaãtchieẽũ na porawa' nangemaũ i nawa nü'ũ iunetaũarü rü toomatchigü i aẽ'gacü i namaã icua'güũ rü ngema nü'ũ nguũ'ũ rü ngema ütanü i wü'itchigü i tẽpuwa urüe'na

to i ya naraũ'ũ i ütanütchiga rü nangugüũ na nügüna nanuãtchiãcü urüe'na tama rü yaücutchiũ i ngema iyauũ i duũ'ẽgüarü urüe'na ngeũrüüũmare i towa neũ'ũ rü tama natautchata na no'rü yeera yiĩũ i ngema inaãũ i ãtanüũ i wü'i tawemacütchigüwa' rü ya naraũ'ũwa i Ministrogü i Supremo Tribunal Federal arü rü na ngemaãcü naüãũ i norü üye i Municipiogüwa rü Prefeituarü natanü rü Estadogüwa rü Distrito Federalwa rü Governador arü natanü i wü'itchigü ya tawemacüwa i Poder Executivoarü tāwá rü Deputado Estadualgü arü natanü rü Distritalgü i Poder Legislativoarü tāwá rü Desembargadorgü i Tribunal i Justiçaarü rü inanaücueẽ i 90, 25% i natanü i wü'itchigü ya tawemacüwa' rü ngema ya naraũ'ũ i Ministrogü i Supremo i Tribunal i Federalarü i Poder Judiciarioarü tāwá rü naüũ ni'ĩ nhaã na inaücuũ naca' i Ministerio Públicutanüũgü rü naca' i Procuradugü rü naca' Defensor Públicugü;

XII – ngema natanü i namaã icua'ũ i puracü i Poder Legislativoarü rü Poder Judiciarioarü rü tautama name na Poder Executivoarü yeera yiĩũ naütanüũ;

XIII – natchu'uni'ĩ na nawa nangemaũ urüe'na nawüiguũ i ngeũrüümare i ya narũ'ũ i na inangutchiũ i ngema natanü tümaca' ya duũ'ẽ i puracü iüũarü i guãca' iĩũwa';

XIV – ngema na naunagüũ i ngema na diẽrutchiga i puracütanüũ i guãarü nü'ũ ingugüũ tautama niugü rü ba'i nügüna nanuatchiãũ na naãũca' na naunagügüũ i yicama nawenagü;

XV – ngema naãũ na naãtanüũ rü natanü i ngema nawa' ngemagüũarü i namaã i cua'ũ i puracüarü rü ngema puracü i ãtanüũ i guãca' iĩũ rü tama inii'raãtchi ni'ĩgü rü nameẽeũ i gutchinüũ i ngema marü we'guã iüũ i norü yauye i XI rü XIV i nhaã artigowa rü art. 39 rü § 4º rü 150 rü II rü 153 rü § 2º rü I;

XVI – natchu'u ni'ĩ na natutaque'eũ i namaã i cua'ũ i puracü i i'ãtanüũ i guãca' iĩũ rü notürü naca' ngeguma nangemagu i namaã nameẽũ i orariowa' rü nü'ũ idawenüũ i ngeũrüumare ingemaũwa i ngema marü ímeũ i norü yauye i XIwa:

a) i ngema tarearü i namaã icua'ũ i puracü i ngueruũarü;

b) i ngema wü'iarü i namaã icua'ũ i puracü i ngueẽruũarü namaã i to i cua' urüe'na ngema cua' i naca' inguũ;

c) i tarearü i ngema namaã icua'ũ i puracü urüe'na ngema ãtanüũ i puracü i norütama i ĩũ i nawa' na ngemaũ i cua' i ma'ũarü rü i namaã i nawa nangemaũ i meã meẽeũgü;

XVII – natchu'uũ na nanutaque'eũa muũtchiũ i puracü i ãtanüũ rü puracü iüũ rü nawa' nangema i aẽ'cacü namaã icua'ũ rü ügü rü ngema inaü'güũ i puracü i guãca' iĩũ rü duũ'ũgütucumü inaguũraũ i diẽru i meũarü i ngema na to namaã icua'ũ rü duũ'ũgütucumü i namaã icua'ũ i we'guwa rü tama we'guãcü i poder públicuwa;

XVIII – namaã icua'ũ i ngema meũgütücumü rü no'rü puracütanüũgü i daruũgü rü nü'ũ nangemata i ngema nawa' nangemaũ i natchi'ca i nü'ũ nacua'ũãcü rü ngema mù i taca' iĩũcümaãcü rü ngema nawa' nenaũũ i natchiga rü tooma i natchicagü i namaã icua'güũ i mugücümaãcü;

XIX – ngema mu i woetama naca' iĩũwarica rü natautcha nanaü'ũ i aẽ'cacü namaã icua'ũ rü pora nüna naãũ na naüaũ i ngema ínaüũ i puracü guãca' iĩũ rü duũ'ũgütucumü inaguũraũ i dĩeru i meũarü rü üũarü rü nawa inangemaũ i mugü i ngueruũ i nhaã no'rü gu íngemaũwa' rü nü'ũ inataũ i no'rü natchi'ca i nawa ínangemaũ;

XX – ngema mugü iüũwarica na pora nüna naãũ i wü'itchigü ingemaũwa na naüũ na to namaã icua'ũ yima marü íngemane i nü'ũ iutchigane i ĩciso i nüiraũ'ũwa rü ngegumarüũ na nawa' ínangemaũ ya ngenerü'nemare ya yima nüicatama i ĩũne ya ínaü'ũne;

XXI – nameeãũ i gutchinüũ ngema ínangemaũwa i naca'tama iĩũ i mugüwa rü i puracügü rü puracügü i nawa ingemaũ rü taegü rü toguena naãũ rü tá nügümaã nanameeẽ nawa' i na nangugüãũ na nhure yiĩũ inaãũ (licitação) i guãca' iĩũ rü nawe'guũ

na nawüiguũ i ngema nawa' tangemaũ ya gua'nema ya yiema nü'ũ ügüe rü ngema unetamaã i marü üũ na tü'ũ namuũ i ütanütchiga rü marü namaã inguũ'ũ i nawa i ngemaũ na nawa nangemaetchaũca' i ngema uneta ü'ũ i mugücümaãcü rü inaãũta i ngema na tüna naca' naca'ũ i na nü'ũ icua'ũ i nacüma i cua' rü dĩerumaã meã icua'ũ i tama ingeũ na nawe'guũca nayagueẽũ i ngema tü'ũ namuũarü;

XXII – namaã icua'güũ i ngema iütanüũgü i Uniãoarü rü Estadogüarü rü Distrito Federalarü rü Municipiogüarü rü ngema ügü i'ngemaũ na meã yaĩa'cüü'ũ i Estadoarü íüũ i ngema puracütanü'ũgü i nawa' ngemagüũ i woetama no'rü iĩũ i nawa' nangemaũ i puracü rü nü'ũ nangema'ta i ngemaũ imegüũ i nüira naca'ütchi iĩũ na nauaũca' i no'rü ügü (atividade) rü nanaü'ta i ngema inaügüũ meãma inguũãcü rü ngegumarüũ ta namaã i na nawa ingema i ngema wücutchi rü ngema ngo'eẽẽtchigaarü daruũgü rü mugüwaãcü urüe'na ngema meã imeẽũ.

§ 1º I ngema iüũarü utchiga rü iãũtchiũ i ügü rü puracügü rü puracügü i nawa' ingemaũ rü ngema nü'ũ iutchigaũ i natucumü i guãca' iĩũ rü na nawa'e nü'ũ nangemaũ nacüma i taãeũ nawa icua'ũ rü utchigatchiga urüe'na ucuẽ'tchiga na we'gu yaũũ i ngema megüũ na wüiwa nangemagüũ (social) rü tautama name na nawa nangema i nae'gagü rü cua'ruũgü urüe'na natchicüna'ãgü i meãma nango'eẽgüũ i yeerawa nagaũ i ngema wü'itchigü i duũ'ũ i aẽ'cacü urüe'na puracütanüũgü i nawa' ngemagüũ i puracü i guãca' iĩũ.

§ 2º Na tama we'guãcü naüũ i marü ingemaũarü i ĩcisogü II rü IIIwa nanaüta na tauwama nameũ i ngema ü rü pocu i aẽ'gacügü namaã icua'ũ i mugücümaãcü.

§ 3º I mugüta naga tü'ũ naĩnüeẽ nhuãcü nawa' tangemaãcü ya yiema tü'ũ nangemaẽ i namaã itacua'ũ i guãca' iĩũwa i we'gumareũ rü tama we'gumareũ rü meã nanuũ naca'türü:

I – ngema naca' ica'ũgüũ i nawa ngemaũ na naaãũ i puracü

i nawa ingemaũ i guãca' iĩũ i guũwama rü iwe'guũ na nüna idau'ũ i puracü i nawa ingemaũarü na tü'ũ iyau'ũ ya yiema tü'ũ nangemaẽ (usuário) rü ngema na nü'ũ iüũ i wü'itchigü i tẽpuwa i düetüwa rü ai'epewa rü nayanhuraũ' i ngema puracügü i nawa ingema'ũ;

II – yiemagü tü'ũ nangemagüẽ na nagu taücuũ na tiwücutchiũ i ngema namaã icua'ũwa rü ngema nango'eẽũ i natchiga i ngema namaã icua'gü üũ rü nü'ũ idawenüũ i ngema marü ingemaũ i art. 5º rü X rü XXXIIIwa;

III – ngema naga iĩnüũ na tü'ũ namuũ i nawe'ũarü i namaã narüuwanü i ngema tama uãẽãcü üũ urüe'na tchi'ri namaã iãcümaũ i ngema nawa' ingemaũ i puracü rü puracü i ãtanũ urüe'na ngema puracü iüũ i namaã icua'ũ i guãca' iĩũwa.

§ 4º Ngema ügü i tchieũ i namaã icua'ũarü rü nügüwa' nanange na iyatchaãtchiũ i ngema meũ i we'guũ i politicoarüwa' rü narütau i ngema puracü i nawa' nangemaũ i guãca' iĩũ rü ngema meũgüarü rü tama natautcha rü nanatae'gueẽ naca' i ngema meũgü i ngemaũ i nacümaãcü rü na naünagüũ rü íyai'raãtchiũ i ngema mugüwa' marü iutchigaũ rü tama natchieeẽ i ngema pocutchigaarü ü i nawa' íngemaũ.

§ 5º I mugü nanaüta na nhugua'ũ yiĩũ i mugü na naũpa nü'ũ yauũ meã naca' ngema tchu'uũ i mugüwa' i ngeerüe'mare ya namaã icua'e i'üũ rü puracütanüũ i nawa' ngemaũ urüe'na tama rü ngema naüũ i tchieũ naca' i meũgü i ngemaũ i guãca' iĩũ rü nameẽeũ i gutchinüũ i ngema ingemaũ i ügü na nataegueẽũ.

§ 6º Ngema duũ'ũgü imeũ i ngema meũ i we'guũ i guãca'arü rü ngema ngema meũ i we'guũ i nüĩcatamaarü rü inaãũ i puracü i nawa' nangemaũ i guãca' iĩũ nanangaũgüta naca' i ngema tchieũ i no'rü namaã icua'ũ rü ngema na ngemanhaãcü yiĩũ rü nanaügü i no'rü tamaẽ'pü' rü i'nawe'gu i ngema meũ i we'guũ na nataeguũ na namaã narüuwanüũ i ngema namaã icua'ũ i ngemawa'gü i ngema nü'ũ tacua'ãcü taüũ i tchu'uũ i mugüwa urüe'na taüetüũ.

§7º Mu rü tá inanaü natchiga i ngema naca' i'caũgü rü ngema iyai'raãtchiẽẽgü tümaca' ya yiema nawa' ngemagüe i namaãa icua'ũ i puracü urüe'na ngema puracü i ãtanüũ i namaã icua'ũarü i we'gumareũ rü tama we'gumareũ ina tautchaeẽũ na nagu taücuũ i natchigagü i tümaca'tama ítautchaũ.

§ 8º Ngema na nügümaãtama inacua'ũ rü ngema marü nangugüũ na nhure i'yanguutchiũ rü dĩerutchiga i natucumü i namaã icua'ũarü rü ngema ingemagüũ i namaã inacu'ũarü i we'gumareũ rü tama we'gumareũ rü tá name na nü'ũ natanetaũ i ngema nügümaã nameẽẽũwa rü meã i'ngemaũtá natanüwa i no'rü namaã icua'güũ rü pora i guãca' iĩũ (poder público) rü nü'ũ nangemaũca' i ngema nü'ũ yangautchaũ'ũ i nawa nangemaũca' i ngema nagu iunetaũ na nü'ũ iyangau'ũ i ngema i'üũarü rü naca' i natucumü i namaã icua'ũ urüe'na ngema ingemaũ rü mugüwa inangemaũ nanaüaũ i natchiga:

I – na nhuguãũ yiĩũ nataiũ i ngema imeẽũarü na nawa ingemaũ;

II – namaã icua'ũ rü ngema nagu nanguũ i nawa nü'ũ icua'ũ i na nü'ũ i iüũ i ngema iüũ rü ngema meũ i we'guũ rü tü'ũ muũgü rü ngema ya ngegüũ (ngema namaã icua'eũ) na nangaũgüãũ;

III – ngema wü'itchigü ya dũ̃ũ̃'ẽarü natanü.

§ 9º Ngema marü ingemaũ i ĩciso XIwa nanaü i ngema ínaü'ũ i guãca' iĩũwa rü duũ'ũgütucumü i guũrüacü meã namaã icua'ũ rü ngema norü na to namaã icua'güũ rü inayau'ũ i ngema megüũ i Uniãoarü rü Estadogüarü rü Distrito Federal arü urüe'na Municipiogüarü naca' i ütanütchiga i ngema wü'itchigü ya duũ'ẽgu nagu'eẽũ urüe'na naütanüaũ na nhure nagu guũ' i guũwa.

§ 10. Natchu'uni'ĩ na ngematama to ingupetüũwa na naünagüũ i natanü ngema i'tchaüũãcü yauatüũ i art. 40arüwa íngemaũ urüe'na arti. 42 rü 142arü i namaã i natanü i ngema puracü i nawa' i'ngemaũ rü puracü i ãtanüũ urüe'na puracü iüũ guãca' rü nawe'ãtchieẽũ i ngema puracü i nawa ingemaũ na nügü nanuãtchiũ i nhaã Constituiçãoãcü rü ngema puracügü i nawa' ingemaũ i nawa tü'ũ naunetagüũ

rü ngema puracü i nawa' ingema'ũ i ãtucumüũwa i mugü nangoãcü na natautchaü i tü'ũ yaücutchiũ rü tü'ũta i'naü'ütchiũ.

§ 11. Rü tama tá niugü ngema nagu yaücuũ na nagu iyanguutchiũ i natanütchiga i inciso XI nagu idé'àũ i nhaã artigoarü rü ngema i'ragüũ iüyetchigü i ngema nawa' nangemaũ i nacüma na nataegueũaũ ingoõcüma iutchigaũ i mugü i nagu iũũwa' marü ngupetüũ i Congresso Nacionalwa' rü nangemaũãcü i nacüma i nhaã natchiũanearü rü inaüaũ i guũma i poragüca' rü natucumügü i nügümaãtama icua'güãcü iüũ.

§ 12. Naca' na nü'ũ iyangau'ũ i ngema iüũ we'guãcü i inciso XIwa i nhaã artigoarü rü inatautcha naca' i Estadogü rü naca' i Distrito Federal nangemaeẽãũ i no'rü tawa rü na'wa i ngema imeẽẽũ i na'wa ngemaũgü i Constituiçãogü rü Lei Orgânica rü nhama wü'itama i üyeruũ rü ngema natanü i wü'itchigü ya tawemacü i Desembargadogüarü i nawa' ngemaũ ngugütchi'ca i mugüãcü (Tribunal de Justiça) rü nagu inaücu 90, 25% i wü'itchigü ya tawemacü i Ministro do Supremo Tribunal Federal arü natanü rü tama ínanaù i ngema iüũ we'guãcü i nhaã parágrafowa i Deputado Estadualgü rü Distritogü rü Weriadugüarü natanü.

§ 13. Yima puracütanücü i guãca' iĩũmaã icua'cü i puracü i namaã icua'ũarü i nawa ingemaetchaũ rü ta name ni'ĩ we'na i'nameẽũ naca' i ngema iüũ i puracü i nawa' ingemaũ i ngeũrüü inaãũ na ngeta' nenaũũ rü ngema namaã inacua'güũ rü ínangema na namaã nawüigugü i nagu naü'cuũ i ngema na íyaõẽẽ i norü nacüma i nü'ũ ngemaũ i nü'ũ idau'ũwa urüe'na naãẽwa' rü na yo'ni na nawa' inangemaũ i ngema nhaã ingemaũwa' rü ngema na nü'ũ nangemaũgucürüwa' na i'nameũ rü na ngeta' yauũ i norü ngu' inaca' i'naca'ũ naca' i ngema nawa' ingemaũ i puracüwa' nangu rü namaã ingu'ũ'ũ i natanü i ngema puracü i nawa' ingemaũ i nori'íitchiarü.

§ 14. I ngema na tüna naaãũ na ítchaü'ũ namaã i ngema namaã íngemaũ i tẽpu na inaã'ũarü i ngema puracü i nawa' íngemaũ i marü üpetüũ rü puracü i ãtanüũ rü ta i Regime Geral i Previdencia Social arü rü tá nanaü na íyatchaãtchieẽãũ na nawa' ingemaũ rü nanaü'ũ i ngema nü'ũ iu'ũ na naã'ũarü tẽpu.

§ 15. Natchu'uni'ĩ i ngueẽruũ i ngema ítchaüũ i puracü tanuüũ i guãca' iĩũarü rü ngema natanü i ütanüũ wü'itchigü i tẽpuwa' i puracütanüũarü yuwa ya yiema nawa' ngemagüe i tama ngema íüũ we'guãcü i §§ 14 rü 16 i art. 40arüwa üpetüũ urüe'na i tama marü iutchigaũ i mugüwa iĩũ i yaoeẽũ i norütama i nagu iũũ i mugütucumü i puracütanüũ'ũ ípoũ'ũarü.

§ 16. Ngema natucumügü rü ngema i'ngemagüũ i namaã icua'ũ i guãca'arü rü wü'ietchigü urüe'na wüigutama rü nanawa'e na naüũ na naü'ũ iüũ i ngema ügü i ãẽ'gacü namaã icua'ũ i guãca' iĩũ rü ngegumarüũ ta namaã i no'rü utchigatchiga i ngema ngemaũgü i nü'ũ iüũarü rü nü'ũ yangau'ũ na nhuãcü íyanguutchigüũ rü mugücümaãcü.

Art. 38. Naca' i puracütanüũ i guãca' iĩũ i namaã icua'ũarü i we'gumareũ rü nügümaãtama icua'ũ i mu nawa'eũãcü rü nawa inaügüũ rü nawa' i ngema nawa' tü'ũ taunetaũ i porawa ingemaũ íüũwa rü ínanaü i nhaãgü imemaregüũ:

I – inanameeẽ i nawa tü'ũ taunetaũ i porawa' ingemaũ i federal arü rü estadual arü urüe'na distrital arü rü tá niũgatchi nüna i no'rü puracü i nawa' nangemaũ rü puracü i ãtanüũ urüe'na puracü iüũ;

II – na yeerawa ngiũ nangeũ i dĩeru i prefeitoarü i porawa nangemaũ rü tá niũgatchi i puracü i nawa nangemaũwa rü ngema puracü iãtanüũ rü e'na puracü iüũ rü ínaã'tchica na nü'ũ i unetaũ naca' i norü natanütchiga;

III – na yeerawa' ngiũ nangeũ i dĩeru i weriaduarü i ngema na porawa nangemaũwa' rü nangemagu i namaã wüiguũ i ngoragü rü tá nü'ũ tacua' i meũ iüũ i no'rü puracü i nawa' nangemaũarü rü ngema puracü iãtanüũ orüe'na puracü iüũ rü tama nanatchieẽẽ natanü i puracü i nawa' nangemaũ i nawa tü'ũ naunetagüũarü rü cü tama nangemagu na namaã nawüiguũ rü ta ínaü i mugü i nagu iũũ i ĩciso i üi'raũ'ũarü;

IV – ngeĩrüümare i'ngupetüũwa i ngema namuũ na nüna yaũgatchiũ naca' i ngema nawa tũ'ũ taunetaũ i porawa' i'ngemaũ i'üũwa rü no'rü puracü i nawa' nagemaũarü tẽpu rü ta niugü naca' i guũma i ngema mugüwa íyanguutchiũ rü notürü naca' nanatautchaeẽ na nü'ũta ya ngau'ũca';

V – nhuãcü nagu nangurüũwa iĩũ ya yiema nawa' ngemaẽ i ngema mugütucumü i puracütanüũ'ũ i'poũ'ũ rü nawa' tangemaetchata na nawa' tangemaũ i ngema nhuãcü i nagu iũũ rü i ngema i'ngemaũ i federativoarüwa' neũũ.

NATÜCUMÜ II

PURACÜTANÜŨGÜ I GUÃCA' IĨŨARÜ

Art. 39. I União rü Estadogü rü Distrito Federal rü i Municipiogü nanaügügüta i norü ta i namaã inacua'ũwa rü ngema nhuãcü nagu iũũ i mugü i wüitama meũ i nawa' ingemaũ rü meã we'guũ i puracü i nü'ũ icua'ũ naca' i puracütanü'ũ i namaã icua'güũ i guãca' iĩũarü i we'gumareũ rü aẽ'cacü namaã icua'ũarügü rü ngema ügüũ i guãca'gü iĩũarü.

§1º Rü na wüiguũ i nhuguacü tá ni guũ i nguneügü rü nhu'matchi toomatchigü i nawa i tchocuü i ngema dĩeru, rü nüũ ta na dawenü:

I – rü nhema guũma i puracügü rü na nawe'e na na ngenagüũ i norü gu'tcha i wüitchigü i natchicawa' rü nhu'mathi nia nguẽẽũ i nhema puracü;

II – rü nawaei tia' nguêẽũ i nguũma i nhema naca'i na cagüũ naũpa na ta puracüũ yiema duẽẽ;

III – rü wüitchigü i puracügü rü nüũ na nhema i norü nacümagü.

§ 2º Rü união rü nhumatchi estadugü rü distritu federal rü na nawe'eta na naü'güũ i nguepataũ naca' i puracü tanuũgü i governu arü (servidores públicos) rü nüũ na cua'güũca' i yeeraacü erü nanawa'eta na nüũ na

nhemaũ i cua' i guũma i puracütanüũ na naũpa na puracüeũ i governu ãũ, rü nhu'matchi tama na tchu'u na toomatchigü i estadugü rü nhumatchi universidadegü maã wüigu na puracüeũ.

§ 3º Naca' i ĩũ i guũma i puracü tanüũgü i governu arü, rü narü ümatü i art. 7º, IV, VII, IX, XII, XIII, XV, XVII, XVII, XVIII, XIX, XX, XXII, rü nhumatchi XXXwa' rü mugü nüũ i u'uãcüta tüũ ni deetchi ya duẽẽgü i wüitchigü i puracüwa'.

§ 4º Rü nhema i nawa' nhemaũ i pora, rü nawa' i nhemaü i nhema puracü, rü ministrogü i estadu arü rü nhu'matchi secretariugü i estado rü municipal arü, rü gu'cü ga tawemücü rü tüũ na yaugü ya yiemaraũẽtama ya dieru, rü tauacü tatama nana yaugü i toomatchigü i dĩeru rü tauacü tatama nüũ na üpetü i nhema marü unetaũ, rü narü ümatü i art. 37, XIwá.

§ 5º Mu i união arü, rü estadugü rü distritu federal rü nhumatchi municipiogü rü nawa' na me na ta nana weãtchiẽẽgü'ũ i nheĩrüũta rü ãmaẽũ rü nhu'matchi rü iramaẽũ yaugüũ i dĩeru i natanüwa' i puracütanüũ i governu arü (servidores públicos) rü na nawa'ei niã nguẽẽgü'ũ i nhema rü ümatü i art. 37, XI.

§ 6º Rü poragü executivo, legislativo, rü nhu'matchi judiciário rü gu'cü ga taunecü rü ta düe´ẽtüwa' nana nhemagüẽ i nhure i dĩerü na yaugüũ rü nhu'matchi nhure na yaugüũ i puracütanüũgü i governo arü (servidores públicos) i wüitchigü i puracüwa'.

§ 7º Mugü i união arü, estadugü arü, distrito federal arü rü nhu'matchi mucicipiogü arü na nawe'e na mugü na ügüũ tümaca' ya yiema dĩerü i'üe, na nhuacü ta tümamaã na puracüeũ, rü wüitchigü i poragü rü nawa' name na tümamaã na puracüeũ ya yiema dĩeru na puracütanügüũ tümamaã narü ngüẽẽgüũ na yeerawa' na uũca' i puracü rü nhu'matchi na puracütanüũgüũ narü ngüeẽũ na mẽã nüũ na cua'güũca' urüe'na yiema dĩeru tümamaã nana ügüũ na meã puracüe tüũ ta ganhariũ.

§ 8º Rü puracütanüũgü i governu arü (servidores públicos) nawa' nhemagüũ i nhaã natucumü rü tá tüũ na yaugü ya norü dĩeru i §4º wa' ãe'gagüũ i ãẽca'cügü ãcü tama.

§ 9º Rü tauãcüta wüi puracütanüũ i governu arü (servidor público) rü tüũ na yau ya dĩeru ya paãtchiruũ i ĩẽ, nheguma marü tama nawa' na nhemagu i nhema natchi'ca i paãtchi nawa' na puracü'ü.

Art. 40. Previdência servidor pública ag mỹ, tag ag kar jagnã kri fan fan kej ki nĩ, governo, servidores ag tỹ ver rãnhrãj nỹ tĩ ãn ag, aposentado ag kar pensionistas ag. Ti tỹ ti kar mỹ há nỹn jé.

§ 1º Ũ tỹ servidor vỹ ti tỹ vãnh aposentar ke gé há nĩj, hãra vỹ tỹ previdência social kãki ke jãj:

I – ũ tỹ hãrenkỹ rãnhrãj man kórég kỹ, ketũmỹr ti rãnhrãj jé ty ũ ty ti fan ge tũn kỹ ti tugnãm, ti há hã ãn ti, lei kãki;

II – ũ tỹ prỹg tỹ 70 ketũmỹr 75 ty jun kỹ vỹ vãnh aposenta kej ke nĩ ser, ti tỹ rãnhrãj ãn kãmun kỹ ag vỹ ti mỹ kajãm;

III – União ty, ũ tẽtá fag vỹ fag prỹ tỹ 62 ty krỹ kỹ fag tỹ vãnh aposetar kej jé há nĩj, ju ũn gré ag vỹ ag tỹ prỹg tỹ 65 han vãnh aposentar kej jé há nĩj, ju Estado, Distrito federal kar Munícipio ag vãsóki ag prỹg tỹ hãre ki han sór mũ ãn han, lei ki tó nĩ ãn ge.

§ 2º Servidor pública ag vỹ ag tỹ vãnh aposentar kej sór kỹ lei ki nén tó nĩ ãn kri nỹ tĩj mũ, hãra pi tỹ previdência social tỹ tó ja kãfór nĩj mũ.

§ 3º Constituição vỹ ũ tỹ ti mré rãnhrãj fã ag tỹ vẽsóki ag lei hyn han jé ke tĩ.

§ 4º Pi previdência jã ty regra ũ hyn han ge nĩ, parágrafo tag §§ 4º–A, 4º–B, 4º–C e 5º. Hã ve kỹ han ge nĩ.

§ 4º–A Lei vỹ ũ tỹ aposentadoria ketũmỹr servidor mré deficiência kỹ ti previdência ty jẽnkamũ fan fã vỹ, ta'ũ nĩj ken ĩ ken kỹ vỹ nĩ, hãra ũ ag vỹ tỹrĩr nỹ tĩj.

§ 4º–B Lei tãg han há tỹ nĩ, ũ tỹ agente penitenciários ag mỹ, ag tỹ vãnh aposentaria ha ke tu, socioeducativos kar policias ag mré hã

ty jykrén kỹ.

§ 4º–C Lei tãg han jé servidores ag tỹ ag rãnhrãj fã ty vẽnh kaga kamã ãn ty, ag kãnhmar vẽnh aposentar kej sór jé.

§ 5º Vẽnh kanhrãnrãn fã tỹ professor vỹ ti ti kar prỹg tỹ 5 tỹ tũ ra, jãmĩ vãnh aposentar ke há nĩ, hãra ti rãnhrãj jé , ãn ven ke nĩ.

§ 6º Ũ pi ti aposentadoria ki rán kỹ nỹ ãn kãfãn kỹ mãn ke nĩ. Constituição kãki vỹ tỹ ke há nĩ, hãra ti kar mỹ ke pi jé.

§ 7º Ũn tỹ tũg kỹ, ti kafã fi ketũmỹr ti, kỹ governo vỹ aposentadoria kajãm. Ju, hẽre ke mũn ũ tỹ ta agente penitenciário, socioeducativo ketũmỹr policial jãn kỹ, vỹ tỹ'ũ nỹj mũ ag aposentadoria tu.

§ 8º Beneficio ag tỹrĩr ke vỹ nỹ tĩ, prỹg tỹ tĩ mũ mré, kỹ pi ti kaja ppir hã kã nĩj.

§ 9º Ũ tỹ federal, estadual, distrital ketũmỹr municipal ki rãnhrãj ag mỹ ag aposentadoria kaga vỹ tỹ ũ nij, ag m, ag prỹg tỹ hãre han ãn tug nỹm kỹ.

§ 10. Lei ki tỹ, ũn tỹ rãnhrãj ja tũ ã mỹ ti aposentadoria kaja vỹ ta'ũ nĩj mũ.

§ 11. Ũ tỹ aposentadoria mãn fã pi constituição ki ken kỹ nỹ ãn kófãn ke nĩ, hãra, ũ tỹ cargo pir kãfór ãn ag mỹ ke vỹ.

§ 12. Artigo tag ki ránrán kỹ nỹ tĩ, ãn tỹ Previdência social ki nỹ tĩ ãn mỹ ke nĩ.

§ 13. Ũ tỹ cargo comissão, cargo temporário, tỹ politico ketũmỹr rãnhrãj público ty jãn ti pi vẽnhrá tag jã ty vãnh aposentar kej.

§ 14. Governo (União, estado kar municípios) ag vỹ lei u hank e nĩ, u tỹ servidor ki nỹ tĩ ãn ag ty jykrén kỹ. Ag hãre mãn ãn rán rán kỹ vin jé. Hãra pi ti kar gej fã ãn kãfór nĩj ken ĩ.

§ 15. Previdência tag ki vỹ, ũ tỹ contribui ke ja, ãn tũgnỹm kỹ kajãm, Cosntituição kãki rán kỹ nỹ ãn ve kỹ. Ti hã ty rãnhrãj jã ãn ag hã vỹ tugnỹm.

§ 16. Ũ tỹ serviço público ki rãnhrãj mũ, an vỹ regra tãg hã kirãj ti tỹ ti mỹ há kar kỹ.

§ 17. Hãre kajãm ge ãn tỹrĩr ke vỹ nỹ tĩ, ti tỹ lei jã ty han tũn nĩn jé.

§ 18. Desconto tĩ jé tog ũ tỹ vãnh aposentar ketũmỹr pensão tu, ti tỹ kãfãn tũn nĩn jé, ti kar mỹ ke ãn ti.

§ 19. Hẽre kemũn ũ tỹ ti vãnh aposentar ki jé ty krỹg mỹ ver rãnhrãj jã sór kỹ vỹ ke há nĩj, kỹ vỹ ti jẽnkamũ mãn fã ãn kãfor mãn, hãra vỹ ti tỹ prỹg ty jun kỹ nĩj ke nĩ, ti vãnh aposentar kej ki ty.

§ 20. Pã'i tỹ Governo (União, estado kar municipio) ag vỹ vẽsóki ag vỹ previdência tu jykre ũ han ke nĩ, kar ag ver tỹrĩr ke nĩ, lei jagma.

§ 21. Revogado

§ 22. Lei federal hã vỹ ti kar mỹ regras hyn han, ti kar hã kri rãnhrãj jé, kar ver ũn tỹ hyn han kỹ nỹ tĩ ãn tỹrĩr ke nĩ:

I – lei vỹ tój ũ regime geral previdência tu, ti hãre kã tũ kej ki ti;

II – lei vỹ tój mũ gé hãrenkỹ jenkamũ tag géj jé, kar tỹ ne hank e ti;

III – lei ki vỹ ken kỹ nỹ gé, hãren kỹ união tỹ tỹrĩr ke tĩ, órgãos kar ti kar tỹ tỹrĩr sór mũ ãn ti;

IV – lei vỹ ti kar tỹ vãhã kar jẽnkamũ tag kejẽn tũ kej ki tu kykrén han kỹ fij ti kejẽn tũ ke tũ nĩn jé;

V – rán kỹ vỹ nỹj mũ gé, hãren kỹ jẽnkamũ jãkrũj jé, vin han h[á han jé. Art. 249 ve kỹ;

VI – rán kỹ vỹ nỹj, jẽnkamũ tỹ tũ kej ke tu jykrén kỹ vỹ jykre ũ hank e nĩ, t tũ ke tũn nĩn jé;

VII – rán kỹ vỹ nỹj mũ gé, Orgão ag tỹrĩr ke tĩ, ag tỹ han há han jé, ti kar kinhrá nỹn tĩn jé;

VIII – rán kỹ vỹ nỹj mũ gé, ũ tỹ tỹrĩr fã tỹ vẽnhmỹn kỹ han kỹ, vỹ kajãm mũ gé;

IX – lei vỹ toj, consórcio público ki rã jé;

X – rán kỹ vỹ nỹ gé, hãren kỹ kãmun ke tĩ, hãre kajãm jé, ũ tỹ contribui kej ja mỹ.

Art. 41. Ũ tỹ concurso público mĩ rãnhrãj ki rã kỹ, vỹ ti prỹg tẽgtũ han kar vỹ, ti rãnhrãj tỹ estabilidade jãj.

§ 1º Servidor esável vỹ ti rãnhrãj kren jé, lei ki rán kanỹ ãn ũ pãte rãg jé nĩj.

I – servidor tỹ ti rãnhrãj kren jé ti vỹ, pã'I tỹ justiça ag tỹ decisão ũ han kar vog mãn kóreg nĩj;

II – servidor vỹ tu tỹ ti rãnhrãj kren jé, precesso adminstrativo ki vẽnhkren já nĩj, ti vãnh defender ki kar.

§ 2º Justiça tỹ hãre kemũn, véké ũ kutãm jén kỹ ti rãnhrãj ki, kỹ ti vãn ke mãn jé há nĩj. Hãra tỹ ti jã jé ãn hã ty jãg mãn, kar pi idenizado tĩg.

§ 3º Servidor rãnhrãj jé ty, ti nén ki rãnhrãj jã ãn tỹ tũ ken kỹ, vỹ ver jẽnkamũ mãn nĩj, ũ vet u ki.

§ 4º Comissão ag vẽnhmãn kỹ servidor ti tũgnỹm ti rãnhrãj há han jã ãn ti.

SEÇÃO TỸ III

PÃ'I TỸ ESTADO KÃKI MILITAR AG, DISTRITO FEDERAL KAR TERRITÓRIOS TY KE AG

Art. 42. Pã'I tỹ policiais militares kar bombeiros militares ag vỹ tỹ estado kãmĩ pã'I nỹ tĩj, Distrito Federal kar territórios mĩ, ag vỹ jag kãfór nĩ nĩ, kej mũ gé, kar jag nã mré há kar nỹ tĩj.

§ 1º Estado kãki militar ag, Distrito Federal kar território ag vỹ vyrmỹ lei nỹ tĩ, hãra Costituição kãki ag mỹ lei uma vỹ nỹ tĩ gé. Lei vỹ ag ne han ge vỹ ki nỹ tĩ, ju pã'i tỹ governo vỹ military ag kãgi ũn mág vin.

§ 2º Ju ũ tỹ, ti kanhkã tỹ military ra tũg kỹ, governo ketũmỹr estado vỹ ag mỹ hãrenkỹ kajãm nĩj ki ãn tu jykre ũ han.

§ 3º Ũ tỹ tỹ pã'i militar kã já ra, hẽre kemũn rãnhrãj ũ ki rã sór kỹ vỹ Constituição rá jagma vej ke nĩ. Hãra ti rãnhrãj tỹ militar hã han vén ke vỹ nĩ.

SEÇÃO TỸ IV

REGIÕES TU KE VỸ

Art. 43. União vỹ, tugnỹn há han ke nĩ, kar tỹrĩr ke nĩ, ti tỹ jgnã ri ke kar nỹn tĩn jé.

§ 1º Lei tag vỹ nén han tój:

I – regiões tũgnỹm kar kumãr ag mré jykre ũ han ke nĩ, ag nỹ tĩ ãn ty há kej só jé;

II – órgãos ag vỹ tỹrĩr ke nĩ, ag tỹ jykre han jé ãn han mũ jé ag mré.

§ 2º Governo tỹ hãren kỹ juda kej ke:

I – jag rike kar nỹ tĩj jé tóg, rĩja, kar frete tỹ jag rike kar nỹ tĩj;

II – ũ tỹ financiamento han sór kỹ vỹ, juda kej mũ gé;

III – impostos federais mré vỹ jykre ũ han ti ag mỹ kẽnhvy nỹn jé;

IV – goj ve sór jé ti kar mỹ, ũ tỹ goj tũ tỹvĩ ty nỹ tĩ ag mỹ.

§ 3º Seca ke kamã ãn ty governo vỹ jyre ũ han ke nĩ, ũn nén ũ grãn fã ag mré, ag hãrẽn kỹ goj kótĩn sór jé.

§ 4º Imposto rem kỹ, ti kar vỹ katu, nãn kar goj kirĩr ke nỹ tĩ, kar poluição tỹ tũ kej sór.

TÍTULO IV

NHUACÜ NÜGÜ NANUÕ I NGEMA MUGÜMAÃ CUA'GÜÕ

CAPÍTULO I

NGEMA MUGÜ A NGUUTCHIẼGÜÕ

SEÇÃO I

NGEMA AẼ'GACÜGÜ I MUGÜMAÃ CUA'GÜÕ I NGEMAGÜÕA

Art. 44. Ngema mugü i nguutchiẽgüũ rü ta nanaügü namaã i Congresso Nacional rü ngemagü ta ni'ĩ natücumü i Deputadugü rü nhu'matchi Senado Federalgü.

Wüitama i wümatü. Ngema wü'itchigü na mugüna na nadugüũ rü ta nü'ũ nangema i ãgümücü ya taunecü naguũ ta ni'ĩ.

Art. 45. Ngema Camara i Depuatadogüarü rü natücumü ni'ĩ i ngema tümape'ewa ngemagüũ ya yiema duũẽgü rü nhu'matchi nü'ũ taunetagüũ ngema tümaarü mue'pügu ni'ĩ i ngema wü'itchigü i Estado rü natchica rü nhu'matchi Distrito Federalwa.

§ 1º Norü mu i Deputadogü rü na duã'tagüpe'ewa nangemagüũ i Estado rü Distrito Federalwa rü tangema mugüwa nü'ũ yauũãcü ta ni'ĩ duã'tagüarü muguta ni'ĩ yaũũ ngema nü'iraũũ i nagu nü'ũ naunetagüũgu ta ni'ĩ iyangegüãũ nangemaacü tautama i wü'itchigü i natchica rü nta nü'ũ nangemaũca' i naime'wa rü tamae'pü' urüe'na ye'era yaĩũ i ngema Deputadogü.

§ 2º Wü'itchigü i ngema natchica i nawa na ma'ẽũ rü nü'ũ naunetata i ãgümücü i Deputadogü.

Art. 46. Senado Federal rü ngema ni'ĩ i natücumü i Estadogü rü Distrito Federalmaã cua'güũ i mugü nü'ũ iuũãcü nhu'matchi mumaeũ nü'ũ unetagüũ niĩgü.

§ 1º Wü'itchigü i Estado rü Distrito Federal rü nü'ũ nauneta ta i tamae'pü i Senadorgü rü ta naime'wa rü ãgümücü ya taunecü nagutchigüũ ta ni'ĩ.

§ 2º Ngema namaã cua'güũ i wü'itchigü ni Estado rü Distrito Federal rü wenaarü togü niĩgü nawena i nãgümücü ya taunecütchigü rü wü'i urüe'na tare i no'rü tamae'pü naguũ.

§ 3º Wü'itchigü i Senador rü ta nü'ũ nangema tare i natchicüü i nguẽẽtaewa i ngemagüũ.

Art. 47. Ngeguma tama mugüwa nü'ũ yauũãcü yaĩ'gu rü ngema ngeta nü'ũ iyauũwa i ngema natücumügüwa rü ta ngema rü mumaeũ nü'ũ unetaũ ãcü ta ni'ĩ natanüwa i ngema ngemagüũ i ngema natücumü.

SEÇÃO II

NGEMA NO'RÜ PURACÜ I CONGRESSO NACIONAL

Art. 48. Congresso Nacional me'ewa nangema wü'igu namaã i Presidente da Republica rü tama aicuma naca' iiĩũ rü nhaã mugüwa nü'ũ niuta meã nawa i art. 49 rü 51 nhu'matchi 52 wa rü nü'ũ niu na taa'cügü yaĩũ i ngema União namaã cua'güũ nawa aicumaütchima i ngema nawa nangemaũ:

I – nüna nadauũ na ngeta nenaũũ ta i ngema ngüẽgü rü nhu'matchi nhuãcü ta meã ya nuutchiãũ i ngema ngüẽgü;

II – naüãũ i taunecügüarü rü nnhuãcü meã nangugüãũ rü nangugüãũ wü'i taunecütchigügu rü nhuãcü naãũ i ngetanügü i nguanearüma rü naüãũ napa'a yangutanüũ;

III – negma nangemaẽãũ rü toacü yaüatchiãũ de ngema acüma-

ma i ngemagüũ i tagucaã' arü naane nadaugüũ;

IV – naügüãũ nanhuãcü ta namaã napuracüeũ i ngema nhaã natchiãnewa rü ngeta itangemagüũwa rü wü'itchigü inatücumügüwa i nanaügüãca';

V – natchiane i tagucaã'güarü iĩũ rü ngema naetüwa ngemagüũ rü de'agü rü natügü rü nhu'matchi ngema União arü iĩgüũ;

VI – a ücutchiãũ rü yayauyeãũ rü nügüna inatchoũẽãũ i ngema naane i Territoriogü urüe'na Estadogü Assembleia Legislativaũ naĩnüiraãcüma;

VII – paaãtchitama yaügatchiãũ i natchica i ngema ngeta inangemaũwa i Governo Federal;

VIII – naoemareãũ i ngema taa'cü taüũ;

IX – rü namaã cua'ũ i wüitchigü i poragü, porá namaã cua'ũ i mugü , rü porá namaã cua'ũ ya duẽẽgü rü porá namaã cua'ũ ya duẽẽgü ya gutchaũwá nhemagüe i tagu cüa'gü, rü wa'ĩmugü, rü porá we'gu na nuũ i mugü, rü nhumatchi porá i namaã cua'ũ i duũgü rü nhumatchi mugü distritu federal arü rica;

X – rü na üũ rü a tomaraũẽẽũ rü nhumatchi na õẽẽũ i natchica rü puracügü rü nhumatchi puracü i governu arü (função pública) rü nüũ ta na dawenü rü narü ümatü i art. 84, VI, b wá;

XI – naüãũ rü naoeãũ i Ministeriogü urüe'na ngema natchica i namaã inacua'güũwa i guãca'ma iĩũ;

XII – rü nhema nüũ i ĩnüũ i yawaarüwá rü i nüũ i dauũ i worua tchametüwá;

XIII – rü dieru maã puracüũ, na ta trocaũ ya dieru tagucu'arü togü i natiane arü maã, rü namaã cua'ũ i dieru rü nhumatchi nhuaãcü na puracüeũ;

XIV – rü dieru, rü na nhure ta ti ĩũ ya dieru i ãatüe, rü nhumatchi nhure ta niĩũ i governo federal arü ngetanü;

XV – rü na weãtchiẽẽũ i nhure diure ta tüna yaugüũ i ministru i supremo tribunal federal arü, rü narü ümatü i arts.39, §4º; 150, II; 153, II, 153, §2º, I wá.

Art. 49. Congresso Nacional me'ewa ngemagüütchiũma rü namaã inacua'ũ rü nhaã niĩgü:

I – aicümaütchima nawe'ãtchieãũ i ngema nagu yade'agü i naümatügüũ rü nügümaã nawã'tagüũ i to i natchianegümaã na nügümaã ya ngegüãũ rü nügü nayangai'güũ i aũcümaũ naca' ngemaũgü i nhama natchianearü;

II – ãẽ'gacüũ namuũ (Presidente da República) na nü'ũ yauũ na nügü nadai'ũ rü nügümaã nü'ũ natchueũ nügümaã nameeũ rü ngema to i natchiane arü poragü (tchurara) na ngema nangemagüũ i nahã natchianewa rü numa nangemagüũ paãtchica'tama nhama mugüwa nü'ũ ümatüũãcü urüe'na mugüetüwa ümatüũãcü;

III – ãẽ'gacüũ namuũ (Presidente rü Vice–Presidente da República) na pa'aãtchi ina tchoũũca' ngeguma nangupetügu i 15 i nguneũ naguũ;

IV – naüaũ na nüna nadaugüũ ngeguma taacü aũcümaũ ngupetügu urüe'na ãẽ'gacüna pora naãũ ngeguma gutchaũgü ngupetügu i ngeũrüũmare i aũcümagüũ i ngemagu;

V – iyatchaãtchiẽãũ ngema taacü i mugü i ãẽ'gacü (Poder Executivo) ü'ũ i tama aicüma mugüwa ümatüũmaã wü'iguũ urüe'na ngema nangupetüẽütchiũ i ngema mugüarü ügüruũ i natücumü ügüũ;

VI – paãtchi yaügatchiãũ i ngeta inapuracüeũwa ngemagüũwa;

VII – rü na i Deputado Federalgü rü senadoresgü tüna yaugüũ ya wüigue tama ya dieru rü nüũ ta dau rü narü ümatü i arts. 37, XI, 39, §4º, 150, II, 153, III, nhumatchi 153, §2º, I, wá;

VIII – rü na weãtchiẽẽũ i nhure ta tiĩũ ya dieru tüna yaugüe i tagu arü naane maã cua'ũ (presidente) rü norü to'wetchacüü (vice presidente) rü nhumatchi ministrogü i estadu arü, rü nüũ ta daugü rü narü ümatü i arts. 37, XI, 39, §4º, 150, II, 153, III, rü nhumatchi 153, §2º, I, wá;

IX – aicumama ya nguutchiẽgüãũ wü'itchigü taunecügu i ngema ãẽ'gacü (Presidente da República) na taacü inaüũ ngema naütchaũũ na ãẽ'gacü yaĩũ;

X – nüũ yadaugüaũũ rü nüna nadauũ rü name'ẽãũ nawa i ngeũrüũmare i inangemagüũwa i ngema Poder Executivoarü rü nhu'matchi ngema yawamare nüna daugüũ;

XI – nüna nadauũ rü namaã meã nacua'güũ i ngema naügüũ i ngema nagu yaũũ i ngema guũma i poragü rü nhu'matchi toamatchigü;

XII – guũgutama yangegüãũ ngema naügüũ na ngewacaũgüẽãũ i ngema nawe'güãũ nawa i radio rü televisãogü;

XIII – naca' na daugüũta i 2/3 naguũ i ngema mnatücumüwa ngemagüũ tanüwa i Tribunal de Conta e Uniãoarü;

XIV – na yauãũta i ngema nagu naĩnüeũ rü naügütchaũũ i ngema naüũta i nügütucumüwa i ngema (Poder Executivo);

XV – na yaugüãũta i ngema norütama iĩũ rü guẽmaca' nacagüũ na me'ũwa tanange'etchigüũca';

XVI – naügüãũ i duũẽgüarü nanewa i ngema na me'ũwa nangeetchigüãũ i ngema de'agü rü nü'ũ nacua'gütchaũũ i ngema taacü i ngemaũgü rü i aũtanügüũ;

XVII – a nguutchiẽgüãũ naũpatama na me'ũwa nangegüãũ i ngema naane i guanearüma iĩũ i ngema ye'era rü tamaeũ i (dois mil e quinhentos hectares.) rü ye'eraũ;

XVIII – nü'ũ yauũ ngeguma taacü tchieũ ngupetügu i ngema naane i guanearü iĩũwa nhama nhaã mugüwa nü'ũ yauũruũ arts. 167–B, 167–C, 167–D, 167–E, 167–F e 167–G i nhaã Constituiçãowa.

Art. 50. Ngema nge'ta mugü inaügüũwa i ngema Deputadgü rü nhu'matchi Senado Federal rü ngeũrüũmare i nawa ngemagüũ rü ta mnüna naugü i ngema Ministro do Estado i ngeũrüũmare i ngerma mugümkaã cua'güũũtawa ngemagüũ i ãẽ'gacü rü nhu'matchi ngema namaã cua'güũ i ngeta nenaũũ i ngüẽẽ i ngema megüũ arü ügüruũ nangemaãcü yanguutchiũca' i ngema nagu namaã naĩnüẽũ rü ntauacütama towaamamare nanangeetchigü ngeguma tama meã nü'ũ yaugügu.

§ 1º Ngema Ministro i Esdtadoarü rü ta nü'ũ narüu nape'ewa ingema Senado Federal rü nhu'matchi Deputadogümaã ta na taacü inaügüũ i ngema i ngema wü'itchigü i namaã cua'güũ i norü Ministeriowa.

§ 2º Ngema natücumü i Deputadogü rü nhu'matchi Senado Federal rü nanaügüta i wümatüũ i natchiga i de'aũ i Ministerio i Estadoarü urüe'na ngeũrüũmare i duũũgü i ngema nhaã caput i mugüwa rü aicumama nü'ũ nanaüẽgü i ngema tama meã iĩũ rü nüna naãgüta i 30 i nguneũgü na ngemaãcü tama ngema naügümaãũca'.

SEÇÃO III

NAWA NAÜGÜÃŨ I DEPUTADOGÜ

Art. 51. Rü naca'gü rica tatama inaügü i Deputagü:

I – nü'ũ nanaüẽgüta i 2 rüe'na 3 i ngema natucumüwa' na naügüãũ na ãẽ'gacügü nanacagüũ (Presidente) rü nhu'matchi (Vice–Presidente) na rü nhu'matchi ngema Ministro i Estadogüarü na

nacagü'ü naca' i ngema puracügü;

II – ya ngegüãũ na nhuãcü rü ngeta' taũũ i ngema ãẽ'gacüme'ewa ngemaũ i puracügü ngeguma tama nango'ẽãgu i ngema inaüũ rü ta 60 i nguneũ naguũ ta ni'ĩ iyangu'ẽgüãũ i ngema mugüarü üruũgü;

III – naügüãũ nanhuãcü tanapuracüeũ i nügütanüwa;

IV – rü ta we'gu nügü na nuũ na nhuãcü na puracüeũ rü na nügümaã na cua'güũ na naügüũ rü na natomaraũẽẽũ urüe'na nana õẽgüũ i puracügü rü natchi¨'cagü i puracü arü rü na naügüũ i mugü naca' i dieru ta na yaugüũ rü nia nguẽẽgüũ i mugü rü ümatüũ naca' i nhema dĩerü;

V – nü'ũ naunetagüũ i ngema natücumü i Conselho i Republicaarü nhama nhaã artigowa nü'ũ yauũãcü art. 89, VII.

SEÇÃO IV

SENADO FEDERALGÜARÜ

Art. 52. Senado Federalgüme'ewa tanangema:

I – nayangegü mugüwa nü'ũ yauũãcü i namaã i ãẽ'gacü i Presidente rü nhu'matchi Vice– Presidente i República arü i ngema tchieũ inaügügüũ rü ngegumarüũta i ngema Ministro i Estadoarü rü nhu'matchi ngema Comandantegü i guũma i natucumügü i (Marinha, Exercito rü Aeronauticagü) ngema tchieũ naügü i nawa iĩgüũ;

II – nayangegü mugüwa nü'ũ yauũãcü i namaã i Ministro i Supremoarü rü nhu'matchi Tribunal Federal rü ngema natucumü i Conselho Nacional Justiçaarü rü Ministerio Publico rü Procurador Geral i Republicaarü rü nhu'matchi Advogacia Geral i Uniãoarü i ngema tchieũ naügüũ na nü'ũ nüẽgüãũ;

III – ta nü'ũ naunetagüũ guũtanüwa nawa i ngema na ngeũrüũ ta

yaĩũ rü nawena nü'ũ yaugüũ na tacüca' yaĩũ na nü'ũ naunetagüũ:

a) ãẽ'gacü i mugümaã cua'güũ i nhaã Constituiçãowa nü'ũ yauũ;

b) ãẽ'gacü i Presidente da Republica ta nü'ũ nauneta i ngema Ministro i Tribunal de Contamaã cua'ũ;

c) ãẽ'gacü i territorio nadauũ;

d) ãẽ'gacü i Banco Centralmaã cua'ũ;

e) ãẽ'gacü i Procurador Geral iĩũ;

f) namaã cua'güũ i ngema mugüwa' ümatüũ nü'ũ iu'ũ;

IV – ta nü'ũ naunetagü'ũ guũtanüwa nawa i ngema na ngeũrüũ i nagu narü ĩnüẽũ i ngema namaã cua'güũ i ngema taarü ngu'ã'güũ i ngema ta ngemagüũ;

V – nü'ũ na naüẽgüta ina ngeta nenaũũ i ngema ngüẽgü na namaã napuracüeũ i naca' iĩũ i União rü nhu'matchi Estadogü rü Distrito Federal rü Territoriogü rü nhu'matchi Municipiogü;

VI – nanguutchiẽgüta i ngema ãẽ'gacü i Presidente da Republica nagu rü inüũ ngemaãcü meã nüna nadaugüũ na tama aũrima' nangetanügüãũca' i União rü Estadogü rü Distrito Federal rü nhu'matchi Municipiogü;

VII – na naügüta i ngema nacümagü na nhuãcü meã na nangugügüãũ nameã yanuutchiãũca' i ngema ngüẽgü naca' União rü Estadogü rü Distrito Federal rü nhu'matchi Municipogü i ngema namaã i cua'güũ rü nhu'matchi toomatchigü i natucumügü i ngema Poder Publico i Federal arü nüna idaugü'ũ;

VIII – na naügüta i ngema nacümagü nangeta yacua'ẽgüãũ na nüna naãgüãũ i União i ngema ngüẽgü i to i'natchianegüca' rü

nhu'matchi numatama ngemagüũca';

IX – na nangemaẽgü na nüna nadaugüũ nangeta nenaũũ i ngema ngüẽgü naca' i puracügü nayanguẽgüãũ i ngetanügü i Estadogüarü rü Distrito Federal arü rü nhu'matchi Municipiogüarü;

X – inayatchaãtchiẽgü i guũtama urüe'na norü ngeũrüũ rica i ngema tama mugügu aicuma i ũũ i ngema Supremo Tribunal Federal;

XI – nayanguutchiẽgü i no'rü muwa na nü'ũ naunetagüũ rü inaüütchigüãũ i popera i ngema mũ i Procurador Geralwa neũũ naũpa nayanguũ i ngema nawa inangemaũ;

XII – na naü'ta na nhuãcü nügümaã napuracüeũ i nügütanüwa;

XIII – nanaügüta i ngema nacümagü natchiga nanhuãcüta yaũũ na nüna nadauũ rü naüãũ ya nguutchiẽãũ urüe'na yagu'ẽãũ i ngema puracügü i ngema nawa inangemaũ rü nhu'matchi nanhuãcüta nü'ũ naütanüãũ i ngema nacümagü i ngema nü'ũ yau'ũãcü i mugüwa' nanhuãcü ta ya ngegüãũ mugü nü'ũ i u'ũãcü rü namaã nacua'güũ;

XIV – nü'ũ naunetagü i natanüwa i Conselho i Republica arü nawa i nhaã art. 89, VII nü'ũ iu'ũãcü;

XV – nanaügüta na nüna nadugüũ guũgutama na nhuãcü iyaũũ i ngema norü puracügü i ngema nacüma i Sistema Tribunal Nacional na nhuãcü inangemaũ e ngema natucumü na nhuãcü yangegüãũ rü nüna nadaugüũ na ngeta naũũ i ngema ngüẽgü i União rü Estadogü rü Distrito Federal rü nhu'matchi Municipiogüarü.

Wü'i de'atucumü. Ngema nawa nü'ũ nadaugüũ i ĩciso I rü II rü i'napuracü rü i'nangemata nawa i Supremo Tribunal Federal me'ewa nanapo'cugüãũ i ngema norü 2 rüe'na 3 i norü mu i nü'ũ unetagüũ na tautama wena to i puracü yayauũca' i 8 ya taunecü naguũ na tauacütama ngeta' napuracüũ rü nhu'matchi toomatchigü i po'cugüta ninguẽ.

SEÇÃO V

DEPUTADO RÜ SENADORGÜ ARÜ IĨŨ

Art. 53. Ngema deputadogü rü Senadorgü rü tauacütama tchieũ namaã quiugü rü tauacütama napocue i ngeũrüũ i norü de'agüca' rü nhu'matchi nü'ũ naunetagüũca'.

§ 1º Ngema Deputadogü rü Senadorgü rü ngema na marü nü'ũ naãpaneũ rü guũtama i ngema naügüũ rü ta Supremo Tribunal ta ni'ĩ i ngema namaã i cua'güũ i ngema gu'tchinü inaügüũ.

§ 2º Ngema na nü'ũ naüpanegüãũ i ngema natucumü i Congresso Nacional rü tauacütama napo'cue notürü ngegumata tchieũ i tauacütama naütanügüegaũ ya ĩgu. Ngeguma rü ta to i namaã cua'güũwa ta na namugü naguũ i 24 i hora naguũgu na ngema i na ngemaũwa rü ta na po'cuwa namugüã urüe'na tama.

§ 3º Ngema na name'wa nanguũ rü na yaugüãũ i ngema na inaaügüãũ i Senador urüe'na Deputado naca' i ngema tchieũ inangupetüẽũ nawena na nü'ũ naãpaneũ rü Supremo Tribunal ta nü'ũ nü'ũ nacua'ẽẽ nawa i ngema ina ngemaũwa ngema nawa naüũ i natucumü rü ta rü mumaeũ nü'ũ naunetagü rü na ngemaãcü ngema yagu'ẽgüãũca' i ngema naüũ.

§ 4º Na naca' inacagüũ na inauegüãũ rü na nadaugü nawa i ngema ngeta inangemaũwa i 45 i nguneũ naguũ rü tauacütama ye'erawa na nangegü i ngema namaã i cua'güũ.

§ 5º Rü ngema na inauegüãũ rü ta ngema nangemaũgu ta ni'ĩ iyaguũ.

§ 6º Ngema Deputadogü rü Senadorgü rü tauacütama ina nauegü i ngema natchiga rü tauacütama ta ya yiema duũẽgü ya tümagu yaõgüe na tana yauũ i ngema natchiga i ngemaũ.

§ 7º Ngema nawena taarü yaücuũ nawa i ngema natanüwa i ngema tagucaã'güarü naane nadaugüũ wootchita ngeguma nügü nadaigu rü

namewa ta nangema i ngema ngeta inangemaũwa.

§ 8º Na napoũãgüũ i Deputadogü rü Senadorgü na nüna naãgüãũ rü ta nüna na nayaugü namaã i 2 rüe'na 3 naguũ na nü'ũ naunetagüũ natanüwa i ngema inangemaũwa ngeguma tama no'rü puracüwa inangemagüãcüma (Congresso Nacional) rü ta nayanguẽgüama i ngema na napocuũ rü naütanüãũ i ngema tchieũ na naüũ.

Art. 54. Deputadogü rü Senadorgü rü tauacü ta na naügü:

I – na nüna naãgüãũ i napane:

a) na naüta rü nawa nangemata namaã i ngema duũũ i nü'ũ naãpaneũ na mugüwa nangemaũ i namaã nacua'ũ puracügütucumü notürü ngeguma aicumama yanguẽã'gu rü namaã na wü'igugu;

b) na nayau rü na naüta i puracü urüe'na nawa napuracü i ãtanüũ rü ngegumarüũta i ngema nawa' inamuutchigüãũ i ngema naũpa nawa nangemaũ;

II – nagu nayangucutchiũ:

a) na no'rü yo'ra yaĩũ rü nüna daugüũ urüe'na namaã cua'güũ ngema name'wa ngemagüũ namaã i ngema nü'ũ ãpaneũ i guaneca' iĩĩ urüe'na nama nacua'ũ na nü'ũ naãtanüũ;

b) nawa nangema i puracügü i ngema i muutchigüũ ngema nhaãwa nü'ũ yau'ũ inciso I "a";

c) nü'ũ nangüẽũ ngema ngeũrüũ natchica e ngema nhaãwa nü'ũ yauũ inciso I "a";

d) na namaã nacua'ũ i ngeũrüũ i puracü i nüma na nawe'eũ.

Art. 55. Na nayaugüüta nüna i ngema na Deputado urüe'na Senador yaĩũ:

I – na tama yanguẽãũ i ngeũrüũ i ngema nüna natchu'güũ i nhaã artiguwa nü'ũ yauũ;

II – neguma nü'ũ nangemagu nayadaeãũ rü nü'ũ nacua'gügu na tama namaã nawü'iguũ namaã i ngema nacüma na namaã meã nacua'güũ;

III – ngeguma tama nge'ma ya ngo'ũgu'gu nawa' i ngema ngutaque'e i 1 rü e'na 3 e'pücüna i ngema ngutaque'e ngema ngeta inangemaũwa notürü ngeguma nügüca' inaca'gu urüe'na no'rü puracüwa naũgu i nge'ta inamugüãũwa;

IV – nüna nayaugü rü paãtchi nayamugatchigü i ngema mugü na namã nacua'ũ;

V – ngeguma Justiça Eleitoral nü'ũ naüẽgu nhama nhaã mugüpane nü'ũ yauũãcüma (Constituição);

VI – ngegumata aicumama naüãgu i ngema tchieũ i ngema nawa inangemaũ ingema uaũ.

§ 1º Tama namaã nawü'igu i ngema nacüma i ngema mugüwa nü'ũ yauũãcü yaĩgu wootchitama ngema nawa nü'ũ yauũãcü i nacümagü na nhuãcü yaĩũrü nü'ũ na ye'eragu i ngema ngema nü'ũ yauũ i ngema natucumü arü mugüwa' nü'ũ yauũãcü yaĩgu i Congresso Nacional rü tomaãcümare ngema nangemagu.

§ 2º Ngeguma tama meã nango'gu i ĩciso I, II rü VI ngema na marü tama ngema nangemaũ rü ta Camara i Deputadogüarü urüe'na Senadorgü arü ta ni'ĩ i ngema nü'ũ iuũ rü ngema mumaeũ ta ni'ĩ i ngema nü'ũ ya nguẽũ i ngema natucumüwa nangemaũ ta ni'ĩ i Congresso Nacionalwa inapoũũ.

§ 3º Ngeguma nhama ĩciso III rü nhu'mata Vwa ümatüũãcü yaĩgu na marü tama ngema nangemaũ rü namaã cua'güũ ta ni'ĩ i ngema Congresso Nacionalwa inapoũgüũ na ngemaãcü inapoũgüãũca'.

§ 4º Na nügüca' inaca'ũ na i'naũũca' ngema rü ta nawa' na nanguẽ na i'naũũũ nawa i ngema no'rü puracü nhama nhaã artiguwa nü'ũ yauiũãcü rü ta ta nüna na nayaugü na ngema nangemaũ na nawa nü'ũ icua'ũ §§ 2º e 3º.

Art. 56. Tautama nüna na nayaugü i ngema norü puracü i Deputado urüe'na Senador:

I – na nawa yaücuũ i ngema na Ministro i Estadoarü yaĩũ rü Distrito Federal rü Territorio rü Prefeitura i Capital arü yaĩũ urüe'na namaã nacua'ũ paãtchica'tama i puracügü ãẽ'gacügüarü;

II – na paãtchi iyatchaãtchiũ nawa i ngema nawa nangemaũ naca' nayada'weũ rü na tama na ya'umetanüũ naca' i norütama ngemaũgü rü tauacütama nangupetü i 120 i nguneũ na tama ngema nangemaũ nawa' i ngema ngutaque'e.

§ 1º Ngema naweama üũ rü ta naca' nacagü na ngemaãcü tama na tautchicaũca' i ngema na ngema nangemaũ nhama nhaã artigu urüe'na ngema na nangupetüũ i 120 i nguneũ.

§ 2º Nangemaũ i natchica rü tautama i naweama iücuũ rü ta nü'ũ tauneta nangemaãcü naüãcuũ i ngema natchica' naũpa na 15 ya tawemücü na tauũ nayagu'ũ i ngema nangema nagemaũ norü puracüwa.

§ 3º Nhaã ĩciso Iwa na nü'ũ yauũ rü Deputado rü Senador rü ta nü'ũ nauneta na naya'umetanüũ na nawa inangemaũ.

SEÇÃO VI

NGUTAQUEEGÜARÜ

Art. 57. Congresso Nacional rü nangutaqueegü wü'itchigü ya taunecügu i Capital Federalwa nagu i nguneũ i no'rü tare i nguneũ 2 ya tawemacü ya fevereiroarügu nhu'matchi nguneũ i 17 ya tawemacü ta julho rü nhu'mata no'rü wii nguneü 1º ya tawemacü ya agostoarügu rü nhu'matchi

22 ya tawemacü ya dezembrogu.

§ 1º Ngema ngutaque'e i nhaã nguneũgügu nguũ rü niügatchi i nüiraũũ i nguneũ i nagu i puracüũgu ngegumata tchawurü urüe'na yü'ügu rü nagu iyatchaãtchiũgu nangugu.

§ 2º Ngema ngutaque'e i mugümaã cua'güũ naüũ rü tauacütama i'nitchaãtchi naũpa na yanguutchiẽũ i ngema naca' nge'ma nangemagüũ na nhuãcüta yaĩũ i ngema ngüẽẽgü.

§ 3º Ngema toomatchigü i nhaã Constituiçãowa nü'ũ yautchaũũ rü Camara i Deputadogüarü urüe'na Senado Federal rü na ngutaque'egü ta wü'igu na ngemaãcü:

I – nawa naügüã i ngema ngutaque'e i mugü nawa naügüũ;

II – naügüãũ na nhuãcü ta nügümaã napuracüeũ i ngema tare i natchi'cagü;

III – na yaugüãũta na aicumatama napuracüũ i ãẽ'gacü i Presidente rü Vice–Presidente i Repúblicaarü;

IV – nü'ũ i cua'ũ nanatchu'uũ na tama ngeũrüũmare iuũ.

§ 4º Wü'itchigü inatchi'ca nügü inameẽũ nanaügüãũ i ngema ngutaque'e i 1º i fevereirogu nawa naügüũ na mugü naügüũ na ngemaãcü natchocuũca' i ngema natucumü rü nü'ũ naunetagüũ i wü'itchigü i namaã cua'güũ i tare i taunecü nagutchigüũ na ngemaãcü yangegüãũ i ngema puracü na naügüũca' arü we'na i puracügü.

§ 5º Ngema namaã cua'güũ i Congresso Nacional rü ta namaã nacua' i Senado Federal rü toomatchigü i ngema ngemagüũ rü nügü nitchopetüetanü namaã i Camara i Deputadogüarü rü Senadorgü arü.

§ 6º Rü nhaãcü tanaü ngeguma nügü na naugügu tama norü nguneũ yaĩgu:

I – namaã cua'ũ i Senado Federal rü ngeguma ta naüã'gu na i'napo'ũũ rü no'rü natchianeũ inapoũũca' na nüna nadauũca' ngeguma ãẽ'gacü i ngucutchigu (Presidente rü Vice–Presidente i República;

II – ãẽ'gacü Presidente i República rü Presidentes i Câmaraarü rü nhu'matchi Deputadogü rü Senado Federal arü rü ngeguma na ngemagu i ngemaũ i paaruũ i ĩũ rü duẽẽgüca'iũ rü na nawa'e i guũma i ãe'cacügü arü wü'neta, i ngema congresso nacionalwá ngemagüũ.

§7º Rü na wüiwa' na ĩũ i ngutaque'e i taütchiũwá rü congresso nacional rü ta niãnge' na nagu ya deagüũ i nhema marü naca'wüiwa na ĩũricatama, notürü nheguma.

§8º Rü nheguma marü inanhemamaregu i wüi i mugü i paãtchiruũ i ĩũ, i nhema i nguneũ nagu na nguũgu i nhema taütchiũ i ngutaque'e nüetchama mare ta nawa' ni ücu i nhema ngutaque'e.

SEÇÃO VII

NATÜCUMÜ I NAMAÃ CUA'GÜŨ

Art. 58. Ngema Congresso Nacional rü nhu'matchi ngema natücumü i Senadorgü rü Deputado Federalgü rü nhu'matchi ãẽ'gacü i ngema nawa ngemagüũ rü paãtchitama nawa ngemagüũ rü ngema naügüũ rü nagu yaĩĩãcü i ngema nacüma i ümatüũ i ngema nawa inanguutchi ngeguma naügüãgu.

§ 1º Nawa nangema na nhuãcü nügü nanuũ i ngema ngeta ina ngemagüetanüũwa rü aicumaütchita ni'ĩ rü na wü'igue'pü tchigüũta ni'ĩ i ngema nawa nangemagüũ i ngema wü'itchigü i natchi'catchigü.

§ 2º Ngema natücumügü i namaã cua'güũ rü ngema ta nagu yade'agütchaũũ rü nawa ta ni'ĩ i ngemagü:

I – ngema na nhuãcü ta yangegüãũ rü nhuãcü naca' nadaugüũ rü nawa ta ni'ĩ ngeguma ngema nagu naĩũ i nacümawa ngemaũãcü tayaĩgu rü name'wa ta nangema na nü'ũ yaugüũ i ngema nat-

chiga rü ngemaãcü ta ni'ĩ iyanguutchiẽgüãũ i ngema nagu iyade'agüũ i ngema ãẽ'gacügü;

II – na ügüũ i ngutaque'egü namaã natücumügü duãtagü arü i ĩgüũ;

III – nüna naugüũta i Ministrogü i Estadoarü na nü'ũ yauũca' i ngema natchiga i ngema aicumaütchima norütama iĩũ rü ngema norü puracü i nawa nangemagüũ yaĩũ;

IV – nayaugüãũ ngema naca' inacagüũ rü ngema na naweegüũ i ngeerüemare ya duũẽgüarü natchiga ngeguma tama ta nawe'ũãcü naügüũ i ngema ãẽ'gacügü urüe'na ngema natchica i guane ya duũẽca' iĩũ;

V – naca' inacagüũ i ngema natchiga i ngema nü'ũ yauũ i ãẽ'gacügü urüe'na ngeerüemare ya duũẽarü;

VI – nü'ũ nadaugüũ i ngema puracügü i ãẽ'gacügüarü rü taacü naügütchaũũ i nhaã natchianewa rü ngema ngeta i nangemagüũwa i ngema natchigagüwa rü nanhuãcü yaũũ rü nhu'matchi naügüãũ i wü'i napane na nhuãcü iyaũtchigüũ i wü'itchigü i puracügü.

§ 3º Ngema natucumü i ngema namaã cua'güũ rü naca' daugüũ i ngema tama meã i ngupetüũ rü ta nü'ũ nangema i woetatama i norü pora i ãẽ'gacügü i mugümaã cua'güũ urüe'na ngema napeewa ngemagüũ i ngema naca'tama iĩũ i ngema nawa i nangemagüũ rü namaã inacua'güũ rü ta nanaügü i ngema Câmara i Deputagüarü rü nhu'matchi Senado Federalarü rü wü'igutama urüe'na nü'icatchigütama nawa i napane i natchiga iuũ i natanüwa 1/3 i ngema natucumüarü mu napa'a yanguũca' ngema nagu naunetagüũgu rü na ngemaacü nawa nangugüũca' i wü'itchigü i nagu naĩnüeũ rü yamugüãũ i Ministerio Publicoca' na ngemaãcü yanguẽãũca' i ngema i tama meã i ngupetüũ i puracügü.

§ 4º Ngeguma iyatcha'ãtchitanügu rü ta nangema i wü'i i natücumü i Congresso Nacionalwa ngemagüũ rü nü'ũ naunetagüũ i ngema norü gu' i ngutaque'ewa ngeguma tautatama iyatcha'ãt-

chiegu nhama ngema nacümawa nü'ũ yauũca' ngema natücumü rü wena nanaüta ngeguma nü'ũ natautcha'gu nanawü'iguũca' i ngema nawa i ngema wü'itchigü i natucumü (partidaria).

SEÇÃO VIII

MUGÜ YANGUUTCHIGÜŨARÜ

SUBSEÇÃO I
MUGÜTUCUMÜ

Art. 59. Mugü ya nguutchiẽũ rü nhaãgü ni'ĩ ngema naügüũ:

I – tomaãcü naügüãũ i ngema mugü;

II – mugü ya nguutchiẽũ;

III – mugü i i'ngemagüũ;

IV – mugü i ãẽ'gacü üũ;

V – mugü i paatchica'tama iĩgüũ;

VI – mugü i mugümaã cua'güũ ügüũ;

VII – mugü inameẽgüũ.

Wü'i de'atucumü. Mugü ya nguutchiẽũ rü ta naü nameã na nuãũ rü naüãũ nawü'matüãũ naü'etüãũ rü yanguutchiẽãũ i ngema mugü.

SUBSEÇÃO II
TOMAÃCÜ NAÜGÜÃŨ I NGEMA MUGÜARÜ

Art. 60. Ngema mugü i guũe'tüwa' ngemaũ rü ta tomaãcü nayaü'ãtchi nawa' i ngema na nhuãcü nagu naĩnüeũ:

I – 1 rü e'na 3 i no'rü iraũ i natucumü i Camara i Deputadogüarü urüe'na Senado Federal;

II – Presidente i Repúblicaarü;

III – no'rü ngaũarü ye'era i ngema mugümaã cua'güũ nawa i wü'itchigü i natchica i nü'ũ yauũ nügümaã wü'igu i nügüwa' i ngema natucumü.

§ 1º Ngema mugü i ye'erawa' ngemaũ rü tauacütama tomaãcü naingutchiẽ ngeguma ãẽ'gacü naca' cagu na nüna nadauũ i ngema natchica.

§ 2º Ngema nagu naĩnüeũ rü ta nũ'ũ naunetagü i wü'itchigü i natchi'cawa i Congresso Nacionalwa rü tare'ecüna rü ngeguma marü 3 urüe'na 5 i ngema ngemagüũ natucumüwa.

§ 3º Ngema na tõocü ya ügüãũ i ngema mugü i ye'eraũ rü ta nanawe'gü na yanguutchiũca' nawa' i ngema wü'itchigü i natchi'ca i Deputadogü rü Senadorgü rü nü'ũ niugüta nanhuretchigü yaĩũ i ngema namaã naüpetüũ.

§ 4º Tauacütama ni'ĩ naügüãũ i ngema ĩnü i tõocü iĩũ rü yagu'ẽtchaũũ:

I – na nhuãcü ya yauyetchigüũ i Estado;

II – ngema na nawa naügüũ rü tauemaãta nü'ũ cua'ũ ni'ĩ rü guũguma i uũ ni'ĩ rü ya wena arü ngupetüũ ni'ĩ;

III – nügüna ya yauyeũ i ngema poragü;

IV – wü'itchigüca' iĩũ i mugü.

§ 5º Ngema nawa' nü'ũ yautchaũũ i nagu naĩnügüũ na tõocü naügüãũ i ngema mugü rü tautama nanayaugü ngeguma tautama ngema nori' nagu naĩnüẽũãcü yaĩgu nawa i ngema mugü.

SUBSEÇÃO III
MUGÜARÜ

Art. 61. No'rü ügü na ngewaca'ũũ i mugü nawa nangemaẽgüũ rü ngeũrüũmare i ngema natücumüwa ngema urüe'na namaã i cua'güũ deputadogü rü Senadorgü urüe'na Congresso Nacinal urüe'na Presidente i República rü naca' i Supremo Tribunal Federal rü toomatchigü i ngema namaã cua'güũ i guanema ya duũẽgu i de'aũ nhama nhaã mugü i ye'eraũwa nü'ũ yauũãcü ta ni'ĩ naügüãũ.

§ 1º Nügümaã ricatama i Presidente i Republica i mugü naca' iĩũ:

I – inaücutchigüta urüe'na tomaãcü nanaügüta rü na nangemaẽ i ngema nhaã nüna daugüũ i naãne;

II – nanguutchiẽgüta natchiga:

a) naügüãrü i natchica i puracüarü na nüna nadaugüũ na ye'eraãcü nü'ũ naütanügüãũ;

b) ngema namaã cua'güũtucumü i mugügu iũũ ngema namaã cua'güũ na ngeta' nayaugüãũta i ngema ngüẽ namaã naügüũ na nüna nadaugüũ i wü'itchigü i naane;

c) puracütanüũ i Uniãoarü iĩgüũ rü wü'itchigü naanearü rü nü'ũ nangema i wü'itchigü i mugü na ngemaãcü meã yangegüãũca' na nü'ũ naütanügüãũ i ngema marü tama puracüeũ;

d) meã nanuãũ i Ministerio Público rü Defensoria Pública i

Uniãoarü i ngema nacümagü nameã yaũũca' i Ministério Público rü Defensoria Pública i Estadogüarü rü Distrito federal rü wü'itchigü naanearü;

e) rü norü ütchiga rü norü õẽtchiga i Ministério i Órgão administrativo públicoarü, rü marü ümatü i art. 84, VI wa;

f) tchuraragü i tagucüa' i naanearü, norü mugü, rü ngema puracü nawa na ngemaũ, rü ngema na ĩnangütchigüũ i norü puracüwa, rü meã na maũũ, rü norü yame'tanü, rü na meẽãũ i cuũma, rü reserwawa na ũũ.

§ 2º Guãwama nenaũgu i ngema porá rü ta Camara i Deputadogüarüwa ta na nawe'gü i ngema mugü i nagu naĩnüẽũ rü ta na nayaugü i na duũẽgü ta nü'ũ unetaũ nawa i Estadogü rü nawa ta taügüũ nangemaãcü yaĩgüũ i wü'itchigü.

Art. 62. Ngeguma ta paatama ya nguutchiũca' rü Presidente i Republicaarü rü ta nanayau i nacüma i paãtchica'tama iĩũ nhama mugüwa nü'ũ yaugüũãcü ngemaãcü paama Congresso Nacional nayauũca'.

§ 1º Rü tautama nanayau nacüma i paãtchica'tama iĩũ natchiga i ngema:

I – nagu iuũ i:

a) nangeũrüũ i ntachianewa netaũũ rü ngetacã'ã tiĩũ mugü nüna cudauũruũ rü natucumü i nüna daugüũ mugü nanaca'ta na daugüũ;

b) mugü i pocuarü na ye'erawa' nangegüãũ na ngemaãcü nügü naügüũ i mugüwa;

c) na nhuacü ya ĩgüũ i ngema Poder Judiciário rü nhu'matchi Ministerio Publico na ta'cütchigü yaĩgüũ i ngema natanüwa' ngemagüũ;

d) nagu narü ĩnüeũ na nhuãcü ya nuũtchiaũ wü'itchigü ya taunecügu na nüna naãgüãũ i norü ngu'ẽruũtchigü notürü nhama mugüwa nü'ũ yaugüũãcü i art. 167, § 3ºwa';

II – nü'ũ nadaugüũ na pocugüãũ i ngema ai'rüũgü i ãtanüũ i ngema ta nutaque'eũ urüe'na ngeũrüũmare i ngema namaã tanguũgüũ;

III – nanguutchiẽũta nawa i mugü;

IV – marü nangemagu nawa' i ngema nagu na ĩnüẽũ i mugüwa' rü ta nayanguutchiẽgü i Congresso Nacionalwa rü Presidente i Republica arü rü nanaüta nayanguũca'.

§ 2º Ngema nanaügüãũ paaãtchica'mare i namaã cua'güũ rü ye'era narü aũtanümaetama erü ngema erü marü mugüwa ümatügüũ nawa' i nhaã arts. 153, I, II, IV, V, e 154, II, rü tautama aicuma na aũtanü ngeguma mugüũ naĩgügu i norü gu'wa nangugu nanaümatügüãũ.

§ 3º Ngema mugü i paatchica'tama iĩgüũ rü nhaã mugüwa nangemagü §§ 11 rü 12 rü tanayanguẽ i ngema wü'matüũ ngeguma tautama mugüũ nanguutchigu naũpa i 60 i nguneũ § 7º ngeguma namaã nawü'igu'gu rü Congresso Nacional rü naya nguẽẽta nanaüãũ nawa' i wü'i i napane i mugügu i uũ i nawa' nangemagüũ.

§ 4º Ngema nagu naunetaũ rü nü'ũ niutchaũ i § 3º na naunagütchigaũ na pããtchica'tama yaĩũ rü taarü nayaugüãũ ngeguma we'na arü natchocu'gu i Congresso Nacional.

§ 5º Na ngema nanaügüãũ i wü'itchigü i natchica' i nawa nangemagüũ i Congresso Nacional rü ta nügümaã ricatatama ni'ĩ rü nawa ta ni'ĩ i ngema mugümaã cua'güũ nangemaãcü ngema mugü i ye'eraũwa nangeetchigüãũ.

§ 6º Ngeguma ngema mugü i pããtchica'tama i ĩũ yaĩgu ngeguma tama na yaugüãgu i 45 i nguneũgu nawe'na nanaunatchigaũ rü ta nanaügü na paama naüũca' i ngema wü'itchigü i natchica'watchigü i Congresso Nacional rü nanayaugüarü we'na na ngemããcü we'na

arü ya ücuũca' nawa i ngema natchica na nguutchiẽgüãũ.

§ 7º Wü'ie'pücünatatama naünagügü na ngemaãcü nangemaũca' i ngema no'rü pora rü inangemaũ i naguũ i 60 i nguneũ rü ngegumata tauuma nü'ũ uneta'gu rü ta ngema nayacua'ẽgü i ngema tare i natchica i Congresso Nacionalwa Ngemagüũ.

§ 8º Ngema guũma i paatchica'tama iĩgüũ rü ta nü'ũ nangema na naügüũ na nawa' na nü'ũ naunetagüũ i Camara i Deputadogüarü.

§ 9º Name'wa tana ngema i ngema taretucumü Deputadogü rü Senadorgü na nü'ũ nadaugüũ i ngema mugü i paatchica'tama iĩũ nanaüpanegüãũ naũpa na nü'ũ nadaugüũ nawa' i to i ngutaque'e i wü'itchigü i natchicawa' i Congresso Nacionalwa ngemagüũ.

§ 10. Rü ta ngema nayapo'yepe'egü na wena na wü'matügüãũ i ngematama i mugüũ inadaugüũwa i ngema mugü i pããtchica'tama iĩũ i ngema tama nayaugüũ na mugü yanguutchiũ naca' na tama ngema nagu naunetagüũgu yanguũ.

§ 11. Ngema na tama we'na na wü'matügüãũ rü naüpanegüãũ na mugüũ yanguutchiũ rü ngema nü'ũ ya utchaũũ ni'ĩ na § 3º ngegumа tama 60 i nguneũ i ngugu rü nüna nayaugü i ngema no'rü pora na mugü i pããtchica'tama yaĩũ nawa' i ngema na mugü i ye'eraũwa' nange'etchigüãũ nhama mugüwa nü'ũ ya uũãma ya ĩũta.

§ 12. Ngema namarü nangupetü i ngema nagu naĩnüẽũ i mugü na nameẽgüãũ i no'rü wü'matü na marü we'guũ'ũ yau'ũ rü marü aicumatama inangema rü inapora'ã na ngemaãcü wü'i i mugü nayaĩũca' i ngema.

Art. 63. Tauacütama na ü'nagütanü i ngema nü'ũ ya uũãcü:

I – ngema ãẽ'gacü nagu rü inüũ i no'rüütchimaiĩũ i Presidente i Republicaarü rü ta erü nhama nhaã art. 166, § 3º e § 4º; nü'ũ ya uũãcü ta ni'ĩ;

II – nagu narü inüũ na nanhuãcü ta na nuaũ i ngema nüna daugüũ i Camara i Deputadogüarü rü Senado Federal arü rü Tribunal Federalgüarü rü nhu'matchi Ministerio Publicoarü.

Art. 64. Na nügümaã ya de'agüũ rü naca' nadaugüũ i ngema nagu naĩnüeũ i ãẽ'gacüwa neũũ (Presidente i Republicaarü) Supremo Tribunal Federal rü Tribunal Superiorgü rü ta Camara i Deputadogüarüwa ta ni'ĩ inaũũ ingema inügü.

§ 1º Ãẽ'gacü Presidente Repúblicaarürü ta nüna naca naca' paatama na nü'ũ nadaugüũca' i ngema inügü i nawa neũũ.

§ 2º Rü ngegumata § 1º i Câmara i Deputadogü rü Senado Federal tama nü'ũ nacua'tchaũgügu i ngema no'rü inü rü ngemaãcü ngema wü'itchigü rü ta 40 i nguneũ naguũ ta ni'ĩ nü'ũ iyaüũ na guũma i mugümaã cua'güũ na naca'ũ i ngema natchi'cawa ngemagüũ rü tautama nü'ũ nangema i na ngema mugü i taũwa nü'ũ yauũ ãcü nayaĩũ rü nhu'mata ta guũma nawa ügü rü na yaugüãũ.

§ 3º Ngema na nü'ũ yadaugüũ na tomaacü naügüãũ i ngema mugü i Senado Federal rü Camara i Deputadogüarüwa' rü nü'ũ nangema i 10 i nguneũ naguũta ni'ĩ rü na ye'eraãcü nü'ũ nacua'güũ i ngema nüira nü'ũ yautchaũũ i ngema nape'ewa ü'ũ i mugüwa.

§ 4º Ngema na nüna naãgüãũ i ngema nguneũgü § 2º rü tautamani'ĩ ngeguma i yatchaãtchitanügu yaĩũ i ngema Congresso Nacional rü tautama nawa' ta yaĩũ i ngema nagu narü inüeũ nanaügütchaũãũ.

Art. 65. Ngeguma ngema nagu narü inüeũ ta yanguutchigu i ngema natchi'cawa rü ta togüta nü'ũ nadaugü i wü'ie'pücünatatama rü nhu'matchi nayamugü tana ya nguutchiũca' rü ta ngeguma ngema natchi'cawa' nangupetü'gu rü ta ngema nayacua'ẽgü marü i ngema nagu narü inüeũ.

Wü'itchimaũ i de'agü. Ngema ĩnü tomaãcü ya üãtchiẽũ rü we'na tatama arü ngema ngeta' inaügüãũca' rü inamugüãũca' na tae'gu.

Art. 66. Ngema natchi'ca i nagu iyagu'ẽgüãũwa rü nü'ũ naunetagü rü ta naca' nayamugü i ngema ãẽ'gacü i Presidente i Republicaarü na ngemaãcü ye'erawa nangegüãũca' rü aicumama yanguutchiegüãũca' urüe'na tama nananguutchiẽũca'.

§ 1º Ngeguma ngema ãẽ'gacü i Presidente i Republicaarü nayauã'gu i ngema inü i guũma urüe'na ngeũrüũ ricatama i tama mugü nü'ũ iu'ũãcüyaĩgu urüe'na tama guane ya duũẽgüca' yaĩgu rü tautama nanayau urüe'na norü ngũruũ ricatatama nayau i nagu i 8 hora nagu'ũ nangemaãcü nawã'taãũca' i ngema Presidente i Senado Federal na tacüca' nawã'taãũ.

§ 2º Ngema nangeũrüũ rica nayauũ rü ta nagu nide'a i guũgutama i nawa i ngema de'atchimaũ i ĩciso nameã naüãũca'.

§ 3º Ngema na marü nangupetüũ i uneta i 15 i nguneũ naguũ rü tama nangaũã'gu rü nü'ũ niutchaũ na Presidente i Republicaarü na tama naütchaũãũ.

§ 4º Ngema na tama naüãũ rü ta nü'ũ nadaugü i ngutaque'ewa wü'igu i nagu'ũ i trintaarü nguneũ na ngema nayauãũ marü rü na tama ta nayauãũ nawa i ngema na nü'ũ naunetagüũ i ngema rü mumaeũ i Deputadogü rü Senadorgü.

§ 5º Ngeguma tautama nangemagu na tama nayauãũ rü ta nimu i ngema nagu inaĩnüẽũ nanaüãũca' i ãẽ'gacü i Presidente i Republicaarü.

§ 6º Ngema na marü ngema yagu'ũ na tauacüma nü'ũ iunetaũ rü ngema na nhure inguneũ nayaĩũ nawa i nhaã § 4º rü tama nayauãũ rü nagu nanaügü i ngema nguneũgü nhu'matata nawa nangu i norü gu' na nü'ũ naunetagüũ.

§ 7º Ngeguma ngema mugü rü tama nanguutchigu nawena i ngema 48 hora naguũ i Presidente i Republicaarü rü nhaã nuã ngemaũãcüta ni'ĩ § 3º e § 5º, rü Presidente i Senadoarü me'ewa nangema naya nguutchiẽgüãũ ngeguma tama ngema yaĩgu rü ta Vice– Presidente

ta ni'ĩ i ngema ye'erawa nangeũ rü naüũ.

Art. 67. Ngema guũguma natchiga iĩtũ ngema inügü i ngema mugü tama yautchaũũ rü ta nawa nangema na wena arü to i inü naügüũ namaã i guũma i ngema natücumü i ngeũrüũmare i natchica i ngema Congresso Nacionalwa ngemagüũ.

Art. 68. Ngema mugü na ãẽ'gacüme'ewa naüeẽgüãũ rü tana naü i Presidente i Republicaarü nüna naca' nacaãcü i ngema Congresso Nacionaltucumü.

§ 1º Tautama ãẽ'gacüme'ewa nangema i ngema naüũ i woetama Congresso Nacional arü iĩtũ erü no'rü ricatama ni'ĩ ngema Camara i Deputadogü rü Senado Federalgüarü ngema na naügüãũ i ngema mugü i yanguẽũ rü tautama ngeũrüũnamare nawa i nhaã:

I – nameã nanuãũ i ngema mugüarü ügüruũ rü Ministerio Público na ta'cü yaĩtũ i nawa nangemagüũ i wü'itchigü i ngema ngemaũ;

II – nangetaca'ã' yaĩtũ i ngema mugü i wü'ietchigüca' iĩtũ rü na ta'cüwa ya ü'tchigüũ;

III – naügüãũ i guũma i taunecügu i nacümagü na nangugügüãũ i guũma i ngema naügütchaũũ.

§ 2º Na ãẽ'gacüme'ewa naüeẽgüãũ rü ta nü'ũ nangema i wü'i i popera i nü'ũ iuũ i Congresso Nacionalwa ne'muũ rü nawa nü'ũ niu ta tacü yaĩtũ i ngema üũ rü norü puracü iĩtũ i nawa' nangemaũ.

§ 3º Ngema napane i nawa' nü'ũ yauũ rü ta nü'ũ niu na nü'ũ nadauũ i ngema inügü i Congresso Nacional rü nhaã nü'ũ niuta na nü'ũ naunetagüũ wü'icana tatama na tama na yauãũ i ngeũrüũ i tomaãcü ya nguutchiẽtchaũũ.

Art. 69. Ngema mugü i no'rü nguẽruũ ĩĩgüũ rü mumaeũ me'ewa ta ni'ĩ i naüpetüũ aicumaütchitama.

SEÇÃO IX

NAWA NÜNA NADAUGÜŨ NGEMA NANGUGÜGÜŨ RÜ NAMAÃ NACUA'GÜŨ I NGEMA DIÊRUGÜ

Art. 70. Ngema na nüna nadaugüũ rü nangugügüãũ i ngema namaã nacua'güũ i ngema diẽrugü i ngema nhaã natchiane i taguüã'arü rü i ngema natucumügü i namaã i cua'güũ rü nüna i daugüũ rü ngema mugüwa nü'ũ yauũãcü rü meãtama namaã nacua'güũwa na nhuãcü rü ngeta ta na meã namaã i nacua'güũ rü ta Congresso Nacionalme'ewa ta ni'ĩ nangemaũ rü nhu'matchi ngema nacümagü na nhuãcüta nüna nadaugüũ i ngema inamugüãũwa rü nhu'matchi ngeta inangemaũwa i ngema natucumü i poragü aẽgaũ ta namaã nacua.'

Wüitchimaũ tama. Rü ta nü'ũ nü'ũ nacua'ẽgü i ngeerüemare ya duũẽ urüe'na yiema ãtucumügüe rü guaneca'ma iĩũ rü ngema tama ãẽ'gacüarü iĩũ ngema naãgüũ rü namaã nguũgüũ rü nüna daugüũ i ngema diẽrugü rü ngema ngemaũgü na nhure yaĩũ i ngema guaneca'ma iĩũ i ngema União namaã i cua'ũ rü nhu'matchi naegagu na yanguẽgüãũ rü nü'ũ naüẽgüãũ nangeta nenaũũ i ngema diẽrugü.

Art. 71. Ngema na nüna nadaugüũ rü ta name'wa nangema i Congresso Nacional rü ta nanaügüũ wü'igu namaã i Tribunal de Contagü i Uniãoarü rü nawatchigüta ni'ĩ:

I – nü'ũ nadaugü rü nanaüpanegüta i ngema na nhure i diẽru i ãẽ'gacü i Presidente República arü i 60 i nguneũ naguũgu na nayaugüãũwena;

II – meã nü'ũ nacua'gütchaũũ na ngeta nangemaũ rü ngeta nagu'ũ i ngema diẽru i ngema name'wa nangemagüũ i namaã cua'güũ i ngema guaneca'ma iĩgüũ i ngemaũgü i ngema nawa puracüeũ rü nüna i daugüũ i ngema rü nhu'matchi name'wa tanguũ ya yiema diẽrugü i ngema namaã puracüeũ i meãma nü'ũ naãpanegüũ i ngema Poder Publico Federal nü'ũ rüngüẽgüũ rü nhu'matchi ngema tama meã namaã icua'güũ rü tü'ũ rü tauẽgüũ i toamatchigü i tama meã yanguẽgüũ rü nagu na tchieẽgüũ i nge-

maũgü i nhaã natchiãne i tagucüã'gü arü iĩgüũ;

III – rü nü'ũ nadaugüũta i ngema guũma i ngemaũgü na aicumaütchitama ngema mugüwa nü'ũ yauũãcü yaĩũ i inaügüãũ i ngema naca' na ye'eraãcü nagu yaõgüãũ i ngema namaã napuracüeũ rü ngegumarüũta i ngema natucumügü i ngema namaã puracüeũ i ngema Poder Publico nü'ũ irü ngüẽũ rü ta nhu'matchi nüũ naunetagüũ i nawa i puaracügü i nagu namugüãũta rü nünaãgüãũta i ngema ngüẽẽ ngeguma marü nü'ũ yangugu na nawa napuracüũ rü ngema na ye'eraãcü naünagüãũ i ngema nü'ũ naütanügüãũ nawa i ngema inaüũ i puracü;

IV – naügüãũ rü norütama i ngema Câmara i Deputadogüarü rü nhu'matchi Senado Federal i ngema natucumü i ngema naügüũ na nü'ũ iyadaugüũ i ngema nangugügüũ i ngema norü ngugüruũgü i ngema diẽrugüarü i ngema nü'ũ i daugüũ nawa i ngema namaã cua'güũ i Poder Legislativogü rü Executivo rü Judiciario rü toamatchigü i ngema inciso IIwa nü'ũ yaugütchaũũ;

V – nü'ũ yadaugüũ i ngema na ngeta taũũ ya yiema diẽru ya ãẽ'gacüarü iĩẽ rü naca' iĩẽ i ngema União tümamaã icua'e i ngema inangemaũwa rü tama inangemaũwa nhama nü'ũ yauũrüũ i ngema i ngema na nügümaã napuracüeũ i ngema natchiãnegü;

VI – nüna nadaugüũ na nhuãcü rü ngeta ta ngemaũ yangeerüema ya yiema diẽru ya União nge'ma tü'ũ mue nawa i ngema na nhuãcü ta nügümaã napuracüeũ rü nügümaã nagu naĩnüeũ rü meã nügümaã naügüãũ i ngeũrüũ i nagu naĩnüeũ i Estado rü Distrito Federal rü nhu'matchi Municipio;

VII – naãgüãũ i ngema Congresso Nacional naca' ica'ũ nawa i ngeũrüũmare ngema natchica i nawa inapuracüeũ urüe'na ngeũrüümare i ngema namaã i cua'güũ na nüna nadaugüũ i ngema na tacügu tata gu'ũ ya yiema diẽru rü tacüta tümamaã naüeũ;

VIII – ya nguẽgüẽãũ namaã i ngema namaã cua'güũ ngeguma tama meã mugügu yangegüãgu i ngema na nawe'güũãcü

i mugüwa ümatüũãcü ngema na nü'ũ naütanüẽãũ ngema gutchaũ inangupetüẽũ;

IX – naüpanegüãũ rü yanguẽãũ nangemaãcü i ngema namaã cua'güũ rü ta nnaca' nadaugüũ na naaicumatama nhama mugü nawe'ũãcü yaĩũca' rü nü'ũ nadaugüũ ngema ngeta tama mugügu iyaũũwa;

X – iyatcha'ãtchiẽãũta ngeguma tama na nawe'ũãcü yaĩgu rü ta nü'ũ inaueãũ rü namaã nü'ũ yauũ na tacü yaĩũ i ngema Câmara i Deputadogüarü rü Senado federalarü nawe'ũ;

XI – nüma ta ni'ĩ i nü'ũ naüẽgüãũ i ngema tama we'guũ i nüma nü'ũ nacua'güũãcümare i ĩũ rü paatama naügüãũ.

§ 1º Ngeguma nügümaã wü'igu naügüãgu rü ngema na i'yatchaãtchiẽgüãũ rü ta nawa ni'ĩ i ngema Congresso Nacional rü naca' tai'naca i wüpaneũwa namaã wü'igu i Poder Executivo na ngema yanguẽgüãũca' wü'igu i ngema na nawe'güũ.

§ 2º Ngeguma Congresso Nacional urüe'na Poder Executivo rü ta nagu naunetagu i 90 naguũ i nguneũ tautama yanguutchigu rü ta Tribunal ta ni'ĩ i ngema nü'ũ naüẽũ nhama nü'iraũũ i wümatüũwa nü'ũ yauũãcü.

§ 3º Ngema na Tribunal nawe'ũãcü tayaĩũ rü ta nawa inayadau na nü'ũ naütanügüẽãũ i ngema norü ngetanü urüe'na ye'eraãcü ta nü'ũ naütanüẽgüãũ na ngemaãcü aicumaütchitama nü'ũ yanguẽgüãũ.

§ 4º Ngema Tribunal rü ta nayamu i Congresso Nacionalca' i tamae'pü ya tauemacü nagutchigüũ i wü'i ya taunecütchigüwa i ngema napane na nhuãcü inaügüãũ i ngema norü puracügü.

Art. 72. Ngema natucumü i woetama ngema ngemagüũ i ngema art. 166 rü §1º nü'ũ iutchaũũ rü nawa ta ni'ĩ i ngema nangeta naũũ i ngema tama naca'iĩũ rü wootchita ngeguma tama ngema namugüũãcü yaĩgu i ngema tama naca' naüpetüũ rü naca' inacagüta naũtawa i ngema ãẽ'gacügü

i namaã cua'güũ i 5 i nguneũ naguũ na ngemaãcü meã namaã nü'ũ yauũca'.

§ 1º Ngeguma tama meã namaã nango'ẽgüãgu urüe'na tama meã nango'gu ngema natucumü rü ta naca' inaca i Tribunal ũtawa na meã nü'ũ yauũca' i gema natchiga i 30 nguneũ naguũwa.

§ 2º Ngeguma marü Tribunal tama meã nü'ũ nacua'gu na ta'cügu ta guũ ya yiema diẽru rü ngema natucumü rü ta nü'ũ niu nangema rü tauacüma nawe'ãtchiegaũ rü aũrima natchieũ naca i ngema diẽru i guanearü meruũ iĩũ rü Congresso Nacional nanaüta na nü'ũ naüẽãũ aicütama.

Art. 73. Ngema Tribunal de Contagü i Uniãoarü rü 9 i Ministrogü ni'ĩ rü Distrito Federalwa na ngemagü rü ngema norügütama ni'ĩ rü guũma i natchianearü tawa naporaã'gü yanguẽgüãũca' i ngema name'wa ngemaũ i ngema art. 96 wa nü'ũ yauũãcü.

§ 1º Ngema Ministrogü i Tribunal i Conta Uniãoarügü rü ta nü'ũ nauneta natanüwa i taguarü naanecüã'gü (brasileiros) i nü'ũ nangemaũ i ngema nua naca' i nacagüũ:

I – 35 ya taunecü rü 70 ya taunecüũ rü bumaeũ ta niĩgü;

II – tama ngeta tchieegaũ rü guũwama meegaũ ta ni'ĩ;

III – nü'ũ nangemaũ nameãma nü'ũ nacua'ũ i ngema mugüwa nü'ũ i ugüũ ngeguma nagu yade'agu i na nhuãcü namaã nacua'ũ i ngema diẽrugütchiga i ngema guaneca' iĩũ;

IV – guame'epü ya taunecü marü nawa puracüũ i ngema naca' nua inanacagüũ nawa nhaã inciso i nape'ewa ngemaũ i mugüwa nü'ũ yauũ.

§ 2º Ngema Ministrogü i Tribunal i Conta Uniãoarügü rü nhaãcü ta ni'ĩ nü'ũ naunetagüũ:

I – 1/3 nagu i ãẽ'gacü i Presidente i Repúblicaarü rü ta nanayau i Senado Federal rü naetüwa i tare ingema ngemagüũ

i nüna daugüũruũ i natanüwa i ngema Ministério Público namaã i wü'igu i Tribunal rü nü'ũ naunetagü nawa i tamae'pü naguũ i Tribunal nawa ta i ngema marü nagu nayaeũ i aicumaütchi naca' yaĩũ;

II – 2/3 ta tani'ĩ i Congresso Nacionalarü.

§ 3° Ngema Ministrogü i Tribunal i Contagü i Uniãoarü rü nü'ũ nangema i ngetatama i ngüẽgü rü nüna nanayaugü rü nangema i natanügü nhu'matchi i naca'gütama iĩgüũ i ngema Ministrogü i Superior Tribunal i Justiçaarü rü tanayanguẽgü i na nawa nanguũ naiyatchaãtchi tanüũ rü nü'ũ nangema i ngema ngüẽẽ i ngema mugü i nü'ũ yautchaũũ i art. 40wa.

§ 4º Ngema namaã cua'ũ na nü'ũ yadaugüũ rü ngeguma ta Ministrotchicüü rü ta nü'ũ nangema i ngema tatama i ngema nü'iraũũ rü ngema tatama i puracü na namaã nacua'ũ nawa i ngema na mugügu taũũ nama ngema juiz i Tribunal Regional Federalrüũ.

Art. 74. Ngema Poder Legislativogü rü Executivo rü Judiciario rü tananaügü wü'i i nacüma na nüna nadaugüũ na ngemaãcü yaĩũca':

I – rü ta nü'ũ nacua'gütchaũ na nhuacü ta yanguẽgüãũ i ngema nagu naĩnüeũ i ngema nawa i tare ya taunecütchigügu rü naügüãũ i ngema nawa i puracügü i ãẽ'gacü rü nhu'matchi na nhuãcü meã namaã nacua'güũ i diẽru i Uniãoarü;

II – nü'ũ nacua'gütchaũũ ta aicumaütchi mugügu yaũ ingema nagu naĩnüeũ i nawa nangutchaũũ rü aicumaütchitama meã yaũũ rü nüna nadaugüũ i ngema diẽrugü rü nhu'matchi ngemaũgü i ngema ngeta i ngema nanamaã nacua'ũ rü nhu'matchi na ngeta taũũ ya yiema diẽru i ngema nü'ũ nangemaũ na tü'ũ nayaugüũ;

III – naügüãũ ngema na nüna nadaugüũ i ngema na ngeta taũtchigüũ ya diẽru rü naüpanegüãũ na ngema na mugüãcü yaũũ rü nü'ũ nadaugüũ i Uniãoarü;

IV – nü'ũ nangüẽgüãũ na nüna nadaugüũ nangema nayanguẽgüãũ i ngema norü puracü i nawa nangemagüũ.

§ 1º Ngema namaã cua'güũ na nüna nadaugüũ i ngema rü ngeguma nü'ũ nacua'gügu na tama meã mugügu yaũũ rü ta Tribunal i Conta Uniãoarüũ ta nü'ũ nacua'ẽgü rü nawa ngema naütanügüãũ aicuütchitama.

§ 2º Ngeũrüũ i duũũ rü ngema natucumü rü ngema nügü nutaque'eũ urüe'na ngema natucumü i puracütanüũ rü namücügüta ni'ĩ rü nhama mugüwa nü'ũ yaugüũãcü rü inauãũgüãũ i ngema tama mugügu i ũũ nape'ewa i Tribunal i Conta i Uniãoarü.

Art. 75. Ngema nacümagü i mugüwa nü'ũ yauũ i nü'ũ yanguẽũ nawa i ngema nhaã rü ta naca' ni'ĩ rü nagu ta nangu i ngema natucumü na nü'ũ nadaugüũ i Tribunal i Contagü i Estadogü rü nhu'matchi Distrito Federal rü nhu'matchi ta Tribunal rü Conselhogü i Contagü i Municípiogüarü.

Wüitama i deatucumü. Ngema Constituiçãogü i estadogüarü rü ta nü'ũ nangema nawa i Tribunal i Contagü nawa tatama rü natanüwa nangemagü i wü'ime'epü arü tare i nüna daugüũ.

CAPÍTULO II

MUGÜ I NGUẼGÜŨ ARÜ

SEÇÃO I

ÃẼ'GACÜ I PRESIDENTE RÜ NHU'MATCHI VICE–PRESIDENTE I REPÚBLICA ARÜ

Art. 76. Ngema mugü i nguẽgüŭruũ rü ta name'wa na ngema i Presidente i Republicaarü namaã naãmücüũ i Ministerio i Estadoarü.

Art. 77. Ngema na nü'ũ iunetaũ rü naca' i dauũ i ãẽ'gacü Presiden-

te rü Vice–Presidente i República arü rü guũgutama i nawa' na ügücü ya yü'ügu ta ni'ĩ i outubrogu i ngema no'rü ügü rü ngeguma nawü'igu'gu rü no'rü gu' ya yü'üguta nĩ'ĩ wenarü nangupetü ngeguma nangemagu i nawa yaguũ na ngema na nangema ãẽ'gacü yaĩũ.

§ 1º Na nü'ũ i unetaũ i ãẽ'gacü i Presidente i Republicaarü rü namaã tatama wü'igu ni'ĩ ya wü'cutchiũ.

§ 2º Ngema ta nawa nü'ũ naunetagüũ i Presidente urüe'na ngema naca' dauũ rü ngema wü'i i natucumüwa' ta rü mumaearü duũũãũ ta ni'ĩ ngema tama i ugüũ tauewama ü'ũ rü tama meũ ngema ta ni'ĩ i guũwa' ngugüũ na nü'ũ naunetagüũca'.

§ 3º Ngeguma tautama nawa' nangugu na no'rü ügügu tatama üpetüũ rü taarü we'na nangema na nü'ũ naunetagüũ i 20 i nguneũwena nainaũũũ na nhure nawa ügüũ rü ngemata nü'ũ nadaugü nangeũrüũgü yaĩgüũ ngema tare i rü mumaee nawa ügüũ taarü ni'ĩ i wena nügü ügüũ rü ngema ta ni'ĩ i ngema rü mumaearü duũũãũ ta ni'ĩ i ngema ngupetüũ.

§ 4º Ngeguma naũpa nayu'gu na wena arü nawa nanguũ na nü'ũ naunetagüũ urüe'na tama nanawe'egu urüe'na tauacüma naca' nada'ugu mugüwa nü'ũ yauũãcü rü ta ngema rü mumaeũ ta ni'ĩ i ngema ngupetüũ.

§ 5º Rü ngeguma ngürüãtchi nangemagu i tare na nügümaã wü'iguũ i nawa i ngema wenaarü naca' nadaugüũ rü ngema rü yamaeũ ta ni'ĩ i ngema üpetüũ.

Art. 78. Ãẽ'gacü i Presidente rü norü Vice–Presidente i Repúblicaarü rü natchocuta nawa'ta i wü'i i ngutaque'e i Congresso Nacional nü'ũ yauãcü na aicumaütchitama i napoũãũ rü yanguẽãũ i ngema mugü i ye'eraũwa nü'ũ yauũ nü'ũ na dawenüãcü i ngema mugü rü naüãũ nameũ tü'ũ nangemaẽgüũ ya tagucã'ã'gü nü'ũ nangüẽũ i ngema guũma i ngema nawa' nangemaũ i nhaã tagua arü nane.

Wü'i de'atücumü. Ngeguma na ngupetü'gu 10 i nguneũ nayaücuũ i Presidente rü Vice– Presidente ngeguma ngürüãtchi

ta'cü nü'ũ ngupetügu tama yaücu'gu rü tautama ngema nangema ngema natchicawa ngemaũ.

Art. 79. Presidenteũ tanaütchi'cüü ngeguma tauacü yaücugu rü ta ngema Vice– Presidente ta ni'ĩ i natchicüü iücuũ.

Wü'i de'atücumü. Ngema Vice– Presidente i República ngema no'rü to i puracü inaüũ ta ni'ĩ i ngema mugüwa nü'ũ yauũãcü rü ngeguma nüna naugügu i Presidente rü numa ta ni'ĩ natchicü ngema nangemaũ.

Art. 80. Ngeguma tauacüma i Presidente rü Vice–Presidente rü ngeguma tama ngema nangemagu natchicawa rü naca' tanacagü i ngema natchicawa Presidente i Camaraarü urüe'na Senado Federal arü urüe'na Supremo Tribunal Federal arü ngema ta ni'ĩ i namaã i cua'güũ.

Art. 81. Ngeguma tauuma ngema ngemagu nawa i ngema i Presidente rü Vice – Presidente arü rü ta we'naarü nü'ũ naunetagü i 90 i nguneũwena naya wã'naũ arü ngema natchica.

§ 1º Ngema tauma ngema ngemaũ tare taunecüwe'na rü ta naca' nadaugüarü na nü'ũ naunetagüũ i 30 i nguneũwe'na i Congresso Nacional nhama mugü nü'ũ iuũãcü.

§ 2º Ngeguma ngema ngupetü'gu ngema nü'ũ naunetagüũ rü tanayanguẽẽ i ngema nguneũgü iyaüũ nape'ena.

Art. 82. Ngema na Presidentewa nangemaũ rü 04 ya taunecü naguũ ni'ĩ rü ngema rü naügü i 05 i janeirogu nawena na marü nü'ũ naunetagüũ.

Art. 83. Ngema Presidente rü Vice–Presidente i Repúblicaarü tauacütama Congresso Nacional ngema namugu rü tauacü ngema naũ rü tauacütama 15 i nguneũ ngeta' nangemamare rü ta ngürüãtchi inamuutchi nawa' i ngema nawa' nangemaũ.

SEÇÃO II

NGEMA NAÜÜ̃TA I PRESIDENTE I REPUBLICAARÜ

Art. 84. Naca' ni'ĩ woetama i Presidente i Repúblicaarü:

I – nü'ũ naunetaũ rü i'na muutchiãũ i Ministro i Estadoarü;

II – naüãũ namaã i ngüẽẽ i Ministro i Estadoarügü na nüna nadaugüũ i guũma i ãẽ'gacü i Federal namaã cua'ũ;

III – naügüãũ na mugü naü'ũ ngeguma Constituiçãowa nü'ũ yauũãcü;

IV – naüãũ rü yanguẽãũ rü nango'ũguẽãũ i ngema mugü rü naüãũ i popera i nü'ũ iuũ na ta'cü aicumaãcüütchi inaüũ;

V – nawã'taãũ i inügü i ngewacaũ i mugü ngema tama aicuma mugügu iũũ;

VI – nange'ma nawa i ngema wümatügüũ natchiga:

a) naüãũ nameã nanuãũ nanhuãcü inapuracüũ i ãẽ'gacü tama nangupetüẽãũ i ngema inaãũ rü tauacüta nanaü rü tauacü nanaoẽ i ta'cü duũẽgüca' i ngemaũ;

b) nãoẽãũ i puracügü ngeguma i ngemaũ ngeguma na tauguma nawa i ngema ta'cü ngema;

VII – to i natchianegümaã wü'iwa nügü nangemaẽgüũ rü yaooẽ nagu i ngema nua ngemagüũ i wü'itchigü i natchianearü;

VIII – na üãũ nügümaã wü'igu nügümaã napuracüeũ nawa i to i natchianegü wü'igu namaã i Congresso Nacional;

IX – naüãũ nangeũrüũ ta ni'ĩ i to i'natchianegümaã napuracüũ rü nhu'matchi nügümaã ricatama;

X – naüãũ nameã naüãũ na tau'uma tchieũ ngupetüũca';

XI – Congresso Nacionalmaã nü'ũ yauũ nata'cü naütchaũũ na ngemaãcü naüãũca' i mugü nü'ũ yauũ na ta'cü i ngupetüũ nhaã natchiüãne rü naca' inaca'ũ napaa yanguũca' rü inaaũãũ ngeguma tama nawe'gugu;

XII – nü'ũ nangetchaũũ i ngema ta'cü i nhuguãcü tchieũ i ngupetüũ namaã ngema mugüwa yadagüũ i puracü na'wa ngemaũ;

XIII – naüãũ nameã nanuãũ i nhama natchiane arü dauruũgü nü'ũ naunetaũ nata'cü namaã cua'ũ i wü'itchigü Marinha rü Exército rü nhu'matchi Aeronáutica, i ngema ta namaã i cua'güũ rü naca' tatama iĩgüũ;

XIV – nü'ũ naunetaũ nanaüũca' nayanguutchiũca' i Senado Federal rü Ministrogü i Supremo Tribunal Federal rü nhu'matchi Tribunal Superiorgü rü Governador i Territóriogü rü Procurador–Geral i Repúblicaarü rü nhu'matchi ngema banco centralmaã cua'ũ rü toomatchigü i puracütanüũgü ngema mugüwa nü'ũ yauũãcü;

XV – nü'ũ naunetaũ nagu nadawenüãcümaã i art. 73 i ngema Ministrogü i Tribunal Conta Uniãowa ngemagüũ;

XVI – nü'ũ naunetaũ i ngema ãẽ'gacügü i aicumaütchitama namaãcua'güũ ngema Constituçãowa nü'ũ yauũãcü i ngema ta nüna dauũ i guũma i ngema ta'cü ngupetüũ i Uniãowa;

XVII – nü'ũ i ngema natucumü i Conselho da República arü nhama nhaã art. 89,VIIwa ümatüũãcü;

XVIII – naca' na namaã nacua'güũ i Conselho da República rü Conselho de Defesa Nacionalmaã cua'güũ;

XIX – naümatügüãũ ngeguma nangupetü'gu na nügü nadai'ũ rü nü'ũ nacua'ẽũ ta'cü i ngupetüũ ngeguma iyatchaã-

tchigu i ngema mugü ügüũ rü duũũgüca' naca'ũ i guũma i nhaã natchianewa ma'ẽũ i duũũgü na ngemaãcü inapo'ũgüãca' i nhaã natchiane;

XX – i yatchaãtchiẽãũ ngema na nügü nadai'ũ Congresso Nacional nü'ũ iuũãcüma;

XXI – rü naãũ i ngema nawa tü'ũ nacua'ẽũ tümaca' ya yiema meũ üe naca' i nhaã natchiane;

XXII – naüãũ ngeguma mugüwa nü'ũ yauũãcümaã yaĩgu i ngema to i natchianewa neĩũ i tchuraragü na nua narü tchoũ nhaã taguarü nanegu na pããtchitama nua nangemagüũ;

XXIII – Congresso Nacionalwa namuãũ i ngema ta'cü tanaügü'ü gucüma i taunecügu na nhuãcü tanaügüãũ i nacümagü rü nangugüãũ i ngema nanawe'eũ nhaã Constituiçãowa nü'ũ yauũãcü;

XXIV – guũma i taunecügu Congresso Nacional naãũ i 60 i nguneũ naguũ nawe'na nayawã'naũ nanaügüãũ i norü puracügü i nhure i ngüẽ naügüũ ya taunecü ya ngupetücüarü;

XXV – nangemaẽãũ rü yagu'ẽãũ i puracügü i guaneca' iĩũ nhama mugüwa ümatüũãcü;

XXVI – nawüm'atüãũ i nacümagü i paatchica'tama iĩũ nhaã mugüarü porawa neũũãcümaã art. 62;

XXVII – naüãũ i ngema toomatchigü i Constituçãowa ümatüũ;

XXVIII – Congresso Nacional na naca' naca'ũ na naümatüãũ rü a nguutchiũ ngeguma taũma i gutchaũ ngupetügu nhama nhaã mugüwa ümatüũãcü arts. 167–B, 167–C, 167–D, 167–E, 167–F e 167–G.

Wüitam dea'tucumü. Presidente i Repúblicaarü nanaü i ngema nhaã nua ümatüũwa nü'ũ yauũ i ĩciso VI, XII rü XXVwa rü nawa

'naügü i Ministros de Estado, rü Procurador–Geral da República urüe'na Advogado–Geral da União na nü'ũ nadaugü na ngetaãcüna taya ngegüãũ nügümaã i ngema wü'itchigü.

SEÇÃO III

NACA' IÍŨ I PRESIDENTE I REPÚBLICAARÜ

Art. 85. Ngema tchieũgü i nawa iĩũ i Presidente i Públicaarü ngeguma tama yanguẽãgu i ngema Constituiçãowa' ngemaũ urüe'na ngeguma tama nagu yaũgu:

I – na ngemaũ nawa i União;

II – rü naüãũ na mugü naüũ nawa' i Poder Legislativo rü Poder Judiciário rü nhu'matchi Ministério Público rü ngema guũma mugüwa ngemagüũ i wü'itchigü i Estadogüwa;

III – naüãũ nayanguẽãũ i guũma i naca' ngema nangemaũ norü puracü iĩũ rü tümaca' ya duã'tagü;

IV – nüna nadau ngema nhaã natchiãnewa ngemagüũ;

V – meã namaã nacua'ũ i guũma;

VI – naüãũ i mugü na nhuãcü ta namaã nacua'ũ;

VII – ya nguẽãũ i ngema mugü rü nhu'matchi guũma ingema mugümaã cua'güũ ügüũ.

Wüitama deagütucumü. Ngema guũma tchieũgü rü ta naetügu nangu wüi mugü rü ngema ta niĩ nüũ i uũ na nhuãcü ta ya ũũ i ngema mũ i pocutchiga.

Art. 86. Na aicumaãcü na Presidente i Públicaarü nauutchigüãũi ngema 2 e'na 3 i natucumü i Camara i Deputadogüarü rü ta marü

nagu naücu nainauãgüãũ nape'ewa i Supremo Tribunal Federal na ngemaãcü yanguẽãũca' i no'rü pocu ngema Senado Federal naca' nü'ũ i uaũũ rü nae'tüwa' tanangema i guũma i naca' inauãũgüãũ.

§ 1º Ta'cü ta ni'ĩ i ngema tauacütama naüũ marü:

I – ngema i'ragümareũ i tchieũ naüũwa ngeguma inauãũgüã'gu nawa Supremo Tribunal Federal;

II – ngema na marü nüna uutchigüãũ i ngema tchieũ naüũwa i Senado Federal.

§ 2º Ngeguma marü nangupetügu i 180 i nguneũ na marü inauãũgüãũ rü tama yaguegagu rü ta inanamuutchigü i Presidente tautama nagu natchieẽãcü i ngema nae'tüwa i ngemaũ i uãũtae.

§ 3º Ngema tautama nangupetüũ nawa' i ngema uãũ ngema tchieũ naüũca' rü Presidente i Republicaarü rü tauacütama napocu.

§ 4º Ngema na no'rü puracüwa'tama inangemaũ rü ta nawa' nangema i ngema tchiemareũ inapuracüũ.

SEÇÃO IV

MINISTRO I ESTADOGÜ ARÜ

Art. 87. Ngema Ministro i Estadogüarü rü nü'ũ naunetagüta i tagucaã'gü i 20 ya taunecüũ marü üpetügüũ rü wü'i i natucumüwa marü i puracüũ.

Wüitama dea'gütucumü. Nawa ta ni'ĩ i Ministro i Estadogüarü naetüwa i ngema togü inaügüũ i nhaã Constituiçãowa nü'ũ yauũ i mugüãcü iĩũ:

I – rü nayanguẽgüta i ngema mugüwa i nawa na ngema na nüna nadaugüũ na namaã nacua'güũ i ngema puracügü i nüna inadaugüũwa ngema ngeta nawa inangemagüũwa rü i'napoũgüãũ

i ngema napane i Presidente i Republicaarü marü nagu wüegaũ;

II – naügüãũta na nhuãcü ya ngegüãũ rü yanguẽgüãũ i ngema mugü rü ngema marü naüpanegüũ na nhuãcü nayangeũ;

III – Presidente i Republicaarüũ nawe'güãũ i ngema natchiga i wü'itchigü taunecü arü na nhuãcü inapuracüũ i Ministerio;

IV – guũguma naüãũ i ngema aicumama naca' ngema nangemaũ rü nü'ũ naüẽgüũ i Presidente i Republicaarü.

Art. 88. Mugü ta nü'ũ nanatautchaẽẽ na naüãũca' rü ya gu'ẽãũca' i Ministerogü urüe'na ngema ngeta inapuracüeũwa i guanema ya duũẽca' iĩũ.

SEÇÃO V

NGEMA NÜNA DAUGÜŨ I REPÚBLICA RÜ CONSELHO I DEFESA NACIONAL

SUBSEÇÃO I

NGEMA NÜNA DAUGÜŨ I REPÚBLICA

Art. 89. Ngema nüna daugüũ i Republica rü wü'i i natchica i ãẽ'ga-cüme'ewa ngemaũ ni'ĩ rü wü'igu nügümaã ngemagüũ ni'ĩ i Presidente i Repúblicaarü rü nawa tanangemagü:

I – ngema Vice–Presidente Repúblicaarü;

II – ngema Presidente i Câmara i Deputadogüarü;

III – ngema Presidente i Senado Federalarü;

IV – ngema namaã cua'güũ irü mumaegüũarü rü nhu'mmatchi rü noremaegüũarü nawa i Câmara i Deputadogüarü;

V – ngema namaã cua'güũ irü mumaegüũarü rü nhu'matchi rü noremaegüũarü nawa i Senado Federalarü;

VI – ngema Ministro i Justiçaarü;

VII – naime'waarü wü'i naguũ i aicumaütchima tagucüã'gü i ĩgüũ rü nü'ũ nangemaũ i 35 ya taunecü rü nawa i tare ta i ãẽ'gacü i Presidente i Repúblicaarü nü'ũ unetaũ rü tare ta i ngema nü'ũ naunetagüũ i Senado Federal rü tare tata i Câmara i Deputadogüarü nü'ũ unetagüũ rü guũtama rü tamae'pü ya taunecü nagutchigüũ ni'ĩ rü tauacütama wena nü'ũ naunetagü.

Art. 90. Name'wa tana ngema i Conselho i Repúblicaarü na nagu yade'aũ natchiga i ngema:

I – rü ta ãẽ'gacü i taguarü naanearü namaã nacua' rü ina napo'ũ i ngema tacü i irarüwa tchieũ rü nhu'matchi aũrima tchieũ nanadaugüũ;

II – ngema na naca' inaca'ũ aũrima naiyatchaãtchiũ na ngema meã wü'igu inapuracüeũ.

§ 1º Ngema Presidente i Repúblicaarü rü ta naca' i Ministro i Estado na ngutaque'e namaã naüũ i Conselho rü ngema nawatatama yaĩgu i ngema Ministerio.

§ 2º Ngema mu rüta meã nanaü na nhuacü ta napuracüũ i ngema Conselho i Repúblicaarü.

SUBSEÇÃO II

DO CONSELHO DE DEFESA NACIONAL

Art. 91. Ngema Conselho de Defesa Nacional niĩ namaã cua'ũ nanüũ na ucuẽũ i tagucüa' i ãẽgacü nawa i ngema soberania i tagucüa' i naanearü nhumatchi nawa i democracia arü po'ũtchiga, rü nawa na ngemagü i:

I – ngema Vice-presidente i tagucüa' i naanearü;

II – ngema Presidente i Câmara i Deputadugüarü;

III – ngema Presidente i Senado Federal arü;

IV – ngema Ministro i Justiça arü;

V – ngema Ministro i Estado da Defesa arü;

VI – Ministro i Relações Exteriores arü;

VII – Ministro i Planejamento arü;

VIII – Ngema Comandantegü i Marinha arü, rü Exército rü nhumatchi Aeronaltchica arü.

§ 1º Rü namaã na cua' i Conselho de Defesa nacional:

I – nanaãũorü i norü ĩnü nawa i guerratchiga nhumatchi ya guẽũ i ngema guerratchiga, i Mugü i Guũma i Mugüetüwa ngemaũ nüũ i uũãcü;

II – nanaãũ i norü ĩnü nawa i decreto i estado i defesawa, rü estado de sítiowa nhumatchi intervenção federalwa;

III – nanaüũ i mugügü na ngemaãcü nüũ na mngemagüũca' i poragü nawa i naanegü i toamatchigü i natchianegü arü ngaicamawa ngemagüũ na ngemaãcü nüna nadaugüũ i tagucüa' i naanearü po'ũ;

IV – naca' nangueũ rü naca' na daugüũ i ĩnügü i nüũ rü ngüẽgüũ i tagucüa' i naane nawa na norü naaneũ inapo'ũgüũ rü tautatama i naane naetüwa naüpetüũ rü nhumatchi na ngemaãcü wüi natchiane i guaneca' iĩtũ ya nguutchiũ.

§ 2º Rü mugüta nüũ niu na nhuacüta ya ũũ i Conselho de Defesa Nacional.

CAPÍTULO III

PODER JUDICIÁRIOGÜARÜ

SEÇÃO I

DISPOSIÇÕES GERAIS

Art. 92. Poder Judiciário me'ewa nangemagü i nhaagü:

I – ngema Supremo Tribunal i Federalarü;

I–A – ngema Conselho Nacional i Justiçaarü;

II – ngema Superior Tribunal i Justiçaarü;

II–A – ngema Tribunal Superior puracüarü;

III – ngema Tribunalgü Regionalgü Federalgü nhu'matchi Juízgü Federalgü;

IV – ngema Tribunais nhu'matchi Juízgü ipuracügüarü;

V – ngema Tribunais nhu'matchi Juízes Eleitorais;

VI – ngema Tribunais nhu'matchi Juízes Militares;

VII – ngema Tribunais nhu'matchi Juízes i Estados rü Distrito Federal nhu'matchi Territórios.

§ 1º Ngema Supremo Tribunal Federal rü Conselho Nacional i Justiça arü rü Tribunais Superiores arü rü nü'ũ nangema i nawa inapuracüeũ i Capital Federalwa.

§ 2º Ngema Supremo Tribunal Federal rü Tribunais Superiores rü nü'ũ nangema i natchica i guũma i taguarü naanewa.

Art. 93. Ngema mugü i norü nguẽruũ rü Supremo Tribunal Federalwa nenaũ nanaüãũca' i wü'i i na nhuãcü tayaĩũ i ngema Magistratura rü nagu yaũãcü i ngema nacümagü:

I – nawa yaücuũ na nawa nangema i ngema puracü rü nayauãũ i nawa naügüũ rü juiz tchi'cüü rü nawa i wü'i i ügü i guaneca'maiĩũ nawa nanhurewa marü napuracüũ rü namaã wü'igu i mũ i Advogadogü i Brasilarü;

II – ngema nanaünagüũ i ngema nawa yaücuũ i ngema puracü rü ta ngema norü taunecügu rü na meã napuracüũgu ta niũ nawe'e yanguẽãcü i ngema nhaã nacümagü:

a) nawe'e na aicumatama yanguẽãũ na nawa nanguũ i tamae'pücüna naguũ urüe'na wü'ime'epü i nawa nagemaũ rü nameãma i napuracüũ;

b) ngema nanaünagüũ i ngema norü puracü na meãma ngema nangemaũca' rü ta tare ya taunecü naguũ ta ni'ĩ i ngema norü puracü na ngemaãcü nawa yaücuũ na nawa nanguũ na juiz yaĩũ rü ngema norü marü wü'ime'epü namarü nagu na yaũ ngeguma na tauguma i ngema naca' inaca'ũ i nguẽũ rü ta nanayau i ngema natchica;

c) nangema ta nanawa naüpetüũ i wü'i nawa nü'ũ naügüũ na aicumama nü'ũ nacua'ũ i ngema nagu yaũũ rü naca' nadauũ rü na meũ i guũwama rü inangemaũ rü ye'erawa nügü nagatchigüũ;

d) na ngema namarü ngema nangemaũ mucüma ya taunecüca'ngema tribunal rü tautama juiz ũ nayau ngegumata tautama nawa naügügu i 2/3 naguũ i ngema nawa ngegüũ nawa na nhuacü yaiũ rü nü'ũ nangema na nügü i napoũũ na wena taarü nü'ũ naunetagüũ nhu'matata ngemaãcü ngema nangema ngeta nü'ũ inaunetagüũwa;

e) tautama naünagü i ngema norü puracüwa i ngema juiz i tautama nü'ũ yauãcümaã rü tautama nawe'ãtchiẽgu i nge-

ma name'wa ngemagüũ i nagu naunetaũgu rü tauacütama nanataeguẽẽ i cartorioca' ngeguma tautama marü na we'ãtchiẽãcü yaĩgu;

III – ngema nü'ũ nangemaũ na nagu naücuũ i tribunalgü i ngema norü tarewa ngemagüũ rü ta naü ngeguma na marü mucüma ya taunecü ngema nangemaũ rü nhu'matchi ngema na meã na puracüũca' rü ngema na nawa nanguũca' rü ngema wü'icana tatama nagu naücu;

IV – ngema na nawa nanguũ i ngema ngu'gü i naca'tama iĩũ na nawa nügü nameẽũ rü ngema nanaünagüũ i ngema na marü ngema puracüwa inangemaũ rü ta marü nagu naücu na marü tagutatama inaũũũ na ngemaãcü nawa nangemaũ rü nü'ũ nacua'güũ nawa i ngema nguepataũ i woetama ngemawa puracüeũarü;

V – ngema ngüẽẽ i Ministrogü i Tribunal Superiorgüarü rü ta 95 porcento ta ni'ĩ i ngema naca'tama iĩũ gucüma ya tauemacügu naca' i ngema Ministrogü i Supremo Tribunal Federalarü rü ngemaãcü ngema ninuutchi i ngema ngüẽẽ ngema nawa i estadogü rü federalwa ngema nagu yaũũ nangeta nangemaũ rü tauacütama nayatoraũ rü guũtama na wü'igumare tauacü narü tamae rü narü iramae rü tauacütama nangupetüütchi i ngema ngüẽẽ i ngema Ministrogü Tribunal Superiorgüarü rü nagu yaũãcü rü ngeguma tama ngemaãcü yaĩgu rü nhama artgüwa. 37, XI, e 39, § 4º; ãcüta ni'ĩ iyaũũ;

VI – ngema na marü tama napuracüũ nawa i ngema na mugümaã nacua'ũ rü ngema ngüẽẽ i ngema name'wa ngemagüũarü rü ta nagu niũ i art. 40wa nagu yade'aũ;

VII – ngema juiz ütchima rü ngema nge'ma inapuracüũwa tanama'ũ ngeguma tribunal nawe'egu ngegumarica ta tama ngema nama'ũ;

VIII – ngema nayaũgatchiũ rü nawa ta ni'ĩ inangemaũ rü ngeguma guanema nawe'egu rü nawa ta ni'ĩ i ngema Conselho Nacional i Justiçaarü na nü'ũ naunetagüũ rü nhu'matchi nangemagu inanügü inapo'ũũ;

VIII–A – ngema naca' inacagüũ nayamugatchigüãũ i ngema inapuracüũwa rü ngema nagu niũ ta ingema mugüwa nü'ũ yauũ i "a", "b", "c" e "e" i inciso II i caput i nhaã artigo rü nhu'matchi art. 94 i nhaã Constituiçãowa ngemaũãcüta ni'ĩ;

VIII–B – ngema na toamamaã nügütchicawa naũũ i ngema inapuracüũwa rü nagu ta niũ rü ngeguma ta ngemagutatama yaũ i ngema mugüwa rü nhu'matchi namaã i ngema juiz i ngema norü tarewa ngemagüũ nawa i toamatchigü tribunalgü nawa i ngema mugü i estadoarü rü federalarü urüe'na ngema norü puracü rü ta nawe'e nayanguẽãũ i ngema "a", "b", "c" e "e" i inciso II i caput i nhaã artigo rü nhu'matchi art. 94wa i Constituiçãowa wümatüũ;

IX – ngema guũma i nainauãũgüãũ i ngema namaã puracüeũ i Poder Judiciário rü ta guanepe'ewa ni'ĩ rü ngema ta ni'ĩ i ngema nagu ĩũ na nawa nangugüũ rü ngema nao'ẽgüãũ na ngemaãcü i ngema mugü rü iyairaãtchiẽãũ ngeguma na nawe'egu i ngema norü advogadogü urüe'na na nüna nadaugüũ i ngema na tauema na nü'ũ cua'ũca' rü tama duũũgüũ na tchieẽũca' i ngema natchiga;

X – ngema na nü'ũ yaugüũ i ngema nüna daugüũ i tribunalgü rü nawe'e nangemaguũma i duũũgü nawe'ũãcü ta nayaĩũ rü ta guanetama nawe'eũãcü tana yaĩũ rü nhu'matchi guũma i ngema natucumü nawe'ũãcü ta ni'ĩ;

XI – ngema tribunalgü i 20 naguũarü ye'era uaũtaewa ina ngemagüũwa rü ta ngema nanaügü i wü'i i namaã cua'güũ ngemaruũ tatama iĩũ naca'tama iĩũ rü 11 naguũ urüe'na 20 naguũ i natucumüwa ngemaũ na ngemaãcü yanguẽgüãũ i ngema norü puracütchigü i namaã i cua'güũ rü nawe'e nanangemaũ i natchica naca' i ngema marü nagu yaeũ rü nhu'matchi ngema marü nü'ũ naunetagüũ nawa i ngema tribunal;

XII – ngema puracügü rü inayatchaãtchi rü tauacütama guũtama narü ngüẽ pa'aãtchi i ngema juizogü nawa i ngema tri-

bunalgü i ngema norü tarewa ngemagüũ rü inapuracüamaũ ngeguma guũma i nguneũgu rü na ngemaũta i juiz i ngema ngemaũ guũgutama;

XIII – ngema norü mu i ngema juizgü i wü'itchigü i natchicawa rü ta ngema duã'taarü mugu ta ni'ĩ yaũtchigüũ;

XIV – ngema puracütanüũgü nanayaugüta i wü'i natucumü nanaügüãca' na nüna nadaugüũ aicumaütchitama i ngema norü puracü rü namaã nü'ũ yaugüãcüma;

XV – ngema puracügü rü ta ninuutchi rü pa'atama ni'ĩ nawa i guũma i ngema puracügü i nawa nangemagüũ.

Art. 94. 1/5 i natchicagü i Tribunal Regionalgü Federalgü rü nhu'matchi Tribunal i Estadogü rü nhu'matchi Distrito Federal rü Territóriogüarü rü ta natanüwa nangema i Ministério Público i ngema marü gumee'pü ya taunecü ngema puracüũ rü nhu'matchi advogado i nü'ũ nangemaũ i ngema cua' i mugüarü rü tama ngeta tchieegaũ rü gumee'pü ya taunecü marü nawa ngemaũ natanüwa ta nü'ũ naunetagüũ i wü'ime'epü arü wü'i ye'era nü'ũ nangemaũ na nü'ü nacua'ũ.

Wü'itama i de'atücumü. Nanayauãũ na nü'ũ naunetagüũ ngema tribunal rü nanaüta i wü'i i naegagü rü Poder Executivoca' ta nayamugü naetü i 20 i nguneũ naguũ rü ngematanüwa rü nü'ũ nauneta i wü'i.

Art. 95. Ngema juizgü rü nü'ũ nangema i ngüẽẽgü:

I – tagutama nayagu' rü ta nape'ewa na nawena i tare i taunecü na nawa nangemaũ ngeguma tautama i muutchigüãgu nhaãgü i nguneũgügu rü ngema juiz nawe'e na ngema nangemaũ rü nhu'matchi nü'ũ i'nadaunüũ rü nü'ũ yautchigagüũ;

II – na tauacütama inamuutchigüãũ rü ngeguma duũũgü nawe'egurica nhama art. 93, VIII mugüwa nü'ũ yauũãcüta ni'ĩ;

III – ngema na tauacütama inaĩẽgüãũ i ngema norü ngüẽẽ rü

ngeguma artigüwa. 37, X e XI, 39, § 4º, 150, II, 153, III, e 153, § 2º, I.ngo'ũãcüta ni'ĩ.

Wü'itama i de'atücumü. Ngema juizgüwa rü tauacütama ni'ĩ:

I – naüãũ ngeguma wootchi nawa nangemagu rü toama i puracügü rü ngeguma nangueẽtaegu ricatama;

II – na yauãũ ngeũrüũmare i gutchaũgü ãtanüũ urüe'na nawa nangemaũ i ngema na nhuãcü ya ngegüãũ;

III – nagu naücuũ i ngema na nawa nangemaũ i ngema nhuãcü na namaã nacua'ũ i ngema natucumü i ngema na nagu yade'aũ i ngema namaã cua'güũ;

IV – na yauãũ rü ngeũrüũmare i gutchaũgü rü ngüẽẽgü urüe'na nü'ũ nangüẽẽũ yiema ngeerüemare ya duũẽ rü ngema duũũgüma puracüeũ ãẽ'gacüarü rü tama ãẽ'gacüarü rü tama i ngema mugüwa tama meũ;

V – inapoũãũ ngema ngeta iyaügatchiũwa naũpa na tamae'pü ya taunecü na nü'ũ yaguũ nainamuutchigüãũ.

Art. 96. Norüricatatama ni'ĩ:

I – ngema tribunalgü:

a) nü'ũ naunetaũ na ngeta ta napuracüũ rü naüãũna nhuãcü ta napuracüũ ngema inangemaũwa rü nü'ũ nacua'tchaũũ i ngema nacümagü nanhuãcü taya ngegüãũ i nawa naüãũta na nü'ũ nacua'ũ na nhuãcü yaĩũ inangupetüũ ngema inangemaũwa i ngema puracügü;

b) meã naüãũ i ngema norü puracütchica rü ngema puracüeeta rü ngema juizgü i name'wa ngemagüũ nüna nadauãcümaã i nge puracügü nameẽãcüma i guũma;

c) naüãũta ngema Constituição nü'ũ yauũ ngema na nhuacü yaĩũ i ngema juizgüarü puracü i ngema inangemaũwa;

d) naweãũta i naütchaũũi ngewacaũũ i puracütchicagü;

e) nagu naĩnüũ i ngema nanaüãũ na nügü naügüũ i na tacüwa marü ta puracüũ rü yanguẽãũ i ngema art. 169 rü ngema wü'itama i de'atucumü i ngema na nawe'eũ na nüna nadaugüũ i ngema mugümaã cua'güũ rü tama ta i ngema nü'ũ cuunetaũ i mugüwa ngo'ũ;

f) naãũ nanangü'ũ paãtchi iyatchaãtchiũ rü toamatchigü na yamuutchiãũ i ngema namaã napuracüũ i ngema nü'ũ rü ngüẽũ i ngema name'wa ngemagüũ;

II – naca' i Supremo Tribunal Federal rü naca' i Tribunal Superiorgü rü naca' i Tribunal i Justiçaarügü nanaü ta naca' i Poder Legislativo ngema i art. 169 wa nü'ũ yauũ:

a) yaügatchiãũ i ngema na nhure yaĩũ i ngema natucumü i tribunalgü i nhatüwa ügüũ;

b) naüãũta rü nao'ẽãũta i ngema natchica i puracügüarü rü na nhuregu naãtanüũ i ngema norü puracü i ngema nguẽẽruũ i puracütanüũgü rü nhu'matchi ngema juizgü i nawa ngemagüũ rü naüãũta i ngema norü ngüẽẽgü i ngema natucumüarü rü ngegumarüũta i ngema tribunal i nhatüwaama ngemagüũarü ngema ngeta inangemaũwa;

c) na üũ rü na õẽ ãũ ngema Tribunais Inferiores;

d) ngema natoacü naügüãũ i ngema na nhuãcü inapuracüeũ rü ya yauyeãũ i ngema judiciariogü;

III – naca'gü i Tribunal i Justiçagüarü juizgü i estadogüarü rü nhu'matchi Distrito Federal rü Territoriogüarüũ inauãũũ rü ngegumarüũta i ngema ngema Ministério Público puracüeũ ngema

iramareũ i gutchaũgü rü tchieũgü i naügüũwa rü ngema Justiça Eleitoralarü iĩũ rü tauacütama ni'ĩ.

Wü'itama i de'atücumü. Nawagü i ngema Tribunal Justiçaarügü i ngema 170 naguũ i desembargadorgü i nawa i ngemagüũ na ngema nü'ũ naunetagüũ nangema na namaã nacua'güũ ngema nhaãwa nü'ũ yautchaũũ "a" i inciso I i caput i nhaã artigowa rü ta nanaügü natanüwa i ngema natucumü i tribunalwa rü ngema rü mumaeũ i nawa naügüũ rü tare ya taunecü naguũta ngema nangema rü wena taarü niücu ngeguma nangupetü'gu.

Art. 97. Mumaeũarü unetaãũ ricatatama ni'ĩ i ngema natucumü naca' i ngema natucumü ngeicata ni'ĩ i ngema tribunalgü nü'ũ iuũ na tama aicuma mugügu yaũũ i ngema nacüma i naüũ i Poder Público.

Art. 98. Ngema União rü nawa i Distrito Federal rü nawa i Territóriogü nawa i Estadogü nanaügüta:

I – ngema iramareũ i gutchaũgümaã cua'güũ rü ta ngemagü nawa i ngema juizgü meãma natchirugu i cu'cutchigüũ rü ngema ãtchirugüũ tama aicuma nü'ũ cua'güũ rü nü'ũ cua' güũ na nhuãcü ya ngegüãũ rü ya ngegüãũ i ngema uaũtaegü rü y anguẽgüãũ i ngema iragüũ i tchieũgü ngema bugüũ ügüũ nawa i ngema nü'ũ yaugüũ rü nawa nü'ũ nacua'güũ ngema ugüwa nagu naĩnüeũãcü rü ta namewa nanaüeẽgü na ngemaãcü juizgü i ye'erawa ngemagüũ namaã cua'güũca';

II – ngema nhaã rü nüna nadau i ngema na tama nhuacümare inama'ẽũca' rü nü'ũ naãtanü rü ta ngema duũũgü i nü'ũ naunetagüũta niĩgü rü ta ãgümücü naguũ i taunecü ta ni'ĩ i ngema nangemagüũ rü nhama mugüwa nü'ũ yauũãcü rü nanaügü i tü'ũ yangiẽũ rü nü'ũ yadaugüũ rü naümatügüãũ naũpa na ngema nangegüãũ rü aicuma ta ngemaãcü yaĩ rü na mewaama nangeetchigüãũ rü tama nü'ũ nangema i na ngeta yaĩũ i ngema norü puracü ngema toamatchigü i mugüwa ümatüũ.

§ 1º Ngema mugü i taguarü naanewa nemuũ ta nü'ũ nanaüẽẽ inge-

ma natchica i namaã i nacua'güũwa i naca'tama iĩũ nawa i ngema Justiça Federal.

§ 2º Ngema na nü'ũ naãtanügüũ rü naca' niĩgü woetatama i ngema natanü i ngema puracü i ngema nüna daugüũ i ngema namaã cua'güũ.

Art. 99. Naca' i Poder Judiciário nü'ũ nangema na nüma tatama nüna nadaugüũ i ngema diẽrugu.

§ 1º Ngema tribunalgü rü nanaügüta i ngema nagu naĩnüeũ na nhure i diẽru na nawe'egüũ nawa na i ngema naca'tama iĩũ namaã wü'igu i ngema toamatchigü poragü nawa i ngema mugü i nacüma na nhuãcü tayaĩũ i ngema nanangugüãũ.

§ 2º Ngema nangema namugüãũ i ngema nagu naĩnüeũ rü toamatchigü i tribunalgüarü narü inüe i ngema naca' iĩgüũ:

I – nawa i ngema União rü naca' i Presidentegü i Supremo Tribunal Federal nawa i Tribunal Superiorgü ta ni'ĩ i ngema na yaugüũ ta marü yaĩ naca' i tribunalgü;

II – nawa i ngema Estadogü rü nhu'matchi Distrito Federal rü Territoriogü rü naca' i Presidentegü i Tribunal i Justiçagüarü rü na ya nguutchiẽẽgü naca' i ngema tribunalgü.

§ 3º Ngeguma ngema namaã cua'güũ ngema nü'ũ yautchaũũ § 2º wa ngeguma ta tautama ngema namugüãgu na tacü naütchaũũ rü nhure ya diẽru na tümawe'egüũ nagu i ngema nagu naunetagüũ i mugüwa nü'ũ yauũ rü Poder Executivo rü ngema na nhureta yaĩegaũ i wü'i i taunecütchigügu rü ngema marü i ngemaũgu tanayaũẽẽ nhama nua § 1º i nhaã artigowa nü'ũ yauũãcü ta ni'ĩ.

§ 4º Ngeguma ngema nagu naĩnüeũ i diẽru i ngema nhaã artigowa nü'ũ yauũ rü tautama ngemaãcü yaĩgu ngema na nawe'eũãcü rü ta § 1º rü ngema Poder Executivo ta nanaü ngema numa nü'ũ nacua'güũãcü na ngemaãcü meã yaũũca' i ngema nhure ta yaĩũ i ngema diẽru inangugügüũ wü'itchigü taunecügu.

§ 5º Ngeguma inaügüãgu i ngema nangeta taũũ ya diẽru rü tauacütama nanaütanügü urüe'na nanangupetüẽgü i ngema mugüwa nü'ũ yaugüũ natchiga nangeta taũũ ya yiema diẽru rü ngeguma nü'ũ naüẽgüãgu rü nawa i ngema nayawãnagü i norü nguẽruũ naca'tama iĩũ.

Art. 100. Ngema nanaütanügüãũ nawa i ngema Fazenda Públicagü Federal rü Estadogü rü Distrital rü Municipalgü nawa nangema naügüãũ i ngema natanügü rü nagu ta nayangegü i ngema nguneũgü nanawe'güãũ i ngema nanaütanügüãũ rü natchu'u na ngema naügüũ na duũẽgüãũ naütanaügüãũ nangema yaücutchigüãũ naca' i ngematama.

§ 1º Rü ngema ngetanügü i naca' iĩgüũ i tümaarü puracü, rü aposentadoria, rü pensã, rü ngema nanayaugüãũ i dieru i tüarü notüca'mare urüena ngeguma tchieũ tüũ üpetügu, rü ngeguma mugü nüũ niugu na aicumaütchiyaĩũ rü nanawae na tümaca' nanataeguẽẽũ i guũma, rü tamaẽtcha nawa niucu i ngema § 2º nüũ i uũ.

§ 2º Rü ngema ngetanügü, tümaca' ya nanatügü i tüũ ngemagüe i 60 i taunecü urüena yeera rü dave ãũcümaũ tüũ ngemaẽ rüta tüũ nanaütanügü i paama i ngema mugü nüũ i uũẽpü' rü ngema tama na ütanügüũ rüetchata meãtchigü tüũ na ãgü i § 3º nüũ i uũãcü.

§ 3º Rüetcha ngema ngetanügü i'ragüũ ina ngetanügüũ i fazendo públicagü rüetcha tama nawa nitcho'cu, norü mugü nuũ ya uũãcü.

§ 4º Rü ngema § 3º nagu i de'aũ, rü ngema tagucüa' arü yauyetchigü rüta namaã na cüa'gü na nanaütanügüũ ngema ngema ngetanügü, rünanawae na tama nüũ narü i'ramaẽũ i mugü nüũ i uũ.

§ 5º Rü ãẽgacü i tagucüa' i naanearü rüta nanawae nanaücutchiũ nawa i ngema norü ngetanügü nanaütanüũca' ngema guũma nawa nangegüũ i 1º de fevereirogu.

§ 6º Rü ngema namaã cua'ũ i ngetanügü i tagucüa' i naanearü rüta poder Judiciário niĩ, rü ngeguma i ãẽgacü tama nanaütanügu i ngema ngetanügü rüta Tribunal de Contas tüũ na yau i ya yiema dieru tüũ na ngetanüe.

§ 7º Rü ngeguma ngema Presidente i Tribunal de Contas arü tama pa'a nanaütanügu i ngema ngetanü urüena notücaũmare tüũ na yaugu ya dieru i ngetanüe rüta manangaũ i mugüpe'ewa rü naetü Conselho Nacional de Justiça pe'ewata manangaũ.

§ 8º Rü na tchu'u na wüi ngetanü i ãũũ i iraũgu naya yauyegüũ naca' nanawa nanameẽgüũ urüena nawa yaücuũca' i ngema § 3º nüũ iuũ.

§ 9º Rü ngeguma ya duũẽ' tanangetanügu i ãẽgacü i tagucüa'ãũ rü nhumatchi tagucüa' iãgacüta nanangetanügu, rü ngema ãẽgacü ngetanüũma tatama nanaütanügü i ngema tümaarü ngetanü.

§ 10. Rü naũpa nangema tüũ na ngetanügüũ i ngema tümaarü ngetanümaãtama nanaütanügüũ, rü Tribunal rüta nüũ nünacüa'ẽẽ i ngema tüũ nangetanüũ rü 30 i nguneũta inanguẽẽgü nanaweãtchiũca' nangemaãcü nawayaücuũca' i § 9º nüũ iuũ.

§ 11. Rü yiema tagucüa' i naane tüũ nangetanüe, rü yiema rü tüũ namẽ na ngema ngemamaãtama tanaütanüũ i tümaarü ngetanügü, urüena naca'tataeũ i ngemaũ namaã i ngema dieru, notürü nanawae na mugü nayangeũ na ngemaãcü:

I – nüũ nanaütanügüũ i ngema nangetanügüũ ngema i tagucüa' i naanearü yauye arü administração autárquica;

II – naca' na taeũ i imóveis públicos i ngema tagcüa' i naanearü yauyearü i ngemaũ;

III – nanaütanüũ ngema tagucüa' i naanearü yauyeãũtama ngema nangetanüũ;

IV – naca'nataeũ i wüitchipe'e i ngemaũ nanawa ya ücuũca' participação societária urüena;

V – rü naca' nataeũ nangemaãcü ngemataiãũca' i norü ütanü rü nawa ya ücuũ i ngemaũ i tagucüa' arü iĩũ partilha de petróleo.

§ 12. Rü mugü i ngewacaũũ nüũ i uũãcü, ngeguma marü narü we'ãtchigo i ngema norü ngetanütchiga i tagucüa' i naane rüta nanaütanü i ngema taunecügü i na ngetanüũ i gũma nüwanaũ.

§ 13. Rü ngema tagucüa' nüũ nangetanüũ rü namẽ namaã na taeũ ngema ngetanü ngeerüe i duũẽ'namare, rü tama naca'nawa na i tagucüa' nüũ na cua'ũ, tama nawa niücuetcha i ngema § 2º rü 3º warüümatüũ.

§ 14. Rü ngema na toguemeẽwa nangeũ i ngema ngetanü rüta aicumaütchi nauũ ngeguma tribunal i ngema tagucüa' i naanearü yauye arü meẽwa nangeguricatatama i § 9º nuũ iuũãcü.

§ 15. Rü nahaã artigo rü nüũ niu na i ngema ngewacaũũ i mugü i norütama rüta nüũ niu na nhuacü naütanügüãũ i ngetanügü i ngema Estadogü, rü Distrito Federal rü nhumatchi Municípiogüarü.

§ 16. Rü União rüta norüniyaĩẽẽ i ngema ngetanügü i Estado, rü Distrito Federal rü nhumatchi Municípiogüarü i mugü nüũ iuũacü.

§ 17. Rü União, Estados, distrito federal rü nhumatchi Municípiogü rünanawae na i gucü ya tawemagü nüũ na daugüũ i norü dierugüwa nhure tiĩũ ya diero i marü ngema ngetanügüarü ütanüwa ũẽ.

§ 18. Rüta ngema guũma i norü receita líquida nangugügü na ngemaãcü nanaütanügüũ i ngema § 17, nüũ i iuũ, rüta guũma arü receita nangugügü, rü patrimoniais, industriais, agropecuária, contribuição de servidores rü nhumatchi togüamatchigüarü i naega oriundos i § 1º i art. 20 i Constituição Federal nüũ i uũ, rünangugügüãũ i ngema marü üpetüũ i 11 ya tawemücü rü nhumatchi ya wi'peewa neũũta:

I – rü uniãowa, ngema norü parcelagü rüta estado, rü Distrito Federal, rü nhumatchi Municípiogüna nanaãgü i Mugü i Guũma i Mugüetüwa Ngemaũ nüũ iuũãcü;

II – rü Estadogüwa, ngema parcelagü rü Municúpiogüna nanaãgü i Constituição nüũ iuũãcü;

III – rü Uniãowa, ngema Estados, Distrito Federal e nos Municípiosgüwa, nanawae ngema servidores nanaãgüũ i norü contribuição nangemaãcü nangemaũ i dieru nanaügüãũ i ngüẽẽgü i duũẽ'güca'iĩũ, i § 9º i art. 201 nüũ iuũãcü.

§ 19. Rü ngeguma i ngema norü ngetanü nüũ naüpetüütchigu i 12 i tawemücüwa, rü nhumatchi nüũ naüpetügu i ngema mugü nüũ iuũ i 5 taunecüwa, rüta nanawae tomaãcü naütanüũ rü nüũ ya uũ na marü tauarürüwa nanaütanüũ, rü ngeguma rü marü tama nawa niücu i ngema VI rü VII i art. 52 arü i Constituição nüũ iuũ, rüetcha tama nawa niücu i ngema IV i art. 167 i Constituição arü.

§ 19-A. Rü União rü nawa namẽ nanaüũ empréstimo i instituição financeira estatais federalwa naca'ricatama ngeguma ãũütchiũ nangetanügu i ngema § 19 nüũ iuũ, norürü mugü i nacaricatama iĩũ nüũ iuũãcütaniĩ nanaüũ.

§ 20. Rü ngeguma i ngema ngetanü nüũ narü taamaẽgu i 15 porcento i ngema § 5º nhaã artigo arü nüũ iuũ, rüta ngema norü wüi tchipe'e rüta naütanü i nhumatata i taunecü arü gu'gu, nacü ngemaiüũ rüta nanaütanügü nhumatata 5 i taunecüwa, rü ngeguma Juiz pe'wa nangegu rüta namẽ inai'raãtchiũ nhumatata i 40 por centowa ngeguma tanayaugu.

§ 21. Rü nanmeẽwa nangemagü i União, nhumatchi togüamatchigü i norü yauyegü, ngema nüũgü nangetanügüũmamtama nanaütanügüũ ngema norü ngetanügü, ngeguma guũma nayangeguricatatamaniĩ, naca' ngema ngetanügü i marü üpetügüũ urüena ingemagüũtama:

I – rü ngema contrato naca' i ngema norü ngetanü ngeguma i ngema ente federativo tüũ nayaugu ya dieru nüma inanangetanüãcü i nagu i de'aũ i caput nhaã artigo arü;

II – nawa i ngema contrato ingemaũ i norü ngiruũ i toama i ente federativo;

III – nawa ngema nanayauyetchigüũ i ngema tributo nhumatchi ngema duũẽ'gü ãũ; rü

IV – nawa ngema obrigação nagagu natama yanguẽũ i prestação de contas urüena desvio de recurso.

§ 22. Rü ngemaniĩ inai'raãtchiẽẽũ i nagu i de'aũ i § 21 i nha artigo arü:

I – nawa i ngema norü ngetanügü, rüta nanaütanügü i ngema nüiraũgüũ;

II – rü nawa ngema ngetanügü i wi'peewaãma neĩũ rüta inanai'raãtchiẽẽ i guũma i wüiguãcü.

§ 23. Rü ngema nangetanügüũ arü ütanü i Estadogü, rü Distrito Federal rü nhumatchi Municipal naca' i norü administrações diretas rü Indiretas, nangema i norü toyepe'e i §§ 24, 25, 26, rü nhutchi 28 nhaã artigo nüũ iuãcü, i:

I – ngeguma i tagucüa'arü yauye tama nüũ nangemagu i ngetanü i marü üpetüũ, urüena ngema marü üpetügüũ 15 por cento niĩgu i ngema norü diero, rü nanawae tüũ na daugüũ i 1 por cento i norü diero nanaütanüũca';

II – rü ngeguma i ngema norü ngetanügü nüũ na üpetügu i 15 por cento urüena 25 por cento i ngema norü dieru rüna nawaeta tüũ nadaugüũ i 1,5 por cento i norü dieru;

III – rü ngeguma i norü ngetanügü i marü tchopetüũ nüũ naüpetügu i 25 por cento urüena 35 por cento i norü dieru rü nanawae na tüũ na daugüũ i 2 por cento i norü dieru;

IV – rü ngeguma i ngema norü ngetanügü i marü tchopetüũ nüũ naüpetügu i 35 por cento urüena 45 por cento rüta tüũ na daugü i 2,5 por cento i norü dieru;

V – rü ngeguma i ngema norü ngetanügü i marü tchopetüũ nüũ

naüpetügu i 45 por cento urüena 55 por cento rüta tüũ na daugü i 3 por cento i norü dieru;

VI – rü ngeguma i ngema norü ngetanügü i marü tchopetüũ nüũ naüpetügu i 55 por cento urüena 65 por cento rüta tüũ na daugü i 3,5 por cento i norü dieru;

VII – rü ngeguma i ngema norü ngetanügü i marü tchopetüũ nüũ naüpetügu i 65 por cento urüena 75 por cento rüta tüũ na daugü i 4 por cento i norü dieru;

VIII – rü ngeguma i ngema norü ngetanügü i marü tchopetüũ nüũ naüpetügu i 75 por cento urüena 85 por cento rüta tüũ na daugü i 4,5 por cento i norü dieru;

IX – rü ngeguma i ngema norü ngetanügü i marü tchopetüũ nüũ naüpetügu i 85 por cento rüta tüũ na daugü i 5 por cento i norü dieru.

§ 24. Ngema inciso I rü nhumata IX i § 23 i nhaa artigo arü nagu i de'aũ rüta niũnagütchigü i (cinco décimowa) i ngema ngetanügü i 10 taunecüwatchigü ngeguma nangemagu i mũma ngetanügü.

§ 25. Guũma i nacümagü nayaguẽũca' i ngetanügü i Estadogü, rü Distrito Federal rü nhumatchi Minicípiogü ügüũ rüta nanawae nawa ya ücuẽẽũ i Plano anual.

§ 26. Rü ngema norü ütanütchiga i ngetanügü i nagu i de'aũ i §§ 11 rü 21 i nhaa artigo arü, rü tamaetcha nawa nitchocu i ngema § 23 i nhaa artigo arü nagu i de'aũ.

§ 27. Rü ngeguma i ngema diero i naca' nanaütanüũ i ngetanügü i Estadogüarü, rü Distrito Federal rü nhumatchi Municípiogüarü rü § 23 i nhaa artigo arü nagu i de'aũ, tama tüyamugügu i nguneũ we'guũgu urüena i'raetchigümare rüta:

I – rü ngema § 23 nagu de'aũ i nhaa artigo arü, rüta nayagu'gü;

II – rü ngema Presidente i Tribunal de Justiça i ngemaarü rüta tüũ nayau ya yiema diero nangemaãcü nanaütanüũca' i ngetanügü i nawa nangugu i Municipiogüarü, rü estaduais arü rü nhumatchi Distrital arü;

III – rü ngeguma ngema Governador i Estado arü, rü Distrito Federal arü rü nhumatchi Prefeitogü i municípiogü arü, ãũriacüma nanangetanügügu rüta mugü pe'ewa manangaũgü;

IV – rü Estado, Distrito federal nhumatchi Municípiogü rüta tama tüũ na yaugü ya dieru i tagucüa' arü,nhumatata nanaütanügü norü ngetanü.

§ 28. Rü ngema Estadogü, rü Distrito Federal rünhumatchi Municípiogü nüũ nangema i pora nanaütanügüũ i ngetanügü i nüũrütamaẽũ i mugü nüũ iuũ rü § 23 nüũ i uũãcü i nhaa artigowa rüümatüũ.

§ 29. Ngeguma Estadu, Distrito Federal urüena Municípiogü nanangetanügu i tüũẽãũ, tauatama nanaütanügügu nagagu i ngema §§ 20 rü 23 nüũ i uũ, notürü tama tüna prejuízo naãacü i §§ 9º rü 21 nüũ iuũ, rü namẽ nanamaã tanawe'ãtchiẽẽũ nangemaãcü paatama tüũ nanaütanügüũ.

§ 30. Ngeguma ya diero tüũ nangetanügüe marü tüũ naãgügu rü marü Poder Judiciário meẽwa tüũ na mugügu rü ngema ngetanü rünayagu'.

SEÇÃO II

SUPREMO TRIBUNAL FEDERAL ARÜ

Art. 101. Ngema Supremo Tribunal Federal rü 11gü ni'ĩgü i Ministrogü nü'ũ naunetaũ natanüwa i duũũgü i 35 ya taunecüarü ye'era nü'ũ ngemagüũ rü 70 ya taunecüũ rü bumaegüũ i ngema aicumama mugüũ cua'güũ rü i me'egagü'ũ tama aũãtchiegagüũ.

Wüitama deagütucumü. Ngema Ministrogü i Supremo Tribunal Federalgü rü ta nü'ũ naunetagü i Presidente i Republicaarü nawena nangupetüũ narü mumaeũ nü'ũ unetaũ i Senado Federalgü.

Art. 102. Name'wa nangema i Supremo Tribunal Federal i ngema guũma na Constituição na nadauũ rü nü'ũ nangemaũ:

I – Yadaẽgüãũ na i'nauãũgüãũ aicumaacüütchima:

a) ngema tama aicuma mugügu i ũũ rü to inacümagu i ngemaũ i nawa' i ngema mugü i ye'erawa ngemaũ rü estadowa ngemaũ ngema tama meã mugü i ye'eraũgu yangegüũ towaama uutchimareũ;

b) ngema tchieũ nacuüũ i naca' cupocuũ rü tama meã yanguẽgüãũ i Presidente i Republica rü Vice–Presidente i Republicaarü ngema natucumü i Congresso Nacional rü ngema no'rü Ministrogü rü Procurador Geralgü i Republicaarü iĩgüũ;

c) ngema tchieũ nacuüũ i naca' cupocuũ rü tama meã yanguẽgüãũ rü Ministro i Estadogüwa tanangema Comandantegü i Marinha rü Exército rü nhu'matchi Aeronáutica rü ta nawa' nangema i art. 52, Iwa nü'ũ yauũãcü ta ni'ĩ rü ngema natucumü i Tribunalgü Superiorgü rü Tribunal i Conta iUniãoarü rü ngema namaã cua'güũ i ngema ngemagüũtama woe ta ni'ĩ i namaã cua'güũ;

d) ngema habeas corpus rü na'me'wa tacungema namea nawa cungemaũca' i ngema guũma i cuũ i poũũ rü cuna dauũ rü habeas data rü meãtama nü'ũ nacua'tchaũ na ta'cüca' rü nangeta' cungemaũ rü ta'cü icuüũ ngema naca' gü i ãẽ'gacügü i metcha i Câmara i Deputadogü rü Senado Federal rü Tribunal i Contagü i Uniãoarü rü Procurador–Geral i Repúblicaarü rü nhu'matchi nhematama Supremo Tribunal Federalarüwa';

e) ngema tama meã cuyangeũ rü cugü icupo'ũũ nape'ewa i

Estado i to i natchianegüwa (União rü Estado rü Distrito Federal rü e'na Território) i mugügu quiũãcüma;

f) ngeta nenaũũ ngema na tama aicuma nügümaã napuracüeũ i União rü Estadogü rü Distrito Federal urüe'na ngema toomatchigü rü ngemagüta namaã puracüeũ;

g) ngema to natchiane naca' ica'ũ na inagãütchigüãũ;

h) revogado

i) we'na arü nü'ũ nadaugüũ na marü tama ye'erawa nangegüãũ i ngema naca' inauãũtaegüũ;

j) na nügüna nawa nadauũ na nüma rü wü'i i ãẽ'gacü yaĩũ i nü'ũ meãma nü'ũ cua' yaĩũ;

k) nangema na nguẽgüãũ i ngema pocu i ngema tama aicumaütchi iĩũ rü ta name'gu nanügü na ngema na ye'erawa na ngeaũca';

l) ngema naguũma i natucumü i ngema namaã cua'güũ ngema nawa nangema na no'rü arü ngaũ arü ye'era i natucumü na tama ngema nangemaẽgüãũ na'wa i ngema na nawe'egüũ na yanguutchiũ i ngema ina meẽgütchaũũ;

m) ngema nanügümaã nautagagüũ i nügütucumüwa i ngeũrüũ i nangemagüũwa rü Superior Tribunal rü Justiça me'ewa ta nangema namaã inacua'ũ;

n) na naca' i naca'ũ na nangemaũ i tümae'tüwa i de'aũta rü tama aicuma mugügu i ũũ ni'ĩ;

o) ngeguma ngeta' nangetanü'gu rü ngeguma ta ngema nacüma rü ta Presidente i Republicaca' ta ya ĩgu rü Congresso Nacional rü Camara i Deputadogüarü rü Senado Federal rü ngema guũme'ewa ta naüpetü rü Tribunal

de Conta i União arü i Tribunal Superioriogü urüe'na nawata i Supremo Tribunal Federal;

p) ngema na Conselho Nacional de Justiça maã ya ĩgu urüe'na Conselho Nacionalmaã urüe'na Ministerio Publicomaã;

II – nangaũũ ngema nawa i'cu uãũũ:

a) ngeguma habeas corpus urüe'na habeas data rü ngetanüca' ya ĩgu rü guũma wü'iwa tatama ni'ĩ i nameẽgüãũ nawa i tribunal superior rü ta inanapo'ũ nawa i ngema ngetanügü;

b) tchieũ natchianemaã cuü'gu;

III – inauãũũ nawa i nacümagü ngema no'rü gu'wa nanangegüãũ i ngema uãũtaetchiga:

a) ngeguma tama meã mugüwa nü'ũ yauũãcü yangegu;

b) na tama cunayauũ i ngema mugüwa nü'ũ yauũ rü tama cuyaõũ;

c) i'cuna uãũ mugügu cuyangeãcüma meãma ngema ümatüũgu cuyaũẽ'ẽgu;

d) ngema na nagu cuyangeũ i mugü i meama nü'ũ cucua'ãcü.

§ 1º Na i'cuca'ũ na ta'cüca' tama meã mugüwa ümatüũgu yangegüãũ rü ta Constituiçãoũ nadaugü ta mugü nü'ũ iuũãcü.

§ 2º Na ngema na aicumaütchi yanguẽgüãũ nama Supremo Tribunal nawe'eũãcü tautama towa'ama nadaütchiũ rü ta namaã nawü'iguũ i ngema toomagü nagu iĩũ i mugü i togü ngema namaã puracüeũ rü nügüwa'tatama nangemagüũ ingema no'rü natchiga rü aicumatama nawe'guũ nama i guũma.

§ 3º Ngema guũtama nanhagüãũ rü nawe'i naweãũ i ngema mugüwa

nü'ũ yautchigaũãcü na ngemaã+cü ngema Tribunal mea nayauãũ rü tama nayauãũ ngeguma 2 rü e'na 3 i natucumü tama nawe'egu.

Art. 103. Nü'ũ niugüta na tama aicuma nawe'güũ rü tama mugügu ya ũũ nawa' ingema nango'ẽgüãũ na tama nawe'guũ:

I – ngema ãẽ'gacü i Presidente da República;

II – ngema ãẽ'gacügü i mugüwa puracüeũ Senado Federalwa;

III – ngema ãẽ'gacügü i puracügü i ngegüũ mugüwa ümatüũãcü Câmara i Deputadogüarü;

IV – ngema ãẽ'gacügü i puracügü i ngegüũ i Assembleia Legislativa rüe'na Câmara Legislativa i Distrito Federalarü;

V – ngema Ãẽ'gacü i Estado rü Distrito Federal;

VI – ngema Procurador–Geral i Repúblicaarü;

VII – ngema Conselho Federal i mugü i põũgüruügü i tagucã'ãgüarü;

VIII – ngema naegagu i duũũgü i Congresso Nacionalwa;

IX – natucumügü i nügü nutaque'eũ (poragü i puracünanüüca' rü e'na nhema natucumügü i i nha tagucã'ãarüca').

§ 1º Ngema Procurador–Geral i Repúblicaarü rü nawe'ina aicumama meãma nü'ũ rü inüũ ngema naüũwa i tama aicuma mugügu i ũũ ngema na pora'ãũ i Supremo Tribunal Federal.

§ 2º Nanaueguãũ na tama mugügu yaũũ rü cuãũ na tama meã nango'ũca' rü nawe'ina meatama nango'ẽãũ rü nü'ũ icua'ũca' nangeũrüũtchigü yaĩũ i ngema wü'itchigü namaã cua'tchigüũ i 30 i nguneũ naguũwa.

§ 3º Ngeguma Supremo Tribunal Federal nü'ũ dau'gu na tama mugügu yangegüãũ nawa' i ngema no'rü inügü rü ta Advogado–Geral i Uniãomaã nü'ũ niu nangemaãcü nangaũãũca' i ngema tama mea nango'ẽũ.

Art. 103–A. Ngema Supremo Tribunal Federal nanaüta i wü'i i wü'matüũ nawa' nü'ũ yacua'ãtchiũca' namaã wü'igu i ngema 2 rü e'na 3 naguũ i ngema natucumüwa ngemagüũ nawe'na na nagu ya de'agüũ rü ta na ngemaãcü namaã na muaneãũ i guũma ngema namaã cua'güũtanüwa nawa federal rü Estado rü municipiogü nangemaãcü mea nameẽgüãũca' urüe'na ngema ya cua'ẽgüãũ nhama mugüwa ümatüũãcü.

§ 1º Ngema natchiga i ngema naümatüũ rü tü'ũ nü'ũ nacua'ẽtchaũũ rü ta mea nü'ũ niuutchi nangemaãcü tama tchieũ i ĩnüma nü'ũ i dauca' na yicama rü tama meã nü'ũ icua'cüraũca' rü toõcü ye'erawa nanguũ.

§ 2º Tautama nagu nanatchieẽ ingema mugüwa nü'ũ yauũ i ngema ta'cü i ngema nü'ũ yautchaũũ i ngema mugüwa rü na tama meã mugügu yaũẽgüãũ rü ngematatama mugüwa' ngema'ũãcü yaĩũ.

§ 3º Ngema namaã cua'güũ rü ngeguma tama na yaugüã'gu i ngema natchiga urüe'na tama aicuma meã nagu yangegu i ngema natchiga rü ta ngema nanaoẽ i guũma i ngema natchiga naügüũ rü tooma i nacümaãcü ta arü ya ngegüãũ nhama ngema nü'ũ yauũãcü aiicumaütchima mugüwa ngemaũãcü.

Art. 103–B. Ngema Conselho Nacional i Justiçaarü rü ta nü'ũ nangema i 15 naguũ i no'rü mu rü tare i taunecü ta ni'ĩ ngema nangemagüũ urüe'na wena arü wü'i ya taunecü tanangemagü:

I – ngema Presidente i Supremo Tribunal Federal arü;

II – wü'i Ministro i Superior Tribunal i Justiça i nhema nümagütama nü naunetagüü;

III – wü'i Ministro i Tribunal Superior i puracügüarü nhema

nümagütama nü naunetagüü;

IV – wü'i desembargador i Tribunal i Justiçaarü i Supremo Tribunal Federal nü unetaü;

V – wü'i juiz estadual i Supremo Tribunal Federal nü unetaü;

VI – wü'i juiz i Tribunal Regional Federalarü i Superior Tribunal i Justiçaarü nü unetaü;

VII – wü'i juiz federal i Superior Tribunal i Justiçaarü nü unetaü;

VIII – wü'i juiz i Tribunal Regional i puracügüarü i Tribunal Superior i puracügüarü nüü unetaü;

IX – wü'i juiz i puracü arü i Tribunal Superior i puracügüarü nü unetaü;

X – wü'i i Ministério Público i Uniãowa' tanüü, Procurador–Geral i Repúblicaarü nü unetaü;

XI – wü'i Ministério Público estadual, Procurador–Geral i República nü unetaü nae'tüwa' nhema nae'gagü i instituição i estadual arü nüü unaetagü'ü;

XII – tare i põuruũgü (advogados) i Conselho Federal i nhema mugü i põugüruügüarü i tagucã'ãgüarü nüũ unetagü'ũ;

XIII – tare duũũgü i nü'ũ nangemaũ i cua'gü i mugüwa i (Câmara i Deputadogüarü rü to naca' i Senado Federal).

§ 1º Ngema norü namaã cua'ũ rü ta Presidente i Supremo Tribunal Federalarü ngeguma na tau'gu na no'rü Vice–Presidente do Supremo Tribunal Federal.

§ 2º Ngema togü i ngema natucumü rü ta Presidente da República

tani'ĩ i ngema nü'ũ unetaũ.

§ 3º Ngeguma tama yangugu na nü'ũ naunetaũ i nhaã mugüwa nü'ũ yaugu rü ta Supremo Tribunal Federal ta ni'ĩ i ngema nü'ũ unetaũ.

§ 4º Name'wa tanangema na nüna nadaugüũ nanhuãcü nüna inadaugüũ i ngema natucumü i mugümaã cua'güũ nangemacü meatama yaũũca':

I – naca' ngema na ngemagüũ rü nü'ũ yaugüũ na ta'cü ta üeũ i ngema i na ngemagüũwa nüna nadauũ naca' na nügümaãtama nacua'güũ rü ya nguẽgüãũ i ngema;

II – nüna nadaugüũ rü meã namaã nacua'güũ i ngema nhaã art 37wa ümatüũãcü rü we'na arü tama nügü iyadaugütanütchigüũ na ngemaãcü naügüãũca' na nhuguãcü tayaĩũ nanaügüã i ngema nagu naĩnüeũ rü yangugüẽãũ i ngema mugü naca' nangema nangemagüũ;

III – na yaugüãũ rü nü'ũ nacua'güũ ngema natucumüwa i ngema na nügümaã nautagagüũ naca' i ngema we'wa nangegütchaũũ ngema duũũgütucumü rü nügü nawa nadaugüũ na ngemaãcü tautama ngeta nanangeetchigümareãũca';

IV – ngema nangemaũ i Ministerio Publicowa neũũ ngürüãtchi ta'cü tchiemareũ ngupetü'gu urüe'na nügü namaã inarü tamaregu ngema nawa nangemaũ;

V – wena nü'ũ nadauũ i ngema wü'matüũ nawa na ngo'ẽgüãũca' rü mea nagu ya ngegüãũca' i ngema natucumü nawa na wü'i taunecü i nguũ;

VI – naügüãũ i 6 ya tawemacüguãũ i natchiga na ta'cü inaügüũ rü guũma i natchicagüwa tomaãcüüra i ngema mugümaã cua'güũ ügüãcü;

VII – naügüãũ i ngema napane i wü'i ya taunecütchigügu nü'ũ ya ugüãcüma na ta'cü ta naügüũ i ye'amaüratchigü namaã i poder Juidiciario i nhama i natchianearü na nhuãcü yaĩũ i no'rü puracü na ngemaãcü wü'iwa na naãũca' i ngema de'agü i Presidente i Supremo Tribunal Federalarü na ngemaãcü ya mugüãũca' i Congresso Nacionalwa na ngemaãcü ya wã'nagüãũ i ngutaque'e.

§ 5º Ngema Ministro Superior Tribunal i Justiçaarü rü na naüta na Ministro Corredor yaĩũ naetüwa i norü puracü iĩũ nawa i ngema nagu naĩũ i napane i Nguetanüũ i mugüarü rü nhãgü ni'ĩgü:

I – na yaugüãũ i na nü'ũ yaugüũ uaũtaegü yiema te'e nawe'e nawa i ngema mugüca' ngueũ rü nangemaãcü tü'ũ nangüẽgüũ nawa i ngema mugütchiga;

II – naügüãũ nayanguutchiẽgüãũ na nüna nadaugüũ na guũma narü we'ãtchiẽgüũ;

III – ngema nawa' nü'ũ i cua'güũ na nü'ũ naunetagüũ i ngema mugüca' ngueũ nayangegüãca' i ngema norü ngüẽẽgü nawa' i ngema mugü na daugüũ nawa' ta i ngema Estadogü rü Distrito Federal rü Territoriogü.

§ 6º Nama'ã wü'igu Conselho na naü'güta i napane naca' i Procurador Geral i Republica arü rü nhu'matchi ngema namaã cua'güũ i Conselho Federal rü nhu'matchi nhema mugü i põuruügü (advogado) i tagucã'ãgüwa ngemagüũ.

§ 7º Ngema União rü ngemata Distrito Federal rü hhu'matchi territoriogü nanaügüta i nawa tü'ũ naĩnüẽũ i mugüarü na naca' i ca'ũca' na yaugüãũca' rü toomatchigü i ta'cü i nawe'eũ nawa i ngema Poder Judiciario urüe'na ngema tama mea naügüũ i norü puracügü rü nangemaũ i namaã cua'güũ i Conselho Nacional i Justiçaarü.

SEÇÃO III

NATCHICA I NGETA MUGÜMAÃ ARÜ AIEPEWA NGEMAŨ I NAMAÃ CUA'Ũ NA NÜNA NA DAUGÜŨ I NGEMA NÜMA AMAÃ INACUA'GÜŨWA

Art. 104. Ngema natchica i ngeta mugümaã arü aiepewa ngemaũ i namaã cua'ũ na nüna na daugüũ i ngema nüma namaã inacua'güũwa rü nü'ũ nangema i 33 naguũ i ãẽ'gacügü naguũ ni'ĩ (Ministros).

Wü'itama i de'atücumü. Ngema ãẽ'gacügü i Natchica i ngeta mugümaã arü aiepewa ngemaũ i namaã cua'ũ na nüna na daugüũ i ngema nüma namaã inacua'güũwa rü ãẽ'gacü i tagucüã'arü ta ni'ĩ i ngema nü'ũ unetaũ (Presidente da República) natanüwa i ngema tagucüã'gü 35 rü 70 ya taunecü nü'ũ ngemagüũ rü nü'ũ nangema i ngema na nü'ũ meãma nacua'güũ i ngema mugüwa nü'ũ ya utchaũũ rü tama nü'ũ nangemaũ natchiga i tchiemareũ rü nawena na marü ngema ãẽ'gacü i Senador Federalwa nangupetüũ i ngema naega:

I – wü'iwa rü no'rü tamae'pü i ãẽ'gacügü i mugü i taguarü naane arü maã cua'güũ i ngema naügüũ rü cuũ pocugüũ rü toamatchigü i nhaã natchianeme'ewa ngemaũ wü'iwa rü no'rü tamae'pü i natücumü i mugümaã cua'güũ rü nawa nü'ũ naunetagüũ nawa i tamae'pü tücumü i nümatama naügüũ i natchica i ngeta natchiga inide'agü na nhuãcü tayaĩũ i ngema gutchaũ;

II – wü'iwa rü no'rü tamae'pü i wü'iguũ natanüwa i ngema advogadogü rü natücumügüwa ta i i ngema Ministério Público Federal rü Estadual rü Distrito Federal rü nhumatchi Territóriogüarü nügümaã rü ücutanüũ nhama nhaã art. 94wa nü'ũ yauũãcü nü'ũ naunetagüũ.

Art. 105. Rü name'wa nangemagü i natchica i ngeta mugümaã arü aiepewa ngemaũ i namaã cua'ũ na nüna na daugüũ i ngema nüma namaã inacua'güũwa:

I – naügüãũ naiuaũgüãũ aicümaütchitama i ngupetüũãcü:

a) ngema iramareũ i tchieũ rü Governadorgü i Estadogüarü rü nhu'matchi Distrito Federal arü rü ta namaã na cua'gü i ngema ãẽ'gacügü mugümaã cua'güũ i desembargadorgü rü nhu'matchi Tribunalgü i Justiça i Estadogüarü rü nhu'matchi Distrito Federal rü Tribunal Regionalgü Eleitoragü rü nhu'matchi i Puracügüarü rü ngema natucumü i Conselho Tribunalgü i namaã cua'güũ i ngema na nhure i ngüẽẽ (diẽru) na Municípiogüwa nguũ rü ngema Ministério Público i Uniãoarü ta ni'ĩ nawümatügüũ rü yanguẽgüũ napeewa i ngema ãẽ'gacügü i mugümaã cua'güũ;

b) ngema nanamugüãũ na nüna nadaugüũruũ na nü'ũ nacua'ũca' na tacü namaã i Ministro i Estado rü Comandantegü i Marinha rü Exército rü Aeronáutica urüe'na nümagütama i Tribunalwa ngemagüũ;

c) ngeguma ãẽ'gacü urüe'na nge'erüemare tiĩgu ya yiema duũẽ rü tüna nadaugü na tüma nü'ũ tacua'ũwa taũũ rü tana tüna nadaugüũ i ngema ãẽ'gacügü i mugümaã cua'güũ ngema ngeta itangemaũwa i ngema Ministro i Estado urüe'na Comandante i Marinhaarü rü Exército rü Aeronáutica rü tautama nawa ni'ĩ i ngema Justiça Eleitoral rü ngemata nangemamare;

d) ngema na tama meã nügümaã nawe'ãtchiẽgüãũ nügüwa i ngeũrüũ i tribunalgü rü tautama nawa ni'ĩ i ngema nhaã art. 102 rü I rü nügümaã ta wü'igu nanawe'ãtchiẽgü ngema guũraũũ i tribunalgü;

e) ngema nawenaarü nü'ũ nadaugüũ i ngema inaügüũ i ngema na nü'ũ nangemaũ na nü'ũ naãtanüũ i ngema inauaũgüũ;

f) na nügümaã ngema nautagagüetchamareũ na nügüna nawa nadaugüũ na ngeũrüũ nü'ũ rü cua'maeũ rü nü'ũ ya yauãtchiũ na tacü tchigagu iyade'aũ;

g) ngema na nügüna naugüaũ na te'eta namaã i cua'ũ na tanameẽũ i ngema ãẽ'gacügü i mugümaã cua'güũtanüwa i ta-

guarü naane rü Estado nünadauũ urüe'na Distrito Federal rü ngeũrüũ i nawa nangupetüũ i nhaã taguarü naanewa;

h) ngema na marü nügüwa nangemaũ rü nü'ũ naãpaneũ rü nacümata i ngema nagu yaũũ rü nünaãũ rü ngema ãẽ'gacügüarü mugüwa neũũ yaĩgu nawa i Supremo Tribunal Federal rü nhu'matchi ngema natucumügü i Justiça Militar rü Justiça Eleitoral rü Justiça do Trabalho rü ta Justiça Federal;

i) Na nanaümatü'ũ i ngema ore i to' natchiũanearü rü nhumatchi na namuũ na nayangueũ i ngema popera i ngema cagüarü;

j) ngema na tama meã nügümaã yaĩgüũ rü tama nügümaã nawü'iguũ i ngema natucumügü rü nhu'matchi ngema nhaãmaã icua'güũ natchiga i ngema ngemaũgü i puracügü rü nawa i dagüũ i ngema ngüẽgü nawa neũũ nhama na nhaã artigogü. 156–A rü 195, V wa nü'ũ yauũãcü;

II – Ngema na marü namaã nacua'ũ i ngema mugü na nhuãcüta yangegüãũ:

a) ngeguma ãẽ'gacü urüe'na ngeerüemare tiĩgu ya yiema duũẽ rü tüna nadaugü nawa i norü gu' i mugü i Tribunalgü i Estadoarü rü Distrito Federal rü Territóriogü rü nhgeguma marü tama nagu yaõgüãgu i ngema nagu i natchiga;

b) ngema mugüwa nü'ũ yauũãcü na nü'ũ ya yauãtchiũ na ngema na wü'i i natucumü tatama nü'ũ iu'ũ na nhuãcü ta yaĩũ nawa i Tribunal Regionalgü Federalgü rü ta tribunagü i Estadogü rü ta Distrito Federal rü Territóriogü ngeguma tama nü'ũ nayaugüãgu;

c) ngema na ngeta nenaũũ rü ngeta nangupetüũ rü marü naüũ nawa i ngema togümare i natchiane urüe'na ngeguma tomare i natchianecüwawa ma'ẽũ urüe'na tomare i municipiuwa urüe'na ya yiema duũẽ rü ngema taãtchiũgüũ i ngema natchianegu;

III – ngema na marü namaã nacua'ũ i ngema norütama iĩũ i ngema marü i we'guũ nawa i ngema i wü'itama nacüma i nagu yaguũ i ngema Tribunal Regionalgü Federalgü urüe'na i tribunalgü i Estadogü i Distrito Federal i Territóriogü rü ngegumamarü namaã nacua'gu ngema ngupetüũ:

a) ngema tama namaã nawü'iguũ i mugü i federal arü iĩgüũ rü rü tama nü'ũ nayaugüãũ nangemaãcü nü'ũ yauũ;

b) ngema na marü namaã nacua'ũ i ngema marü i ngema na nhuãcü namaã inacua'güũ i ngema ãẽ'gacügüarü mugü nawa nhuãcü nawümatüũ i ngema mugü i federal iĩũ;

c) nangema tama mugü federalwa nemuũãcü nü'ũ yaugüũ rü ya toamatchigüraũũ nawa i ngema wü'itchigü i tribunal.

§ 1º Ngemaãcüta ni'ĩ inaüũ namaã i wü'igu i Superior Tribunal i Justiçaarü:Ngemaãcüta ni'ĩ inaüũ namaã i wü'igu i Superior Tribunal i Justiçaarü:

I – ngema nawa na ngueũ rü nawa nü'ũ nacua'güũ i ngema nacüma rü nügü nawa name'ẽgüũ i Magistradogü rü nü'ũ nacua'ãcü na nawa nangemũ i to i norü puracü rü meã we'guũgu yaũũ i ngu'gü aicumaütchitama iĩũrü nagu natchocuũ rü ye'eraãcü ya daẽgüãũca' i ngema naca' inangueũ;

II – Conselho i Justiça Federalwa rü nanaü nangemaãcü nagu yaũũ nagu i ngema mugü na nü'ũ iyadaugüãũũ i ngema inaügüũ na ngeta nenaũũ i ngema ngüẽẽ i Justiça Federalca' ngema norü wü'i rü norü tare na nhuãcüta nügümaã napuracüeũ na nüma namaã nacua'güũãcü na nangemaãcü nügümaã name'ẽgüãũ rü nügümaã nangemagüũ.

§ 2º Marü inguutchiũãcü naca' nayadau rü nanawe' rü nü'ũ nangemaũca' i ngema mugü i federalwa nü'ũ yauũãcü yaĩũca' ngematama ĩnü nü'ũ nangemaũca' marü nügümaã nü'ũ yaugüũãcütama yaĩũ nhamatama mugüwa ümatüũãcü yaĩũ rü nügüũ yaõgüãũ ngeguma-

rica tatama ni'ĩ i wü'iguũ i ĩnügu tatama naĩũ nawa i ngema 2/3 i ngema nge'ma ngemagüũ ngema taaicumaãcü yanguutchiẽgüũ.

§ 3º Nü'ũ nangema ta i me'ũ i ngema nhaã wa § 2º nü'ũ yauũãcü nawa i ngema nhaã namatüwa nü'ũ yauũãcü:

I – nawa i uãũtae inaü'ũ;

II – nawa inauãũgüũ ngeguma tama meã namaã yaũgu;

III – nawa nhama norüãcü yaĩũruũ rü na ngupetügu i 500 (quinhento) i i'raü i no'rü natanü;

IV – nawa na tauacütama wenaarü naca' taegu i ngema nawa nangemaũ;

V – nagu nawa curü ĩnümareũ rü tangemaũ na nhuraũũ tama cunawe'ũãcüma nape'ena i ngema i Superior Tribunal de Justiça;

VI – to i nagu curü inümareũ nhama mugüwa nü'ũ yauũãcüma.

SEÇÃO IV

NATCHICAGÜ I NGETA MUGÜMAÃ I NACUAEÕWA I JUIZ I FEDERALGÜ

Art. 106. Nhaã ni'ĩgü i ngema natücumü i Justiça Federal:

I – nhaãgü ni'ĩ i Tribunais Regional Federalgü;

II – nhaãgü n'ĩ i Juíz Federalgü.

Art. 107. Nhaãgü ni'ĩ i Tribunais Regional Federalgü rü 7 gü ni'ĩ i norü mu rü ngewacaũgüũ ngeguma ngemaãcü yaĩgu rü wü'itchigü i natchicawa neũũ rü nhu'matchi Presidente i Repúblicaarü nü'ũ unetaũ

ni'ĩrü nü'ũ nangemaũ i 30 arü ye'era rü nhu'matchi 70 ũ rü buamaeüraũ rü ngemacü ni'ĩ:

I – wü'i arü wü'ime'pü (1/5) natanüwa i ngema advogadogü i marü gume'pü nawa i puracüeẽ rü ministério publico federalwa ngemagüũ rü gume'pü taunecü nü'ũ i nguũ na nawa napuracüeẽ;

II – ngema toamagü i juizgü marü wüimepü' i taunecü puracüeẽ rüta na ĩnagügü nawa i norü puracügü nagagu na meã na puracüeẽ.

§ 1º Ngema mugücümawa rü nanayau na toinatchicawa na mugüãũ ingema juizgü rü Tribunal Regionalgü Federalgü na ngeta yacua'arüporaãgüũ.

§ 2º Ngema Tribunal Regionalgü Federagü ngema nanaügü natücumü i namaã nacua'güũruũ naügüãũca' i puracügü rü toamatchigü i puracü ngema ngeta inacua'güũwa rü iyaüyegüũwa i ngema naanetchigü i namaã nacua'güũ nhama wü'i i ngüẽruũ yaĩũca' i guaneca' rü nhu'matchi yiema ngema ãtchiũgüeca.

§ 3º Ngema Tribunal Regionalgü Federalgürü ta nügü ninuutchi na ngemaãcü naügüãũca' rü namaã cua'güũca' i wü'i i natchi'ca i nawa ta nü'ũ iyayauãtchigüũ na ngemaãcü ta tü'ũ nangemaũca' nangema ta nguũ nawa i ngema guũma i tacü i mugü nawe'eũacü.

Art. 108. Ngema Tribunal Regionalgü Federalgü rü namaã i cua'güũ:

I – ngema nagu cumaã naunetaũ aicumaũtchiãcü:

a) ngema juiz federalgü ngema natchicamaã cua'güũ nhu'matchi i Justiça Militar rü ta Justiça do Trabalho rü nawatama neũũ rü i ngema natucumü i Ministério Público i Uniãoarü rü tautama tü'ũ nangema i ngematama i pora nawa i Justiça Eleitoral;

b) nema nawena nü'ũ yadaugüũ i ngema gutchinüũ i tchieũ rü ngemaãcütama nawa tü'ũ nayauama rü nü'ũ naãtanüama nümagü i juíz federalgü i ngema natchicawa ngemagüũ;

c) ngema mugüwa nü'ũ yauũãcü na nü'ũ ya yauãtchiũ rü nawa tanangemaũ na nü'ũ nacua'ũ na nhuãcü nü'ũ nacua'ũ na ta'cüca' yaĩũ nangema na ngemaũ rü ta'cü rü tchieũ yaĩũ i ngema naca' inauãũgüaũca' i ngema norütama i ĩũ i Tribunal urüe'na juiz federal;

d) ngeguma ãẽ'gacü urüe'na ngeerüemare tiĩgu ya yiema duũẽ rü tüna nadaugü rü ngeguma ngema ãẽ'gacü rü ngeguma juiz federal yaĩgu;

e) ngema na tama meã nügümaã yaĩgüũ rü tama nügümaã nawü'iguũ rü nügümaãtama yaĩgügu i juíz federalgü nügüwa ngemagüũ i Tribunal;

II – ngema na marü namaã nacua'ũ i ngema mugü na marü yanguutchiũ na nhuãcüta yaĩũ nawa i ngema juizgü i estadoarü i nawa i ngemagüũ i ngema marü namaã i cua' i federal i ngema natchicamaã i cua'ũ.

Art. 109. Nü'ũgü i nhaãgü i juíz federalgü rü nümagü ta ni'ĩ inaügüãũ nacuũ inauaũgüũ:

I – ngema união rü nhu'matchi nawa nangemagüũ i ngemaũ i duũẽgüca' iĩ'ũ i rü na nawe'egügu icatatama na norüütchitatama yaĩũ rü tautama ni'ĩ i ngema nhaãgü ni'ĩ i ngema nagu rü tchieũ ya ĩũ nagagu na tchieũ cuũ ngupetüũ rü ngemata nawa nangemaũ i nhaãgüwa Justiça Eleitoral rü Justiça do Trabalho;

II – nawa nangemagüũ namaã i ngema to i natchianegü rü natücumü i to i natchianegüarü rü município urüe'na yiema duũẽgü i to i natchianewa ma'ẽẽ;

III – nawa nangemagüũ ngema nawa naügüũ ngema nügümaã wü'iwa nangegüũ rü nügümaã wü'iwa namaã napuracüeũ mugüwa nü'ũ yauũãcü namaã i união rü nhu'matchi ngema to i natchianegüwa neĩũ;

IV – ngema tchieũgü rü tama meã ya ngegüãũ i ngema puracü i naca' nawa inangemaũ nanaüãũ meã ngema união i nawe'eũãcü rü tama ngema nügümaã cua'güũ nawe'eũãcü ngema ngemaũ i guanema duũẽca' iĩ'ũ rü nü'ũ inaüütchi i ngema tama aicuma tchieũ rü tautama tü'ũ nangema i ngematama i pora nawa Justiça Militar rü ta i Justiça Eleitoral;

V – ngema tchieũ i nguutchitchaũũ i ngema nügümaã wü'igu naügüũ nawa na nügümaã wü'iwa nameẽgüãũ to i natchianegü ngeguma naügügu i puracü nawa ngema natchiane rü nü'ũ nangema i ngema i ngupetüũ i toi natchianewa urüe'na ngegumarüũ ta i numa;

V–A – a nawa nangemagüũ i ngema mugü duũũgüũ ngemaũ ngema nagu yade'aũ i ngema nhaã § 5º i artiguwa;

VI – ngema tchieũ i gutchaũgü ngema tama nawe'egüũ namaã i ngema natucumü i puracü rü ngema nüma namaã nacua'ũãcü i mugüwa naca' i ngema tama nawe'ũ na ngemaãcü ya ngegüãũ i norü natanü na meã taaũẽãũ;

VII – ngeguma ãẽ'gacü urüe'na ngeerüemare tiĩgu ya yiema duũẽ nawa i ngema gutchaũgü i nawa iĩũ ngeguma tama meã tü'ũ nameẽũca' ngeguma ngema ãẽ'gacü rü tama meã nawa nangemagu i ngema natchica i nawa inapuracüũ;

VIII – ngema nangema namugüãũ na nüna nadauũca' nüma nü'ũ nacua'ãcü tama nüma nanawe'ũãcü i ngema ãẽ'gacü i federal rü na nguutchiẽãũ ngema nawa nangemaũãcü i tribunal federalgü;

IX – ngema tchieũgü i ngupetüũ nawa i ngema ya naviogü rü yima ãpe'atüne rü ngema namatüwa wümatüũ ni'ĩ i namaã i cua'ũ Justiça Militar;

X – ngema na tama mugüwa nü'ũ yauũãcü icungemaũ rü ngema ücuũ urüe'na ngema cungemaetchaũ ngema na to i natchianearü naüũ na ngemata na tü'ũ napocuũ nawenaarü na tacüca' na-

naümatüãũ nanaüãũ i natchiga na ngeta yiĩũ netaũũ rü ngemawai ni'ĩ ta nü'ũ tiuũ nangetacüã' tiĩũ aicumaütchi;

XI – ngema na nügümaã nautagagü na naca' i mugü i duũũgüca'/maiyugüca'.

§ 1º Ngema i União tüna naãũãcü ta ni'ĩ namaã tacua'ũ ngema mugüwa ngemagüũ nü'ũ i ugüũãcü ngeta itama'ũũwa urüe'na to i natchigawa.

§ 2º Ngema nacüma tama nawe'ũãcü i União rü tata nanayau wenaarü nawa i ngema mugümaã cua'güũ nü'ũ iuũãcü ngeguma yiema ngemae rü tümaütchima ti'ĩgu ngeguma ngema nangupetügu i ngema uaũ i ngema natchicawa urüe'na ngema Distrito Federalwa.

§ 3º Justiça Federal rü nanaüta rü nanamu ngema namaã i cua'ũ rü meã nü'ũ na daugüũ rü naüpanegüãũ i ngema Previdencia Social rü nü'ũ niyauãtchi rü ta meã nü'ũ nadaugü rü ta mugü i estadowa ngemagüũ i natchica i nawa naüpanegüãũ ngeguma yiema ngüẽẽca' daue rü tama ngemacüã' tiĩgu natchica i federalarü iĩũ.

§ 4º Ngema naũpa nü'ũ yautchaũũ rü ta Tribunal Regional Federal ta ni'ĩ i ngema namaã i cua'güũ ngema ngeta i nangemagüũwa ngema namaã cua'güütchiũme'ewa ta ni'ĩ nangemaũ.

§ 5º Ngema nü'ũ yaugütchaũũ i gutchaũgü na tchieũ i ngema mugü i duũẽgüca' iĩũ rü ta Procurador–Geral da Repúblicata ni'ĩ i ngema nü'ũ i yauãtchiũ rü nü'ũ yanguẽũ nhama natchianegü nügümaã wü'iwa nangegüũãcüta rü taguarü naane (Brasil) natanüwa ngemaũ rüta naca' inacanüna i Superior Tribunal de Justiça i ngeũrüũmare i ngema marü mugüme'ewa ngemaũ na paa nawe'ãtchiũca' na Justiça Federal ta ni'ĩ i namaã cua'ũ.

Art. 110. Wü'itchiga i Estado rü nhu'matchi Distrito Federal rü nanaüta wü'i i nawa na ngutaqueegüũ rü nawe'e ta na Capitalwa nangema i ngema natchica rü ngema natchicagü i mugüwa nü'ũ yauũãcü ta ni'ĩ.

Wü'itama i de'atücumü. Nawa i Territorio Federalgü ngema nüna nadaugüũ rü nüna naãũ ngema norü puracü iĩũ i ngema juizgü i ngema natchicawa ngemagüũ rü nhama mugüwa nü'ũ yauũãcü.

SEÇÃO V

RÜ NGEMA NAPÜÜERUGÜ I PURACÜMAÃ CUAGÜŨ ARÜ RÜ NGEMA PURACÜGÜ I WÜITCHIGÜ I REGIÃOGÜ ARÜ NHUMATCHI NGEMA JUIZGÜ I PURACÜ MAÃ I CUAGÜŨ ARÜ

Art. 111. Negma i natucumü i Justiça i puracüarü:

I – rü napüüerugü i puracümaã i cuagüŨ;

II – rü puracümaã i cuagüŨ i wüitchigü região arü;

III – rü Juizgü i puracügümaã i cua'güŨ arü.

Art. 111–A. Rü Tribunal Superior i Trabalho rü nü'ũ nangema i 27 ãẽ'gacügü i Ministrogü i deetchigüũ nawa i Tagucüã'gü (brasileiro) nhu'matchi 35 i 70 arü taunecü nü'ũ ngemagüũ rü mugüũ meãma cua'güũ rü nhu'matchi tama tchieegagüũ rü nhu'matchi ãẽ'gacü i Presidente da República ni'ĩ i ngema nawena marü nü'ũ namegu ngema natucumü arü ta i Senado Federal rü ngemaãcü ni'ĩ:

I – wü'i arü wü'ime'pü (1/5) natanüwa i advogado i marü nü'ũ ngemaũ i gume'epü arü ye'era ngema nawa aicumama ngemaũ i puracü i natucumü woetama naca' ngu'ũ rü nawatama nangemaũ i Ministério Público do Trabalho namaã cuũnarü daunüũ nhaã namatüwa ngo'ũãcü;

II – ngema togüamatchigü i juiz i Tribunal Regionalgü do Trabalho rü woetama ngemawa puracüũ rü nü'ũ naunetagüũ i nümagütama i Tribunal Superior.

§ 1º Nagu nanaüta i ngema nüma nü'ũ nacua'ũ i Tribunal Superior do Trabalho.

§ 2º Nhacü ta ni'ĩ napuracüũ wü'igu namaã i Tribunal Superior do Trabalho:

I – ngema nawa na ngueũ rü nawa nü'ũ nacua'güũ i ngema nacüma rü nügü nawa name'ẽgüũ i Magistradogü i puracügüarü rü ngema puracüetüwa tatama nü'ũ nangema i toamatchigü i puracü rü ngemaãcü ta ni'ĩ nagu yaũũ i ngu'gü i ye'eragüũ rü aicümama naca' iĩũ na nagu natchocuũca' rü ye'erawa nügü nagagüũca;

II – rü Conselho Superior da Justiça do Trabalho rü aicümama naca' iĩũ na nagu nhama mugüwa ümatüũwaãcüma ngema na nüna nadauũ i ngema guũma i ngüẽgü iĩgüũ diẽru rü nhu'matchi ngemaũgü i Justiça do Trabalhoarü iĩgüũ rü nhu'matchi ngema tama norü iĩũ natürü nawa inapuracüeũ rü ngema rü ta nü'ũ tanangema na norü yiĩũrüũtama yaĩũ.

§ 3º Nhaã ta ni'ĩ i namaã cua'gü'ũ i Tribunal Superior do Trabalho inaügüãũ nacuũ inauaũgüũ aicumaütchiacütama na inapoũãũca' i ngema nüma nagu naĩnüẽãcü rü nü'ũ nacua'güũãcü rü yanguẽgüãũ i ngema nagu naĩnüeũ.

Art. 112. Ngema mugü rü nanaüta i natchicagü na ngeta ta nangemaũ i Justiça do Trabalho rü nangemaãcü ngema natchica i tama name'wa ngemaũ na nü'ũ nangemaãcüta nü'ũ nangüẽũ namaã i ngema nawa i nhaã Tribunal Regional do Trabalho.

Art. 113. Nhaã i mugüwa ta nüna nanaã i nawa namaã i natucumü na ngemaãcü meã namaã nacua'güũca' na nhuãcü yaĩũ i ngema norü puracü na me'ũwa na ngemaũ rü napuracüũ i Justiça do Trabalho.

Art. 114. Namaã i cua'ũ ni'ĩ i Justiça do Trabalho nümagü ta ni'ĩ inaügüãũ nacuũ inauaũgüũ:

I – nhacü ta ni'ĩ namaã napuracügüũ rü na nügütanüwa nangemagüũ namaã i norü pora i guaneca' iĩũ nawa i ngema namaã i cua'güũ i ngema ngemagüũ rü nhu'matchi tama aicuma nügütanüũ iĩũ União rü Estadogü rü Distrito Federal rü nhu'matchi Municípiogü;

II – nagu narü inüãcü ta ni'ĩ nawa nangemagüũ i puracü nanguutchiẽgüãũca' i ngema na nhuãcüta iyatchaãtchigüũ;

III – nagu narü inüãcü na nü'ũ nangemaũca' i ngema wü'i natucumü i ngema naũtawa cupuracüũ rü nhu'matchi yiema puracütanüũgü tucumügü;

IV – ngema na cuna naãgüãũ na cuna nadaugüũ mugüwa ümatüũãcüma rü ta nagu cuũ niũẽgüta nü'ũ cucua'ãcü ngeguma cuna nacagügu nawa i ngeguma name'wa inangemagüãcüma yaĩgu;

V – ngeguma tama nügümaã nawü'igugu i ngema namaã icua'güũ i ngema natchica rü tama nawa ta arü ni'ĩ i ngema art. 102 rü I rü tama nhaãwa wümatüũwa nangema na nüna nadaugüũ;

VI – namaã nacua'gü i nawa ta na naütanügüãũ i ngema nacuũ natchieegaẽũ rü tümagu natchieẽãũ i ngema tümaegawa ngemaũ i tümaarü ngemaũ ngema nawa i ngema i puracüwa;

VII – nhuãcü ta ni'ĩ naüũ nacunaütanüũ nacuyanguẽũ ngema nüma nagu cuũ namugüũãcüta ni'ĩ i ngema namaã i cua'güũ rü nüna daugüũ i ngema puracügü;

VIII – ngema i üũ i napane i nawa niũũ rü natanayauüũ nhaã art. 195, I, II wa ngo'ũãcü ngema norü üetü i mugüwa nü'ũ yauũãcü rü ngeguma nawe'ãtchiũ i ngema ũũ nawe'wa nangetchiũca';

IX – to inümaã nügü rü utagagüũ natchiga i ngema puracü rü mugüwa nü'ũ yauũãcüta ni'ĩ.

§ 1º Tama nü'ũ tanayau ngema nügümaã nagu yade'agüũ ngema tare i natücumü rü ta nawae na nü'ũ naunetagüũ i wü'i ta meũwa

nangeetchiũ rü nawe'ãtchiẽũ.

§ 2º Ngeguma tama nayautchaũãgu rü tama narü we'ãtchigu rü to i mugüũ cua'ũca' tadau nangemaãcü narü we'ãtchiũca' na ngemaãcü i ngema Justiça de Trabalho na nawe'ãtchieãũ i ngema gutchaũ nagu yaũãcü i ngema mugüwa ümatüũ na ngema nori nü'ũ yauũãcütama yaĩũ i ngema natchiga i gutchaũ.

§ 3º Ngeguma ngürüãtchi iyatchaãtchigu i puracütanüũgü rü nangema i puracü i tauacü iyatchaãtchiũ erü mugüwa nü'ũ niu na tauacü guũma iyatcaãtchiũ i ngema rü taucürüwa ta nagu nanatchieẽ i ngema duũẽgüca' iĩũ rü ta Ministério Público do Trabalho ngema ta ni'ĩ i we'wa nangeetchiũ naca' i ngema natücumü rü nawa ta ni'ĩ i Justiça do Trabalho tanawe'wa nangeetchiẽãũca.'

Art. 115. Rü Tribunal Superiorgü i Trabalho rü nü'ũ nangema i 07 ãẽ'gacügü i Juizgü i deetchigüũ ãẽ'gacü i Presidente da República nawa i tagucüã'gü (brasileiro) nhu'matchi rü ye'eraũ 30 i 70 arü taunecüũ rü iramaeũ ngemaãcü ta ni'ĩ:

I – wü'i arü wü'ime'pü (1/5) natanüwa i advogado i marü nü'ũ ngemaũ i gume'pü arü ye'era ngema nawa aicumama ngemaũ i puracü i natucumü woetama naca' ngu'ũ rü nawatama nangemaũ i Ministério Público do Trabalho namaã cuũnarü daunüũ nhaã namatüwa ngo'ũãcü;

II – ngema togüamatchigü i juiz do Trabalho rü woetama ngemawa puracüũ rü nü'ũ naunetagüũ rü marü yaũ norü puracügu rü ngemaãcü ta ni'ĩ nü'ũ naunetagüũ.

§ 1º Ngema Tribunal Regionalgü i Trabalho ngema nanaügü natucumü i namaã nacua'güũruũ naügüãũca' i puracügü rü toamatchigü i puracü ngema ngeta inacua'güũwa rü iyaüyegüũwa i ngema naanetchigü i namaã nacua'güũ nhama wü'i i ngüẽruũ yaĩũca' i guaneca' rü nhu'matchi yiema ngema ãtchiũgüeca'.

§ 2º Ngema Tribunal Regionalgü do Trabalho ta nügü ninuutchi

na ngemaãcü naügüãũca' rü namaã nacua'güũca' i wü'i i natchica i nawa ta nü'ũ iyayauãtchigüũ na ngemaãcü ta tü'ũ nangemaũca' nangema ta nguũ nawa i ngema guũma i taacü i mugü nawe'eũacü.

Art. 116. Ngema natchica i Varagü i puracü rü ngema nüna dauũ i natchica rü ta wü'i i juiz i nü'icatatama ngemaũ ni'ĩ.

Art. 117. Revogado

SEÇÃO VI

NGEMA NAMAÃ I CUAGÜŨ I WOTATCHIGA ARÜ

Art. 118. Nhaãgü ni'ĩ i natucumü i Justiça Eleitoral:

I – ngema Tribunal Superior Eleitoral;

II – ngema Tribunalgü rü Regionalgü rü Eleitoralgü;

III – ngema Juizgü i wotutchigamaã i cua'güũ;

IV – nhema unetatchigamaã cua'güü.

Art. 119. Rü nhema Tribunal Superior i Eleitoral rü nü'ũ nangema i 07 naguũ ni'ĩ i norü mu:

I – ngema na nü'ũ naunetagüũ rü tauema nü'ũ cua'ãcü ni'ĩ:

a) tamae'pü i natanüwa i Ministro i Supremo Tribunal Federal;

b) tare i juizgü natanüwa i Ministro Superior Tribunal i Justiçaarü;

II – presidente da República ta ni'ĩ nü'ũ unetaũ natanüwa i naime'wa arü wü'i (6) i advogadogü aicumaãcü mugüũ cua'ũ rü nagu ma'ũũ i mugüwa ümatüũ rü Supremo Tribunal Federal ta ni'ĩ i nü'ũ unetaũ.

Wü'itama i de'a tucumü. Rü Tribunal Superior Eleitoral rü ta nü'ũ naunetata i ngema norü Presidente rü nhu'matchi norü Vice Presidente natanüwa i Ministro Supremogü Tribunal Federal rü nhu'matchi Corregedor Eleitoral natanüwa Ministro Superiorgü Tribunal Justiçaarü.

Art. 120. Rü nangemata i wü'i i natücumü naega i Tribunal Regional Eleitoral i Capital i wü'itchigü i Estadowa rü nhu'matchi Distrito Federalwa.

§ 1º Nümagü i Tribunal Regional Eleitoral nügü ta ninuutchi:

I – ngema na nü'ũ naunetagüũ rü tauema nü'ũ cua'ãcü ni'ĩ;

a) tare i juizgü natanüwa i desembargadorgüTribunal i Justiçaarü;

b) tare i juizgü natanüwa i nü'ũ naunetagüũ i Tribunal de Justiça;

II – nawa i wü'i i juiz i Tribunal Regional Federal ngeta inangemaũwa i ngema mugümaã cua'güũwa Capitalwa urüe'na Distrito Federalwa ngeguma na tauguma i juiz Federal nü'ũ unetaũ rü ta Tribunal Regional Federal ta ni'ĩ nü'ũ unetaũ erü mugüwa nü'ũ niu;

III – presidente da República ta ni'ĩ nü'ũ unetaũ natanüwa i tare (2) i juizgü aicumaãcü mugüũ cua'ũ rü nagu ma'ũũ i mugüwa ümatüũ rü Tribunal Justiça ta ni'ĩ i nü'ũ unetaũ.

§ 2º Rü Tribunal Regional Eleitoral rü nü'ũ na unetata i norü Presidente rü norü Vice–Presidente natanüwa i ngema desembargadorgü.

Art. 121. Mugü i nguẽẽruũ rüta nüũ niu ngeĩrüũ i tribunal ta namaã i cuagüũ na meã na nuũ i guũma i wotatchiga nhumatchi ngeĩrüũ nüũ ngemaũ i cua' na namaã na puracüũ.

§ 1º Ngema nge'ma ngemagüũ i tribunalwa rü ngema juizgü i mugüarü rü ngema natucumüwa ngemagüũ na nü'ũ naunetaũ nangemaãcü ya nguutchiũca' na ngemaãcü naügüãũ na nü'ũ nangemaũca' i nangemagüũca' rü ta tauacü nimugatchitanü.

§ 2º Ngema juizgü i tribunal eleitoralgü rü ngema mugüwa nü'ũ yauũãcü rü ta tare i taunecü naguũ ni'ĩ inaũũũ rü tauacü wena tare taunecüca' ta arü inaca wena ngema tatama ngema tü'ũ namuũ wenaarü nawa i ngema wü'itchigü i natchica i puracüarü i nawa nangemaũwa.

§ 3º Rü tauacürüwa ta nanawe'ãtchiẽẽ i ngema tribunal arü mugü rü tauacütama Constituiçãowa tama ngemaũãcü nanaü erü tauacütama inanapo'ũ i ngema na nüna nadaugüũ.

§ 4º Ngema Tribunal Regional Eleitoralgü ta ni'ĩ nü'ũ iuũ ngeguma mugüwa nü'ũ yauũãcü tayaĩgu:

I – ngeguma tama mugügu aũguta ngema nhaã Constituição nü'ũ yauũãcü yaĩgu;

II – ngeguma nangupetügu rü nawe'i na tare urüe'na tamae'pü i tribunal eleitoral nü'ũ cuacümaã yaĩũ toãcü nü'ũ;

III – tauacürüwa ta wü'i i natchica tama tribunal eleitoral nü'ũ cuaãcümaã ta nanaü ngema napane i nanaca' nadaugüũ i federal urüe'na estadoarü na nü'ũ naunetaũ na tauacü wena naca' cudau na icuũũtchãũ ãẽ'gacüca';

IV – nanaõẽgü i ngema napane i nawa nü'ũ yauũ rü nüna nayaugü i norü pora i ngema nawa nangemaũ i naca' nü'ũ naunetagüũ i estado rü federalwa;

V – rü i'nanaue ngema habeas corpus rü ngema daugüruũ arü cua'ruũ rüe'na habea datagü rü nhu'matchi ngema mũ.

SEÇÃO VII

NORÜGÜ I NGEMA TRIBUNAL RÜ JUIZGÜ I TCHURARAGÜMAÃ I CUA'GÜŨ

Art. 122. Natucumügü i Justiça Militar:

I – ngema Superior Tribunal Militargü;

II – ngema Tribunalgü nhumatchi nhema Juíz Militargü rü nhema mugüwa nü'ũ yauũãcüni nhema nanhemagü'ü.

Art. 123. Ngema Superior Tribunal Militar rü ta nü'ũ nangema i gume'epü arü wü'imeepü (15) naguũ i Ministrogü i taguma yaguarü poraãgüũ rü nhu'matchi Presidente da República nü'ũ unetaũ ni'ĩ nawena na marü nü'ũ nauneta i Senado Federal rü natanüwa rü tamae'pü rü oficial–generalgü i Marinhaarü ngema ãgümücü natanüwa oficial–generalgü i Exércitoarü rü natanüwa i tamae'pü oficial–general Aeronáuticaarü rü i puracügugüũtama niĩgü rü ngema guẽarü dauwa üũ rü wü'imeepü i marü tama puracüeũ.

Wü'itama de'atücumü. Ngema Ministro i civilgü rü ta ãẽ'gacü i Presidente da República natanüwa i taguarü naane caã'gü i 35 ya taunecü nü'ũ ngemagüũ rü 70 ya taunecü rü bumaeiraũ:

I – tamaepü i natanüwa i advogado i woetama nü'ũ cua'ũ i mugü i me'ũ i nacüma nü'ũ ngemaũ rü nhu'matchi ta gume'pü ya taunecü marü nawa ngemaũ i ngema norü puracü;

II – tare i nügümaã wü'iguũ natanüwa i juiz rü auditorgü i natücumü i Ministério Público da Justiça Militar.

Art. 124. Nhaãgü ta ni'ĩ i namaã cua'güũ na inauãũgüãũ i ngema gutchinü inaüũ rü nüna naca' nacagüũ i ngema gutchinü notürü nawe'i mugügu nadaunüãcü tayaĩũ.

Wü'itücumü i de'agü. Mugü ü'ũ nanhuãcü nügü na nutaqueeũ rü Justiça Militar meewa ni'ĩ nangemaũ.

SEÇÃO VIII

NORÜGÜ TA NI'Ĩ I TRIBUNAIS E JUÍZES I ESTADOARÜ IĨGÜ'Ũ

Art. 125. Ngema Estadogü rü nügüta nanutaqueegü na ngemaãcü norü ügü i Constituiçãowa ngemaũ.

§ 1º Ngema na name'wa nangemagüũ i ngema tribunalgü rü ta nüma ta ni'ĩ inadaũ nhema Constituiçãowa nü'ũ yauũãcümaã erü marü nüetchamatama nügü nutaque'e i Tribunal de Justiça.

§ 2º Namewa tanangema i Estadogü i ngema nüna i daugüũ tama Constituiçãowa ümatüũãcümaã rü nanawãtagü ta natcha'wa i ngema natücumü i ngema ngemaũ i nü'icatama iĩũ.

§ 3º Ngema mugü i estado üũ namaã i wü'i ide'a i Tribunal i Justiçaarü' rü Justiça Militar i estaduarü rü wi'pe'ewa üũ rü nümagü juízgü rü Conselho de Justiçagü8 i ngema tarewa üũ rü nawa tatama ni'ĩ i Tribunal de Justiça urüe'na Tribunal de Justiça Militar i Estadogüarü nawena na ngema 20 mil arü ye'era yaĩũ.

§ 4º Name'warica nangema i Justiça Militar nangemaãcü tchuraragüũ inauaũũca' ngema tchieũ inaügü erü ngemaãcü mugüwa nü'ũ niu notürü nümaricatama ni'ĩ nü'ũ nacua'ũ ngeguma duũẽmaã tatacü nangupetüẽgu rü ngeguma rü ta nü'ũ nangema na nüna na yauãũca' i ngema natchica i nawa nangemaũ i wü'i ãẽ'gacü i tchuraragüarü.

§ 5º Rü juiz militargüme'ewa rica ni'ĩ nangemaũ nangemaãcü nü'icatatama nagu yade'agüũ gutchagü i tchuraragüü ngupetüẽũ ya yiema tama tchurara iĩgüe nawe'e na Conselho de Justiçame'ewa na ngeetchigüãũ i ngema togüama i gutchagü i tchuraragüarü.

§ 6º Rü Tribunal de Justiça rü tama wü'i natchicawa naporaã' erü Câmaras regionalgümaã tanaya yauye ingema no'rü pora i wü'itchigü i natchi'cawa erü marü mugümaã cua'güũ nü'ũ niu.

§ 7º Rü Tribunal de Justiça ngema nanaüta i natchica' justiça nawa' naügü notürü tautama ngema nangemaetcha rü ta nanaü nanawe'ãtchiẽãũca' i toamatchigü i puracügü erü ngematama naya cua' i ngema natchica i norü iĩũ i duũẽgüca' iĩũ rü yima irane ya ianegüca' iĩũ.

Art. 126. Na ngemaãcü nawe'ãtchiẽũca' i ngema gutchagü i ngupetüũ rü Tribunal de Justiça nanaüta i wü'i i natchica i woetama nawa puracüũ nangemaãcü nü'ca tatama i nüna dauũ i natchica nagu natoegüũ.

Wüitama i deatucumü. Guũgu ngeguma nanawaegu i nguẽẽ nawa i mugü rü nanawaena i Juiz ngema nangemaũ inanawaegüũwa.

CAPÍTULO IV

NHEMA MEGÜ'Ũ PURACÜGÜ I JUSTIÇACA'

SEÇÃO I

RÜ MINISTÉRIO PÚBLICO ARÜ

Art. 127. Ministério Público rü wü'i natchica ni'ĩ marü woetama ngemaũ marü i puracü i wü'itchigü i Estadowa rü nawa nangema i ngema norü po'ũ rü guanema nü'ũ cua'ũ notürü tama ngeerüeca'mare ni'ĩ.

§ 1º Rü nhaãgü ni'ĩ i natchicagü Ministério Público tauacütama nitauye erü nü'ũ icatama nangema ipora.

§ 2º Ministério Público nü'ũ nangema i pora na nü'ũ ya yauãtchiũ namaã cua'güũ na nü'ũ yadaugüũca' erü ngemaãcü ni'ĩ naümatüũ i art. 169 rü ta nanaü i Poder Legislativo nangema yacua'ẽãũca' i ngema nawa nangemaũ i ngüẽẽtaeruũ nawe'na wena napuratchaũgu wü'i i üwa nangupetüũ notürü namaã i ngema norü cua'gü ãpane na ngemacü nü'ũ naütanügüãũca' erü ngeguma tautama yanguẽãgu ngema ümatüũ rü tautama nü'ũ nanaütanügü erü ngemaãcütama ni'ĩ i nacüma.

§ 3º Ministério Público nanaüta i wü'i i norü de'a i diẽrutchigawa daũ na marü ngeta iyaüyeũwa nangemaũca' erü ngemaãcü nü'ũ niu i ngema diẽrutchiga i de'aũ.

§ 4º Ministério Público rü tautama namaã niũnecüüerü nagu niũ i ngema diẽrutchiga erü nü'ũ nangema inaügüũ erü ngemaãcü naügü i mugü i diẽrutchiga i de'aũ erü Poder Executivo rü ngemaãcü na nawe'e nangemaãcü gu'wa nangeetchigüãũ i de'a i diẽrutchigawa daũ wü'i i taunecüwa natanü i ngupetüũ i mugü i ngemaũwa nü'ũ yauũ nangemaãcü taũtama nangupetüũca' i ngema üye i § 3º.wa nü'ũ yauũ.

§ 5º Rü ngema wü'i i de'a i diẽrutchigawa daũ erü artigo rü nanamu na tautama nü'ũ naüpetüũ i ngema marü rü nhu'matchi ngema ngemaũ. Rü Poder Executivo rü ta nayadaẽ nanameẽãũca' rü nhu'matchi ngema a cua'ũca' i ngema diẽrutchigawa yadaũ i wü'itchigü i taunecütchigüwa.

§ 6º Neguma nawa ngemagüũ na wü'igu nanuũ i ngema natanü ta i puracü i üũ rü nawe'ina naweena rü tautama nangupetüütchiũ ngeta marü iyaüyeũgu erü ngemaãcü ni'ĩ i mugü nü'ũ iu'ũ i ngema diẽrutchiga notürü naũpana nanamuũ nangemaãcü yawãnaãũ i ngema diẽru i ngemaũ.

Art. 128. Rü Ministério Públicowatama ni'ĩ nangemaũ:

I – rü Ministério Público da Uniãoni nücua'ũ:

a) rü Ministério Público Federal;

b) rü Ministério Público do Trabalho;

c) rü Ministério Público Militararü;

d) rü Ministério Público do Distrito Federal i Territóriogü;

II – rü Ministério Público i Estadogüarü.

§ 1º Ministério Público rü União rü Procurador–Geral da Repúblicamaã cua'güũ ta ni'ĩ i nü'ũ rü ngemata tatama nangema i Presidente da Repúblicanatanüwa cungetchaũ nawee 35 ya taunecü nü'ũ ngemaũrü nhu'matchi nawena na nangupetüũ i ngema naega natanüwa i guũma i ngema Senado Federalwa ngemagüũ nangemaãcü tare taunecü wena cuya ngeũca'.

§ 2º Procurador–Geral da República arü muutchitchiga rü nüetchama tatama nü'ũ nacua' i Presidente da República rü nhu'matchi naweta ta na Senado Federal tata nü'ũ cua'güũ.

§ 3º Ministério Públicogü rü Estadogü rü nhu'matchi Distrito Federal rü Territóriogü rü wü'i naega tucumü tanaügü tamaepü i nügütanüwa ngemagüũ i nügümaã wü'igu arü nguãgü na ngemaãcü mugüwa ümatüũãcü na nü'ũ naunetaũ i Procurador–Geral rü Chefe do Poder Executivoarü ta ni'ĩ nü'ũ i tare i taunecütatama ni'ĩ naüãũ i ngema puracü rü nawa nangemaũ.

§ 4º Procurador–Geralgü i Estado rü nhu'matchi Distrito Federal rü Territóriogü rü nüna nayaugü ta wü'igü nügüarü muwa erü marü mugüwa naümatü i ngema norü pora.

§ 5º Ngema mugü i norü nguẽruũ i União rü Estadogüarü marü nüetchama tata i procurador geralgü rü nügümaã nanaügü rü nhu'matchi nügü nanutaque'e nangemaãcü wü'igu Ministério Públicomaã na nüna nadaugüũ i ngema puracütanüũgü i ngema ngemagüũ:

I – ngema nü'ũ ingigüũ norü poragü ni'ĩ:

a) wootama tare taunecü nawa ngemagu rü tauacürüwa nüna tanayau i ngema marü nawa nangemaũ i puracü erü marü mugü nü'ũ niu;

b) tauacütama cuyaügatchi ngema duũũgüarü naweũãcü erü marü ngematama ni'ĩ i nü'ũ naunetagü i Ministério Público;

c) tauacütama inaya iraãtchi i ngema marüãẽ'gacü üũ erü art.

39, § 4º, erü woetama marü ngema ni'ĩ arts. 37, X e XI, 150, II, 153, III, 153, § 2º, I.wa nü'ũ yauũ;

II – ngema toamatchigü i meãma rü wã'tagüũ:

a) rü nanayau i ngeũrüũmare i ngema naega rü nhu'matchi ngema nanaãtanüũ tautama naãtanü nacuũ inapoũũ naca' i ngema inaüũ;

b) puracü i mugüũ cua'güũ rü guaneũma ipo'ũũ;

c) ngema cungemaũ ngema nge'ma inangemagüũwa i ngema tare urüe'na duũũgü notürü mugü nawe'ũãcümaã;

d) puracügü iüamaũta ngeũrüũmare i natchicawa i guaneca'ma iĩũ notürü ngema nacu ngueẽtaarü puracüwarica ni'ĩ arü wena nameũ;

e) puracügü i político–partidáriagüarü;

f) rü nanayau i ngeũrüũmare i ngema naega rü nhu'matchi i tama ngo'ũ nangemaãcü nügü narü nguẽgüũ i ngema duũũgü nawa ngemagüũ i ngema natchica i guaneca'ma rü nhu'matchi tama guaneca' iĩũ notürü tama naca' ni'ĩ i ngema tama mugüwa ngo'ũ.

§ 6º Namaã yanguẽũ i ngema natucumü i Ministério Públicowa ngemagüũ rü nhu'matchi art. 95, parágrafo único, V.wa nü'ũ yauũãcümaã.

Art. 129. Ngemagü ni'ĩ i Ministério Público puracügü:

I – nawee naüũ i cuãcücüraũ i ngema norü puracügü i ngema tchieũ i duũũgü üũ nhama mugü naweeũãcüma;

II – nüna cudauũ i ngema aicumaütchima meã namaã cucua'ũ i ngema Poderes Públicos rü ngema inaügüũ ngema nhama nhaã Constituiçãowa ümatüũ ãcü rü meãma namaã cucua'ũ i ngemaũgü;

III – nawee na naüũ rü icunapoũũ i ngema guũma i ngemaũgü iãẽ'gacüarü iĩgüũ ngema guũma i ngema nhama naanewa ngemagüũ i guaneca' iĩũ;

IV – naüü i ngemaũ ngeguma na ngemagu i puracügü i nhema mugüwa nüü yauuãcü yaigu rü e'na na nhemagu we'gü i naüü na União rü e'na estadowa' nehguma nhema mugüwa' na ümatü'üãcü yaigu;

V – inapoũũ mugüwa nü'ũ yauũãcü i ngema duũũgü/maiyugü nagu rü ĩnüeũãcü;

VI – naügüãũ rü yamugüãũ ngema namewa ngemaũãcü i wümatüũ nhama ngema mugü i norü nguẽruũwa ümatüũãcü;

VII – ya nguẽũ rü tomareta marü nüna dauũ i ngema nori rü ngema marü tama mugüwa nü'ũ yauũãcü ta ni'ĩ ngema mugü iyanguẽũ nü'ũ iuũruũ ngema nüiraũũ i artigowa nü'ũ yauũãcü;

VIII – naca' i ca'ũ meãma üpaneãcüma rü nhu'matchi meãma nü'ũ nacua'tchaũũ rü naca' rü dauũ tama marü mugü iyanguẽãcüma;

IX – ngema puracügü nawee na nü'ũ ya daugüiraũ rü nawee na namaã wü'iguũ ta ni'ĩ i ngema nagu naĩnüũ rü tauacütama marü ngema wü'i i natchica i ngema natucumü i namaãtama i puracüeũca' cuyadau.

§ 1º Ngema aicumaütchima Ministério Público nü'ũ nacua'güũ nhama artigowa ümatüũãcü rü ngerüeca'mare ni'ĩ notürü tauacütama ngema tama Constituiçãowa ümatüũ rü mugüwa ngemaũ.

§ 2º Ngema norü puracü i Ministério Públicorü ta ngema naca' ngueũricatatama ni'ĩ i ngema nawa tchocuũ rü nawee na ngema ngeta inamugüãũwa rü ta nama'ũũ rü ngegumarica ta ni'ĩ ngema namugüãũ.

§ 3º Ngema na Ministério Públicowa quiücutchaũgu rü ta wü'i nawa nügü nagüũwa ta ni'ĩ nawe'e na Ordem dos Advogados do Brasil ta

ni'ĩ i ngema cuũ iyauãtchiũ rü nawe' nacuũ nangemaũ i bacharel i direitowa rü marü nawa icupuracü tamaepü i taunecü rü ngemaãcü ta ni'ĩ i cuca' nacagüũ na cuũ naunetagüũca'.

§ 4º Name'wa ta nanangemaẽgü i Ministério Público ngema art. 93 wa nü'ũ yautchaũũ.

§ 5º Ngema nayanuutchiũ i na taacü naügüũ i Ministério Público rü paatatama ni'ĩ.

Art. 130. Ngema Ministério Público i natucumüwa ngemagüũ namaã i Tribunais de Contas rü ta nanaügü rü ta nanaügü na tauacü naüpetüũ rü taarü wena nü'ũ nadaugü.

Art. 130–A. Conselho Nacional do Ministério Público rü ta nü'ũ nangemai 14 i norü mu i Presidente da República ta nü'ũ unetaũ rü ngemawena rü ta Senado Federal ta ni'ĩ inangupetüẽũ nawa nangemaũca' i tare ya taunecü rü ta wena nü'ũ naunetagüarü:

I – rü Procurador–Geral da República ta ni'ĩ i namaã icuaũ;

II – ãgümücü i natucumüwa ngemaũ i Ministério Público i Uniãoarüwa ngema wü'itchigü i norü ngu'wa ngemagüũ ngema ta ni'ĩ i ngema ngemagüũ nawa i ngema;

III – tamae'pü i natucumüwa ngemagüũ i Ministério Público rü Estadogüarü;

IV – tare i juizgü ta ni'ĩ Supremo Tribunal Federal rü toamatchigü i Superior Tribunal i Justiçaarü ngema ta ni'ĩ i ngema nü'ũ unetagüũ;

V – tare i advogadogü ta ni'ĩ i Conselho Federal i Ordem i Advogadoarü i taguarü naane (Brasil) ngema ta ni'ĩ i ngema nü'ũ unetagüũ;

VI – tare i duũũgü i meãtama mugüũ cua'güũ rü nü'ũ nangemaũ

tauwama tchietchigaũrü ta nhu'matchi Câmara i Deputadogüarü ta ni'ĩ i ngema nü'ũ unetaũ urüe'na Senado Federal.

§ 1º Ngema ngema ngemagüũ i Conselho i ngema Ministério Público neĩũ tatama ni'ĩ i ngema nü'ũ unetagüũ mugüwa nü'ũ yauũãcü.

§ 2º Conselho Nacional do Ministério Público namaã nacua' na nüna nadaui ngema puracü rü nhu'matchi ngema ngüẽẽgü i Ministério Públicoarü rü nü'ũ yanguẽũ i ngema nü'ũ namutchireũ na ngemaãcü meãma inapuracüeũ i ngema natucumü:

I – nüica tatama nüna nadaugüũ na nhunhaũ i ngema norü puracü i Ministério Público naüpanegüaũ na nhuacü ta namaã nacua'güũ urüe'na namaã nü'ũ yauũ na nhuacü nameẽãũ;

II – ngema art. 37 wa nü'ũ yauũãcü ta ni'ĩ nawe yaĩũtanüũ ngema mugüwa nü'ũ yauũãcü ta ni'ĩ nüna nadaugüũ e ngema puracügü i Ministério Público i União rü Estadogüarü puracüeũ rü nüna cunayauũ i ngema pora i nüna naãgütchireũrü wena nü'ũ nadaugüta nangemaãcü a nguẽgüãũca' i ngema mugüwa ümatüũ tautama nüna nayaugüãcü i ngema norü pora i Tribunais de Contasarü;

III – nayauãũ rü nü'ũ nacua'iraũ ngema Ministerio Publico União rü Estadogü nü'ũ iuũ nangemaãcü tama gutcha iyadauũca' rü nameẽãũ i ngema naca' nadaugüũ nangõ'ẽũãcümaã nangemaãcü nayauãũ rü toacü nameẽãũ ngema ta inauãũtchaũũ;

IV – wenataarü nü'ũ nadauũ i ngema napane rü nhu'matchi ngema i ngupetüũãcü ta aicuma yaĩũ nangemaãcü na wü'i taunecü na marü yanguũ i ngema Ministério Público i União rü Estadogüarü naca' i ca'ũ;

V – nawe'na wü'i taunecü tchigügu naügüãũ i ngema napane i natchigagu ide'aũ nawee na nü'ũ yauũ rü tautama nüica naüãũ ngema naütchaũũ na taacü ta naütchaũũ i Ministério Público i nawee nan-

gema nango'ẽãũ nhama nhaã art. 84, XI. wa nü'ũ yauũãcü.

§ 3º Ngema Conselho rü ta nü'ũ nauneta rü tautama nügüũ nanagutchaẽ na nü'ũ naunetaũ natanüwa i ngema natucumü i Ministério Públicowa ngemagüũ na tauema nü'ũ cua'ũca' rü nhu'matchi tautama ngemaãcü nanaümatü nawee na mugüwa ümatüũãcü tayaĩũ:

I – ngema Ministério Públicowa ngemagüũ rü nagu ta nide'agü i ngema tama megüũ i inaügüũ;

II – yanguẽãũ rü naüãũ i ngema puracügü i Conselhoarü na nü'ũ a daugüũ nangemaãcü nangemaãcü meã inanguutchiũca';

III – nüna naca' naca rü nü'ũ nauneta i ngema ngemagüũta nawa i Ministério Público na ngemaaãcü nü'ũ nangüẽũca' nawa i ngema puracügü i nawa ngemaũ rü yanguẽãũ i ngema Ministério Público naweeũãcümaã.

§ 4º Rü Presidente do Conselho Federal rü Ordem dos Advogados do Brasil aicumaãcü ta wü'iwa Conselhomaã nangemagü.

§ 5º Ngema mugü i União rü Estadogüarü nanaügüta na nhuacü guaneũma na ĩnüũ i ngema naca' icuca'ũ i ngema tama naeguũ rü cuuãũtaeũ naca' i guũma i duũũgü naca' i Ministério Público ngegugema tama namegu i ngema norü puracü i inaügüũ wü'icanama naca' i Conselho Nacional do Ministério Público.

SEÇÃO II

ADVOCACIA PÚBLICA ARÜ

Art. 131. Advocacia–Geral da União ngema ni'ĩ i ngema nü'ũ ngema i pora na nüna nadauũ wü'igu namaã União rü mugümaã rü wenatama i mugü namewaricatama nangema nanaüãũ i ngema mugü i nü'ũ rü ngüẽũ na meã yaũũca' nhama mugüwa ümatüũãcü wü'igu namaã i poraũ i Executivo.

§ 1º Ngema mugümaã cua'güũeru nawe'ina Presidente da República ta ni'ĩ i ngema nü'ũ unetaũ tautchaãcü ngema ngemaũ ta ni'ĩ i ngema Advogado–Geral da União natanüwa i duũũgü i 35 ya taunecü nü'ũ ngemaũ ta ni'ĩ rü nhu'matchi meama mugüũ cua'ũ rü tauwama tchiee'gaũ.

§ 2º Ngeguma nagu cuücutchaũgu i puracü i mugümaã cua'gü nawe'e na wü'i üwa cuüpetüũ rü nhu'matchi cuũ naapaneũ.

§ 3º Ngema ngetanü i ngemaũ rü name'wa nangema i Procuradoria–Geral da Fazenda Nacional rü cuũ inayanguẽẽ na cunaütanüũ erü ngemaãcü mugüwa nü'ũ niu.

Art. 132. Naca'gü i Procurador i Estadogü rü Distrito Federalarü rü ta nawa natcho i nawa nü'ũ naüũ ta aicuma nü'ũ nacua' i ngema cuũ apaneũãcü namaã i Ordem i Advogadogü do Brasil rü nawa cuũ nacua'güũ rü ngemaãcü ta ni'ĩ inaügüãũ na ngema nü'ũ nadaugüũ na aicumaacü ngema yaĩũ ngema curü cua' rü namaã cucua'ũ i ngema mugü.

Wü'itama i de'atücumü. Naca' i ngema defensoria publicowa puracüeũ ngema nawa ü'ũ yautchaũũ i nhaã artigowa rü nü'ũ nangema na marü na norü puracüwa ta nangemaetchaũ ngeguma marü tamae'pü ya taunecü nawa nangemagu i ngema norü puracü rü nawa ta wü'i i nawa nangugüũ na nhuacü inangemaũ i norü puracüwa nawena ta i wü'i i napane i nagu ide'aũ nama mugüwa nü'ũ yauũãcü.

SEÇÃO III

ADVOCACIA ARÜ

Art. 133. Ngegumarüũ i advogado rü ngeta norü puracüwa inangemaũwa rü tauacüma icunamuutchi rü nhu'matchi ngema norü pora rü tautama nüna cunayau erü ngema ni'ĩ i mugüwa nü'ũ yauũ.

SEÇÃO IV

DEFENSORIA PÚBLICA ARÜ

Art. 134. Ngema Defensoria Pública rü wü'i natchica marü i ngemaetchaũ ni'ĩ woo marü tauguma nangeta naca' cuyadauũ i pora i mugüwa nü'ũ yauũ na ngemaãcü ya nguũca' rü na ügüãũca' nayanguutchiũ i ngema na nhuãcü ta cuũ inapoũũ nawa i ngema mugü i cuca' iĩũ rü nhu'matchi guaneca'ma iĩũ.

§ 1º Ngema mugü i me'ũwa nangeetchiũ rü meã nanaü ta i Defensoria Pública da União rü nhu'matchi Distrito Federal rü Territóriogü rü nanaoẽta na ngemaãcü marü tama nameũca' i ngema tama mugüarü ye'eraũgu aicuma iũũ na ngemaãcü nüna nadauũ i Estadogüwa rü ta nanayau na ta'cüwa nanguũ nangemaãcü nü'ũ nacua'güũ na ta'cüwa napuracüũ rü name i wü'itchigü i namaã cua'ũ naüãũta nawa i ngema natchica.

§ 2º Ngema Defensoriasgü i Públicagü rü Estadogüarü rü nü'ũ nangema nameã nügümaã ricatama inapuracüũ rü nhu'matchi nhure tayaĩũ i ngema ngüẽẽ i namaã inapuracüũ nawa nanhure yaĩũ rü namewa tana ngema i ngema mugü i nhama nhaãwa naweũruũ art. 99, § 2º.

§ 3º Rü nawe'e nayanguutchiẽãũ nhama nhaã § 2º às Defensorias Públicas rü União nhu'matchi Distrito Federal.

§ 4º Ngema norü mugü i ngema natchicagüarü i Defensoria Pública rü tauacütama niyauye rü nügümaãrica tatama cua'ũrü nagu tata name ni'ĩ i ngema nge'ma nü'ũ yautchaũũ nhama nhaã art. 93 e no inciso II do art. 96 nawa i Constituição Federal.

Art. 135. Ngema puracütanüũgü i nawa ngemagüũ i ngema meãma nagu cuũ iũẽũ nawa i Seções II e III i nhaã capitulorü ta nü'ũ naãtanü nhama namatüwa nü'ũ yauũãcü art. 39, § 4º.

TÍTULO V

DEFESA DO ESTADO ARÜ NHUMATCHI NGEMA GUÜMA I NATUCUMÜGÜÜ I POÜGÜÜ ARÜ

CAPÍTULO I

ESTADO DE DEFESA ARÜ NHU'MATCHI ESTADO DE SÍTIO ARÜ

SEÇÃO I

RÜ ESTADO DE DEFESA ARÜ

Art. 136. Yima namaã icua'cü (Presidente) i nacüma i aẽ'gacü namaã icua'ũ i guãca' iĩ'ũ (república) rü natautcha nü'ũ na naga naĩnüũ i ucuẽ' (conselho) i nacüma i aẽ'gacü namaã icua'ũ i guãca' iĩ'ũarü rü naga naĩnü'ũ i ucuẽ' i nhaã natchiũanearü po'ũruũ (conselho de Defesa Nacional) naüaũ i mu i po'ũruũ i estadoarü na ínapo'ũaũca' urüe'na paama wena naüũ rü i natchicagü i marü ínaü'cuũwa rü marü ínameẽũwa rü ngema mu i guãca' iĩ'ũ urüeena ngema na naã'ũneaũ poraãcüütchi i ngema ngümü na nameũ na wüiwa nagemagüũ i duũ'ũgü rü paa tá nangupetü na tü'ũ naã'ũneũ na tama meã wüiwa i nangemagüũ ya yima marü iü'ünearü urüe'na nü'ũ yangaugüũ i ta'ũ i aũ'cümaũgü i aũ'güũ i guũwatchigü i ngema íngemagüũwa i nhama i naanewa.

§ 1º Ngema aẽ'gacüwa neũũ i mù i estado i po'ũruũarü ü'ũ nanameẽẽ tá na nhure yiĩũ i tẽpu i norü tai rü naca'tama nayaĩeẽ i ngema naanegü i nawa ínangemaũ (nüna íyapa'ũ) rü nü'ũ nauneta tá i ngema íngemaũ rü ngema muãcü rü nangugüaũ na nagutchaeẽaũ na naporaeẽegü rü natanüwa i nhaãcügü:

I – tchu'ugüũ i ngema nhaã poragüwa:

a) ngutaque'e rü ngema wüiwa ngemaũwa ínaũtama;

b) nügü nangaũ'ũ i cuãcü;

c) nügümaã yade'agüũ i cuãcü i yawa imuũ i de'agü i wümatüũwa rü naüpetüeẽũ i de'agü i yawa ngemaũ'wa;

II – nawa ingemaũ rü paaãtchi namaã íngemaũ i meũ ngema puracü i ü'ũ i guãca' iĩũarü rü nagu tayanguãtchi i ngema ta'ũ i aũ'cümaũ i guãca' iĩũ rü União inanangaũ naca' ngema tchieũ rü natanü i íngupetügüũ.

§ 2º Nanatai'ũarü tẽpu i estado i tü'ũ ipo'ũũarü rü tautama trĩta i nguneũarü yeera ni'ĩ ruü name na yeerawa nadaũ wüiepücüna ngugumaẽpü i nguenaũwatama rü tchi ngeguma ngemaãcü yaĩetchagu naca' i ngema rü meã nangoeẽaũ i norü mu i aẽ'gacüwa neũũ.

§ 3º I estado i tü'ũ ipoũ'ũarü na porawa nangemaũ:

I – ngema pocu na mugüpeewa tchieũ iü'ũ na namaã irüuwanüũ i Estado rü ngema marü ímeẽ'ũ nawa ya yima naü'cü i mugü rü nhaã i utchiga i ngegumatama iĩ'ũwa ta ni'ĩ naca' ya juiz ya ngemaruũtama ya nü'ũ cua'cü rü tá nanaturaeẽ ngeguma tama muãcü yaĩgu rü ínanatautchaeẽ naca' i pocuũ na wena nanawae'ũ na nü'ũ nadau i naüne i tchieũ nü'ũ ngupetüũ nawa i ngema aẽ'gacü arü dauruũgü;

II – ngema na nü'ũ iutchigaũ rü tá ínayaümücü i popera ingo'eẽruũwa i naca' i aẽ'gacü rü ngema tümaüne rü tümaaẽarü ya yiema pocue i nawa ítangemaũ i ngema ngora i nagu tanaüũ; (tümaarü ü);

III – rü ngema pocu urüe'na ngema tchaãtchi ya ngeerüe ya duũ'ẽarü rü taumatama name na 10 (gu'me'püarü) i nguneũarü yeera yiĩũ rü natautchaũ ngeguma porá i mumaã icua'ũ porá nüna ãgu;

IV – rü natchuu ni'ĩ i pocuũarü na tama nü'ũ iutchigaũ.

§ 4º Marü naü'ũ i aẽ'gacüwa neũũ i mù i tü'ũ i po'üũarü urüe'na

norü na yeerawa nadaũ rü Presidente da República rü 24 i ngorawatchiãwa rü tá nawa nanangemaeẽ i ü namaã i nagu iuũ i natchiga na meã nü'ũ yauũ naca' i Congresso Nacional rü nanameeẽ tá i ngema yeera irümuũwa.

§ 5º Tchi i Congresso Nacional rü tchaã'tchiwa nangemagu rü tá naca' nangema paatchigüma rü i ngema marü nagu naunetaũgu rü 5 i nguneũgü naguũwa.

§ 6º Rü Congresso Nacional nanangugü tá i mu i aẽ'gacüwa neũũ i 10 (gu'me'pü) i nguneũgütchiãwa rü ngema na nayau'aũarüwa ínayaugü rü na nawa'e na yangueẽũ na yeerawa nadaü na ínaüaũ rü na yoni porawa nangemaũ i estado i tü'ũ ipo'ũũ.

§ 7º Na nü'ũ naooũ i aẽ'gacüwa neũũ i mu rü ngegumatama inayatchaãtchi i ngema estado i tü'ũ ipo'ũũ.

SEÇÃO II

NATÜCUMÜTCHIGÜ II

MUGÜ I PAAÃTCHI NGEMAŨ NGEGUMA TA'ACÜ NGUPETÜGU RÜ YICAMA IÜGATCHIŨ

Art. 137. Yima aẽ'gacü ya namaã icuacü i nacüma i guãca' iĩ'ũ rü name ni'ĩ nü'ũ naĩnüũ i nacüma i guãca' iĩ'ũarü ucuẽ' rü natchiũanearü po'ũarü ucuẽ' rü naca' ínaca'ũ nüna i aẽ'gacügü i natchiũanearü mugü íügüũwa (Congresso Nacional) na porá nüna naãũ na naüã'ũca' i mu i aẽ'gacüwa neũũ naca' i mugü i paaãtchi ngemaũ ngeguma ta'cü ngupetügu rü yicama iügatchiũ i ngeguma ínangupetügüguwa i:

I – poraãcüütchi i i'ãtchiaẽũ i natchiũane i tagucüã'arüwa ngupetüũ urüe'na ai'cumama naüũ na ínangupetüũ rü nü'ũ iü'ũ na aicumama yiĩũ na tama meã ínanguutchiũ i ngema mu i marü nü'ũ ya yauãtchiũ i ngema po'ũruũ i estadoguyane ngemaũ;

II – ngearü íngemaũarü nango'tchigaeẽũ urüe'na ngema ngaũ i ã'neãcü nu'ũ i ngema tama nü'ũ icua'ũ.

Wü'itama dea'tucumü. Yima aẽ'gacü ya namaã icuacü i nacüma i guãca' iĩ'ũ rü na naca' ínaca'ũ na porá nüna naã'ũ naca' na naüã'ũ i mu i aẽ'gacüwa neũũ naca' i mugü i paaãtchi ngemaũ ngeguma ta'acü ngupetügu rü yicama iügatchiũ urüe'na ngema norü yeerawa datchiga rü nü'ũ niutchiga tá na ta'cüarü nameẽũgagu i naca' ínaca'ũ rü nanawa'e na yima natchiũanearü mugü íü'ũne (Congresso Nacional) nawe'ãtchieẽũ i ngema rümumae'ũwaãcü.

Art. 138. Rü ngema mu i aẽ'gacüwa neũũ i mugü i paaãtchi ngemaũ ngeguma ta'acü ngupetügu rü yicama iügatchiũarü nü'ũ nauneta tá i norü tai na nhure i nguneũ nangemaũ rü ngema mugü inanawae'güũ i norü ü'tchiga rü ngema aicuma íwegugüũ i marü ü'ũ i mugüwa rü tá ínayatcha'ãtchi rü cü na yicama na marü yautchigaũ rü yima aẽ'gacü ya namaã icuacü i nacüma i guãca' iĩ'ũ rü nü'ũ tá nauneta ya yima naucü i ngema mugü i naca'tama iĩ'ũ rü naca' iĩ'ũ i ngema naane i nawa ngemagüũ.

§ 1º Ngema mugü i paaãtchi ngemaũ ngeguma ta'cü ngupetügu rü yicama iügatchiũ i art. 137arü íngupetüũwa rü I rü tama name tá na naü'ũ i mu i aẽ'gacüwa neũũ na 30 i nguneũgüarü yeera yiĩ'ũ rü bai na yeerawa nadaũ rü wü'ie'pü'cünatchigüarü rü na yeerewa nangemaũ na nhuguaũ yiĩ'ũ i Inciso IIarü rü name tá naü'ũ i mu i aẽ'gacüwa neũ'ũ naca' i ngema guũma i nguneũ i nagu tá natai'ũ i ngema ngearü urüe'na ngema ã'neãcü nu'ũ rü tü'ũ ima'ũ.

§ 2º Na naca' ínaca'ũ na porá nüna naãũ na naüãũca' i mu i aẽ'gacüwa neũũ naca' i mugü i paaãtchi ngemaũ ngeguma ta'cü ngupetügu rü yicama iügatchiũ i ngeguma tcha'ãtchi nü'ũ ngemagu i aẽ'gacü rü aẽ'gacü ya namaã icua'cü i Senado Federal rü paatama tá naca' naca i tama marü nameẽũãcü ya yima natchiũanearü mugü íü'ũne (Congresso Nacional) na nangutaque'eũ i 5 i nguneũgügu na

nangugüaũca' i ngema ngupetüũ.

§ 3º Yima Natchiũanearü mugü íü'ũne rü tá ínangema na naü'aũ nge'mata yagu i ngema gu'tchaeẽgüarü mugü.

Art. 139. Rü na poráwa ínangemaũ i ngema mugü i paaãtchi ngemaũ ngeguma ta'cü ngupetügu rü yicama iügatchiũ i marü mugüwa ngemaũ i mu i art. 137 rü Iwa nge'maũmaã rü tá nameũ na nayauaũ na tümamaã narüuwanüũ ya duũ'ẽ i nhaãgü mugüwarica:

I – tü'ũ mùũ na ngema natchica i nagu tümamaã naunetaũwa tangemaetchaũ;

II – rü ngema na paãtchi ipocuũ nagu ya ĩpata i tama ngema iuaũ'ũca' i ĩ'ũne urüe'na yiema aicumama naü'e rü pocue naca' i ngeũrüüũmare i tchieũ;

III – nawa ngemagüũ i mugü naca' na nangaũ'ãũarü na tama natchieẽeũ rü ngema na cuãcü nügümaã íyade'aũ rü nanau'ũ rü nango'eẽũ i natchiga tümaca' ya toguã' rü naca' na natautchaeẽ'ũ i natchiga i wümatüwa rü radiowa rü televisãowa i mugücümaãcü;

IV – íyatcha'ãtchiũ na natautchaũ i ngutaque'e;

V – naca' yadau rü yayau'ũ i ĩpatagu;

VI – nawe'ãtchieẽũ i ngema ínaü'ũwagü i puracügü i nawa ingemaũ i guãca' iĩ'ũarü;

VII – megüũarü na naca' íca'ũ.

Wü'itama dea'tucumü. Tama niücutchi i mugü i naca' iĩ'ũwa i inciso IIIarü na yawootchiũ i aẽ'gacügüarü dé'agü i íü'ũ ya yima norü ípatagü ya mugü nawa ü'ũnewagü rü ngemaãcü i ngema Metchawa yange'ãgurica.

SEÇÃO III

GUŨMA I MUGÜ

Art. 140. Ngema Metcha i natchiũanearü mugü íü'ũnearü rü nü'ũ naĩnüũ i natücumümaã icua'güũ rü nü'ũ tá nauneta i natücumü i namaã icua'ũ i 5 i natanüũgü nawa ngemagüũ naca' na íyaümücüaũ rü nüna nadau'ũ i ngema mugüarü ügü i naca' i ngema estado i tü'ũ ipoũ'ũ'ũ íu'ũ rü naca' i ngema mugü i paaãtchi ngemaũ ngeguma ta'acü ngupetügu rü yicama iügatchiũ.

Art.141. Ínayatchaãtchi i estado i tü'ũ ípoũũ urüe'na mugü i paaãtchi ngemaũ ngeguma ta'cü ngupetügu rü yicama iügatchiũ rü ínayatchaãtchi tá ta i ngema norü ügü rü tautama natchieẽũ i ngema namaã inacua'ũ naca' i ngema mugüwa tchu'uũ i íü'ũ i norü üruũgüwa urüe'na norü yiema namaã cua'güewa.

Wü'itama dea'gütucumü. Ngema na íyatchaãtchiũ i estado i tü'ũ ípoũ'ũ urüe'na ngema mugü i paaãtchi ngemaũ ngeguma ta'cü ngupetügu rü yicama iügatchiũ rü ngema mugü i ü'ũ i norü porawa nangemagu rü tá niutchiga nawa ya aẽ'gacü ya namaã icuacü i nacüma i guãca' iĩ'ũ (presidente da República) rü dé'agüwa naca' ya natchiũanearü mugü íü'ũne rü namaã na naca'tama yiĩ'ũ rü meã nü'ũ yautchigaũ na ta'acüca' yiĩ'ũ nayau'ũ i ngema mugü i nameẽ'ũ rü namaã i ngema naegagütchimaũ ya yiema tü'ũ yangau'güearü rü nü'ũ iunetaũ na naü'ũ i mugü na ngema na inaücuũarü.

CAPÍTULO II

DAS FORÇAS ARMADAS

Art. 142. Ngema Porágü i ã'neũ rü iü'ũ i Marinhawa rü tchuraragü i natchiũanearüwa rü ngema buanecügu ĩ'ũwa (aeronautica) rü mugümaã icua'güne i natchiũaneaanearü ni'ĩgü i guũguma ngemane rü mugüãcü íngemagüne rü meã nu'ũne i namaã i to i aẽ'gacü naetüwa ngemane na namaã inacua'ũ rü na meã yau'ũca'wa rü natatüũwa i ngema i porá i naga

i inü yeerewa ngemaũ ya aẽ'gacü ya namaã icua'cü i nacüma i guãca' iĩ'ũarü (Presidente da República) rü naca' tá ni'ĩ na ínapoũ'ãũ i naane i nagu i i'ragüũ rü aicumama nawe'gueẽaũ i poragü i ngema mugü i marü ü'ũ rü nawa inaügüũ i ngeũrüüũmare i nhaãgü i mugüarü rü mugü i nagu iu'ũ na nameũ'ca'.

§ 1º Mu i ngueẽruũ rü tá inanaũ i guũma i mugü i nagu iũũ i ngema meã nuũwa tá nayaugüũ i nügü nameẽũwa rü puracü i ãtanüũ i Porágü i Ã'neũwa.

§ 2º Tama nawa nangema i na tama nameũ ipocuũ ngeguma tama meãma nango'gu i natchiga i nawa ngema pocugü i tü'ũ muũ na naga iĩnüũ i tchuraragü.

§ 3º Ngema poeraeü i ãnegüütanüügü rü tchuraraguni naãegagü'ü rü naetüwa' nhema mugü ngewa'cã'ügü'ü rü nayangueegüta nhema mugü marü woetama nhema nucümama ngemagü'ü:

I – ngema wü'itchigü namaã icua'güũ i ngemaũgü rü namaã i tautcha rü mugü i taca iĩ'ũ rü mugü iü'ũ i nawatama ngemaũ rü meã ngugüũ ni'ĩgü nawa ya aẽ'gacü ya namaã icuacü i nacüma i guãca' iĩ'ũ(presidente da republica) rü we'guũ i meẽtchiũ i aẽ'gacügü íngemaũ rü naü'ũwa rü namaã inguũ'ũ ta'acü ngupetüguarü urüe'na wena naü'ũ rü wootama norütama yaĩ'gu i ngema nawa na'ãegaũ rü natchica i tchuragü nawa ngemagüũ rü ta iguri namaã i togütchigü i natanü'ũgü i nawa ngemagüũ rü nügü naü'ũ i natchiru i ngema Porágü i Ã'neũgüarü;

II – ngema tchurara i ngema íü'ũwa ngemaũ rü nayau'ũ na norü yiĩũ i puracü i nawa nangemaũ urüe'na ngema puracü i ãtanüũwa i guãca' iĩ'ũ i ianearü i guũguma ngemaũwa rü nameẽeũ i gutchinü i ngeguma nagu yanguãtchigu i art. 37 rü inciso XVI rü marü ümatüũ i "c"wa marü iutchigaũ rü ngema namaã inguũ'ũ ta'cü ngupetü'guaũ iĩ'ũwa tá namu ni'ĩ rü ngema íngemagüũ i mugüwa;

III – ngema tchurara i íngemaũarü rü mugüãcümaã rü nayau'ũ

na norü yiĩ'ũ i puracü nawa ingemaũ'wa rü puracü i ãtanüũwa urüe'na puracü iü'ũ i guã'ca iĩ'ũ i ianecüã'arü i paaãtchitama ngemaũ rü tama nawa tü'ũ iunetaũ rü wo'tama ngema namaã icua'ũ i tama we'guãcü rü nameẽeũ i gutchinü i ngeguma nagu yanguãtchigu i art. 37 rü inciso XVI rü marü ümatüũ i "c"wa i marü iutchigaũ rü tá ngema i natücumüwa wü'iwa nanangemaeẽ rü nataut chagurica rü na ngemawa ínangemaũ rü tá yeerawa naca' na marü na nucümaũ'ũ i norü puracü rü nü'ũ íyaugüũ i nguneũ no'rü puracüarü naca' i ngema na yeerawa naũũcarica rü nawa naũ i ngema namaã inguũ'ũ ta'cü ngupetü'guaũwa rü wo' tare ya taunecüguwena na yaũgatchiũ rü na yeerawa nangeũ urüe'na tama yamuũ i ngema namaã inguũ'ũ ta'cü ngupetü'guaũwa rü ngema mugü íngemaũacü;

IV – naca' i tchurara rü natchu'gü na naãtücumüũ naca' na ínapo'ũaũ i ngema nanawae'ũ i meũ rü nhumatchi i ngema íyatchaãtchiũ na tama nayauũ;

V – ngema tchurara rü na yoni puracü iü'ũwa ínangemaũ tama name ínangemaũ na nügü nawa yaücueẽũ i natücumü i duũ'ũgümaã icua'güũ (politicos);

VI – yima tchuraragüarü aẽ'gacü rü nü'ũ narütau tá i nawa nangemaũ rü nhumatchi ngema wü'itchigü i namaã inacua'ũ ngeguma tá tchirimare nangugügurica ya aẽ'gagü ya tchuraramaã icua'cü urüe'na tama namaã namegu rü nawa nawe'ãtchieẽ i ngema tchuraraarü ngugütchica i ngema guũguma ngemaũ i nacümawa rü ngümüarü nguneũ urüe'na woetama ngugütchicaarü i ngearüarü nguneũwa;

VII – yima tchuraragüarü aẽ'gagü ya aicumama naü'cü rü íuaũcü i ngema guãca' i mugü nawae'ũwa urüe'na tchuraraarü

pocuwa'tama rü ínanguutchiũ ya tare ya taunecügüarü yeerawa rü nawa naũ nanangugüũ i ngema ngugü i juiz nü'ũ iu'ũwa rü nawa tá nangema ni'ĩ i naca' i ngugütchiga i marü nü'ũ iu'ũ i inciso i nüiraũ'wa;

VIII – ínaü naca' i tchuraragü i ngema marü ngemaũ i art. 7º rü inciso VIII rü XII rü XVII rü XVIII rü XIX rü XXVwa rü art. 37 rü inciso XI rü XIII rü XIV rü XVwa rü name i mugücümaãcü rü yeeraãcü namaã na nameũ i ngema tchuraraarü ü i art. 37 rü inciso XVIwa rü yima tümaũ ya "c"wa rüümatüũ;

X – ngema mu rü tá we'gu nanaü i natchiga na Poragü i Ã'neãcüwa iücuũ rü ngema na nagu inaü'cuũ na nhure yiĩ'ũ ya taunecü rü ngema na meã ínangemaũ rü ngema to i nawa ínangemaũ na tomana namuũ i tchurara i tama napuracüũwa rü ngema mugü i taca' iĩ'ũ rü ngema mugü i tü'ũ muũ rü ngema na naãtanüũ rü ngema tautchagü rü togü i nawa nangemaũ i naca'tama iĩ'ũ i tchuraragü rü meã nü'ũ idawenüũ i ngema wü'itchigü i nacüma i ngema norü ügü rü ngegumarüũ i ngema marü inguũ nawa i ngem porá iunetagü i guũ i naãnearü rü ngema ngearüarü.

Art. 143. Ngema puracü i tchuraraarü rü aurima tü'ũ muũ ni'ĩ i ngema íngemaũ i mugüwa.

§ 1º Naca' i Poragü i Ã'neũ rü nawa nangema rü mugücümawa rü nanaã i puracü i ü'ũ tonamanaãtchigü naca'gü i ngema ngümüarü nguneũwa rü na yawücutchiũwena rü nü'ũ yau'güũ aicumaãcü rü wü'i i mu i meãma taãeũ icua'ãcü rü nü'ũ ícua'ũ i nhuma ngema íngupetüũ i õ i tupanaca' rü na meã nü'ũ yangau'ũ i ngema cua' na aicuma yiĩ'ũarü urüe'na ngema na duũ'ũgümaã icua'ũtchiga rü naca' na meã nanguũ i ngema ü i nacüma i tchurara i aicumaũtchi meũ.

§ 2º Yiema ngeã'tagü rü ngema igrejawa ngemagüũ rü nü'ũ natautcha na tama ngema tchuraraarü puracüwa i tü'ũ muũwa nangemagüũ i ngümüarü nguneũwa rü notürü rü ínanamu i ngema togü i puracügü i namaã inacua'ũwa i mugü nüna ã'ũwa.

CAPÍTULO III

NHEMA DAUGÜ I GUÃCA'MA IĨÜ̃

Art. 144. Ngema daruũ i guãca' iĩ'ũ̃ rü nawa'e nayangueẽ'ũ̃ i Estado rü mu i taca' iĩ'ũ̃ rü guãarü namaã itacua'ũ̃ rü naü ni'ĩ naca' na inapoũ̃'ũ̃ i mugü i guãca' iĩ'ũ̃ rü duũ̃'ã'taarü na tama aũ'cümaũ̃wa tangemaũ̃ rü ngema ngemaũ̃ i ngemagüũ̃arü rü nawa i nhaãgü i namaã icua'güũ̃:

I – daruũ i federalarü;

II – daruũ i natchica i nawa iüeũ̃ rü íüeũ̃ rü nama i federalarü;

III – daruũ i ferunaca' i nama i federalarü;

IV – daruũgü i ianecüã'güarü;

V – daruũgü i tchuraragü rü ngema tü'ũ̃ rüngüeẽ'ũ̃ i aũ'cümaũ̃ ngupetüguarü i tchuraragü;

VI – daruũgü i mugü i federalarü rü estadualarü rü distritalarü.

§ 1º Ngema daurũ i federal rü mugüwa rü na ngema namaã inacua'ũ̃ i guũ̃gutama rü meã nananu rü União ni'ĩ i namaã nguũ̃'ũ̃ rü namaã ínaü i ngema puracü i nü'ũ̃ icua'ũ̃wa:

I – nanameẽ'ẽ rü naca' nadau i ngema mugüũ̃ tchieẽũ̃ i namaã rü wanüũ̃ i mu i duũ̃'ũ̃gümaã icua'ũ̃ rü duũ̃'ũ̃gütücumu urüe'na ngema meũ̃arü tchieẽẽwa rü puracü iü'ũ̃ rü Uniãoarü me iĩ'ũ̃ urüe'na norü ngema ingemaũ̃gü i nügümaãtama icua'ũ̃ i mu nawa'eũ̃acü rü ngemagü ínaü'ũ̃ i guãca' iĩ'ũ̃ rü ngegumarüũ̃ i togü i mugüũ̃ tchieẽũ̃ i ngema na ínaü'ũ̃ na nangemaũ̃ nayaütchigüũ̃ i estadotanüwa urüe'na guũ̃ i naanewa rü nanamu na yatchaãtchiũ̃ i wü'itama i nacümaãcü rü ngema mugüwa inaü'ũ̃ãcü;

II – inapo'ũ̃ũ̃ rü iyatchaãtchieẽ'ũ̃ ngema namaã itaeũ̃ rü naca'

itaeũ i ngema tchu'uũ i mugüwa i tü'ũ tchieaeẽẽũ rü droga rü toomatchigü rü ngema taetchiga i tchu'uũ rü ngema tomanamare daũ rü tama ngema diẽruarü ü natchieẽũca' rü togü i namaã icua'güũ i guãca' iĩ'ũ i ngema naane i nawa nangemaũwa;

III – yangueẽ'ũ i ngema puracügü i tatüarü tchuraraarü rü aviãoarü ngutchi'caarü rü ngema naanearü üyearüwa';

IV – naü'ũ rü naca'tama woe i ngema daruũ i mugümaã icua'ũarü puracügü i Uniãoarü.

§ 2º Ngema nama i federalarü daruũ rü namaã icua'ũ i guũguma ngemaũ ni'ĩ rü meã ü'ũ rü União nüna dau'ũ rü íü'ũ i ngema nü'ũ icua'ũwa rü nawa ínangu i mugücümaãcü rü nawe'ãcü i ãtücumüãcü nüna nadau'ũ i namagü federalgüarü.

§ 3º Ngema daruũ i ferunaca' i nama i federalarü rü namaã icua'ũ i guũguma ngemaũ ni'ĩ rü meã ü'ũ rü União nüna dau'ũ rü íü'ũ i ngema nü'ũ icua'ũwa rü nawa ínangu i mugücümaãcü rü nawe'ãcü i ãtücumüãcü nüna nadau'ũ i namagü i ferunaca'gü i federalgüarü.

§ 4º Ngema daruũgü i ianecüã'güarü i tchuraragü i daruũgümaã icua'cü namaã iũ'ũ i ngema nü'ũ icua'ũarü daruũ rü nawa nanangemaeẽ rü nanameeẽ i ngema cua' i Uniãoarü rü ngema puracü iü'ũ i mugüarü daruũarü rü ngema nameeẽ'ũ i pocugü i mugümaã gutchinü'ũarü rü tamaetcha ngema tchuraragü.

§ 5º Ngema daruũgü i tchuraragü nawa nangema i daruũ ingo'ũ rü ngema ínapo'ũ'ũ i mu i guãca' iĩ'ũ: naca' tchuraragü i tü'ũ rüngüeẽ'ũ i aü'cümaũ ngupetü'gu (corpo bombeiros) rü naẽtüwa i ngema marü rüwe'ãtchiũ i mugüwaarü ügü rü nawa nangema nanaü'ũ i ngema íü'ũ i ianecüa'arü po'ũ.

§ 5º–A Naca' i mugüarü daruũgü rü nawa ngemaũ i natücumü i namaã icua'ũ i ngema meã íngemaũ na nü'ũ nacua'ũ i mugüwa ígutchinü'ũ ya unidade federativawa íngemaũ rü nawa nangema i ngema natchica i mugü nawa ingueẽ'ũarü daruũ.

§ 6º Ngema tchuraragü rü ngema tchuraragü i tü'ũ rüngüeẽ'ũ i aũ'cümaũ ngupetü'gu rü tü'ũ rünguüeẽ'ũ i poragü rü namaã inguũ'ũ i tchuraragütücumü rü naga ínaĩnü namaã wüigutama i ngema daruũgü i ianecüa'arü rü ngema mugüarü daruũgü i estadualgü rü distrito rü naca' i Estadogümaã icua'güũ rü Distrito Federalarü rü naanegüarü.

§ 7º Ngema mu rü tá naga nanaĩnüeẽ i ngema meã nuũ rü ngema na meã yaiãcüüũ i natücumü i namaã icua'güũ nawa i daruũ i guãca' iĩ'ũ rü i nacüma i aicuma we'guũãcü i ngema porá iüũ na guũgu meũ naüũ i ngema norü naü'ũwa.

§ 8º Yima Municipiogü rü name tá naü'aũ daruũgü i municipalgü naca' na inapo'ũa'ũ i norü meũgü rü puracü iu'ũgü rü ngema iücutchiũ'gü rü ngema mugü iü'ũãcü.

§ 9º Ngema natanü i puracütanüũgü i daruũgü i nawa ngemagüũ i natücumügü i nhaã artiguwa nada'ũ rü tá nawa niũ' i § 4º ãcü i art. 39arü.

§ 10. Ngema namaarü daruũ rü iü'ũ rü naca' na namaã nanguũ'ũ i mu i guãca' iĩ'ũ rü na tama aũ'cümaũwa tangemaũ ya duũ'ũẽ rü tama aũ'cümaũ'wa nangemaũ i ngema tümaarü tümanatüwatchigü neũ'ũ i meũ'gü i nama i guãca' iĩ'ũwa:

I – nü'ũ tacua'ũ i cua' i taãeũ nawa icua'ũ rü ngema cua'gü na ta'cü i meũ iü'ũ rü nüna inadu'ũ i nema nagu iũ'ũ rü naẽtüwa i togü i ügü i mugüwa marü iutchigaũ rü ínawe'gugüũ naca' i ianecüã' i ngema mu i naca' iĩ'ũ nawa i ngema meũ nanaũã'neũ i ianewa;

II – nawa nangema rü Estadogü íü'cuũwa rü Distrito Federalarü rü Municipiogüarü rü ngema nagu yau'ũ i natücumü i namaã icua'ũ urüe'na ngema íngemaũ i üruũ rü norü namaã icua'ũgü i ngema nagu iũ'ũ rü naügü i ngema nü'ũ icua'ũwa i mugücümaãcü.

TÍTULO VI

NGEMA IÜTANÜŨ RÜ DIẽRU IÃ'ŨARÜ RÜ I NANGUGÜŨ NA NHURE TÁ IUŨ'Ũ

CAPÍTULO I

WE'GU ÜŨ IÜ'TANÜŨ I GUŨ I NATCHIŨANEARÜ

SEÇÃO I

MUGÜ I GUŨARÜ

Art. 145. Ngema União rü ngema Estadogü rü ngema Distrito Federal rü ngema Municipiogü natautcha tá nanaügüũ nhaãcügü i ngema iütanüũ rü diẽeru iã'ũgü:

I – tü'ũ muũ na diẽru iã'ũgü;

II – natanü i tüna naca' naca'ũgü i nagagu i daruũarü poráarü puracü urüe'na naca' na namaã ingemaũ rü naü'ũ na nawa nangemaũ urüe'na ngema porawa ngemaũ rü nacatama i guãca' iĩ'ũ puracügü rü iyauye'güũ rü marü iã'ũ naca' ngema inaãgüũ urüe'na inaüaũ i ngema norü mu imemareũ;

III – narümemaẽ'ũ i ngema iãgüũ nawa i ngema puracügü i guãca'wa neü'ũ.

§ 1º Guũguma tatautchagu rü ngema tü'ũ muũ nanaã'ũ rü tá nü'ũ nangema i nacüma duũ'ẽrüũ rü tá meã niünagütchigü ngema nagu nameũãcü i ngema naãgüũarü diẽru rü ínanatautchaeẽ i namaã nacua'ũ i nema ütanütchiga rü naca' woetama na nangugüũ na naü'ũ i nawa nangemaũ i ngema na ngemaca' yiĩ'ũ rü nügü nü'ũ nacua'eẽ rü meã inayau'aũ i ngema mugü i wü'itchigüca' rü ngema

íngema i mugüwaãcü rü ngema meũ i ngemaũ nanatüwa neũ'tchigüũ rü ngema yeera íngemaũ rü ngema iü'ũgü na meã namaã icua'ũ i diẽru i ngema naãgüũarü.

§ 2º Ngema tü'ũ muũ i ütanügü rü tautama name na nü'ũ nangemaũ i nagu nanguũ na nawa nangugüũ i ngema tü'ũ muũ na diẽru iã'ũarütamagü.

§ 3º Ngema we'guũ iü'ũ na naütanügüũ i guũ i naanearü nawae' na nü'ũ nadawenü'ũ i ngema mugü i tautchaũtchiga rü nango'ũarü rü mugüãcü nanaütanügüũ rü na nangüeẽ'ũtchiga rü ngema na ínapoũ'ũ i natchicaarü.

§ 4º Ngema nayaügatchiũ i ngema tü'ũ muũ nanaütanüũ i mugütücumüwa rü naca' tá nayadaugü na íyai'raãtchiũ i ngema ina'wae'ũ na nataegugüũ.

Art. 146. Nawa nangema i mugü i nguẽruũ:

I – ngema we'gu ü'ũ i natchiga i nugü i cua'arü rü ngema natücumü i mugü i nameeẽ'ũ i ngema iütanüũwa rü natanüwa i ngema União rü ngema Estadogü rü ngema Distrito Federal rü ngema Municipiogü;

II – mugüãcü ínangema i ngema na inaücuũ i mugü naca' i ngema iü'tanüũarü;

III – naüa'ũ i guũma i mugü natchiga i ngema iü'tanüũarü mugütücumü naca'türü i natchiga:

a) ngema iü'tanüũarü unetatchiga rü ngema yanaraũ'ũ rü ngemanhaãcü rü naca' i ngema nü'ũ iu'ũ i tü'ũ muũ na diẽru iã'ũ i nü'ũ naunetaũ i nhaã Constituiçãowa rü ngema na nagu yau'ũ i ngema íngupetügüũ inaügüũ rü nawa nenaũ'ũ nanangu'güũ rü ngema naãgüũ;

b) rü nanawae'ũ rü iãũtchiũ rü nagu yaõ'ũ rü mugü rü nhatüwa naũ'ũ i ngema iütanüũ;

c) nügü'aũ yaĩeẽũ na meã nayau'aũ i ngema iütanüũ naca' i ngema ü i wüigu iü'ũ nawa i ngema duũ'ũgü i wüigu naügüũ rü ngegumarüũ ta i ngema nü'ũ iu'ũ naca' i ngema iütanüũ i marü iutchigaũ i artigugü 156–A rü 195 rü Vwa;

d) norü aicuma na nü'ũ iu'ũ na yatoraũ'ãcü nayau'ũ rü nü'ũ natautchaeẽũ i ngema i'ragüũ i taetanüũgü rü naca' i ngema i'raũ i taetanüũgü rü ngegumarüũ ta i ngema mugü i nacatama i ĩ'ũ urüe'na ínatautchaeẽ'ũ nawa i ngema tü'ũ muũ na diẽru iã'ũarü i marü iutchigaũ i artigugü 155 rü II rü 156–Awa rü ngema guãma ya duũ'ẽgü naãgüũ i marü iutchigaũ i art. 195 rü I rü V rü § 12 rü i ngema naãgüũarü i nagu íyau'ũ i art. 239.

§ 1º Ngema mu i ngueẽruũ i ta'cü natchiga nameẽũ i inciso III rü d rü ngegumarüũ ta na tautcha tá nana'ügüũ i wü'i i mu na nhuãcü i nagu iũ'ũ rü wü'itama i ngema iütanüũarü degütchiga rü ngema iãgüũtchiga i Uniãoarü rü Estadogüarü rü Distrito Federalarü rü Municipiogüarü.

I – naca' i ngema naãgüũ rüe'na nayau'aũ rü tama tá ni'ĩ;

II – natautcha tá ni'ĩ naüã'ũ i ngema nawa ingemagüũ na iütchiũ yatoraũgü'ãcü i Estadowatchigü;

III – ngema degütchiga rü wü'iwatatama ni'ĩ rü meãma ngaũwa nangema rü ngema norü nuũtchitchiga i ngema na yayauyetchigüũ ngema diẽru i nüna ü'ũ i naca' i ngema nawa ngemaũtchigü i ngema íngemaũ i federalawa rü tá paama ni'ĩ rü natchu'u i ngeũrüüũmare na tama paa yiĩ'ũ urüe'na na totchigü i ngemaũwa nangemaũ;

IV – ngema degütchiga rü ngema nüna dau'ũtchiga rü ngema tüna naca' naca'ũ rü nanawa'e tá ni'ĩ nügümaã nangau'güũ i ngema íngemagüũwa i yeerawa ügüũ i aẽ'gacügü rü nayauaũ i nagu iũ'ũ i ngema wü'itama i wücutchi i natchiũanearü i ngema naãgüũarü.

§ 2º Natautcha ni'ĩ naca' i ngema nayaugüũ ena tama i ngema nagu iũũ i wü'itamawa i nagu idé'aũ ngema § 1º nameẽaũ rü wena nayauaũ i ngema iütanüũgü i marü iutchigagüũ i artigugü 156–A rü 195 rü Vwa rü ngema íngemaũ i marü iü'ũ i ngema artigugüwa rü nagu nanguũ i ngema norü yauyetchigüwa(parcela) i nagu yau'ũ rü tautama ni'ĩ ngema nagu iũ'ũ i wü'itama (regime único) naca' íca'ũ.

§ 3º Nagu nanguũ i ngema iütanüũgüarü degütchiga i marü iutchigaũ i artigugü 156–A rü 195 rü Vwa rü tá ínaü nawa i ngema nagu iũ'ũ i wü'itamawa i nagu idé'aũ i ngema § 1º:

I – tautama nanaã tá ni'ĩ nügüaũ yaĩeẽaũ i ngema iütanüũarü õgü (credito) i marü iutchigaũ i artigugü 156–A rü 195 rü Vwa rü naca' i ngema naãgüũ i ngema nayaugüũ ena tama i ngema nagu iũũ i wü'itamawa;

II – rü tá nanaã na nügüaũ yaĩ'ũ i ngema iütanü'ũarü õgü artigugü 156–A rü 195 rü Vwa iutchigaũ rü naca' i ngema nü'ũ yangaugüũ i tama iyau'ũ ena tama iĩ'güũ (optante) i naca' ngema nagu iũũ i wü'itamawa i ngema nagu ide'aũ i ngema § 1º i ngema meũ i ngemaũgü i nü'ũ idau'ũarü rü nhumatchi ngema ngemaũgü i tama nü'ũ idau'ũ rü ngegumarüũ ta i ngema mugü i taca' iĩ'ũ rü ngema nayau'güũ ena tamaarü puracügü rü ngema muũma íyanguutchiũ i iyangegumaraüũtama i ngema naca' tüna naca'ũ i ngema nagu iũ'ũ i wü'itamawa.

Art. 146–A. Mugü i ngueẽruũ rü nanatautchaeẽ ũ i ngugügü i nawa nü'ũ 'ũ i naca'tama i ngema iütanüũtchiga rü naca' na inapoũ'ũ na ngema na tama tchiri nangemaüca' i ngema nügümaã inaãgüũ rü tama natchieẽã'ũ na União namaã icua'ũ rü mugüwa rü na'ü i mugü i nagu iũ'ũ i wüiguũ na naca' yiĩ'ũ i ngema.

Art. 147. Uniãowa nangema rü i naane i federalwa rü ngema tü'ũ muũ na diẽru iã'ũ rü naütanüũ i estadualgü rü tchi ngema naane tama yayauye i municipiogügu rü ínaaũ'tchitaãcü rü ngema tü'ũ muũ na diẽru iã'ũ rü naütanüũ i municipogüarü; naca' i Distrito Federal rü nawa nange-

ma i ngema tü'ũ muũ na diẽru iã'ũ rü naütanüũ i municipiogüarü.

Art. 148. Ngema União rü nawa i ngema mu i ngueẽruũ rü natautcha tá nanaü'ũ na diẽruca' ínaca'ũ rü yicama tü'ũ nataegueẽ'ũ yeeraũ i natanümaã i ngema tü'ũ mu'ũarügü i ngeguma aũ'cüma'ũ ngupetügu:

I – na nayau'ũ i ngema ngürüãtchi nagu'eẽũgü i ngeguma nangupetügu i ngema aũ'cümaũtchiũ i guãca' iĩ'ũ rü ngeguma nangema i ngearü namaã i to i natchiãne urüe'na i ngema norü na tü'ũ namuũ'eẽũ i paa tá ngupetüũmaã;

II – nawa i ngema íngemaũ na yeerawa nanguũ i diẽru i guãca' iĩ'ũ i paatamaãcü iĩ'ũ rü ngema yeeraãcü daunaguũ na nameũ i natchiũanewa i nü'ũ idawenüũãcü i ngema marü we'guãcü iü'ũ i art. 150 rü III rü "b"wa.

Wü'itama dea'gütucumü. Ngema na tü'ũ naã'ũ ya yiema diẽru i ngema naca' ínaca'ũ rü yicama tü'ũ nataegueẽ'ũ yeeraũ i natanümaã rü nhumatchi tü'ũ mu'ũwa ne'ũearü rü tá nawa tangema i ngema na tagu'ũ nagu i ngema inaü'ũ i ngema norü i marü iü'ũ.

Art. 149. Rü naca'tama woe ni'ĩ na nawa nangemaũ i União na naü'ãũ na naã'ũ i ngü'eẽ duũ'ẽgüca' rü inawe'ãtchieẽũ na meã diẽrumaã icua'ũ rü natücumügü nü'ũ cua'güũarü me i'ĩũ urüe'na nhama ngema ta'cü namaã iü'ũ i ngema ínangemagüũ i ngema nagu yau'ũ i naanegüwa rü nü'ũ idawenuüũ i marü we'guũ i artigugü 146 rü III rü 150 rü I rü IIIwa rü tama natchieẽ'ũ i ngema marü iutchigaũ i art. 195 rü § 6ºwa rü nagu nanguãtchiũ nawa i ngema inaã'güũ i ngema nü'ũ íya'uũ i ngema mugü.

§ 1º Ngema União rü ngema Estadogü rü Distrito Federal rü ngema Municipiogü rü mugüwa rü na naã'ũ naca' i natanü i ngema norütma i nagu i'ũũ i mu i ngema tü'ũ ipo'ü'ũ ya yiema tau'cürüwa puracüearü i naca' ica'ũ i puracütanüũ ingemagüũwa rü ngema marü rütchomareũarü rü ngema nawa ngemagüũ na ínaütanügüũ rü nameũ na nü'ũ nangemaũ tá i naca' iü'ütchiũ i imeeẽ'tchigüũ ngema nawa nenaũ'ũ i natanü inaãgüũ'ãcü urüe'na ngema marü

rütchomaregüũarü rü ngema nü'ũ naütanügüũarü.

§ 1º–A Ngeguma nangemagu i ngema diẽru íngemaũarü yeera ingetanü rü ngema iãgüũ we'guãcü i ngema marü ítchemareũ rü ngema nawa ngemagüũ na ínaütanügüũarü rü name ni'ĩ tá narünguũ i natchiga ngema na naünagüũ i ngema ítchaemareũ rü ngema nawa ingemagüũ nanaütanüũarü rü nangenagüaũ i ngema rüi'ramaeũ i natanü.

§ 1º–B Inaweaũ i ngema na tama yangu'ũ i ngema mugü i §1º–Awa marü iutchigaũ naca' na meã naü'ũ nanawe'atchiũca' i ngema diẽru íngemaũarü yeera i ngetanü rü natautcha ni'ĩ naü'aũ na naãgüa'ũ paatama tama ngema marü íwe'guũãcü rü Uniãoarü tawa rü puracütanüũ i guãca' iĩ'ũ íngemagüũarü rü ítchaemareũ rü ngema nawa íngemagüũ nanaütanüũarü.

§ 1º–C Ngema iãgüũ paatama marü tama we'guãcü i ngema natchiga yadé'aũ i ngema 1º–B rü nawa'e tá ni'ĩ naü'ũ wüigutchigü namaã i ngema togü i mugü naca' na nawe'ãtchiũca' i ngema idegüũ i diẽruarü yeera i ngetanü rü tá porawa nangema i ngema wü'itchigü i tẽpu i marü nameẽ'ũwa rü ngema nguneũ rü íniugü i ngema nagu naü'ũwa naügü.

§ 2º Nhema duugü arü ütanü rü nhu'matchi nawa' nhema toyepe'e na meã dieruma i'nacua'ũ:

I – tama tá narüngu natchiga i ngema marü nayau'ũ i to'namana muũwa;

II – ngegumarüũ ta narüngu tá natchiga i ngema ngemaügü i nu'ã ücuũ i to i natchiũanegüwa ne'mugü'ü urüe'na ngema puracügü;

III – natauta tá nangemaũ i nhure naguũ tá iütanüũ nawa i ngema tü'ũ muũ na diẽru iã'ũ:

a) ngema natanüãcü rü ínangema na nawa nenaũ'ũ i ngema na nhure iü'ũ rü nhure diẽru iyau'ũ guũwama urüe'na ngema natanü i ngema nhure i nawae'ũarü i nawa i ngema ngemaũ-

gü i nuã ücu'ũarü rü ngema natanü i ngema nü'ũ idau'güũ na inaũ'ũũ rü yaücuũ i napügü;

b) i naca'türü rü ínangemaũ na nawa nenaũ'ũ rü nayau'ũ rü nagu iu'ũ i wü'itama i ngugüruũ.

§ 3º Yiema duũ'ẽ ya nayau'e i napügü i to i natchiũanewa neũ'ũ rü name tá ni'ĩ tawüigu na duũ'ẽ ya mugüãcü yangee rü i mugücümawaãcü.

§ 4º Ngema mugü nü'ũ uneta tá na aicuma yiĩ'ũ i ngema nagu nangugüũ na ngema i ãgüũ rü wü'iepücünatama tá nanguũ.

Art. 149–A Yima Municipiogü rü Distrito Federal natautcha tá naü'güãũ i ngema naãgüũ rü ngema mugü nagu iu'ũcümaãcü naca' i ngema natanü rü ngema nayawootchiũ ngema na narümemaetchigüũ i guãca iĩ'ũ i omüarü puracü rü we'gu ü'ũ na íyaümücüa'ũ naca' i daruũ rü inapoũ'ũtchiga i natchicagü i tautchaũ i guãca' iĩ'ũgü rü nü'ũ idawenuüũ i ngema marü we'gu ü'ũ i art. 150 rü I rü IIIwa.

Wü'itama dea'gütucumü. Natautcha ni'ĩ naca' ínaca'ũ i ngema i ãgüũtchiga i ngema nagu íyau'ũ i ngema namatüarü yauye i ngema naü'ũ i omütanüpanewa.

Art. 149–B Ngema iütanüũgü i marü iutchigaũ i artigugü. 156–A rü 195 rü Vwa:

I – ngema nge'magüũ inaügü'ũ rü nawa nenaũ'ũ nanangugüũ rü nagu yanguãtchiũ na tama nangu'ũ rü yiemagü nawae'e natayangueẽ'ũ urüe'ena tanaütanüũ i ngema tangetanüũ;

II – tauwama ngemaẽ;

III – yiema tümacatama i mugü na iyai'raãtchiũ i ütanütchiga rü yatoraũ'ũ urüe'na yiemagü tauma naü'e i ngema iütanüũ;

IV – mugü i tama nügüetüwa yamueẽ'ũarü rü ngema nagu yaõ'ũarü.

Wü'itama dea'gütucumü. Ngema iütanüũgü i natchiga íyadé'aũ i ngema namatüarü yauye nanangugügü tá yiema tauwama ngemaẽ i marü iutchigaũ i art. 150 rü VIwa rü tautama ínanaü i taregü i ngema iütanüũgü i ngema we'guãcü iü'ũ i art. 195 rü § 7ºwa.

Art. 149–C Ngema iütanüũwa idegüũ iü'ũ i ngemaũ i iutchigaũ i art. 156–Awa rü ngema iãgüũ iutchigaũ i art. 195wa rü V rü ngema rüngu'ũ i natchiga i nanaü'aũ nawa nangemaũ i ngema namaã icua'ũ i guãca' iĩ'ũ i we'gumareũwa rü nawa ya aẽ'gacü i duũ'ũgümaã icua'cü rü nawa i guãca' iü'ũ rü ngegumarüũ ta na nuã naücuũgü rü tá nawatama nangu naca' i ngema íngemaũ i ngema namaã nameũ'ũ i yeerawa ügüũ i aẽ'gacügü rü nawa naíyai'raãtchiũ na natatauma na nhure naguũ naütanüũ i ngema iütanüũwa rü ngema iã'ũarü íngetanüũ naca' i ngema togü íngemagüũ rü yangegumaraũtama nanaĩnagüũ i ngema nhure naguũ i ngema iütanüũarü i ngetanüũ naca' i ngema íngemaũ i namaã nameẽ'ũ.

§ 1º Ngema nawae'ũ nanaü'ũ i natchiga íyadé'aũ i namatüarü yauye natautcha tá na nü'ũ nangemaũ i ngema nhure iütanüũgü ii'raãtchiũgü i wü'itamaãcü rü ngema mugü i ngueẽruwa íngemaũãcü.

§ 2º Ngema mugü i ngueẽruũ rü nü'ũ natautcha tá na naũpa nü'ũ nadau'ũ i ngema nagu yanguãtchiũ i ngema tama ínaü'ũwa tá i ngema we'gu marü iü'ũ namatüarü yauyewa rü § 1ºwa.

§ 3º Ngema nuã ücuũgü i namaã icua'güũ i guãca' iĩ'ũ marü ü'ũ i we'gumareãcü rü duũ'ũgümaã icua'cü ya aẽ'gacüwa rü nawa i ngema guãca' iü'ũ rü ngema marü iwe'guũ i art.150 rü VI rü "a"wa rü tá nanaã na naü'ãũ i ngema marü iwe'guũãcü i namatüarü yauyewa rü § 1ºwa rü nawe'gueẽaũ na iwüiguũ na meã tü'ũ iyau'ũ naca' ngema nü'ũ yau'ũ i aiepegu nü'ũ yangau'ũwa.

SEÇÃO II

NAGU NAÜCUŨGÜARÜ I NGEMA IÜTANÜŨARÜ PORÁ

Art. 150. Tama nanatchieẽ'ãũ i ngema to i tü'ũ ípoũ'ũgü rü tüna

dau'ũgü tümaca' ya yiema naãgü'ũ rü natchu'u naca' i União rü naca' i Estadogü rü naca' i Distrito rü naca' ya Municipiogü:

I – tü'ũ namu urüe'na nanaünagü i ngema iütanüũ na tauguma i mugü i inaü'ũ;

II – inaü'ũ na tama nawüiguũ nanayau'ũ natanüwa i ngema naãgüũ i nü'ũ yangau'ũ inangemaũ'wa nayangegumaraũ'ũtama rü natchuu i ngerüümare i nayatoraũeẽtchigü nawa i ngema nawa nangemagüũ puracü i meãma nü'ũ nacua'ũ urüe'na ngema puracü i nawagü íü'ũ rü tama nawa tangema i ngema tü'ũ yaücutchiũ i mugüwa na naünagüũarü rü na taẽgaũ urüe'na ngema tümaca' i'ĩũ i mugü;

III – tüna naca' naca'ũ na tanaütanüũ i ngema iütanüũ:

a) nawa i ngema íngemaũ i ügüũ íngupetüũ naũpa na naügüũ i norü porawa nangemaũ i mugü i ínangemagu ínaü'ũ urüe'na ínaünagügu;

b) i ngematama i puracü i diẽrutchigawa i nü'ũ nangemaũ na marü íyautchigaũ i ngema mugü inaü'ũ urüe'na naünagüũ;

c) naüpa nanangupetüũ i 90 i nguneũ i ngema nguneũ i nü'ũ nangemaũ nayautchigaũ ngema mugü inaü'ũ urüe'na naünagüũ rü nü'ũ idawenüũ i ngema marü we'gu ü'ũ i tümaũ i bwa;

IV – ngema iütanüüma na naütanüü nheguma na nhemagu i nhema tama mea ingutanüü;

V – naü'ãũ na inaü'cuũ naca' i duũ'ẽgüarü taũ i puracü urüe'na ngema meũ'gü rü nawa i ngema iütanüũ i natanüwa i estadualgü urüe'na municipalgü rü nameẽ'ũ ngeguma nagutchinügu i ngema naca' tüna naca'ũ nanaütanüũ na iüpetüũ rü nawa íngema'ũ i ngema nama i ngema Porá i Guãca' iĩ'ũ nüna dau'ũ;

VI – naẽ'tüwa naü'ãũ i ngema iütanüũgü:

a) ngema meũ i ngemaũ rü ngema nhure i diẽru iyau'ũ urüe'na ngema puracügü i nawa ingemaũ rü wü'igü rü toguegüarü;

b) ngema íngemagüũ i nagu yaõgüũ rü ngutaque'epatagü i ngeũrüü'ũmare i nü'ũ icua'üüũarü rü ngegumarüũta i ngema norü meã nuũgü i ngüeẽruũgü rü norü meeẽruũgü;

c) ngema meũ i ngemaũ rü ngema nhure i diẽru iyau'ũ urüe'na ngema puracügü i nawa ingemaũ i natücumü i natchiũ'anemaã icua'güũarü rü ngegumarüũ ta i ngema norü ügü rü ngema íngemagüũ i puracütanüũ'gü i ãtücumüũ naca' na ínapo'ũaũ i ngema na nawae'ũ i meũ rü ngema inaü'güũ i cua' i taãeũ nawa icua'ũgüarü rü ngema duũ'ẽgüarü ngüeẽruũ rü tama yeera nayau'ũ i diẽru rü nayau'aũ i ngema mugü naca' ica'ũ;

d) poperagü rü natchigagü rü ngema utchigagü rü ngema popera i norü ümatüruũca' iĩ'ũ;

e) nagagü rü na'tchicünaã' iãgüũ i wiyaegü i Tagucüã'wa ü'ũ i nawa ngemaũ i wiyaearü puracü iü'ũ urüe'na wiyaegü naü'ũ nawa ya tagucüã'gü ya naügücü rü/urüe'na ngema puracügü i guũwama rü íutchigaũ nawa ya tagucüã' ya nü'ũ cua'ütchicü (artista) rü ngema rü ngemaũgüarü ngüeẽruũ urüe'na ngema namaã nanguũgüũ i digitalgü i nawa ingemaũ rü ngema na ínangema na naü'ũ rü yamueẽ'ãũ i ngema ínaü'ũwa (CD rü DVD) i ngema nü'ũ yau'ũ rü omüema ibaiãcü nawa naugütae'ũ ya CD rü DVD rü DRIVEs.

§ 1º Na natchu'uũ i inciso IIIarü rü *b* rü tama na'ü naca' i ngema iütanüũgü i marü iutchigagüũ i artigugü. 148 rü I rü 153 rü I rü II rü IV rü V rü 154 rü II rü ngema na natchu'uũ i inciso IIIarü rü *c* rü tama na'ü naca' i ngema iütanüũgü i marü iutchigagüũ i artigugü. 148 rü I rü 153 rü I rü II rü III rü V rü 154 rü II rü bai i naca' na nawa yau'ũ i ngema nawa nenaũ'ũ na nangugüũ i ngema iütanüũ i marü iutchigaũ i artigugü 155 rü III rü 156 rü Iwa.

§ 2º Na natchu'uũ i inciso VIarü rü "a" rü yeerawa nada naca' i aẽ'gacü i duũ'ũgümaã icua'ũ rü naca' i ngema iü'güũ i marü íü'güũ rü ngema porá i guãca' iĩ'ũ i nüna ídau'ũ rü ngema ína'üũ i puracü i guãca' iĩ'ũ rü naã'ũ i puracü i taca' imu'ũ i nhuatchi tüna yaã'ũ i ngema nagu íyadé'aũ naca' i ngema meũ i ngemaũ rü naca' i ngema iyau'ũ rü naca' i ngema puracügü i nawa yadagüũ naca' i ngema ingemagüũ woetama urüe'na ngema nawa íngupetüũ.

§ 3º Ngema na natchu'uũ i VIarü rü "a" rü namatüarü yauye i nüiraũ'ũarü tama ínanaügü naca' i ngema meũ i ngemaũ rü naca' ngema tü'ũ ngema rü naca' i ngema puracügü rü i ngema nawa nangemaeẽ'ãũ na nango'eẽ'ãũ i ngema ügü i meã diẽrumaã icua'ũ i nü'ũ iu'ũ i mugü iü'ũ naca' na naü'ũ i ngema na diẽrumaã icua'ũ i tama aẽ'gacüarü iĩ'ũ urüe'na nangemaũ na naütanüã'ũ urüe'na naütanüã'ũ i ngema natanü urüe'na ngema iütanüũ i yiema nawa ingemaẽ' rü bai na tü'ũ ita'ütchiũ ya yiema nauegue ya ta'cü ya ngueẽ'ẽ na tanaütanüũ i ngema iütanüũ i ngema nagu nanguãtchiũ naca' i ngema meũ i ngemaũ i taguma ngema ũ'ũ.

§ 4º Ngema na natchu'uũ i nü'ũ yau'ũ i inciso VIwa rü tümaũ ya "b" rü "c"wa rü nawa nangema i ngema meũ i ngemaũrica rü ngema iyau'ũ rü ngema puracügü rü ngema nagu yau'ũ naca' i nema ingemaũ woetama i ngema íngemagüũarü i nagu íyadé'agüũ.

§ 5º Ngema mugü rü tá nanameẽẽ i mugü na ngemanhaãcü ngema taetanüũgü nango'egüũ'ca' natchigawa i ngema iütanüũgü i na napügü rü puracügüwa nanguũ.

§ 6º Ngeũrüüũmare i ãtanüũ urüe'na ngema tama naütanüe rü íyai'raãtchiũ i ngema nawa nenanũ'ũ i nanangugüũ rü natautchaeẽaũ i ngema na tümagu yaoõ'ũ rü tüna naã'ũ ya yiema naã'güe i natanü rü nawa nayau'aũ na marü nawe'guũ rü tü'ũ nü'ũ nangetchaũ'ũ urüe'na tümagu yaoõ'ũ na nhama marü tanaütanüũrüũ yiĩ'ũ rü nagu nangu'ũ ngema iütanüũ rü natanü i tüna naca' naca'ũ urüe'na ngema iãgüũ rü tá name inaã'ũ i ngema mugü i naca' iĩ'ũwarica rü federal rü estadual urüe'na municipal rü mugüãcü ingemaeẽ i naca'türüma i ngema natchigagü i daunawa iugüũ urüe'na nawa ngema i ngema

iütanüũ urüe'na ngema iãgüũ rü tama natchieeẽ'ãcü i ngema marü iwe'guũ i art. 155 rü § 2º rü XII rü gwa ngemaũ.

§ 7º Ngema mugü nü'ũ natautcha tá inaã'ũ na tümawa nangemaẽ na tanaütanüũ i ngema iütanüũ rü namaã íntangemaũ rü namaã itacua'ũ i norü ütanütchiga i ngema iütanü'ũ urüe'na ngema iãgüũ rü wü'i ngema naü'ũ na ngemanhaãcü tanaütanüũca' i yicama rü ínawe'guũ i ngegumatama rü ítanayau'tchiũ na nataeguũ i ngema nhure itaütanũ rü ngeguma tama ínaü'gu i ngema naü'ũ na tüna naã'ũ ya yiema naã'güe i natanü rü nawa nayau'aũ na marü nawe'guũ i ngema íngupetüũ.

Art. 151. Natchuu ni'ĩ naca' i União:

I – naü'ũ i ngema iütanüũ i tama wü'iguãcü yi'ĩ i nguũ i naãne i nhaã natchiũanewa urüe'na naü'ũ i yauyetchiga urüe'na naca'türü i nü'ũ iu'ũ i ngema Estado, naca' i Distrito Federal urüe'na ngema Municipio rü toarü tchie'ũ rü ínayauã'ũ i ngema natautchaeẽaũ na naporaeẽ'aũ i ngema iütanüũ na nawa nanguũ na natautchaeẽũ na yeerawa naũũ i ngema na we'wa nangemaũ na ya ũtchigüũ i ngema duũ'ũgüarü diẽru natanüwa i ngema yatoraũtchigüũ i natchigagüarü Naanewa;

II – naütanüũ i ngema iyau'ũ i tü'ũ namuũarü i guãarü ngetanü i Estadoarü rü Distrito Federalarü rü Municipiogüarü rü ngemanhaãcü i ngema natanü rü ngema naü'nagüũgü i nagu yau'ũ i nawa ngemagüũ i guãca' iĩ'ũ rü ngema yeerawa ngemagüũ naca' na nawa nangemaũ i norü mugü rü naca' i ngema namaã icua'güũgüarü;

III – naü'ũ na tama nawagü ingemaũ i ngema iütanüũgü i namaã nacua'ũ i Estadogüarü rü Distrito Federalarü urüe'na Municipiogüarü.

Art. 152. Natchuu ni'ĩ naca' i Estadogü rü naca' i Distrito Federal rü naca' Municipiogü nanaüaũ iyatoraũ'ũ i ngema iütanüũ natanüwa i megüũ rü ngema puracügü iü'ũ i ngeũrüüũmare rü nagagu na ngeta nenaũ'ũ urüe'na ngeta naũ'ũ.

SEÇÃO III

NGEMA IÜTANÜŨGÜ I UNIÃOARÜ

Art. 153. Uniãowa nangema na naüa'ũ i ngema iütanüũ i nhaagütchiga wa':

I – nuã naücuũ i ngema ngemaũgü i to i natchiãnewa' ne'mugü'ũ;

II – yeama naũ'ũ i to i naanewa i ngema ngemaũgü i nhaã naanearü urüe'na marü mugüwa ngemaũ na ngemacüã' yiĩ'ũ;

III – ngema natanü iyauũ rü ngema tü'ũ naü'nagüũ i ngeũrüü'ũwamare neũ'ũ;

IV – ngema ngemaũgü i íügüũ;

V – naã'ũ i diẽru i yicama naütanüũ rü diẽru tü'ũ iü'tchicüü'ũ to i natchiũanearümaã rü tüna dau'ũ rü urüe'na nawa ngemaũ i ngema nawa ãegagüũ nanaütanüa'ũ urüe'na ngema natanü i ngemaũgü;

VI – ngema norütama i naane i tama iane nawa ngemaũ;

VII – taütchiũ i ngemaũgü i meũgü rü ngema ingemaũ i mugü i ngueẽruũwa;

VIII – íü'ũgü rü iyau'ũ rü namaã i tae'ũ rü naca' itae'ũ urüe'na to i naanewa neũ'ũ i meũgüarü rü puracügü inatchieẽ'ũ nawa i torü ma'ũ urüe'na naca' i natchicagü i ngema íngemaũ i mugü i ngueẽruũwa.

§ 1º Natautcha ni'ĩ naca' i ngema Porá Inaü'ũ rü ínayau'aũ i ngema nawa inangemaũ rü ngema nagu naü'cuũ i marü ü'ũ i mugüwa rü yatoraũ'eẽ i ngema nhure naguũ tá iütanüũ i ngema iütanü'ũarü i marü íugü'ũ i inciso I rü II rü IV rü Vwa.

§ 2º Ngema iütanüũ i marü iutchigaũ i inciso IIIwa:

I – nü'ũ tiu tá ni'ĩ nawa i ngema ngugü i nawa nü'ũ icua'ũ i guũ'ũtchiwama rü guũ'ũtchiwama i naanewa rü ngema nayeerawaũtchima naũtchigüũarü i mugücümaãcü.

§ 3º Ngema iütanüũ i marü iutchigaũ i inciso IVwa:

I – rü nideetchi tá ni'ĩ i ngema íngemaũtchiũ woetama i ngemaũgü i megüũ naca' i torü ma'ũgü;

II – tautama ni'ĩ nügüetüwa nangemagütchigüũ rü nanawüigueẽ ngema ta'cü iütanüũ i wü'itchigü i ü'ũwa namaã i ngema muũma i tü'ũ naütnüeẽ'ũ i nori naũpatchigüwa;

III – tautama naca' ínaca' i naẽtüwa i ngema iütanüũ i ngema ngemaũgü i ü'güũ i to i naanewa ĩ'ũ;

IV – rü tá ínii'raãtchi i norü ngema íngupetüũ nagagu i ügü natchiga i ngema nü'ũ yangau'güũ i meũgü i diẽruarü tümawa ya yiema inaãgüe i ngema iütanüũ rü mugücümaãcü.

§ 4º Ngema Iütanüũ i marü iutchigaũ i inciso VIwa i namatüarü yauyearü (caput):

I – rü yeerawa tá naũtchigü ni'ĩ rü tá nü'ũ nangema na nhure iütanüũ i nawa íngemaũ na ngemanhaãcü tama nü'ũ nameũ na namaã inacua'ũ i ngema norütamagü i ngemaũ na tama naü'ũ;

II – tautama naca' ínaca' i ngema iütanüũ naẽtüwa i ngema i'raũ i naane i toeruũ i ianearü yawa ngemaũ rü nü'ũ unetaũ na aicuma yiĩ'ũ i mugüwa rü ngeguma nagu yadaumaregu i ngema naanenatü i nü'ũ natauũma i to i meũ i nü'ũ ngemaũ;

III – nüna ínadau tá ni'ĩ rü nüna naca' ínaca tá municipiogüwa i ngemanhãcü nü'ũ unetagüũ rü mugücümaãcü rü notürü tchi tama naü'aũ na iyai'raãtchiũ i ngema iütanüũ urüe'na

ngeũrüü'ũmare i to i nacümaãcü íyai'raããtchiũ urüe'na tama naütanüũ i ngema iütanüũ.

§ 5º Ngema uiru rü ngeguma nü'ũ unetaũ na aicuma yiĩ'ũ i mugüwa na diẽru i íngemaũ yiĩ'ũ urüe'na ngemaũ i diẽru tü'ũ iü'tchicüü'ũ to i natchiũanearümaã ni'ĩ rü notacüma nawa nangema i ngema na tama naütananüũ i ngema iütanüũ i ngema natchiga íyadé'aũ i ngema inciso V i "caput" i nhaã artigoarü rü nanawae'ũ na nanaütanüũ i ngema nawa nenaũ'ũ i ngema iü'ũ; ngema nhure tá iütanüũ rü norü i'ramaẽ rü 1% tá ni'ĩ rü ínawe'gu i ngema na tomana naũ'ũ i ngema muũ inadegüũ i nhaãgü íngemagüũwa:

I – 3 o naca' i ngema Estado rü ngema Distrito Federal urüe'na ngema Naane rü ngema nawa nenaũ'ũacü;

II – 7 o naca' ya yima Municipio ya nawa nenaũ'ũne.

§ 6º Ngema iütanüũ i marü iutchigaũ i inciso VIIIwa i nhaã artigoarü caput:

I – tama naü tá na naütanüũ i ngema iütanüũ naẽtüwa i ngema to i naanewa mugüũ rü bai i ngema iü'ũ i porá i tü'ũ nge'maã(omü) rü ngema nawa yawa yigümaã idé'aũgü;

II – naü tá na naütanüũ i ngema iütanüũ wü'iepücünatama naẽtüwa i ngema meũ urüe'na ngema puracü;

III – tama nayangueẽ tá i norütamaarü i nawa nangugüũ;

IV – nayangueẽ tá i ngema i nawa nangugüũ i ngema iütanüũgüarü i marü iutchigaũ i artigugü. 155 rü II rü 156 rü 156–A rü 195 rü Vwa;

V– nü'ũ natautcha tá nanangemaũ i ngematama inaü'ũ na nangupetüũ rü i nawa nangugüũ i togü i ngma iütanüũ;

VI – nü'ũ nangema tá i norü i ngema nhure naguũ tá iütanüũ

i mugü i tü'ũ muũwa ngemaũ rü ínname na nü'ũtama yiĩ'ũ i wü'itama i ngugüruũ inayaugüũwa urüe'na ngema natanüãcü – ad valorem;

VII – nawa na nayau'ũ rü ngema iütanüũ rü tá naca' ínaca' na tama nawa ítangemaũ i ngema i ütanüũ rü ngeguma ngema nhure naguũ tá iütanüũwa guũarü ãmare yaĩ'gu rü 1ẽãcü tá ni'ĩ i natanü i ngema ngemaũ i namaã itae'ũ rü naca' itae'ũ.

Art. 154. Ngema União natautcha tá naü'ãũ:

I – nawa i ngema mugü i ngueẽruũ rü ngema iütanüũ i tama iutchigaũ i artigo nüĩraũ'ũwa rü ngemanhaãcuü tama nügüetüwatchigü yaĩ'gu rü tama nangemagu i ngema naü'ũ urüe'na ngema nawa nagugüũ i ngema norütama i nhaã Constituiçãowa meãma ngo'ũarü;

II – nawa na tü'ũ naã'ũneũ i paa ngupetüũ urüe'na ngema ngearü i to i naanewa rü ngema iütanüũgü i ngürüãtchi iĩ'ũ rü i nü'ũ ícua'ũ urüe'na tama i nawa ínangemaũ i ngema iütanüũ rü i ngemagü rü tá ínaü'ütchigü rü we'guüãcütchigü rü ínayatchaãtchigü ngema norü ü na ínaü'ũ.

SEÇÃO IV

NGEMA IÜTANÜŨARÜ I ESTADOGÜARÜ RÜ DISTRITO FEDERALARÜ

Art. 155. Nawa nangema i naca' i Estadogü rü naca' i Distrito Federal nanaü'aũ i ngema iütanüũgü:

I – tüna naü'eẽũ i ngema meũ yiema yue'earü rü ngema iã'ũ rü ngerüü'ũmare i megüũ urüena ngema mugü i tümaca iĩ'ũ;

II – ngema ügü i nawa ngemaũ naca' i napügü na guũwa naĩ'ũ rü ngema naügüũ i puracügü i nato'namana nau'ũ i nügütanüwa i es-

tadualgü rü municipiogü rü ngema yawa na yigümaã idé'aũarü rü wootama i ngema ügü rü ngema naügüũ rü tchi naügü i to i naanewa;

III – ngemaügü i ngema inhagü'ü muturumaãgü.

§ 1º Ngema iütanüũ i marü iutchigaũ i inciso Iwa:

I – ngema naca' tchi iĩ'ũ rü ngema meũgü i tama ngeta ũ'ũ (naane rü ĩpata) e nawa ngemaũgü i mugü i taca' iĩ'ũgü rü Estado i nawa ínangemaũ imeũ namaã inacua' urüe'na naca' Distrito Federal;

II – ngema naca' tchi iĩ'ũ i ngema meũgü i to'namana ũ'ũ rü ngema nawe'ũ na tü'ũ namuũ nhure iütanüũ rü nawa nangema i Estado i ngeta ítaãtchiũ ya yiema marü yue urüe'na nangemaũ ya tümatchiũ ya yiema inaãe urüe'na nawa i Distrito Federal;

III – nü'ũ nangema tá i cua' nanameeẽ'ũ naca' i ngema norü í'üũ i mugü i ngueẽruũwa meã nameeẽ'ũ:

a) tchi yima naãcü nü'ũ nangemagu ya natchiũ urüe'na napata i to i naanewa;

b) tchi yima yucü nü'ũ nayemagvu i meũgü rü napata yaĩ'gu urüe'na ínaãtchiũgu urüe'na nangemagu i tümaarü meũgü ya yiema yue i yeama to i naanewa;

IV – nü'ũ nangema tá i ngema nhure naguũ tá iütanüũgü i rüãmae'ũ i Senado Federalwa iũ'ũ;

V – tama nanaütanü tá natchiga i ngema naca'tama inaãgüũ rü norü tawa i ngema Pora Inaü'ũ i Uniãoarü rü meã ügüũ i duũ'ũgü nawa ngemagüũ urüe'na yangütchicuãtchiũruũ i ngema na íyanguutchiũ i ngema nayaügatchiũ ngema nhama naanewa ngemagüũ rü naca' ya yima nguepatãügü ya federalgü;

VI – rü niũtchigü tá ni'ĩ nagagu i ngema natanüwa i gu'ũma i meũ ingemaũ rü iyauyeũ muẽma ya duũ'ẽmaã rü ngema iü'ũ

naũpatama urüe'na ngema iãgüũarü;

VII – tautama nanaütanü naẽtüwa i ngema to'namana nangeũ rü ngema iã'güũ naca' ya ngu'epatãügü ya tama yeera yau'günegü na namaã na guaneca' nameeẽ'ũ rü duũ'ũgütücumu rü ngegumarüũ ta i ngema meã nuũ i daruũgü rü meeẽruũgü ingemagüũ i yaõgüũarü rü tü'ũ ngu'eẽne ya cua'gü rü natücumü i cua'gü rü nawa ínaü'ũ na nü'ũ yangau'ũca' i ngema norü inawae'ũ i natücumügü rü nü'ũ idawenüũ i ngema nawa i'nangemaũ i marü ü'ũ i mugü i ngueeẽruũwa.

§ 2º Ngema iütanüũ i marü iutchigaũ i inciso IIwa rü naca' tá nauãẽ i nhaã:

I – tautama nügüetüwa nayamueẽ rü nanawüigueẽ i ta'cü i ngema íngetanüũ i wü'itchigü inaü'ũwa i nawa nangemaũ naca' ngema inaiĩ'ũ i napügü urüe'na ngema puracügü íü'güũ namaã i ngema guũma i natanü naca' íca'ũ i noriacütchigü i nawa tamama urüe'na to i Estado urüe'na Distrito Federalwa;

II – ngema na tama naütanüũ urüe'na tama naü'ũ na nü'ũ namuũ nanaütanüãũ rü marü naü na tama nawe'guũ i mugütanüwa:

a) tautama nangema diẽru i yicama ütchicüü'ũ na nawüiguũca' namaã i ngema guũma i natanü i íngetanüũ i ügüwa urüe'na ngema nhaãgü i ügü;

b) nanaü tá ngema na naoeẽ'ãũ i ngema diẽru i yicama ütanüũ i nawa ngemaũ i ngema ügü nori'tchigü ngemaũ;

III – natautcha tá ni'ĩ yadeetchiũ i nawa nanaüaũ i woetama íngemaũarü i napügüarü rü puracügü ingema'ũarü;

IV – mugü inameeẽ'ũ i Senado Federalarü rü norü ügüwa ya aẽ'gacü ya guũetüwa ngemacü ya namaã icua'cü i guãca' iĩ'ũ urüe'na wü'iarü tamaẽ'pü i Senadorgü rü ngema ngupetüũ i aicumaũtchi rümumaẽ'ũ natanüũgüwa rü nanaü tá i ngema nhure

naguũ tá iütanüũ iü'ũ nawa i ngema ügü rü puracü iügüũ rü natanüwa i estadualgü rü ngema to i naanewa ĩ'ũarü;

V – natautcha ni'ĩ naca' i Senado Federal:

a) nanaü na nhure naguũ tá iütanüũ irü i'ramaeũ i ngema ügü i aiepewa ngemaũwa nawa i ngema norü ügü i tamaẽ'pü tchipe'e rü ngema ngupetüũ i aicumaũtchi rümumaẽ'ũ natanüũgüwa;

b) nanangemaeẽ i ngema nhure naguũ ta iütanüũ irütamaẽũ i ngematama ügüwa naca' nanameeẽ'ãũca' i ngema gutchagü i norütama i Estadogüarü mewa ngemaũ rü nawa i ngema mugü nanayauã'ũ i ngema aicuma rümumaẽ'ũ rü ngupetüũ i norü taretchipe'ewa i ngema natanüũgü;

VI – naca' ni'ĩ nameeẽ'ũ i norütama ya Estadugü rü Distrito Federalarü rü ngema íngemaũwa i marü iwe'güũ i inciso XIIwa rü "g" rü ngema nhure naguũ tá iütanüũ i aiepewa rü ngema nawa i ngema ügü naca' i ngema inaiĩ'ũ i napügü rü ngema puracüarü üwa rü tautama name na nai'ramaẽ'ũ nüna ngema marü iutchigaũ naca' i ngema ügü i natanüwa i estadualgü;

VII – ügüwa rü inaã'ũwa i meũgü rü puracügüruũ naca' ya yiema tügüa'ũ yaĩ'ẽ i napügü rü tama namaã tae'e rü naãgüe urüe'na tama i ngema iütanüũarü rü to i Estadogu tü'ũ yangau'güe rü tã tanayaugü i ngema nhure naguũ tá iütanüũ i estadogüarü rü Estadowa tá nangema na tü'ũ iyangau'güũ na tümaca yiĩ'ũ i ngema iütanüũ nayatoraũ'ãcü i natanüwa i ngema nhure naguũ tá iütanüũ i aiepewa ngemaũ i Estadoarü ya tümaca' yaĩ'ẽ rü ngema nhure naguũ iütanüũ i natanüwa i estadogü;

VIII – ngema namaã icua'ũ nanadegüa'ũ i ngema iütanüũ ínanangaũ na yatoraũ'ũ natanüwa i ngema nhure naguũ tá iütanüũ i aiepewa ngemaũ rü ngema estadualgütanüwa i nagu idé'aũ i ngema inciso VII rü nanaũ tá ni'ĩ:

a) tümaca' ya tümawa nangue rü ngeguma ya yiema naãgüe i ngema iütanüũ ti'ĩgu;

b) naca' ya yima yamucü rü ngeguma yima nawa nangucü tama tchi inaãcü yaĩ'gu i ngema iütanüũarü;

IX – ngegumarüũ ta nawa nangema:

a) natchiga i ngema meũarü ücu urüe'na napü i to i naanewa neũ'ũ tümawa ya duũ'e urüe'na duũ'ẽ ya mugüwa ngemaẽ rü tautata inaãe tiĩũ na namaã taãcümaũ i ngema iütanüũ rü ngeirüũmareca' yi'ĩ rü nhamatchi ngema puracü i to i naanewa íü'ũtüũ rü Estadowa nangema i ngema iütanüũ i ngema ngeta ínangemaũwa ya natchiũ urüe'na yima ĩpata ya napügü nawa ngugüne rü meũ urüe'na puracü i ü'ũ;

b) natchiga i guũma i natanü ngema i'üũ rü ngeguma i ngema napügü inaĩgu na inaãgüũ namaã i ngema puracügü i tama ngema i ütanüũ i municipiogüarü cua'wa nangemagu na nü'ũ nacua'ũ;

X – tama nawa nangema:

a) natchiga i ngema ügü i napügüũ to inaanewa mugüũ rü bai i natchiga i ngema puracügü iãgüũ na to i naanewa naĩ'ũ rü natai'ũguũ na nüna nadau'ũ rü ngema nayonie'ũ nawa i ngema ínutaque'eũ i ngema iütanüũarü i ügüũ rü iãgüũ i noriũ'ũgüwa naca' ínaca'ũ;

b) natchiga i ngema ügü i to i Estado petroleo muũ rü ngegumarüũta i nhema yi'tchiüũ rü nhema ãtchiüü i nhema waimüanewa' ne'üũ rü nhu'matchi nhema õmü nawa' i naiũ;

c) uirutchiga rü nhema nha ümatüüwa' nagu narü inüeãcü nüü ya uü i art 153 rü §5ºwa;

d) i puracü iãgüũwa i yigümaã idé'aũwa i ngema nacümagü íngemaũwa i radiodifusão i ãgagüũ rü nagagü rü natchicü-

naã'gü i memareũ nanayau'ũ rü ngetanüũ;

XI – tautama nü'ũ nacua' tá rü i norü nawa nenaũ'ũ i ngugüwa rü ngema ínutaque'eũ i ngema iütanüũarü i ngema natchiga i ngemaũgü i iügüũ maquinawa rü ngeguma ngema ü rü ínaügu natanüwa i ngema naãgüũ rü nagu yau'ũ i ngema ngemaũgü i norü üwa iĩ'ũ urüe'na namaã rü naca' itae'ũwa ĩ'ũ rü nagu nanameeẽ i ngema naü'ũ i tare i ngema iütanüũarü;

XII – mugüwa nangema na ya ngueẽãü:

a) nü'ũ ya uũ na te'e ta tiĩgü'ü ya yiemanaãgü'e;

b) nü'ü yautchigaũ i nhema ütanütchigaũ ütchi'cüü;

c) nanawe'ãtchiẽüã i nhema mugü nagu i'deaü i nhema iütanüũ rü ngüeüta;

d) nanangemaeẽ rü na íyanguutchiũca' i tüna naca'ũarü rü na nanameẽ'ũ i namaã icua'ũarü ü rü ngema iügüũtchica i nagu yau'ũ i ngema inaiĩ'ũ i napügü rü ngema puracügü iãgüũarü;

e) inaü'ütchiũ na naütanü i ngema iütanüũ i ngema to i naanewa ĩ'ũwa rü puracügü rü togü i ngemaũgü rü naetüwa i ngema nagu yadé'aũ i inciso X rü "a"wa;

f) naüpatama nü'ũ idau'ũ na nüna idau'ũca' nawa i ngema na ínangemaũ i ngema aicuma iĩ'ũ rü nagu yau'ũ i ngema naca' i muũ i to i Estado rü naca' i ngema to i naanewa muũ rü puracügüarü rü napügüarü;

g) nameẽ ngema nacümaãcü nhama i nawa i Estadogüarümeeẽ' rü Distrito Fedeiralarü rü tama naütanüũ rü ngema meũgü i nüna idau'güũ rü tá inaã rü ínanaõ'eẽgü;

h) nü'ũ unetaũ na aicuma yiĩ'ũ i ngema i naĩgüũ rü ngema yi'ruũgü natchiga i ngemagü iütanüũ rü wü'ie'pücünatama

nawa nanangemaeẽ rü wo ngeũrüümare yiĩ i ngema naca' yiĩ'ũ rü nagu nanguũ na tautama naü'ũ i ngema marü ime'ũ i inciso X rü bwa;

i) nanangemaeẽ i ngema nawa nenaũ'ũ i norü ngugü rü na ngemanhaãcü i ngema iütanüũarü nutaque'e rü yangueẽ rü ngegumarüũ ta i ngema to i naanewa neĩũwa i meũ rü napügü rü puracügü.

§ 3º Ngema iütanüũarü ü i natchiga idé'agüũ i ngema inciso II artigoarü caput rü ngema artigugü i 153 rü I rü II rü 156–Awa rü bai wü'i to i ngema iütanüũ nameũ na nawa nangemaũ i natchiga i ngema ügü i nagu yau'ũ i porá i tü'ũ nge'ũ rü puracügü yawa yigümaã idé'agüũ rü nhaãarü ü rü ngema marü iutchigaũ i art. 153 rü VIIIwa rü bai wü'i to i ngema iütanüũ nameũ na nawa nangemaũ i natchiga i ngema ügü i nagu yaugü'ũ i petróleowa neũ'ũ rü ngema inaĩ'güũ rü ngema natchiũanecüa'arü mineralgü. (de'a rü nuta rü uiru rü toomatchigü).

§ 4º Nagu nangu'ũ i inciso XII rü harü rü nü'ũ nangugü tá i ngema nhaã:

I – nawa i ngema ügü namaá i ngema yi'ruũgü rü ngema inaĩgüũ i petroleowa neũ'ũ rü ngema iütanüũ rü Estadowa tá nangema ngeta ngema ínangupetüũwa na ínagueẽ'ãũ;

II – nawa i ngema ügü i natanüwa i estadualgü nügütanüwa i ngema naãgüũ rü gás i woetama ngemaũmaã rü nawa neĩgüũ rü yi'ruũgü rü inaĩgüũ i nata iücutchiũ i inciso Iwa i nhaã namatüarü yauyewa rü ngema iütanüũ niyauye tá ni'ĩ nügütanüwa i Estado i nawa nenaũ'ũ rü nawa naũ'ũ rü nüna nadau'ũ na ngematama rü nayangegumaraũ'ũtama i guũwa i ngema ügüwa ingupetüũ namaã i toomagü i napügü;

III – nawa i ngema ügü i estadualgütanüwa i namaã i gás i woetama ngemaũ rü norü nawa nenaũ'ũgü rü yi'ruũgü rü inaĩ'ũgü i tama iücutchiũ i inciso Iwa i nhaã namatüarü yauyewa rü tama inaãgüũca iĩ'ũ rü ngema iütanüũ rü tá Estado i nawa nenaũ'ũwa nangema;

IV – ngema nhure naguũ tá iütanüũ i ngema iütanüũarü rü tá nü'ũ na uneta na aicuma yiĩ'ũ nawa na Estado nameẽ'ũ mugüwa rü Distrito Federal i ngema íngemaũwa i § 2º rü XII rü g rü nü'ũ idawenüũ ngema nhaã:

a) rü wü'icümaãcü ta ni'ĩ i guũma naane i natchiũane i tagucüã'wa rü ínatautcha ni'ĩ yatoraũtchigüũ i ngema nge'maũgüwa;

b) rü natautcha tá ni'ĩ na nü'ũtama yiĩ'ũ nawa i wü'itchi i mugü inayau'ũ rü urüe'na ngema natanüãcü i napügü nangugüũ rü nawa nangemaeẽ'ũ i natchiga i natanü i ngema üarü urüe'na natchiga i ngema natanü i ngema ngemaũ urüe'na ngema norü nayangegumaraũ'ũtama na nü'ũ yangau'ũtchi nawa i wü'i na namaã itae'ũ i ngeta ngema ínangemaũ na natau'ũma i to inawae'ũwa;

c) natautcha tá ni'ĩ iyai'raãtchigüũ rü wena naü'ũgü rü tama nawa inanaü i ngema we'guãcü iü'ũ i art. 150 rü III rü bwa.

§ 5º Ngema mugü i nawae'ũ nawa i norü ü i we'guãcü iü'ũ i § 4ºwa rü ngegumarüũ i ngema nagu yau'ũ naca' na tama to ngemaũ rü ngema iütanüarü na ngeta naũ'ũ rü naü tá ni'ĩ nawa na ngema Estado nameẽ'ũ rü Distrito Federal rü ngema íngemaũwa i §2º rü XII rü garü.

§ 6º Ngema iütanüũ i marü iutchigaũ i inciso IIIwa:

I – nü'ũ nangema tá na nhure naguũ iütanüũ rü irüi'ramae'ũ i Senado Federal iü'ũ;

II – natautcha tá nangemaũ i ngema nhure naguũ ta iütanüũ nayatoraũ'ũ nawa i ngema yangegumaraũ'ũ rü natanü rü namaã ingemaũarü rü ngema ta'cü íngupetügüũ i nhaã natchi'cagüwaarü;

III – nawa nangema tá ngema natchiga na norütama yiĩ'ũ i ngema i nhagüũ nhatüanegu rü de'agu rü buanecügügu rü iüütchigü:

a) ngema buanecügu i nha'ũ i toeruũ rü yima naü'cüarü we'guãcü naca' naüã'ũ i puracügü i bua'necüarü i norü tamaẽ'pü'güwa;

b) duũ'ũẽ ya mugüwa ngemaẽarü wapurugü ya naü'üne na inaã'ũ rü naü'ãũ i puracügü na to'naocmana nangea'ũ i ngemaũgü i de'awa urüe'na wü'itama ya duũ'ẽ ya mugüwa ngemaẽ urüe'na yiema duũ'ẽ ya meã nutücumüẽ i naü'e i na naü'ũ i powaetchiga rü ngemaũgü i namewatama ü'ũ rü ngema marü cua'wa ngemaũ urüe'na ngema namaã ima'ũ'ũ;

c) ngema wapurugü i tagüũtchiũ i nümatama dé'aetügu inha'ũ rü ngegumarüü i ngema naca' íyaĩ'ũtürü na naü'aũ i ügü na meã naü'ũ i ngemaũgü i naanegü i de'awa ngemaũ rü naca'türü i ngema natchica i tatüwa i ngema ínaüaũ rü ínayau'aũwa i ngemaũgü rü wapurugü ya nü'ũ nangemane na ngemaca'tamaütchi yiĩ'ũ;

d) meeẽaneruũgü rü máquina i toeruũgü;

e) ngema carrogü i duũẽ'güarü caũgüruũ, aũgüũ rü iragüũ i marü i 20 i atunecü nüũ ngemagüũ.

SEÇÃO V

NGEMA IÜTANÜŨARÜ I MUNICIPIOGÜARÜ

Art. 156. Nawa nangema naca' ya Municipiogü nanaüaũ i ngema ütanüũtchiga:

I – yima ĩpatagü ya ima'tchanegü' nhu'matchi nhema iane arü naãne;

II – tüna naüeeẽ'ũ i ngemaũgü ngegumata ítamaegu ya duũ'egü i ngeũrüü'ũmare i ngemaũgü i megüũ rü nawa ngema ügü iaũ'tanüũgü rü ngema megüũ i tama ngeta ngeũ rü woetama ngemaũwa urüe'na nü'ũ yangau'ũ i ngema meũ'gü naẽtüwa

ngema totchi'gü rü ngema me'ũ na cuũ nangemaũ i mugü i taca' iĩ'ũ na nawa ingemaũ i ngema taguma nge'ta ũ'ũgü rü tamaetcha ngema porawa ínangemaũ rü nhu'matchi nhamatchi inaã'ũ i mugü i ta'ca' iĩ'ũrüũ i ngema nü'ũ iyangau'ũ;

III – puracügü i ngeũrüü'ũwamare neũ'ũ i tama nü'ũ ínacua'ũ i art. 155 rü IIwa i ngema mugü ingueẽruũwa nü'ũ naunetaũ na aicuma yiĩ'ũ.

§ 1º Tama nanatchieeẽ nayeearawa yaũtchigüũ i tẽpuwa i ngema nagu íyadé'aũ i ngema art. 182 rü §4º rü inciso II rü ngema iütanüũ i marü iutchigaũ i inciso Iwa rü tá nanatautchaeẽ:

I – yeerawa iũtchigü nagagu i ngema natanü i ngema tama ngema ũ'ũ (ĩpata rü naane);

II – nü'ũ nangema tá i ngema nhure naguũ tá iütanüũ ya toraũ'ũ i ngema ngeta nangemaũãcü rü nawa ícungemaũãcü i ngema tama ngetá ũ'ũ;

III – nü'ũ nangema tá i nawa nenaũ'ũ nanangugüũ i íngewacaũ'ũ nawa i Porá Inaü'ũ rü ngema nawa nangugüãcü marü ü'ũ i mugu i municipalwa.

§ 1º–A Ngema iütanüũ i marü iutchigaũ i inciso I i caput i nhaã artigoarü rü tama nawa nangema ya ngeũrüü'ũmare i tupanaarü cua'ũũarü tupauca rü woo i ngema íngemagüũ nawa ngemagügu na tama nawa nangemaũ nanaütanü'ãũ i ngema iütanüũ i nagu íyadé'aũ ya tümaũ "b" i inciso VI rü caput i artigo 150arü i nhaã constituiçãoarü rü paaãtchimare tümaarü rü tüna naãa'ũ i ngema meũ i tama ngetá u'ũ.

§ 2º Ngema i ütanüũ i inciso IIwa ümatü'ũ:

I – ngema na tomewa cunaüẽũ i ngemaũgü urüe'na ngema mugüãcü yaĩũca' na norüütchima yaĩũca' i ngemaũ nangemaãcü nawa nayauãũca' i ngema diẽru rü ngema na nügüme-

ewa na ngemaẽgüãũ rü norü yaĩgüũ rü na nügümaã ya yauyegüãũ rü naoẽgüãũ ngeguma wü'i i natchica i meãma ãpaneũ yaĩgu notürü ngeguma ngema norü iyaĩũ rü nac' na Taegu rü namaã nataegu i ngema ngemaũ rü ngeguma inaütanümaraãgu i ngema nawa napuracüũ;

II – Municípiome'ewa nangema i meigü i nama nacua'ü.

§ 3º Ngema nanhuacü na yauãũ nawa i ngema diẽru i ngema inciso III nawa i caput i nhaã atigoarü rü ta nawaarü ni'ĩ i ngema mugüta a'nguẽũ:

I – ngema marü ngema ngemaũ yeeraũ rü ta iraũ i aliquotagü;

II – na nüna nayauũ ngema mugüwa ümatüũãcümaã ngema na to i natchicawa namuũ i ngema puaracügü i to i natchianewa;

III – na we'ãtchiẽũ i nhema nacüma rü nhu'matchi natchiga i nhema na tama naütanüü rü nangu'tchãüẽũ rü nhema megü i nhema nüna daugüüarü rü tá na nhemagü rü nhu'matchi nanayaugütá.

SEÇÃO V–A

NGEMA IMPOSTO I COMPETÊNCIA COMPARTILHADA NÜGÜMAÃ I ESTADOGÜ RÜ DISTRITO FEDERAL NHU'MATCHI MUNICÍPIOGÜ

Art. 156–A. Ngema mugü marü nuũ ngemaũ i wu'itama i ĩũ i natücücumü wu'iwatama i na ngemagüũ i Estadogü i Distrito Federal rü Municípiogü.

§ 1º Ngema na naütanüũ nhama nhaã caputwa ngemaũ rü ta nü'ũ niu na nügümaã ricatama yaĩũ rü ta nü'ũ nacua' i ngema:

I – ngema ta aicümaütchita ya nguẽẽũ i ngemaũgü i ngemaũ i ngema marü nawatama ngemaũ i puracügüma;

II – rü aicumaütchitama nanaütanü nawa i ngema ngematama namaã nataeũ i ngemaũgü urüe'na tama ngemaũgü rü ngematata mugü rü ngema puracü icuüũ ngeguma wü'i i duũũ urüe'na ngeguma ngema marü ãpaneũ yaĩgu wotchi ngeguma tama nawa aicuma icungemagu i cunaütanüũ rü ngeũrüũmare yaĩgu i ngema na ta'cüca' icunaüũ;

III – ngema tautama aicuma ngema nanaü i nagu i ngema marü i tchoũũ i ngema nuũ i ngiĩ rü meã nÜna na daugüũ ngeguma marü cuna naãgüũ rü meã nama cu puracüũ i ngema curü ngemaũ rü ngema narü daunuũ i § 5º i IIIwa nuũ ya uüãcü;

IV – nü'ũrica tatama nangema i ngema mugü i wü'iguũ i guũma i natchiane i taguarüwa rü notürü ngema nhaã inciso Vwa ngemaũ;

V – wüitchigu natchi'acawa i nhaa taguanewa rüta nana ügü i no'rütama mugü naca' na nhure tayiĩũ naütanügü'ũ;

VI – ngema alíquota i nawatama ngema i ngema estadogü i nhama inciso Vwa ngemaũ rü ta guũma i ngema puracügü i naügü nawa i ngema ngemaũgü rü tama ngemaũgü rü ngegumarüũ i ngema mugü rü namaã i puracügü notürü ngema Constotuiçãowa ngemaũãcü ta ni'ĩ;

VII – Estado rü Municípiona naca' naca'güta naca' ngema nhure i'yadauũ i nhema guüma i alíquotawa' ne'ũũ;

VIII – rü tautama ngema narü ücuetü rü ngema na nangemaẽmareta i naca' i ngema inaütanüũ rü ngema ta guũtama naütanü wü'igu nawa i ngema guũma nawa i ngema na yaugüũ i ngema ngemaũgü rü tama ngemaũgü ngegumarüũ ta i ngema mugü urüe'na puracügü rü tautama nawa ni'ĩ i ngemagü torütama iĩgüũ i ngema mugü iyanguẽũwa ngo'ũ rü ngemagüta Constutuiçãowa' ngemagüũ;

IX – tautama nana'ã i no'rütama na nhuãcü ta na nangugüũ baitata i nhema cu ütanuũ arts. 153 i VIII i 195 i I i "b" i IV i Vwa

nuũ a uuãcü na nuũtchii i guüma i naca' i ngema nawa na ngemagüũ i art. 239wa nuũ na uüãcü;

X – tautama nawa ni'ĩ nangemaãcü ye'era na poraẽãũca' i ngema na nhuacü naca' nadaugüũ na ngeta nenaũũ i ngema diẽru rü nü'ũ nangemata i nacüma na nhuãcü yanguẽãũ nhama Constituiçãowa na ngemaũãcü ta ni'ĩ;

XI – tautama nawa nangema ngema puracü iãgüũwa i na yaguemaã idé'aũ i nacümagü rádio i ãgagüũwa rü nagagü rü natchicünaãgü i yauũ memareãcü rü ngetanüãcü;

XII – ngema mugü inameẽũ i Senado Federalarü rü nawa tá nanangemaeẽ i ngema nhure naguũ ta iütanüũ na nawa nü'ũ icua'ũ i ngema iütanüũarü naca' i wü'itchigü i aẽ'gacü i namaã icua'ũ i ngema mugü i nguruũwa ngemaũ rü iã'ũ tá ngeguma nata'ugu i to i íü'ũ nawatama i ngema aẽ'gacü namaã icua'ũ i naãnetchigü;

XIII – guũguma natautcha nangema tá nü'ũ yau'ũ i natanü rü norütama i nacümaãcü rü i ngema documento i nüna nadau'ũwa ngemaũãcü.

§ 2º Naca' i ngema marü we'gu ü'ũ i § 1º rü Vwa rü ngema Distrito Federal nanaü tá na estadual rü municipal namaã icua'ũ na nangemaeẽ'ãũ i norü ngema nhure naguũ tá iütanüũgü.

§ 3º Mugü i ngueẽruũ rü nü'ũ natautcha tá na nü'ũ naunetaũ na aicuma yiĩ'ũ na nawa tangemaũ yiema naütanüe i ngema iütanüũ i naca' na tadu'ũ na tanaü'ũca' urüe'na ngema ütanütchiga i ngema iü'ũarü rü wo' to i naaenegu taãtchiũ rü taãpata.

§ 4º Na yanuũtchiũ i ngema ngemaũgü iãgüũ i ngema iütanüũarü rü ngema natücu ya yima namaã icua'cü i ngema iütanüũ natchiga ngema meũgü rü puracügü iügüũ:

I – tama nayange' i ngema muũtchitá i nawa ngemaũ i üetü i nhure i nutaquee'ũ i natanü i we'guũ i ngema iütanüũ i tama namaã wüiguũ

nawa i ngema naãgüũ rü tama yangueẽ'ũ na norü gu'wa nangu'ũ i wü'itchigü i nagu naunetaũwa na nameẽeãũ rü ngema íngupetüũ i natanü nayangueẽãũca' i § 5º rü VIIIarü;

II – ninuũtchi tá i ngema ngemaũ i ngema iütanüũwa nadegüũ rü ínanayau i ngema na tama paa yiĩũ i ngema natchiga íyadé'aũ i inciso I i nhaã namatüarü yauyewa naca' i aẽ'gacü i natchicamaã icua'ũ i na naca' yiĩũ i ngema ü'gü i tama nü'ũ nangemaũ na naü'ũ nayaõ'ũ na nangetanüãũ rü yicama nanaütanüũ.

§ 5º Mugü i ngueẽruũ rü naetü nanaü tá:

I – mugü naca' nayanuũtchiãũ i ngema ngemaũ i iütanüũwa nadegüũ rü nanamu na meã yaũ'ũ rü natanüwa i toomatchigü i nacümagü:

a) norü nacüma na nhunhãcü nangugüũ;

b) nhuãcü tana ngema we'guũ i natchigagu ya de'aũ i ngema ngetanügü i we'guũ rü nhu'matchi nguneũwa nangemaũca' erü ngemaãcü mugüwa nü'ũ niu;

c) ngema mugü i Constituiçãowa ümatüũ ta ni'ĩ yawootchitanüũ na nhuacü nacutchawa nawã'taũ na ngemaãcü curü ngetanü cuütanüũ;

II – ngema namaã i cua'güũ i impostotchiga rüta nüũ ni ugü na nhuacüta namaã ta puracüegüũ ya taetanüe ngema impostogü, ngema wüitchigü i tacü namaã tataegüũwa rü tautatama tarü ütanü ngeguma:

a) ngema puracũwa ta ni cuna yau i nhema diẽru na cuna ütanuũ i nhema curü ngetanü na ngemaãcü tama i cuna nanayauca i curü ngemaügü;

b) ngema ütanütchigaarü ya'u rü nangupetü i nawa' nhema dieruarü yauwa' puracüei na ügüegu;

III – ngema nacüma na nhugu rü nhuãcü ta cuũ tü'ũ nataeguẽũ ya yiema curü diẽru;

IV – rü ngema mugü i nagu cuũ yaũẽũ na ngemaãcü wü'i natchicawa cuũũ ngeta cuna inaãgüãũwa ngema curü ngemaũ rü na ngemata i toraũũ i ngüẽẽgü i cuca' wã'enüũ i cuna naãgütchaũũ i cuegawa ngemaũ ngeguma cunawa'egu;

V – cuũ ta inayairaãtchi i ngema curü curü ngemaũ i cuna naãtchaũũ i cuegawa ngema'ũ rü ngeguma cunawe'egu:

a) rü cuũ nü'ũ nataneta rü nhu'matchi ngegutatama cuũ nanaütanüẽẽ;

b) tautama paa cunanaã rü ta nhu'matchi wü'i nguneũ cumaã naü;

c) guũtama cuna nayau naca' icurü ngetanü;

VI – cumata nü'ũ niu i ngema cuũ nangupetüẽtchireũ ngema cuna nayauũ naca' i curü ngetanü erü ngemaãcü mugüwa nü'ũ niu rü nhu'matchi tauacütama to i'natchicawa cuũ naca' i curü ngetanü;

VII – nhema nhunhaãcü nhema i'ütanüüma nacua';

VIII – rü nümagü ta ni'ĩ nagu naĩnüẽũ na nhuãcü ta cuna taeguẽũ i ngema cungetanüũ rü cumaã ta nü'ũ niu ingema natchiga;

IX – ngema nagu naĩnüeũ na cuũ yanguẽgüãũ i ngema na ngeta nenaũũ i ngema diẽru rü nhu'matchi namaã inacua'güũ rü nacüma i tama gutchaũãcü ta namaã nacua'eũ.

§ 6º Ngema mugü i norü nguẽẽruũ rü ta nanaügü i nacüma i naca' tatama iĩũ na ngemaãcü diẽru maã:

I – ngema guẽẽma i muturu nawe'eũ nayanaĩũca' rü ngema rüta wü'icana tatama nanayau nawa i nhureta diẽru na ãẽ'gacümeewa uũ wootchitaama ngeerüemare naca' Taegu:

a) ngema aliquotagü i wü'iguũ i guũma i taguarü naanewa rü ta nü'ũ nangema rü woetatama guũwa rü nawü'igu ingema na nhuacü tanangugüũ i norü ta rü ngema natchiga rü ta ngema nawa i § 1º, V a VII wa;

b) rü ta narü wã'ta i ngema na nüma tatama nayautanügüãũ nawenaarü nayauãũ i ngeẽrüũmare i ngemaũgü i ngema nhaã incisowa tama me'ũ nanamaã nanueũ rü namaã na taegüũ rü wenaarü namaã nataeũ iraũgu;

c) ngema nanayauãũ rü naca' nataeũ i ngema ngemaũgü ngema nhaã incisowa nü'ũ yaurü yiema duũẽ rü nawee natanaütanüũ erü ta i'narü daunü naca' ingema nangemaãcü meã yaũũca' nhama nhaã mugüwa nü'ũ yauũãcü "b" e no § 1º, VIII;

II – ngema nünadaugüũ i ngema diẽrugü rü namaã icua'güũ rü ta ngema nü'ũ nangemaũ i nameã norü ma'ũmaã nacua'güũ rü ta nügü naügü ngemaãcüta cuũ nangemaũ i quidawegu rü tana cuyaumetanüũ nawa i ngema curü:

a) ngema na meãtama naweguũ i ngema diẽru ngema naca'dauẽ ingemaũgü rü puracügü ngema nhaã incisowa nü'ũ yauũãcü ta ni'ĩ naüãũ rü ngeguma tautama yanguẽãgu ngema nhaãwa ngo'ũãcü ta ni'ĩ namaã nacua'ũ § 1º, VIII;

b) ngema nagu naĩnüũãcü ta ni'ĩ nangupetüũ ngema na naca' nadaugüũ na nhuacü ta naca' nadaugüũ i ngema diẽru rü nüna nadaugüũ meãtama nangugügüãcümaã ta ni'ĩ i wü'itchigü i natchica i nhaã natchianewatchigü rü tauacü nhaã mugüwa ümatüũãcü naü § 1º, V rü VII nawa i ngema naca' daugüũ i ngemaũgü i § 1º rü VIII wa nü'ũ yauũãcü ta ni'ĩ;

III – ngema natücumü i wü'iwa nügümaã puracüeũ rü nanayaugü ta ngeguma nügü nacua'gu na meãtama namaã nacua'ũ rü nü'ũ na dawenüãcü ingema nacüma i toamatchigümaã na wü'iguũca' na nügümaã wü'iguãcü nü'ũ yaugüũ rü tautama toacümare yaĩũ:

a) ngema nagu naĩnüũãcü ta ni'ĩ nangupetüũ ngema na naca' nadaugüũ na nhuacü ta naca' nadaugüũ i ngema diẽru rü nüna nadaugüũ meãtama nangugügüãcümaã ta ni'ĩ i wü'itchigü i natchica naetüwa ingema nanhuacüta ingema natücumü rü ngema natücumüwa ngemagüũ rü ta naca' nadaugü nangemaãcü nü'ũ nanguũũca' i ngema ngu naĩnüeũ rü naca' nadaugüũ i ngema natucumüwa;

b) nacümana nhuãcü ta nagu yaõgüãũ i ngema inaügüũ ngema nü'iraũũ i ngema nagu napuracüeũ;

IV – ü tato ni'ĩ i ngema natanü i ngema nanhuãcü na yaugüãũ i ngema diẽru nawa i ngema nhaã nua ngo'egagüũ pegüpataũ rü i'ãewaetchicagü rü ngeguma ngeta cuũtchãũgu rü a'epataũ rü tchibüpataũ ngema cugütae i ãtücumügüũ rü nagu nayangegü na toõcüta naütanügüãũ rü nawa nangugügüãũ i nacüma na nhuãcü tü'ũ nayaugüũ i diẽru nhama nhaã § 1º, V a VIII wa naweũãcü;

V – ngema na nhuacü ta nügümaã naügüãũ i ngema natchiga i ngema ngüẽẽgü rü nügümaã nagu yade'agüũãcü ta ni'ĩ nügümaã ya ngegüãũ ngeguma ngeta naĩgu i ngema ãẽ'gacügü rü nhu'matchi ngema puracütanüũgü naca' puracüeũ;

VI – ngema guũma i ngeta cuũtchãũgu nagu quiũũ ngema namagü i to i natchicawa nagu cuũũ rü ta na yatoomaraũ nanaütanügüãũ rü nü'ũ tanangema na nhuacü naütanügüãũ rü nüna nanayaugü na nhuacü nanapuracüũta nhama nua § 1º, V rü VIII wa ngemaũãcü.

§ 7º Ngema nawa nügü inapoũũ rü gutchaẽũ na tama naütanüãũ i ngema mü'ũ naütanaüẽũ:

I – rü tautama nü'ũ nanaütanüẽẽ ngeguma na taütchigu i ngema nanaweeũ i nhaãgü;

II – ngema tana yauũ ngeguma tama nayauãgu i ngema nünaãgüũ i naũpa i ngema nagu na inüeũ na namaã ta nügü inapoũũ

nawa i ngema nhaã nua nü'ũ yauũãcü XI i § 1º wa ngeguma toacümare ta nü'ũ yaugu i ngema mugü arü nguẽruũwa.

§ 8º Ngema nayanguẽũ i nhaã artigowa nü'ũ yauũ rü nhu'matchi ngema mugü i no'rü ngueruũ nagu i de'aũ rü ngema caput rü ta nü'ũ niu na nhuacü yaĩũ nawa i ngema i ütchaũ rü nawe'i na aicumaütchi yanguutchiũ i ngeũrüũ i puracüca' rü tautama i ngema ai'rüũgüca'mare rü ta nhu'matchi mugüca'.

§ 9º Ngeũrüũmare i mugü ãẽ'gacüwa ne'ũũ iyairaãtchitchaũũ urüe'na nanaünagütchaũũ na nhuãcüta na ngeta ta nayaugüãũ i ngema diẽru:

I – nawee na ngema tatama nangemaẽgüãũ rü tauacütama nanaünagügü rü tautama iyairaãtchigü i ngema na naca' nadaugüũ nangeta nenaũũ nangemaãcü nayaugüãũca' i ngema diẽrugü i ngema nhaã § 1º, XIIwa nü'ũ yauũ nawa i ngema guũma i nhaã mugü i yanguẽũwa nü'ũ yauũãcü;

II – rü porawa'ta ni'ücu i nhema no'rü ügü i nhema i ütanü'ü tanü arü meema na ta'cüü ya'uu i inciso Iwa i nha deatucumüwa'.

§ 10. Rü Estadogü rü Distrito Federal rü nhu'matchi Municípiogü naca' nadaugüũta na nhuãcü ta nügümaã nanawü'iguẽãũ na ngema diẽru nangeta tü'ũ nayaugüũ nhama § 1º, XII wa nagu ya de'aũrüũ.

§ 11. Ngema mugü i norü nguẽẽruũwa rü nhanagurü rü marü inaũtchigü i Congresso Nacionalwa rü nana iraãtchiẽẽ rüta nana taẽẽ i ngema nhuãcü naca nadaũ i ngema na ütanüũ rü marü meã na nüna nadaugüũ i ngema nagu narü ĩnümareũ i yiema diẽrü i alíquota na nuã nhaã i mugüwa nuũ na uüãcü § 1ºrü XIIwa.

§ 12. Ngema nanataeguẽũ i nhaãwa nü'ũ yautchãũũ § 5º, VIII, rü tautama naca' ni'ĩ i ngema nhuãcü nangugügüãũ i ngema arts. 29–A, 198, § 2º, 204wa nü'ũ yautchaũũ nawa i wü'itama i de'atücumü i 212, 212–A, II, e 216, § 6º rü tautama naca' ni'ĩ i ngema art. 158, IV, "b" i nhaãwa naweũ.

§ 13. Ngeguma tuũ na taegüẽgü ngema nuã nuũ na uüãcü i § 5º rü VIIIwa rü nanawae tananá nguẽũ na tuũ na ngemaũca' i tumarü omü rüta nawa ta feĩĩ (gas) i natchĩĩ e feĩwa meũ rü nhumatchi iramareĩ i ganhari rü meãma nanawu'iguũ rü ngeguma cuca'na daugugü.

Art. 156–B. Ngema Estadogü rü Distrito Federal rü Municípiogü rü wü'iguta nügümaã nanaügü nawa i woetatama i Comitê Gestor i Impostoarü naetüwa' i nhema megü nhu'matchi puracügü i ngema nagu naĩũ i ngema mugüwa nü'ũ yauũ nawa i Constituição rü nhu'matchi ngema mugüarü ngueruũgüwa i aicumatama nagu ya ngegüãũ i ngema na naca' nadaugüũ na nhuãcü diẽruca' nadaugüũ nhama art. 156–A wa nü'ũ yauũãcü:

I – wüitama ümatü nhemaü nhu'matchi na wüiguẽ nhema inügü rü nhu'matchi nhema na ãü nhema ütanütchiga;

II – naca' nadauũta na nhuacü naca' nadauũ i ngema ãẽ'gacü na nhuãcü diẽru tü'ũ nayauũ i ngema naca' namaã nataeũwa rü nhu'matchi naca' na taeũwa namaã i Estadogü rü Distrito Federal rü Municípiogü;

III – na nguẽũ rüta nuna na daü i ngema nama i cua'guũ.

§ 1º Ngema ãẽ'gacüarü iĩũ i woetama nüna daugüũ rü namaã i cua'güũ naca' i ngema ngemaũgü rü natchica i guaneca'ma iĩgüũ rü nü'ũ nangema norü ricatama i nacümagü rü ta nü'ũ nangema na nügümaã rica nacua'güũ rü nüna nadauũ rü nangüãũ i ngema diẽrugü.

§ 2º Ngema mugü i nguẽẽruũ ãcüta:

I – rü Estadogü rü Distrito Federal rü Municípiogü rü nü'ũ nangema i namaã i cua'güũ i nügümaã wü'igu puracüeũ i ngema ngeta i naügüãũwa i ngema Comitê Gestor i Imposto naca' i Ngemaũgü rü Puracügü;

II – rü nuũ na yauãtchi rü natomarãütchigü i ngema namaã i cua'ũ i wü'i i natucümu i Estado rü Distrito Federali nhu'matchi

i nügüma rüta i Distrito Federal;

III – ngema Comitê i Gestor rüta nü'ũ naãtanü nawa i ngema nawa i ngema nayaugüũ i diẽru i wü'itchigü i ngemaũgüwa ngema ngeta inamugüãũwa (estadogüwa);

IV – nuna i daũ rü nama na cua'güũ i Comitê Gestogü rü nhaãgütaniĩ nama i cua'güũ Estados i Distrito Federal rü nhumatchi Municípiogü;

V – na nüna nadaugüũ rü yanuutchiaũ rü na nayautanaüaũ nawa i ngema nanhuacü namaã nacua'güũ i ngema mugüwaãcü nüna daugüũ ingema diẽrugü rü ta nanaügü nawa i ngema nawa nangematchigüũ rü ngema namaã inacua'gütchigüũwa i ngema wü'itchigü i Estadogü rü Distrito Federal rü Municípiogüwarü ta nüma nagu naĩnüeũãcü ni'ĩ urüe'na wü'igu namaã i Comitê Gestor rü ngema nüna daugüũ na ngo'ẽgüãcü i ngema wü'itchigü i estadogüarü;

VI – ngema namaã i cua'guũ na nhuãcütani nge'tata na yauã i ngema i diẽrü i nhaãgüwata Estado rü Distrito Federal rüta Municípiogüwa tani namaã na cua'guũ rü nhu'matchi na'ca i ngueũ rü ta nama na cua'güũ;

VII – na nayaugüta i ngema wü'itchigü nacüma i namaã nacua'güũ Comitê Gestor rü nacümagüãcü ta ni'ĩ namaã nacua'güũ rü yangegüãũ i ngema no'rü puracü.

§ 3º Rü ngematata na ngemagü i união na yeraãcü i nama i cua'güũ i ngema marü naca' i ngue'güũ i naca i ngema curü megüũ rü ngemata nüũ narü daunuũ i wü'i i natucümü:

I – 27 naguũta ni'ĩ ingema norü mu i ngema natucümü rü wü'itchigü i Estado rü Distrito Federalwa neũũ;

II – 27 (vinte e sete) natücümü ĩgüũ i natanüwa ngemagüũ i wü'itchigü i Municipiogüwatchigü rüta Distrito Federaltaniĩ

nüũ na unetagüũ nhema nhaawa' nü'ü ya uãcü:

a) 14 (gumeepü arü ãgümücu) naguũ ta ni'ĩ ngema natucumü arü mu nawa i ngema na nü'ũ naunetagüũ i wü'itchigü i Municipio rü nawee na wü'iguũ naca' i ngema wü'itchigü;

b) 13 (treze) i natücümü ĩgüũ ta niĩ ngema nawa' na ugüũ ya wü'itchigü ya Municipiogüwa taniĩ i ngema duũgü tani ngema na ngugüẽgüũ.

§ 4º Ngema nanaügüãũ nawa i ngema Comitê Gestor i Imposto naca' i Ngemaũgü rü Puracügü rü ta nayanguutchiẽgü ngeguma ta nü'ũ nangemagu i ngema nutaqueeũ nü'ũ unetagüũ:

I – ngema i nhaã natücumügü i Estados rü nhu'matchi Distrito Federal:

a) ngeguma namumaegu i norü namaã icua'güũ;

b) ngema namaã i cua'guũ i Estados i Distrito Federal rü nhu'matchi i yeeraãcü i 5 o (cinquenta por cento) ya duẽgü i natchiãne;

II – nawa i ngema i wü'iwa ngemagüũ Municipiogü rü nhu'matchi Distrito Federal rü nawa i ngema guũma i nape'ewa ngemagüũ rü namaã i cua'güũ.

§ 5º Ãẽ'gacü i ngema namaã i cua'ũ i diẽrü rü nawa'e' ãurima nüũ na ngemaũ i norü cua' na ngemaãcü ta tüũ nayaü a diẽru.

§ 6º Rü Comitê Gestor i Imposto nawa i ngemaũgü rü puaracügü rü nhuacüta namaã nacua'güũ i União rü Procuradoria–Geral i Fazenda Nacionalarü rü ta nügümaã nü'ũ niugü rü nüna nadaugü nawa i ngema diẽrugü i ngema nagu yade'aũ i arts. 156–A e 195, V wa rü meã nagu nügümaã nanaügü i wü'i i nacüma meã nü'ũ nacua'güãcü na nhuãcü na namaã nacua'güũ rü yangegüãũ ingema name'wa ngemagüũ.

§ 7º Ngema nama i cua'guũ i ngemaũgü i puracütanuũgü i ngema cuũ ngemaũ i União rü nana üguta nana weã'tchiẽẽũ rüta nama na qua'güũ na nhuãcütaniĩ tuũ na yaugüũ i nuã nuũ na uüãcü i arts. 156–A i 195, V.

§ 8º Rü mugü i nguẽẽruũ rüta nüũ ni u na nügüwa na naũ i puracügü i nhema namaã i cua'güũ i dierutchiga, ngema arts.156–A rü 195,Vwa nuüũ ya uuãcü.

SEÇÃO VI

NGEMA REPARTIÇÃO I RECEITAS TRIBUTÁRIAGÜ

Art. 157. Norü i ĩũ Estados rü ta Distrito Federal:

I – ngema ma yaugüũ i ngeta ta niĩ na tümaca' na daügüũ i nheirümare i ngemaügü rüta numatama i namata cua'güũ i ngema natücümu rüta tüũna utanuũ i natücumugü i nama na puracue'güũ;

II – 25% i ngemaũgü i ngema ngema nayaugüũ i diẽrugü i União üũ naãũ na ngemaãcü nü'ũ nangüẽũ ngema nhã art. 154, Iwan gemaũãcü.

Art. 158. Municípiogüarü ni'ĩgü:

I – i ngemaũgü na yaugüũ nawa i ngema União i ngeĩrümarewa mare nana ütanügüũ i nawagü i ngema i natucumügü rü ngema na ngemaũca' rü meã nüna nada'güũ;

II – 5 o nawa i ngema nayaugüũ i ngemaũgü i nayautanügüũ i União nawa i ngema na natchiga i nagu natoegüũ nawa i ngema ĩpatagü i ngema ngemagüũ rü ta guũtama i ngema nagu naĩnüeũ i nhaã mugüwaãcü ta ni'ĩ art. 153, § 4º, III;

III – 5 o (cinquenta por cento) i nhema na yaugüũ i Estado i

ngema i torütama i ĩguũ rüta i naãnegü i no'rütama i ĩgüũ rüta marü nhemaca'tama i ĩũ tagütama na nüna na yauũ;

IV – 25% (vinte e cinco por cento ta niĩ ngema):

a) ngemaũgüwa na yauũ i Estado i ngema puracügü na ngeta ta na utchiguũ i ngemaũgü rütata na ũãũ i ngema ngeta tuũ i gaũ i interestadual rüta intermunicipal;

b) ngema nawa i guũma i ngema nayaugüũ i ngemaũgü i ngema nü'ũ yautchaũũ i art. 156–A i Estadogüũ yanuutchiũ.

§ 1º Ngema nagu na yaugüũ i nama nacua'güũ i Municípiogü i inciso IVwa nüũ a uüãcü:

I – 65% ngema iramareũ i nawa i ngema n'rü natanü i nagu naügüũ i ngema ngemaũgü rü nawa i gema na puracü naügüũ nanhuãcü tayaĩũ i ngema natchi'cawa;

II – rü 35% (trinta e cinco por cento) marü nugüma na mẽẽgüũ i mugü rü nuũ narü daunuũ rü nügü ya toye i iraũgu 10 (dez) i nuũ na unetaũ rü marü nuũ na ngema i meũ nava ta cua'güũ rü na utchigüũ rü meũ nawa i ngema i natücümugü i nguerũügü.

§ 2º Na nhuregu nayautanüũ i ngema Municípiogüarü iĩũ i inciso IVwa nü'ũ yauũ:

I – 80% (oitenta por cento) i norü mu i ngema ngema ngemagüũ;

II – 10% o nawa i ngema nagu naunetagüũ nanameẽgüãũ i ngema naweegüũ i naca' nangueũ nanaünagüũ rü ye'era nameẽgüãũ na aicuma naügüãũ i ngema mugüwa nü'ũ yauũ i ngema mugü i estadoarü;

III – 5% cinco por centota niĩ i dierü nawa ũũ na naĩnecü nanadaugüũruũ, ngema mugü i estadual arü nüũ i uuãcü;

IV – 5% cinco porcentotaniĩ naca i guũma i municipiogü i wüitchigü estadowa ngemagüũca.

Art. 159. União rüta nüna nana ã i':

I – ngema ngemaũ inaügüũ i na yautanügüũ nawa nangema na nhure yaĩũ woo tchingeũrüũmare yaĩ i ngema ngemaũ i naügüũ rü naca' ni'ĩ i ngema art. 153, VIII rü nawe'e na 5 o rü nhaãcü tayaĩũ:

a) vinte i umni guüma nhu'matchi cinco décimogü por centoniĩ nüna na ãũ i Estadogü rüta Distrito Federal;

b) vinte dois guũma nhu'matchi cinco decimogü por centro naca' naca' nhema municipiogü na participagü'ü;

c) ngema três por cento ta niĩ na yaugüũ rüta nana ãgüũ i ngema tee' marü nawa na ngemagüũ taniĩ tuũ yaugüũ yadiẽrü nawa i nhaã natchi'cagüwa Norte rü Nordeste rüta Centro–Oeste i nawatchigu i ngema nama i cua'güũ i ngema nawa na nhemaguũ i diẽru ma i cua'güũ rü meã ta nũ a yauãtchiũi nawa i ngema i paaneũwa maẽgüũca' Nordestewa cü i norü ngaũ yiema diẽrü i to i natchicawa taũũ i mugüwa nüũ auuãcü;

d) 1% ta ni'ĩ i ngema Fundo i Participação i Municípiogüarü ngema ta ni'ĩ i nüna naãũ ngegma wü'i i gumaepü arü nguneũgu (10) i guũma i taunecüarü gu'gu (dezenbro);

e) 1% (um por cento) ngema i Municípiogü tuũ i ãgüe rü nüirataniĩ tünata naãũ i no'rü 10 a nguneĩgü i tawemacü i julhogu i wü'itchigü i taunecügü;

f) 1% (wüicüwa) ta ni'ĩ naca' i ngema Fundo i Participação i Municípiogüarü ngema ta ni'ĩ i nüna naãũ ngeguma setembrogu i wü'itchigü ya taunecügu;

II – ngemaũgü i nawa na yaugüãũ i ngema na ugümareũ rüta nana ãgü nhaã art.153, VIII, 1 o (dez por cento) rü Estadogü rü ta

Distrito Federalgü tani nüũ na unetaũ na nhure ta niĩ na mugüũ i nhema ngema na ügü'ũ;

III – ngema nawa i ngemaũgü i nayautanüũ ngema na nü'ũ nangüẽũ nawa i ngema nü'ũ nanangüẽũ i ngema norü diẽru nhama nhaã art. 177, § 4ºwa nü'ũ yauũruũ rü 29% ta ni'ĩ i Estadogü rü Distrito Federalca' rüta nianuutchi nhama mugüwa nü'ũ yauuãcü nü'ũ nacua'güãcü na ngeta yaĩũ na mugüãũ nhamawa nango'ũãcü «c» e «d» nawa inciso II i ngema de'atchimaũwa.

§ 1º Nhuãcü ta ya ugügüũ guãca' i nhãã i inciso Iwa nuũ a uuãcü rütata nana yau i nhema diẽrü i nheĩruümare i ĩũ i Estado i Distrito Federal rü ta Municípiogü na nuã i arts. 157, I, e 158, I.wa nuũ na üãcü.

§ 2º Tautama i Estado rü ta yeeraũ i 2 o nayau ngema nhaã inciso II wa nü'ũ yautchaũũ rü ngeguma rü guũtama ninuutchi naca' i ngema guũma i ngema nge'ma ngemagüũ rü ngemaãcü ta ni'ĩ yaũẽgüãũ nayanuutchigüãũ nhama ngema nü'ũ yauũãcü.

§ 3º Estadogü rü tüũ na ãta i wü'itchigü Municípiogü 25% (vinte i cinco por cento) i yiema diẽrü tüũ na yaugüũ i nhaã inciso II i caput i artigo rü nuũ narü daunu i meã nama na cua'guũãcü i nhaã i art. 158 i § 1º rü ta tüũ na toyeũ i nhema na ugümareũwa i nhaã i art. 158, § 2ºwa nuũ na uüãcü na nhuãcü ta yea nena uũ ãcü i nuã na amatüãcü art. 153, VIII.

§ 4º Ngema guũma i diẽru i ngema nhaã inciso IIIwa rü wü'itchigü i Estado rü 25% ta ni'ĩ i ngema no'rü Municípiogüwa rü nhama nhaã mugüwa nü'ũ yauũãcü i ngema incisowa nü'ũ yauũ.

Art. 159–A. Rü ngema nana ügü i Fundo Nacional de Desenvolvimento Regionalgü tani nana iraãtchigüẽguũ i toma i natchicagüwa i natucumu nuũ ngemaũ i nhaã i 3º III i marüta nuna na ããũ i ngema i diẽrü i União rü Estados rüta Distrito Federalgü:

I – naügüãta i ngu'gü rü ngema nagu naĩnüeũ i ngema naügütchaũũ i ngema puracügü;

II – rü tüũ na puracüẽẽũ rü tüũ yeratchigü i puracü ta tüna ãtchigü rü na yeeratchigü rü nhu'matchi ta na ũtchigü rüta nüũ na ngematchigü i ngema nama i cua'güũ;

III – naügüãũta i ngema nagu naüeũ i ngema to i natchianegü na ngemaãcü yeerawa nangegüãũca' ngema ngu'gü rü nhu'matchi puracü i ngewacaũ'güũ.

§ 1º Rü tüna na tchu'uũ i güũma rüta e ngeirüümare e yauguũ i diẽrü i nhaã iũ i caput.

§ 2º Na ngema naügüãũ i ngema diẽrugü ngema nhaã caput nü'ũ i utchaũũ rü ngema Estadogü rü Distrito Federal rü ta paa nayanguutchiẽgü i ngema nagu narü ĩnüeũ ngemata aicuma ngüẽẽ i ãgüegaũ na nüna nadauũca' i ngema nawa i ma'ẽũ na ngemaãcü tama na tchieẽgüãũca'.

§ 3º Ngema nüũ narü daunüũ i nhã i artigo nama na cua' Estado rüta Distrito Federalgü tani na nguẽũ ta nhuretiĩĩ yiema diẽrü tümama na cua'güũ caput.

§ 4º Ngema nagu nuã ya de'agütchaũũ nawa i ngema nhaã caput rü ta nüna nanaãgü i Estadogü rü Distrito Federal na nügümaã wü'igu we'wa nangeetchigüãũca' rü nügü nü'ũ nacua'ẽgüãcüma rü nanangugügü nawa i ngema nawa nü'ũ nacua'eũ nawa nangemaãcü naporaẽãũca':

I – duũgü i Estado rüta Distrito Federal i nüũ na ngema i 3 o (trinta por cento);

II – na nügümaã nawü'iguẽgüãũca' na nhuacü yangegüãũca' i Estado urüe'na Distrito Federal nawa i ngema nagu ya de'aũ i art. 159, I, "a" i Constituição Federal rü ta nangema na 7 o naguũ ta ni'ĩ.

§ 5º Rü Tribunal de Contaü i Uniãoarü rü nama na cua'güta na nhuãcü na ngugü rüta natanetagüũ i wüie'tchigüca' na ngema ta ngemaũ nuã nüũ ya uũãcü § 4º.

Art. 160. Na nügümaã nawü'iguẽgüãũca' na nhuacü yangegüãũca' i Estado urüe'na Distrito Federal nawa i ngema nagu ya de'aũ i art. 159, I, "a" i Constituição Federal rü ta nangema na 7 o naguũ ta ni'ĩ.

§ 1º Na gutchaẽẽũ i nha artigo rüta tama nana gutchaẽẽ nüũ i União rü Estadogü namaã na cua'guũ i diẽrü:

I – ngema nanaütanügüãũ i ngema nüna ãgütchaũũ rü nhu'matchi i namaã cua'güũ;

II – ngema na nguẽẽũ i art. 198 § 2º i incisos II e III.

§ 2º Ngema na nhuacü ta nügümaã napuracüeũ rü nügümaã wü'iwa nangegüãũ na ngemaãcü meã nügümaã napuracüeũ na nügümaã ya yauyegüãũ rü nügümaã name'ẽgüãũ i ngema norü ngetanü rü ngeũrüũmare urüe'na ngema nge'ma nawa nayaugüãũ i ngema nügümaã wü'iwa nangegüũ i União namaã i ngema estadogü rü ta nawa nü'ũ niugü na nhuacü ta naãgüãũ na nhure yaĩũ i ngema norü ta i nügüna naãgütchaũũ nawa i ngema Fundogü i Participação urüe'na ngema nawa yaugüãũ i federalwa neũũ.

Art. 161. Namaã na cua'gü i mugü i nguẽẽruũ:

I – nü'ũ yaugütchaũũ na nhureta yaĩũ i ngema naünagügüũ ngema nhaã art. 158, § 1º, I wa ngemaũ;

II – rü ngema nana üã i mugü na nhuacü ta nana ãũ i diẽru i nuã nüũ yauuãcü i art. 159 yearuütchi i nacümaãcü i yiema i üe'i nuã nüũ ya uuãcü i inciso I rü na üãũca' rüta na wu'igü na meĩca' nawa i Estado i Municípiogü;

III– nü yauu nhema ümücütchiga tümaca' ya yiema na yaugüe' i nhema megü nhema no'rü ngugüruü i nhema no'rü tagü rü

nhu'matchi nhemana tü namuatchi tanüü nhema nha artigugü 1757 rü 158 nhu'matchi 159wa nü yauurũü.

Wu'itama deagütucumü. Tribunal de Contas da União rü nana nhuãcü na ngugü i nhema i nguẽgü i nawa i nhaã inciso II.

Art. 162. Rü União rü Estadogü rü Distrito Federal urüe'na Municípiogü nawe'e nü'ũ yaugüũ i tawemacü gu'gu na nhure yiĩũ yiema diẽru ya tü'ũ nanutaqueegüe rü nhure tiĩũ ya tüũ nayaugüe nawa i ngema guũma i ngema nanutaque'egüũ ta nüna naãgüũ rü nayaugüũ na ngeta netaũũ rü nhure iyaüũ.

Wu'itama deagütucumü. Guũma i natchigagü i União düetüwa ngegüũ rüta meã nanayo'petütanü i estadogü rü nhu'matchi municípiogü; rü ngematama na ngupetü i namaã i Estado rü Município.

CAPÍTULO II

NAMAÃ I CUA'GÜŨ I DIERU TCHIGA ARÜ

SEÇÃO I

GUŨMA I NACÜMAGÜ

Art. 163. Mugü i nguẽẽruũ rüta naetüwa na ngema i:

I – guüma diẽrüma cua'guũ;

II – ngema ngetanü i to i natchianeaũ nangetanüũ rü nhu'matchi nuatama nangetanüũ rü ngemagü ngeta nüna inadaugüũ rü guũma i natucumügü rü nhu'matchi toamatchi i ngema Puder Público nüna daugüũ;

III – nuũ na yauãtchiũ i mugü ma cua'güũ;

IV – ngema ngetanü i to i natchianeaũ nangetanüũ rü nhu'ma-

tchi nuatama nangetanüũ rü ngemagü ngeta nüna inadaugü rü guũma i natucumügü rü nhu'matchi toomatchi i ngema Poder Público nüna daugüũ;

V – ngema nüna na daugüũ i diẽru i natucümü i namaã i cua'guũ;

VI – ngema nhuacüta to i'natchianearü diẽruwa naüeẽgüãũ nawa i ngema União rü Estadogü rü Distrito Federal rü nhu'matchi Municípioarü;

VII – ngema nawa ngemaguũ i puracügü rüta i natucümugü nuũ na ngemaũca' i na ngeta tümaca' i na ca'ü a diẽrü rü na meã nüna na daugüũ rü napuracüeũ i nama i ngema i utchigüũ i ngema i natchicawa;

VIII – nü'ũ icua'ũ na nhuãcü nhama i naanewa i ma'ũũ:

a) ngema nüũ na unetaũ na paama na guũca';

b) na wü'igu namaã wü'iwa meã i ma'ũũ meã nagu rü inüãcüma i ngema na nhuãcü tayaĩũ namaã i cua'ũ i ngema cuũ ngemaũ;

c) nhema i ũtchiguũ i diẽrũ na cüngetanuũ rü inatchaüũ i mugüwa nüũ na uüãcü;

d) na ngugüũ meã nangugüũ rü meã naüũ nayauũ rü iyatchaãtchiẽũ;

e) ngema na ugüũ na tuũ na mugüũ rü ngema na ngemaũ rü na ira'ãtchiẽẽũ i curü ngetanü;

IX – nangugüũ rü naüũ i wü'i i nacüma na nhuacüta yeerawa namaã i cuaũ i ngema ngüẽẽ rü ngeta ni'ĩ ina yauũ.

Wüitama i deagütucumü. I ngema i mugü nüũ na iu'u i inciso VII-Iwa i caputarü i nhaã artigo rü nana mũ nana üaũca' na tchu'uũca' nua i art. 167–A nhaã Constituiçãowa.

Art. 163–A. Ngema União rü Estadogü Distrito Federal rü Municípiogü nanawegüta na nhuãcü namaã inacua'güũ rü nangugüãũ guũgutama nagu ya ũãcümaã rü nüna nadauãcümaã rü nangugüãcümaã rü guũgutama ngo'ẽãũ na guanema nü'ũ cua'ũca' nangeta taũũ ya yiema diẽru.

Art. 164. Rü União rü nüũ nangema i cua' rüe'na pora na tü'naãũ ya yiema moeda ya yiemata banco centralwa'ricatatama tümama'ã napuracüe'e.

§ 1º Rü na tchu'u na banco central na dieru i tesouro nacionalna tüũ na ãũ na yicama tüũ na ütanüũca', baitata ngeũrüũ i natucumü i dierumaã i cua'güũna.

§ 2º Rü banco central rü naca na tae i ngema na ngemaãcü nama tae'ũarü na ngemãcü na meũca' i ngema i nae'tüwa ngemaũ i moedagü.

§ 3º Ngema nanaüãũ i ngema União rü ta banco central rü Estadogü rü Distrito Federal rü Municípiogü rü nhu'matchi ngema woetama namaã puracüeũ i Poder Público urüe'na ngema woetama namaã puracüũ tama ngemaãcü ngema mugüwa ngo'egüũ.

Art. 164–A. I ngema i natucumugü i União i Estadogü i Distrito Federal rüta Municípiogüna nawaetani i nama na iĩ rü nüna nadaügüũ i ngeguma cungetanügü i mugüwa nüũ ya uuãcü ta cumanange' i inciso VIII i caput do art. 163 i nhaã Constituiçãowa.

Wüitama i deagütucumü. Nhema planoarü ü rü nhu'matchi na ya nguẽü nhu'matchi nhema ngugü rü nameni na nhema nama cua'i rü nhu'matchi nhema nünacua'gü'ü nüũ i'ugügüãcü nhema ngetanü aicuma nhema'üãcü ta ya ĩü.

SEÇÃO II

DOS ORÇAMENTOS

DIERUGÜMAÃ INACUA'GÜŨ ARÜ

Art. 165. Mugü i poder executivowa ügüũ rü nüũ niuta:

I – ngema na nhuacü naügüãũ mucü ya taunecügu;

II – nacüma i wu'i i mugü i diẽrüma cua'güũ;

III – nhema na dieru i ngugüũ i wüitchigü ya taunecüca'.

§ 1º I ngema i mügü i wu'i i taunecügüicatatama i nana ügüũ i ngema namaã cüa'güũ i administração pública federalgü i ngema i na yaugüũca' rü ta na tomatchigüũca' i ngema tani na ngemaũ i ngema na nawa'eguũ.

§ 2º Ngema mugü nanangugügüãũ rü ta nagu narü na ngeta nanangegüãũ rü ta'cü tayanguẽgüũ rü nawa' nangugütchaũũ rü ta nagu naĩ i ngema nacümagü i mugüwa ümatüũ rü ta nanaü na nangugüãũ i ngema wü'itchigü ya taunecüca' rü nanawe naca' nanangeetchigü i nüna nadaugüũ na ngemaãcü ngema namaã cua'güũ namaã rü aũca'.

§ 3º Ngema ãẽgacü rü nana nguẽta i 30 ya nguneĩwena nheguma marü nuũ na gugü i ngema i poperawa nüũ na üũ rü na uãũca'.

§ 4º Ngema naügütchaũũ rü nhu'matchi ngema ãẽ'gacü arü i iĩgüũ i ngema natchicawatchigü i nhaã mugüwa nü'ũ yauũãcü ta ni'ĩ rü ta naü Constituição naweeũãcü namaã wü'igu i ngema nanangugüãũ i ngema nagu naĩtchãũũ mucüma ya taunecügu namaã wü'igu i Congresso Nacional.

§ 5º Ngema mugü i nhema dierugu i uu rü nünacua'ta:

I – nhuãcü ta nüna na daugüũ nama i ngema poragü i natucumümaã i namaã na cüa'güũ i natucümü i ngutaque'e'guũ i nawa ta ngemaũ i Poder Publicogü;

II – nhuãcü ta nüna na daugüũ i wü'itchigü i natucümü tani nawa na ügüũ i muãcü;

III – ngema nanangugüãũ i nawa duũẽgü na nadaugüũ rü guũtama i ngema namaã cua'güũ rü nawa yadagüũ ngema nüna diẽru naãũ rü ngema natucumügü i ngema Poder Público namaã cua'güũ.

§ 6º I ngema i mugü ta namaã na cua'güũ rüta ngema ta nuũ narü daunüta ruta na ngemaũca i no'rü puracü ngeguma marü na nüũ na nguũ'gu i nhema na nawa'eũ i nawa na yauũ .

§ 7º Ngema nangugügüãũ i nhaã nua ümatüũwa ngemaũ § 5º, I e II, nawa i nhaã artigo namaã wü'iguũ i ngema naügütchaũũ i taunecügügu nü'ũ nangema ta naiya iraãtchiẽãũ rü tama nügümaã nawü'igu ngema duũũgü aarü mumaã.

§ 8º Ngema nangugügüãũ i nhaã nua ümatüũwa rü taucürüwata' naya ya tomaraũ na nawae'ni i mugü ãcü naĩĩ rü tautama na tchu'uü ru ngema na nherma i megüũ na cuũ na ngemaũca' ngema cü nawaeũ ru cüna wana na ngemaãcü cuũ na uaũ i nhema curü credito notürü nagücũũ i mugü.

§ 9º Mugüwa' na nhema na yanguẽãũ:

I – natchigagu ya uu nhema diẽrutchiga arü puracü rü mugü rü nguneü nagu na uneta'ü rü nhema na naügü'ü nhu'matchi na meã na nanuãü nhema puracügü ya mucüma ya taunecüca'ta iiü rü nhema mugü naca' nhema dierugü nhu'matchi nhema wüitchigü ya taunecüca' iiü;

II – naügüãüta nacümagü na ngemaãcü nüna nadaugüũ i ngema diẽru rü ngemaũgü na ngemaãcü meãma inangemaũca' i ngema puracü i we'guũ;

III – ngema nhawa naweũãcü rü nana yaugüũ i ngema nüũ na üẽgüũ ngeguma nüũ na ngema i ngemaũgü i na yauguũ i ngema na ügüũ i §§ 11 i 12 i art 166wa nuũ ya uãcü.

§ 10. Ngema nüna dauũ rü nangema nameãtama yanguẽgüẽãũ i ngema puracügü i ngema naca' iĩgüũ naca' nadauãcü i nacüma na

nhuãcü nameãtama ngema nangugüẽãũ i ngemaũgü rü naãaũ aicumaütchitama i ngema puracü naca' i duũũgü.

§ 11. Nhaã numa nha § 10 i artigowa nüü ya uurüü rü nhema mugü i diẽrutchigaguwa nü yauurüũ:

I – name'wata nanangemaẽ nayanguẽãũca' i ngema mugüwa nü'ũ yau'ũ nhama constituiçãowa wümatüũãcüma rü nagu narü inü na nhuacü meã yaũẽgüãũ na tautama nawã'taũca' i i ngema nanaünagüũca' i ngema norü üetüruũ;

II – tama na meniĩ cunatchu'uũ i ngeguma cuũ na um'gü ni marü meãma nẽũãcü ugü;

III – nayanguẽẽta naca' tatama i ngema aicumaütchima ngema na nü'ũ yauũ.

§ 12. Na yaücutchigüta i muguü i nheã dieru arü nutaque'egu i uũ naca' nhema puracü naca' nhema tare puracü i nügüwae' ãgü'ü rü nhe'ma i ücutchi'i nama nhema nüna nadaugü'ü rü nhu'matchi tümaarü ta' ya yiema dieruta tüü na gu'egüe' ya yiemata nhema nutaque'e i nagu narü inüüwa' tüü ya ücutchigüe'ta ya wüitchigü taunecüca' na nhemaacü ya nguuca' nhema puracü.

§ 13. Ngema nhaãwa naweũ i inciso III i § 9º rü nawa §§ 10, 11 e 12 i nhaã artigo rü ta nayanguẽẽ naca'tama iĩũ i ngema diẽru i ngema na duũẽgü nanadauũ i ngema União.

§ 14. I ngema i mugü i puracü i wu'i i taunecüwata nama na puracügüũ rüta nama ni ũtchiguũ.

§ 15. Ngema União rü ta meã nananu na ngematama na ngemagüũca' i ngema nagu naĩnüeũ na nhuacüta ngema naüã i ngema diẽru rü namaã i Estado rü Distrito Federal na nü'ũ nadauũca' na nhure rü nhuãcü namaã inacua'güũ.

§ 16. Ngema mugü i ya artigowa' nü yau'ü rü nameni na nü nadawa-

enü rü nhema ta'cü nawa' nhemaü rü nhema natanü i nhema nüna nadaugü rü nhu'matchi nhema politica plublica arü ngugü i nhama 16 do art. 37 i constituiçãowa'nüü ya uü.

§ 17. Nayanguẽãũca' i ngema nhaã nua ngemaũ i mugüwa nawa i inciso I i § 11 i nhaã artigoarü rü ngema Poder Executivorü ta inayairaãtchi i ngema nanaüãũ paatama nayanguẽãũ rü naüãũ i mugü na nhuãcü ngugüãũ nawa na nhuãcü ta nataeguẽãũ rü naütanüãũ ngeguma nangetanüãgu nhama mugümaã cua'güũwa naüpetüãcüma.

§ 18. Rüra nanaügügü nanamaã na puracügüũ i norü dierugü i 2026gu, rüta inanaüütchigü na nüicatama na puracüũ i Poder executivo muugü i ngewacaũũ i nagu i de'aũ i ngema art. 6º da Emenda Constitucional nº 126, de 21 de dezembro de 2022, yiema tüũ nadaugüe i dieru rü norü ngetanügü nhumatchi dieru i i'ramaree tüũ inacagüe.

§ 19. Rü 2026wa naügüta i ngema limite i naca'ricatama iĩũ i poder executivo rü ngema mugü i ngewacaũũ nüũ iuũtaniĩ nüũ ya uũãcü i ngema art. 6º da Emenda Constitucional nº 126, de 21 de dezembro de 2022, tama nüũ naüpetüãcü i ngema norü crédito suplementar rü especiais nawayaücuũ i ngema norü limite i 2025arü na nhure tüũ na dauũ, rü marü tatauãcü yiema dieru i nagu i de'aũ i art. 107-A do Ato das Disposições Constitucionais Transitórias nüũ na cua'ãcü nanaüũca i projeto de lei i dierugütchicagu i de'aũ i wüi taunecütchigüwa i 2025arü, rü i we'ãtchitchigüũ i namaã IPCA, nüũ ya uãcü i mugü i ngewacaũũ.

§ 20. Rü ngema §§ 18 rü 19 nagu i de'agüũ i nhaa artigo arü, rüetchata tama nawa niyaücu i ngema na nhuacü na ngugüũ i wüitchigü arü limite nüũ ya uãcü i mugü i ngewacaũũ i nagu i de'aũ i ngema art. 6º da Emenda Constitucional nº 126, de 21 de dezembro de 2022.

§ 21. Rü 2027wa naügüta, yiema tüũ na gastae i dieru i taunecügütchigüwa i União nagu i norü ngetanügü rü nhumatchi yiema i'ratchigüe i tüũ na daue, nawa neĩũ i mugü marü we'ãtchiẽẽũ, i nagu i de'aũ i art. 100 desta Constituição, rüta nawa niyatchocu i ngema norü ngugütchiga i dierugü i nüũ iuũ nanhure yaĩũ inanguẽẽũ i tüũ na daue rü ngugütchigüe, rü nanawae i 10 porcento tama naüpetüũ.

§ 22. Na nhuacü tümamaã na puracüeũ i norü dieru i 2026gu, ngeguma i tagucüa tüũ nadaugu ya dieru i nüũ üpetüütchie i ngema art. 107-A do Ato das Disposições Constitucionais Transitórias. nüũ i uũ rüta tama nawa niücu i ngema ngugü i nagu narü ĩnüẽũ na nüũ narü yaugü i resultado primário.

Art. 166. Na ngemaũ i wü'i mugü i wüitchigu a taunecügu nuũ na dauũ, na nüũ na ngemaũca' i nhema na nawae'ũ rü meã nü0na cua'güũca' yima tare ya Ĩpatawa i Congresso Nacional rü ta niĩ nama na cua'ũ.

§ 1º Wü'i i natucumü tani nama i cua'güũ i Senadoregü i Deputadogü:

I – rü nuũ na daugüũ i ngema i wü'matüũ i mugüwa naca i na ca'üãcü na meã nüũnawe'güũca' i wü'i a taunecütchigü i Presidente da República tani nüũ na dauũ;

II – nü'ũ ya daugüũ rü naügüãũ i ngema napane natchiga na ta'cügu nainüeũ i ngema puracü naügütchaũgüũ i nhaã natchianewa rü ngema natchicagüwa ngema nhaã nua yauũãcümaã nawa i Constituição ya nguẽgüãũ na nüna nadaugüũ i ngema diẽru tama nagu tchieẽgüãcüma namaã wü'igu i ngema natucumü i Congresso Nacional rü nhu'matchi ngema namaã i ngemagüũ rü ügüũ nhama art. 58 ãcüma.

§ 2º Nhema emendagü rü ta nhema ya guurãü i natucumüwa'ta na nawe'gü rü nhematchigaguuta na na yaugü i wüi parecer rü nhu'matchi nü nadaugü rü nhema mugücümaãcü rü nhema Plenário ya yima tare ipata ya congresso nacionalarü.

§ 3º Ngema mugü arü ngicurüũgü rü nhu'matchi i naguna ĩnüeũ i mugü i wü'i taunecütchigü rü ta nayanguutchigü ngeguma nangupetü'gurica:

I – ngema nama na cua'ũ i na wu'i a taunecüwa na nguẽẽũ i namaã i mugü;

II – wu'i ũ tani na unetagüũ rü nawae'güãcü i ngema rüta nama i cua'güũ i ngema ta nawae'güũ:

a) ngema i diẽrü nüũ ngemaũ;

b) namaã i cua'güũ i ngetanütchiga;

c) yiemã diẽrü i ãẽgacü tüũ yaugüe rüta tüũ mugü i nhaãgüca' Estadogü i Municípiogü rüta Distrito Federalca';

III – ngema i natanüwa ngemaũ:

a) ngema na meẽgüũ rüta i gutchinügüũ;

b) ngema i namatüwa' i mugü nuũ i uüãcü.

§ 4º Ngema ĩnügü i ãẽgacügü nanawae'güũ na nhuãcü nagu naĩĩ rüta tautaã nana yaugü rü tauwatame' rü ta wü'i i taunecü naguũ.

§ 5º I Presidente da Repúblicarü rü nana mu i wü'i i ümatüũ i naca' i Congresso Nacional na ngema na üüca' o norü inü e artigo nüũ i uuwaãcü ngeguma tautama na naügügu i nawa na ügü'ü i natucumü i natanüwa rü na ngema i gutchaũ.

§ 6º Ngema projetogü i mugü i plano ya wüitchigü ya taunecüca'iiü rü nhema mugü i dierugüarü rü nhema dierugü rü wüitchigü ya taunecügu rü Presidente da Republica rü Congresso Nacionalca'ta na yamugü rü nhema mugü i artigo 165 § 9ºwa nü ya uuãcü.

§ 7º Rü nawa' na nhemagü i nhema projetogü i nhema nha artigo nü ya ugügü'ü rü tama ya tomarãü i nhatucumüwa' rü nhema togü nhema mugü i nhema processo legislativowa' ya da'ü.

§ 8º Yima diẽrü marü nuũ na nguũũ nawa i ngema i mugüwa wü'igu taunecüwa rü nüũ na cua'gü na ngearü diẽrüãũca ngema numa tümama na cua'ũ na tacümama na üũ i mugüwa nuũ na uuãcü ngeguma ta ni nüũ na ngemaũ na nhuãcü ta diẽrü natürü marü nheguma nuũ mugüguica'tatama.

§ 9º Wu'itchigü rüta nüũ na ngema i inügü i ta namaã na cua'ũ i

norü gü ya yiema i diẽrü rü 2% (dois por cento) tama niĩĩ ya yiema ta tümama ta narü ãũ rü ta na na ngemaãcü ta tüũ narü daunuũ i norü ngaümare tatanĩĩ ta tümama na puracüei i duũũgü rü nhumatchi i maũma cua'güũ.

§ 9º–A Nagu naücuũ i dieru ngema i naca i na'üütchiũ nhaã § 9º nhumatchi norü artiguwa nüũ ya'ugu rü1,55% tama ni'ĩ naca i Deputadugü rü nhumatchi 0,45% na'cata i Tchenadugü.

§ 10. Rü naatümamaã naüãũ ya guãma ya dierutchita rü puracügü ca'ni'ĩ rü nhu'matchi üũtaeruũcata niĩ rü ngema mugüwa i § 9ºwa nüũ ya uuãcü ni'ĩ rü ngẽmaãcüta namaãta' naya'utareẽãũ' naya'ngu'uca' i mugü i norü wüyiwa i § 2º i norü atigu 198wa ümatüũ, rü na'tchu'u na'tümamaã' ya dieru na'ütanüãũ i duũ'ũgüarü puracütanü rüe'na toomatchigü ya puracü'cü' nawatana ya'uu rü ngẽmaũ i dierugüwa.

§ 11. Rü ãẽ›gacü namaã i cua›cü i tagucaarü naãnewa ngẽmacü› nawenaã ya ngu'utchiẽãũ rü na›ütanüãũ nhema dierumaã i wüitchigü i deputadu naca' i ca'ũ naẽ'püta ngema nünana üüãcü' i norü § 11wa ümatüãcü rü nacümaãcü na'nhũãcü na'nawüigumareũ nayatoyeãũ i dieru rü to i mugütchipe'ewa nüũ ya uuãcüta i marü i ngemaũ i norü § 9ºwa i norü artigu 165wa i nhaã popera i taguanecaãrüwa nge'maãcü, rü nagu ínadawenüta i mugü i ümatüũ i § 9º–A wa ngema i nhaã artiguwa.

§ 12. Rü na'aicumama nangemaũta na naügüãü ngema nuã nü'ũ ya'uu' inhaa inciso § 11wa ümatüũacü na'guũma ngema deputadugü i estaduwa ngemagüü rüta nüü nangema na'naca' ínaü'ütchiũ natanüwa ngema dierutaque'e i taguarü naãnewa ngemaũ rü ngemarü 1% ta›ni›ĩ naca› ĩũ i dieru.

§ 13. Ngema dierugü marü ngemagüü i inciso 11 nhumatchi § 12wa natchiga ya deagüũ i nhaã artiguarü rü taucürüta' ãẽ'gacü nüna nanaã ngeguma ngutchaũwa nangemagu norü dierupane rüena natauguma' i norü napane ngeta' natchiga ideaüwa i ngemata' puracü nagüũ tümmaaã ya dieru.

§ 14. Rũ naya ngúuca› ngema ümatüũ i §§ 11 e 12 nhaã artigugüarü,rü yima ãẽ›gacügü na›ücüta› i dierumaã i puracügü nawenaã nagu na›dawenüũ norü mugücüma i LDO na›cagüũ› nangẽmaãcü natauma naca› i ngutchaũgü na›ẽtüwa ngema dieruta› iücuũ nagu yima prefeitura rü nguũma ngẽma na›nguneũã nagu nadaunüũ rüena na›wegu rüena tama na›wegu ngema dierutchigawa.

§ 15. Revogado

§ 16. Rü diema dieru ya ãẽ›gacü ya tacü tümaca›tama iüütchiũ ya yima estadugü rü distrutu federau rü municipiugü rü ngema inciso §§ 11 e 12wa ümatüe rü wootchi na›ngetanüa nüũ ya ãẽ'gacü ya tacü rü ngemaãcütatama nü'ũ na'yauãma' rü norüwai yiema dierugü tautama naguta'ücu duũũgüarü puracü arü ütanüruũ ngema nhaã artigu 169wa natchiga ya deaũãcü.

§ 17. Rü yiema dierugü norü gu'agüe ya nhaãgu inciso §§ 11 e 12 tümatchiga ya deae› rü tautatama taũnecüarü gugu› ngemaãmaẽ› rü naiya ngewacaũcü ya taũnecüarü nutaqueemaã tanayautaree rü ngemaca› rü 1% ta›ni›ĩ wüitchigü i deputaduca' iĩgüe rü nhumatchi 0,5% ta'ni'ĩ i ngema wüitucumütchigüca' naca' i deputadugü i estagugüwa ngemagüü rũ distritugüwa ngemagüüca' ya dieru.

§ 18. Rü ngeguma ya ãẽ›gacü nü›ü na'cua naã tama tingú'u' ya dieru ya tüũ íyangũẽẽpü diema nuã nhaã inciso §§ 11 e 12 ngema ãẽgae i nhaã artiguwa nüũ ya u›uãcü rü ãẽ›gacü rü w6uitchigüwa ngeta dieru i ücuuwa rü tatüũ enarü ĩ'ẽẽ naca' natama ya gu'u i dierue'pü marü nanutaque'egü ya gucü ya taũnecügu.

§ 19. Rü ãẽ›gacü rüta nagu nadawenü na›guãna na›ãũ i dieru rü tautama ngeerüena tchigürica› na›naã rüena wotchi tama norü natucumüwa ta›ü rü nhaã mugü i inciso § 9º–Awa ümatüũãcü.

§ 20. Rü ngema dieru naca› inacagüũ i wuitucumü i deputadugü estadualgü ngema nhaã inciso § 12wa ümatüũ norü üruũgü i ngemaũgü ngeguma tama ya ngugu ya wüi ya taunecüwa ngema puracü ínaügüũ nawe'inaã wenaãrü naca' ínacaũ ãẽ'gacüne ya tacü-

na i dieru rü nhumatata yangu i ngema puracü ínaüẽũ,

Art. 166–A. Rü ngema naca› inacaũ' norütchigü i wüitchigü ya taunecüwa' i dieru woetama marü ngemaũ naca' namaã na puracürũü ya ãẽ›gacügü i deputadugü rü mugüwa ngemaüãcü rü nawe'naã nawatata ya natchianewa na'ũũ i Estaduauwagü rü Distritu Federauwa rü Municipiuwagü i nhaãcü:

I – dieruta wüicana naũtawaütchi tatangú ngema natchiãne;

II – no'rü üruũcarica'tama ngema puracü yima deputadu naca' ícaũ i noritama.

§ 1º Rü yiema dieru ngema mu'güe' rü nhaã mugüwa nüũ ya uuãcü rü taucüüwata na'guarü ta'ücuta nata'nügu ya dieru ya Estadu rü distritu rü municipiugü arü puracü ta'nügu ta'ücu rü norü § 16 do artigu 166wa, rüe na norü ngetanüarü ütanüruũ , rü natchu'u i ngeũrügümaré namaã na'ügüũ rü yiema dierü rü ta'ucürüwata' nhaã nuã ümatüãcü nanamaã na'ütanüãũ i:

I – rü taucürüwa marü i ngemagüũ i duũ'ũgüarü arü puracütanü taya dieru rüe'na baitata ngema yuenatügüũ arü ütanüũ;

II – rü ĩãnearü ngetanü.

§ 2º Rü nacüma ya yiema dierugü rü nuã tümagu ya deae i inciso I nhaã norü aritguwa rü:

I – rü wuicanama nawata nangú yima ĩãnegü i dieru i tagucaãrü rü tautama naca›nawa arü naã popera ümatüũ nawügüũ rüena toomatchigü i nacüma ya ngegumaãtchiraũ;

II – rü marünaã nagutangú i norü dierutchica› rü marü norü›ütchima ti›ĩ ya dierutchita yima ĩãnegü;

III – rü na'ngu tataücu i ngẽmaũgü i puracügü i nüna ügü'ũ ya prefeitu i wüitchigü i taguca'ãrü ĩãnegü rü nagu ínadawenüũãcü

i § 5º nhaã artiguarüwa.

§ 3º Rü yima taguca'ãrü ĩãnegü nawata tangúgüe ya dierugü rü nhaã inciso I nüũ ya uuãcü rü naweinaã wüi ãmücü na'ügüũ namaã i nü'ũ cua'ẽũ i natucumü nangemaãcü tümamaã meã na'cüa'ẽũ nanhuãcüta› puracü›ẽũ tümamaã yiema dieru.

§ 4º Yiema dieru ngema ngúe rü naca› ni›ĩ i inciso IIwa nüũ ya uuãcü , rü yiema dierutchita rü nacata' ni'ĩ:

I – ngema naca' ni'ĩ ínacaũ i norü projetuwa ya ãẽ'gacü ya deputadu;

II – nangútata' ücuũ ngẽma ãẽgacü ya tacü ne'üũ marü naetüwa na´puracüũ nguũguma, maũ'tchiga rü ngúẽtaetchiga rü ngũẽẽgü i duãtagüca'.

§5º Rü nawenaã 7 o ya dierurü ya ĩãnewa ngúe rü norü inciso I nhaãwa ümatüwa ngemaũãcü nawenaã nangúta›ücuũ i ngemaũgü tümamaã na›üẽũ ya ãẽ›gacü rü nagu taínadawenüũ na›taucürata› na›üãũ i nhaã inciso IIwa rü norü § 1º nhaã artiguarüwa ümatüũ.

Art. 167. Na tchugüũ:

I – ngewaca'ügu i puracügü rüena projetugü i tama marü muguarü natanüwa ngemagüũ i wui taunecüarüwa;

II – rü ínana›üü i nge›tanü taütchiũ naẽtüwa ngema nagu na›ücuũ i dieru i puracütanüca› i üütchiũ;

III – taucürata naca'ítaca' i dieru i taütchiũ naetüwa ngema marü namaã inapuracüũ i dieru rüetcha nge'maacü ngẽguma mugüarü üruũgü nayaugüãgu ngeguma narü mumaẽgu ngema nawaegüũ;

IV – taucürata nanaü i ütanütchiga rü dieru arüde' nügüca'rica' ya ĩãnegü rüetcha nanayaugü ngeguma nügümaã nangaugügu rü nhaã artigu. 158 e 159wa nü'ũ ya uãcümaã nawüigu'gu rü nhu'matchi nhaã artigu. 198, § 2º,rü 212 nhu'matchi 37 rü

XXII, naã ngeetanügüca' rü namaã na'ütanüãca' i duũ'ũgü i nawa puracüeũ i dierumaã nacua'güũ rü rüta nhuãcü dierumaã na puracüẽũ nhema artigu 165wa rü § 8ºwa nüũ iuuãcü nhu'matchi nacüma ngema nhaã mugüwa rü norü § 4º waãcü;

V – rü taucürata totchigü ni›ĩ wana ya ãẽ›gacü i puracügü ngeguma tama mugümaã cüa›güũ nayaugu rü nhũmatchi tama nüũ ya›ugu na›ngeta nenaũũ i dieru namaã ta na›ü›ü i ngema puracügü na›ueguũ;

VI – rü taucürüwaata ya ãẽ'gacü ya rü tü'ũ ni'ĩ ü'gatchi ya dieru i wüi puracüarü marü i ngema naca' i tomare rüena ngewacaũũ ngeguma taũta nüira mugü ügü'ũ nawaegügu;

VII – rü taucürata ya ãẽ'gacü nanaã i dieru i tautchaãcümare i ĩãnegüne notürü nawei naã na'ücuãũ y dieruarü ã';

VIII – na'tchuu na namaã na'ütanüãũ namaã i dierugü i fiscauarü rü duãtagüarü ngũẽẽarü rüena ngetanügü i ãepüetanüũ arü, ngemaũgümaa puracüegüaru rü ngetanügü i ngemagüũ rü ngemata nua nhaã artigu 165wa rü § 5ºwa ya uu;

IX – ãẽ'gacü rü taucürüwa'ta dieru na'ã ngema tama mugüwa naãpaneãcü rüena mugüarü üruũgü tama nayagüãgu na'nangemaũ i dieru i puracüru'ũ;

X – ãẽ'gacü ya tacü namaã y ãẽgacü i estaduaumaã cua'güũ rü taucüra dieru na'ãgü nüna i ãẽ'gacügü i prefeitugüna naã ngemaãcü naütanüũca' i no'rü puracütanüũgü rüe'na ngema marü rungüẽü i puracüwa rüena tacutagü arü ütanü ruũ;

XI – rü dierugü ya tümaca› üütchie rü nuã nhaã artigu 195 rü norü Iwa, a, e II, ümatüwa natchiga i deaũ nawenaã natucumügü caricatama yaĩ›ũ rü norü ngemaũgü arü ütanüruũ nhu'matchi duã'tagüaru ngũẽẽruũ i ngema dierugü rü nhaã artigu 201wa nü'ũ ya uãcü;

XII – ngema nacüma marü ngemaũ i mugütchipe'ewa ngema nhaã § 22 40, rü diema dieru rü nawe'inaã nagutatama taücuũ na ngemaãcü tümamaã na ütanüãũ i puracütanü ngema marü ueguũ naca'tama nua nhaã artigu 249wa nüũ ya uuãüc naã namaü na'ütanüãũ ya guüraũ i norü ngetanügü na'ngemaãcü ya ĩãcüũca' i puracütchica';

XIII – rü ãẽ›gacü ya tacü rü taucürüwaata nanaüẽẽ i dierutchita nüna ngema Estadu rü Distritu Federau rü nüna i municipiugü ngeguma ínangetanüãgu rü rüena ngürüãtchi tama iya'ngúẽẽãgu i norütama i mugü i previdência tchotchiauarü;

XIV – rü taucüruta ãẽ'gacü nana'ü ya marü ngẽmaẽ ya dieruetüwa i wüi nutaque'e i dierumaã ya ãẽ'gacü no'rü puracütchicaca'.

§ 1º Guũma ngema puracügü wui ya taunecüarü ngema ya cüa›güũ naweinaã planu anuauwana ngemaũ rü ngegumata taũtama ngẽma ya wücutchigu rü i mugüãcü rü ta nanangaũga mugüpeewa ngema namaã i cua'güũ.

§ 2º Rü dieru naca› i puracügü rü paacatama i ĩgüũ rü nüũ nangema norü porá namaã i puracüũ yima taunecü nagu dieru i ngucutchicü rüe'na marü ãgümücü taugu naya guũ ya tawemücü ya taunecüwa i ngucutchie rü ngema neũcü ya taunecü arü guricatatama tümamaã ta puracüarü.

§ 3º Rü naca› ni›ĩ wana naya ücuũ i dieru paaütchitama na›ngemaãcü naütanügüãũ i ngetanügü i tama i ngũẽgüũ rü ngürüãtchimare na'ügüũ nagugu i nguearuũ rü rüe'na ĩãtchianegü rü ngemagü guãüma ngupetüũ rü nawa ümatüãcü i uu i nhaã artigu 62wa.

§ 4º Na'üpetüetcha i dieru i estaduauarü rü municipauarü nhaãgü nuã ümatüãcü i artigugüwa 155wa rü 156wa rü 156–Awa rü 157wa rü 158wa nhumatchi norü alíneagü "a", "b", "d", "e" e "f" i norü inciso Iwa rü nhu'matchi no'rü inciso IIwa i artigu 159wa namaã ya ãẽ'gacü ya taguanemaã cua'cü norü ngetanüwa na yiema dierumaã tüũ marü deemaã na'ütanüãũ ya ãẽ'gacü ya tacüũ i ngema nge-

tanügü estaduauarü rü ümunicipauarü.

§ 5º Rü ãẽ›gacü ya tacü nanaãẽtcha i ngurüãtchimare i dierutchita naca› ngema ngewacaũgüũ i cua›güma i puracüẽũca› tauetcha ãẽ›gacügü i mugü ümatügüũ meewa na üpetü i naũpa nuã nhaã inciso VIwa arü mugüwa nhemaũãcü.

§ 6º Na'ngemaãcü nüũ nacua'ẽĩ no'rü nguãtchigu ya taunecüwa na marü tümamaã na puracüẽũ ya dierugü nhaã inciso IIIwa ümatüãcü rü na'ngupetügu rü yiema dieru aicumama marü ta'ngu rüena tama rüena nangema i ngetanü nape'ewa ya ãẽ'gacü ya dieru ãcü, rü ãẽ'gacü nanayau i norü napane ngemana aicumama marü ta ngugu meãma ya dieru i puracügügu rü nangemawa nüũ na'cuaũ na'natauuma i norü ngetanü.

§ 7º Rü mugü rü tautama nanaã rü baitata rü ngeirüünamare ya dieruu naca' ngeũrümare i ngewacaũ i puracügü ngeguma tautama nüũ ya ugu nangetata ne'naũũ i dieẽru namaã naütanüãũ ngema puracü ngewaca' ngogüũ. Tagucaã i natchiane rü Estaduaugü rü Distritu rü Municipiugü rü taucürata na'naü nügüetchitamare i ngeũrümare i puracü notürü ngoi na'üãgu naweinaã nümatatama namaã ya ngureũ i no'rü ütanüwa ngema inciso IV no'rü art, 7º nü'ũ ya uuãcü i nhaã mugüpanewa taguca'agüarü.

Art. 167–A. Rü ngeguma wui ya taunecüwa nüũ na›üpetügu naã 95% arü yeera naãtaüpetüũ ya dieru arü ayaũũ rü na›marü ta ngutchaũ ya dieeru tümamaã ínapuracüẽ ngema ãẽ›gacügü i ĩãnegũwa rü ngegumata rü mugümaã cua›güũ i taguanearü rü ngema ãẽ›gacü tani›ĩ ya tchaãtchiẽẽ nawa nangeẽraãcü tüũ nanguẽẽũ ya dieru rü nünata nanatchu'gü norü nhaãwa:

I – rü naügütanüãũ i puracügü rüena puracü tona natchiẽũ ngema ínapuracüẽũwa baita tchuraragüũ na›ünagütanüãũ rüetcha nanaü i ngema ünagütchiga naũpa nangupetüũ na›gẽmagu i mugü marütama ngema ngẽmaũ natchigagu i u'u ngema ünagütanütchiga;

II – rü taucürata ngewacaũ i puracü natchiẽẽ rüena ngewacaũ

i natchigagü erüta taũta ngetanü ínidau› naca› ngeeraãcü ngema natchicawa;

III – rü taucürata na›na munagütanü i norü taunecüwa ngema marü ngemagüũ i puracütanüũ erü yeeraãcü ngetanü na'üta';

IV – taucürata ngewacaũ puracütanüũca' naca rü ngeũrüwamare i puracütchicawa rü notürüetcha ngeguma:

a) rü ngüraãtchi ínaũũgu na wüi puracüwa rü natchicüũ rü ni'ĩ ücu ngema iũũ i to puracüwa erü taũtamaẽtcha ngetanü nü'ũ ini'ĩ dau';

b) rü etcha na nangema natchicüũ nawa i ngema puracü marü i ngemaetcha nagagu naã marü narüngüẽ nawa i nümaũ i puracütanüũ rüe'na natchi'ca nawa ínatautchiũ rüena nawa íyamuũgatchigüũ rüena marü yunatüũ;

c) rüetcha nangema i tümaca nacaũ i puracüca' ngema nhaã incisowa IXwa ümatüũ rü norü artigu 37wa i nhaã popera i tagucaãrü mugüpanewa; nhumatchi;

d) natchicüũgü i tchuraragü marü itchoũũ nawa daũtaee rü nhumatchi natchicüũgü ngema nguetanüũgü i tchuraracümaca ínguẽẽũ marü ítchoũũ nawa norü nguepataũ nawenaã ngemaũ i natchicüũgüarü;

V – natchu'u na ngewacaũ i puracütanüũ ya deetchiũ i üewa notürüetcha na'naü naca' ngema natchica i ngenatügüũ nangemaãcü natchicawa i ngewacaũ i duũ'ũgü ngema nhaã inciso IVwa ümatüũ;

VI – ngeguma gutchaũwa nangemagu rü natchu'u naüãũ ya ãẽ'gacü i ngeũrümare nguẽẽ na'ãũ duẽẽgüne baita no'rü puracütanüũna rüe'na tchuraragüna i naca' naã me'ũ poracü na'ü rüena na'ütanüãũ norü ngetanü notürü nanaüetcha ngeguma marü na'ngemagu naũpa i wüi mugü nüüũ ngemaũ naã naãũ i nguẽẽ norü puracütanüũnegu;

VII – na'tchu'u na'ngewacaũ ngetanüta' na'üũ wotchi taucürüwaa tama nangema';

VIII – na'tchu'u na'naünagüãũ i na'tanü i puracügü wotchi na nhatüguama' nü'ũ ngẽma na'ẽpü i puracütanü notürüwai na'wenaã' norü ngaicamana nangema rü marü meãũra namaã ta'taẽũ naca' i tümarü õnagü rü ngema inciso IVwa i norü artigu. 7º wa mugüpanewa i tagucã'ãgüarü ümatü'ũãcü;

IX – rü ãẽ›gacü rü taucürata› naya ütchigüama› i ngemagüũ i duãtarü nguẽruũ rüena dieru na›ãũ na›ngẽmaãcü ta na›ütanüũca› i ngetanügü namaã erü nge›marü yeeraãcü ngetanü na›taẽẽ';

X – rü ãẽ'gacü rü taucürata ína'nangatanüẽẽ' i dieruarü de'tchiga rüena na'nangerüma i ngetanügü i duũ'ũgüãũ ngẽmaũ i ãpügüarü erü ngẽ'marü dieru ínarü' ĩẽẽ i norü nutaqueewa.

§ 1º Marü nüũ nacua'gü na'marü nüũ na'üpetüũ i 85% arü ngetanü yiema dieru arü mu'wa i ngemaẽtüwa rü ãẽ'gacü i namai i cuacü ya yima ĩãne i tagucaãrü rü ngegumatama ni'ĩ rü mugümaã i cua'güũ tanüwa na'muãũ i na'tchiga natoi dieru ta'ínaca'üca' rü ngemana tana üãũ rüe'na tama ya togüe ya dieru i icuũ i puracü ruũũ.

§ 2º Ãe'gacü ya prefeitu nawaenaã ngegumatama ya muãũ naca' i mugüarü üruũgü i weriadugü na'ngemaãcü naca' nangueũca' rüe'na nayaũgüã naca' ngema prefeitu naca' i mũpaneũ.

§ 3º Rü tautama name rü naya guarü poraã marü ngegumã nhãã üpetügu namaã:

I – ngeguma mugüarü üruũgü tama nayaugüãgu;

II – ngeguma marü na'ngupetügu i 180 nguneü i mugü ügüũ tama ngema nüũ na›fatchaũgügü;

III – ngeguma tama marü nawa nangugu na nhemana na'üpetüũ nüũ 85 ẽ i dieru ngegumarü tama marü nagu na'tchie ngema

nhaã norü inciso §1ºwa ümatüũ, wo'tchitama nayaugüã'gu i mugüarü üruũgü.

§ 4º Nhema dĩeru arü daugü ngema nhaã mugüwa nüũ ya uuãcü rü tare ya tawemücü ngupetüguwena ni'ĩ na'ügütchigüãũ' na'nüna üpetü rüe'na tama nhema mugü nagu unetaũ na'nhure yiĩũ i dieru i ü'üta'.

§ 5º Mugücüma i naguta ya'ũũ i na'dieru maã i fa'ũ:

I – taucürüwata ãẽ'gacü'ũ ya tacü ta'tchiewe na nhemaãcü naütanüãü nü'ü i no'rü ngetanügü ngemaca' ni'ĩ taucürüwa ngetanü na'taũtchiũ i na'ĩüü i prefeiturawa;

II – taucürawata nhema narü o' rüena nayacua'ẽ na mugü tama ya ngu'ü natchiga ngema dieru arü dau'gütchiga rüe'na nhure tayaĩũ ayaũ'ũẽ.

§ 6º Rü ngeguma nangupetüg'u ngũrüãtchi ngema nuã nüũ ya'uu nhaã artiguwa nama yima prefeitura rüena estaduaugü rüe'na distritu federau rü norü dieru rü tayatau i puracüruũgü rü ngemacata' rü taucürüwaata puracü inaüãma nhu'matata ãẽ'gacü i dierumaã cua'ũ nüü ya'u na marü nguũma nacüma i weãtchiẽẽruũ i dieruarü na'ü ngema natchiãnegü i taguca'ãgü rü ngeguma tama namegu i napane i yima prefeitura rüena estaduaugü rü nanatchugüta nüna na›ãã i to'o i dieru:

I – natogü namücügü nüũ rü nguẽẽũ i dierumaã;

II – rü taucürüwaata i togü i natucumügü rüta dieru nünanaãgü nangemamaã na puracüũca' baita ngema i mu'güũ i dierumaã taegüũ rüena ãẽ'gacütchacüũgüwa ya daü i puracütchica'gü rü nüna dieruca' ínacaũ nadiẽmamaã na'ütanüãũca' i norü ngetanü i nüĩraũgüũ notürü nangema naca' naügüũ i ngemaũ i naca'ricatama ĩũ rü naã bancugüna dieruca' na'caũ na'ngemaãcü na'üãũ wïi ngemaũ marü we'gumareũ.

Art. 167–B. Rü ngeguma taguarü naãne ngutchaũwa nangemagu i

guãguma daũ rü guũma i ãẽ'gacügü rü naca' mugü naügü rü numaũtchitama ya ãẽ'gacü ya tacü namai cua'cü i taguca'ãrü naãne na›naüta nangemaãcü paaüra nüũ nanhuũca' ya ngúẽẽãũ i rü na'weãtchiẽãũ gutchaũ namaã i dieru i puracüruũ ngema nacüma naügüũ rü ngeguma nagu natai i nguneũgüca› ni›ĩ i ngutchaũwa rü nhumatchi nagu tani'ĩ ũ i nhaã nuã ümatüüwa ngemagüü i mugü no'rü artiguwagü i 167–C, 167–D, 167–E, 167–F nhu'matchi 167–G i taguca'arü mugüpanewa ngemaũãcü.

Art. 167–C. Rü naca›türü na nhuãcü naẽtüwa I puracü ngema gutchaũ I üpetüũ rü norü nagagu nana ĩãnegü norü ngemaugüwa ya tauayeü rü ngemaca› ãẽ›gacü ya namai i cua›cü i taguarü naãne nanaüta rü nhuãcü namaẽũ i nacümawa nanhuãcü naca' i caũ i duũ'ũgü na'napuracüẽiruũ rüe'na ngemaũgü naügüũca' rü na'ngemaãcü na'wüigumareũcata' ngema natucümugü i puracü üetchaũgüũ na›wüigu naüẽãũ rü nuã ümatüãcü nhaã inciso §1ºwa rü norü artigu 169wa rü inciso IXwa i norü artigu 37wa ngemaũãcü notürü ãẽ'gacü rü taucürawata nheũrüãcü nanaãmare i dieru naca' i ãẽ'gacügü i ĩãnegumaã i cua'güũ rü nguũgutatama naya dauca' na nhuãcü itiũũ ya dieru nawa i puracügü.

Art. 167–D. Mugü i ãẽ'gacüarü rü toomatchigü nacatama ĩgüũ i nacümagü ngema ngutchaũwa nangemagu i natchiãene rü ãẽ'gacü rü nüũ nangema naãna üãũ i nguẽẽruũ i dierugü rüena ína'ĩẽãũ i nangemaũgü i ütanüũ i õmügüwa nhumatata ya ngue i naẽma ngema gutchaũ duegütanüwa.

Wüitama deagütucumü. Rü ngema nana›tai i ngutchaũ i guãma ya duãgütanüwa i tagucaãrü naãnewa maẽgüetanüwa rü ngema nhaã mugü i artigu 167–Bwa na'tchiga ya deãũ rü nhaã inciso norü§ 3ºwa i no'rü artigu 195wa rü na'tautama nagu na'ücu nhaã mugüpanewa ngemaũ i tagucaãgüarü.

Art. 167–E. Rü nagu inangupetüü ngema gutchaũ i taguarü natchianewa rü yiema dieru ya ücue nagu ya taunecü rü ãẽ'gacü ya tacü rüta inanaüütchi i norü porá tümaẽtüwa nüũ ngemaũ nanatchuãũ rü nana'üta i nhaã norü inciso IIIwa i norü artigu 167wa ümatüũ.

Art. 167–F. Ngeguma nagu ínaüpetüũ i gutchaũ i duãtama i guũ i taguarü naãnewa rü ngema nhaã artigu 167–Bwa i mugüpanewa i wümatüũ rü:

I – rü ãẽ›gacü rü taũtama naga na›ĩnü i mugü marü ngemaũ rü na›gutcha›ẽẽãũ na dieru rü ayaũũ rü ngeeraãcüta dieruca› ínaca› nanamaã napuracüũca› naẽtüwa;

II – rü yiema dieru i'yaüe ya nüĩraũcü ya tanecüarü gu'gu i 31 de dezembruwa yiematarü ngemaũgu arü ngetanü arü ütanüwa ta'taũ i nhu'matchi ngema gutchaũgügagu naügüũ i puracüwa' arü ütanüũ.

§ 1º Ãẽgacü ya taguanewa ngemagücü rü nüũ nangema i porá naã to i mugü naca'ricatama natchiẽũ nanhuãcüta tümamaã na'cua'güũ ya dierugü nagu i ücue ngema gutchaũ i ngu'petüũ natchiãnema.

§ 2º Rü nhaã inciso IIwa nüũ ni'ĩ u na yiema dierugü ya aya'ũwaruũ rü taucürata nuãne ta'ũ:

I – rü yiema dierutchita marü estaduaucatama rü distritu federaucatama rü municipiuca i ĩgüe rü taucürawata togumaretaãrü ta'ücu;

II – rü baita ya dierugü ya nhaã artiguwagü ümatügüe togumaretata ücuũ rüena ngema i ngürüãtchi i ngupetüũgu i naãnema i nhaã artiguwa ümatügüũ i 195, 198, 201, 212, 212–A e 239 i nawa i mugüpane i tagucaãgüarü;

III – rü yiema ya dierugü marütama naca' ngemaca tü'ũ na'degüe' rüena tümaca' ínacae' i togü i natchiãnegüna nawe'inaã nagurica'tama' ta'guũ ya yiema dierugü i ngema' i ngúpetüũgü.

Art. 167–G. Rü ngurüãtchi taguarü naãne ngutchaũwa nangemagu rü nhaã artigu 167–Bwa nüũ yau'uãcü ta ni'ĩ rü nama ĩna'cua'güũ i dierugü rü nacatama ínaüütchiãũ ngema gutchaũãrü meẽruũ rü ngemaẽtüwa natchuu›tama naã taütchiũ ngetanü rü ayaũũ naüẽũ i ãẽ›gacügü rü nhaã norü artigu 167–Awa ya uuãcü rü nhu'matchi nhaã taguacaãrü mugüpanewata.

§ 1º Rü ngurüãtchi ya aegacü nagu naücu'gu naetüwa puracüu i gutchaũetüwa i üpetüũ i natchiãnema rü ngema tchu'gütchireũ mugüwa rü naya wa'nagü naca' nangemaũca' i nhaã incisogüwa ngemaũãcü II, IV, VII, IX e X artigu 167–Awa nhaã mugüpanewa.

§ 2º Rü ngema nhaã nüũ artigu utchaũ i 167–Bwa ümatüũwa taũtama nagu na›dau› i norü alinea «c» wa ngemaũ rü norü iciso Iwa i norü artigu 159wa i nhaã norü mugüpanewa rü nüũ ni'ĩ utchaũ na yiema dierue'pü marütama naũpa tüũ nayaugüe na ngema gutchaũ üpetüũ rü ãẽ›gacü ya tacüarü taucürata tüũ a i'raãtchiẽũ wotchi ngema natchiãne i municipiugü tama nüũ tingu ãẽ'gacü ya ta'cüũ narü nguẽẽũ i dieruarü nutaque'ewa.

§ 3º Rü estaduaugü rü distritu federau nhumatchi municipiugü ta›reraũ›ũ nacüma naca' naügü i mugüwa rüena nayaũã i mugü tacü ya ãẽ'gacüwa ne'ũ rüena tama naguya'ũ erü ngeguma tautama na'yauãgu ya tacüarü mugü rü nüetchamatatama nhaã isiju § 6ºwa rü norü artigu 167–Awa ngemaũãcügü ta ni'ĩ ngú'utchi naã nhuãcü dierumaã nacua'ũ nape'ewa ya ãẽ'gacü ya dieerumaã cua'cü.

Art. 168. Rü dierugü ya marü naca'tama i üütchie i mugüwa ngemaüãcü rü norü ngũẽẽruũ ngema ãẽ'gacü arü puracütchica' i mugü ügüũ

rü mugüma cua'güũ rü mugü arü ngúẽẽruũgü rü poũruũgü rü wüi ya tawemücüwa nawenaã marü ngúneũ i 20wa nangúgü rü nüũ tingucutchiũ ya no'rü puracügütanü rü ya wüi ya taunecüwa rü naca'tama mugütchipeewa nagu ya deaüãcü i no'rü artigu . 165wa, rü nhu'matchi norü inciso § 9ºwa nüũ ya uãcü ngemaũ naca'.

§ 1º Natchuu na yiema dierutanüwa na'tomare i nacüma namaã í'naüũ rüe'na yiemagü taunecüarü gu'wa i ngucutchie ya dierugü.

§ 2º Yiema dieru íya'üe natanüwa yima wüi ya taunecüwa nawenaã tüü nataeguẽũ nacatamaãrü ãẽ'gacüarü dierutchiũ erü ngegumata taũtama ngemana ü'gu rü ítaitarü ĩ no'rü dieru ya taunecüarü ügüwa.

Art. 169. Rü dieru ngema namaã na'ütanüãũ i puracütanü i Estadu-auwa rü Distritu Fedeurauwa rü nhumatchi Municipiuwagü rü taucürüwaata nüũ na'üpetü ngema dieruepü marü ngemaũ i mugütchipeewa nagu ya deãũ.

§ 1º Rü taucürüwaatama ngeũrümare i puracütanü na'ünagü i dierumaã ya wüi ya ãẽ'gacü rüe'na nana'ü i natchica'gü nawa na puracüe iruũ rüe'na nayatomaraũẽẽ i no'rü nacüma marü ngema ngemagüetchaũ i puracüwa rüe'na naya wücutchi rüe'na to arü ngewacaü nünanaã› nawa ngema puracütchica› i ãẽ›gacüarügü rüe'na tama nawaya da'cunaũ rü ngema ãẽ'gacü ya tagucã'ã nüũ ínaütanüũ i puracügü, notürü nanaügü i ngema nacüma ngeguma nhaãgurica'tama ya ĩgu:

I – rü marü naũpatama nangẽmagu naya wücutchiũ natchiga i ngema dieruta› namaã napuracüẽũ wipeewaama na›ngemaãcü yicama namaã na›ütanüãũ i puracütanüügü rüena namaã na'ünagutanüãũ na›etüwa na›waneũ;

II – nhu'matchi ngeguma nangemagu i mugü nagu i deaũ natchiga i dieru i no'rü puracüruũtama ngema natucumügü i puracüẽũ, notürü ngema toomatchigü i tama ãẽ'gacüwa ya dagüũ i puracütchicagü rüe'na ãẽ'gacügümaã ãmücügüũ rü tamaẽtcha ãẽ'gacü nüna nana'tchu'u na'ügüãũ nüma nanaweũãcü nawa na'ünagütanüãũ no'rü ngemaũgü rüe'na toomaatchigü ya cait-

chiẽãũ namaã norü puracütanüũgü.

§ 2º Rü ngeguma tama ta ĩnügu i mugü nüũ i uu rü nangupetüeagu i taütchiũ i aya'ũũ i dierumaã rü ngematatama ni'ĩ rü ãẽ´gacü rü ya wiyeãũ i dieruarü ngucutchi rü ãẽ'gacü taguca'ama cua'cü rüena estaduauwa rü tocü' rüta ya wiyeãũ tũũ ya distritu federau rü tüũta ya municpiugü yiema tama nagu dawenüẽ i mugü ínaã nhũã'cü ya ngema dieruarü aya'ũtchiga.

§ 3º Naya nguuca› ngema nuã ümatüũ mugüwa natchiga ya ãẽ´gacü ya municipiuarü rü estadugüaru rü distritu arü nüũta naüpetügu i dieruarü ayaũtchiga nawenaã nhaã nacüma tataügüũ:

I – rü inarü ĩãrü dierugüẽũ ngema guũma i ngema ãẽ›gacü norü ngutchaũãcü namucuũ rü nhumatchi ngema guũma i puracügü no'rü õõcü ãẽ'gacü nüna i ãtchigüũ i puracü ngema natchica watchigü;

II – tüũ taínamuũ ya guãma puracütanüe ya taũta tüü ya ngue i gumepüarü taunecü.

§ 4º Rü ngeguma naẽtüwa ya tauamagu rü tama ya ngúgu i dieru i puracürũũgü namaã íütanüũ rü mugüwa na›ümatü rü wootama ngema puracütanüũgü marü taunecüãgüũ naã ínanamuũtchi naũpa nangema naũũ rü ãẽ'gacü nawenaã na'ümatüaũ i mugüwa na'tacücataya ĩtchigüũ ngema natchicawa tüũ ínamuũũ i puracüwa.

§ 5º Puracütanücü ya nawa inamuũtchigücü i norü puracü rü na›nayau›tanü wuitchigü ya tawemücüwa na›nayau› i wüi taunecüwa.

§ 6º Ngema marü ya ngúũ i puracü rü ãẽ'gacü taucürüwatama wenaarü nanaü i ngematama i puracütchica nhu'matata tama nawana ngu ya ãgümücü ya taunecü.

§ 7º Ãẽ›gacü ya tagucaarü rü nanaüta i mugü naca› ngema muũtchitchiga i puracütanüarü na›ngemaãcü ya naigü ya ãẽ›gacügü i municipiuwa rü estaduauwa ngemagücü ya nguẽãũca› ngema nhaã nuã ümatüũ i norü§ 4ºwa.

TÍTULO VII

NORÜ MUGÜ I TAETCHIGA NHUMATCHI DIẽRUCHIGA

CAPÍTULO I

GUÕMA I NATCHUMAÃGÜ NAGUYAÕÜ I PURACÜGÜ I TAETCHIGAARÜ

Art. 170. Mugü i ãpütchiga nagu i ũũ rü nagu naya nadawenüũ nagemaãcü duẽãrü puracü na meãũ nhumatchi tanaüü i ngeũrümare i puracü na ngemaãcü norü guwa rü guãũma ya ngu i nanangemaũca' meũgü i maũ guãũ rü ngema we'guũ i natucumüca' nüũ̃ i uuãcü rü nhu'matchi nagutanadawenüũ̃ i nhaã norü natchianearü mugütchuma'ãgü:

I – norü pora i natchiãneetüwagu;

II – wuitchigü i du'ũ̃ nüũ nangema i norü ngemaũ̃gü;

III – rü airüügü i ngemaũ̃ rü duãtaarü ngũẽruũca' ni'ĩ;

IV– tama natchu'u na geerüemare ãpüũ̃;

V – rü taetanüe rü tüũ nangema i türü mugü tüũ i poũ̃ũ̃;

VI – rü nguũma i poracügü naügüũ i naãnewa nawaina' nüũna' ngetachaũãcüma i naãne naügüãũ nangemaãcü natama natchieũãca' i naãne rü deagü rü naĩnecügü ngeguma naẽtüwa inapuracüegügu;

VII – nangemaãcü inaĩũ̃ca' i ngearü ngemaũ̃ã i natchianewatchigü taguarü naãne nhu'matchi natucumügü'tanüwachigüta;

VIII – ãẽ'gacü i taguca'ãrü nawe'ũ̃naã naca' nadaú naã guãũma

nangẽmaũ i poracügü nawa tamaẽũ i natchicawatchigü;

IX – rü iragüũ i poracutchicagü igüũ i corigüarü i nawa guũraũ i ngemaũ nawanaügüũ rü naweinaã nüũ nangemaũ i tomaraũ i nacüma i tagucaãrü mugüwa ümatüũãcü rü naweinaã nayaãũ i ãẽ'gacümeẽwa i dieru inanamaã naüãuca' yeeraãcü norü poracü i ngemaũ noturü nawainaã rü norü natchica rü taguarü naãnewa nangemaũ.

Wüitama deagütucumü. Mugü rü tüũ ni'ĩ i ngui ya geerüemare nataya wanaũ naã ta'ãpü rü tama ãẽ'gacü naweegurica'tama ta'naü rü tama nhaã togü i puracügü i ngemagüüma nawüigu rü mugü naweegurica' taya wana rüena tana'ü.

Art. 171. Revogado

Art. 172. Mugü rüta namatainacua' ngema tagucaarü naãne naweẽãcü i togü i natchiãnewa neũũ i dieru namaã tagucaarü naãnewa namaã napuracüetchaũ rũ ãẽgacü rüta nü'namu natagucaãrü naãnegu tatama tarüãũ ya dierugü togu I natchianewa neũẽ rü naẽtüwata nanaüpane i mugüãcü nanhuretata natchiãnewa tüũ namugüũ ya norü yautanü.

Art. 173. Na ngema wüi nacüma naca' nümaũgü marü i ngemagüũ i nha'ã taguarü mugüpanewa naã ngema ãẽ'gacü rü taucürata nüĩca' nüü nadau i guüma puracüarü ü' notürüwai nangẽmata naetüwaetcha' nanaüãũ rü namainacua' aũcümacüraũ puracügü natogü i natchianecaãmare namaĩcuaũ ngemagü ni'ĩ (bancu do brasiugu, petruobrasgü, caitcha economicagü) rü natchaecü na tagucaarü poũ ruũ ya ĩũ ngemaca tagucaricatama ya ĩũ i norü yoragü erü duãtagüarü merüũ ni'ĩ erü mugüwa ngemaãcü naümatü.

§ 1º Mugüta nanaü' nacüma mugügu i'ũ naca' i puracütchicagü i ãẽ'gacüwa nedaũ rü duãtaca' ĩũ nhu'matchi na'cata' nanaü' i ngema puracütchicagü tomaraũtchigüüma ãmücüũ nawai puracüẽũ i ngemaũgü i wuitchigü i duũ'ũarü rüena ãẽ'gacü i tagucaãrü igüũ rü ínagüũ i ngemaũgü rüe'na i taegüũ namaã ngema ínaügüũ rüe'na ngema ngeũrü'ümare puracü i ügüũ duã'tama rü nawe'inaã nha'ãgu ya'ũ:

I – nawe'i naã duãtaãrü ngüẽẽru ya'ĩ rü ãẽ'gacü ya taguca'ãrü naãne namaĩcuaũ› nhu'matchi natucumügü i ãẽ'gacü ngemacatama nawa naca' nü'ũ puracüẽũ;

II – natatüũwa nangemaũ norütama i mugü ngema puracütchicagü tama ãẽ'gacüarü iĩgüũ , nawai naã ya ngúẽãũ i mugũ tümaca' ya no'rü puracütanüẽ arẽ megüũ, taetchigaca' , puracüca' e tumarü puracütanü arü ütanü yicama marü ítarü ngügu nawa i ngema puracü;

III – ngeguma puracü naütchaũgu rü'ena nayaugu i puracügü rüena taetchiga rü toomatchigü i ngemagüũ nawai ngema puracü maĩcua'ũ nagu taya ũũ i mugü i marü i ngema' i nacümagü i wegu'ũ na nhuãcü nama ícua›ũ̃ i wüi puracü duũũgüca' ĩũ;

IV – mugüwa nüũ̃ nangema naã ngema natucumü namaã inapuracüü nawe' naã nüũ̃ nangema i wuitchigü i napüe'rutchigü nügütanüwa rü yiema irarüwa naca itaẽẽ rü inaütanüẽ nawenaã tüü nangema i tümapüe'ru natanüwa ngema ãẽgacü arü puracütchicawagü;

V – ngema namaĩcua'güũ i ãẽgacügüarü puracü nawe'i nüũ̃ nangema norü taunecü urüe'na nguneügu naguyagu norü pora rü nhu'matchi üwa naüpetü nangemaãcü nüna'cua'güüca' rü naname rüe'na tama yima namaĩcua'cü ngema puracü nawa ngema ãẽ'gacüwaneda' i puracütchicagü.

§ 2º Ngema emprezagü i ãẽ'gacüwaneda' rü nhu'matchi ngeũrüũmare ngema natucumüguarü rü taucürüwaata' nügü namaã nügü inicua'üügü natama naütanügüãũ̃ i impustugü rü namatama na wüiguũ na'nügü inaüẽũ itaewa i no'rũ ai'rügüma ngema tama ãẽgacüarü iĩgüũ i emprezagü.

§ 3º Mugürüta nana'ü nanhuãcü nügümaã na'ãmucügüũ i empreza namaã i tagucaã ya ãẽgacü rü nhumatchi namaãta i natucumügü i taguarü naanewa ngẽmagüũ.

§ 4º Mugürüta inayatchaãtchiẽẽ i ngema tchieãcü inaüü i taetchigawa rü nüĩca' namaĩcua'tchaũ rü toguetucumü rü yiẽẽũ tchieãcü rü taütchiãcü nata'nü yaugüũ napügüarü taewa.

§ 5º Mugürüta› nanapo›cu ngema empreza pü'üerugü namaĩcua'ãgüũ nhu'matchi yima empreza rü nanaütanüta' naca' ngema tchieü ínaüẽũ namaã i taetchigawa tümamaã ya duã'tagü.

Art. 174. Taguca'ãrü ya ãẽ›gacü nüma ta›ni›ĩ namaĩ nacu›aũ nanaüpaneãũ nhu'matchi nanhuãcü ya ũ'ũ i puracügü ãpütchigüarü rü ãẽgacütata namaĩ na'cua' mugüwaãcü nanaüãũ nanünanadau rü naãũ i dieru namaã napuracüẽũ rü naüãũ puracügü naca' ngema guũma nümaügüũ i puracüarü üwa nhu'matchi tümaca' taya wuiẽtchigü i puracü íta'üü ya duã'tagü.

§ 1º Mugü tanana'ü i mugücümaãcü naguta ya'ũũ rü nhu'matchi nanaü' ta'cügüta' yaĩgüũ i ngema puracügü ínaüũtchaũũ i tagucaãrü naãneca' nangẽmaãcü tama wui'natchicawarica' nangemaũca' i guũraũ i puracügü rü guũãne arü tawa i taguarü naãne rü na'weinaã nangẽmaũ' i norü ũẽruũ i me'güü i taguarü naatchianeãcügüwa.

§ 2º Mugü rüta' nüna'nanaã' i ngũẽẽ rü nhu'matchi nüna'mu' nanangemaũ i wüiwa na puracüẽũ rü nügünangüẽẽgüũca' i natucumügü rü tomaraũtchigüũ i natucumügü na'puracü naüẽũca'.

§ 3º Tagucaã ya ãẽgacü rüta' nawanaü nanügü naüpaneũ mugüãcü rü nügüna'ütücumüũ i ngema waimügu uiruca' daugüũ notürüwai nawe'inaã nagu naĩũ i mugü i naãguaneca' ĩ'ũ rü inapoũgüãũ i naãne rü tama na'tchiegüẽũca' rü nhu'matchi na'ngemaãcü nameũca' i norü maũgü i ngema waimügu aigüẽũ naca' i uirugü.

§ 4º Rü ngema natucumügü i daũwaãma naguyadeaũ nüürta' nangema na'ãẽgacü nünanaãũ i porá rüe'na nünanaãũ itaũ' i natchica' nawana nangúẽũca' rü nawa nayagüãũca' tautchiũ i ngemaũgü i nutawa ngemagüũ' rü ngeta marü inangemagüũwa nhu'matchi ngema mugüwa marü ngemaũãcü namaã wüiguũ i artigu 21, XXV, mugü naweũãcü.

Art. 175. Rü nünanaü ya poramaã i Cua›cü ya ãẽ›gacü, , mugü naweũãcü rü nawaneũãcü rüe'na natatüũwa ngemaãcü rüe'na na'ããcü nüna guũgutamarü nawenaã naca' nacaũ i guũraũ i imprezagü nangemaãcü nügünaüẽũ nawa' norü natanü ngema puracü natchiaũwa i ĩãnegüca' igüũ.

Wuitama deagütucumü. Rü mugü rüta› nanaümatü naetüwa:

I – nacümagü i mugüwa ãmatüãcü ta'ni'ĩ i imprezagu ãẽgacü nüũ puracüẽũ na nhuãcüta nangẽãũ rü nhuãcüta ya gu›u rü nhuãcüta wena naüãũ ngeguma marü yangugu i norü nguneũ rü nhuãcüta ãẽ'gacü nünada'u i ngema puracü inaügüũ i imprezagü:

II – rü nhema usuariagü arü poragü;

III – tarifaria arü politica;

IV – nawenaã me'ũ puracũ inaüẽũ rü nguũgutama nameẽtchaũ ngema puracü i ngemaũ i ĩãnewa.

Art. 176. Rü uirutchitaũgü ngema inapuracüẽu rüena tama rü toomatchigü i ngemaũgü nutatanüwa ngemaü rü tatügü rüe'na natügü rü õmügürüũ nawa naügüũ rüe'na nawayaugüũ rü ngeerüeaarü naãnewa ngeguma nawa inapuracüegu rü tama tümarü ni'ĩ ngema noturü taguca'ãrü naãne arü ni›ĩ, rü ãẽ›gacü arü mugüricatama rü ãpaneãcü ngema naãne rü nawatata puracü no'rü deetchitchiga ngema uirugü.

§ 1º Rü nanawa tapuracüũ ngema uirugü nawa ngemaũ i waimü rüe'na toomatchigü nawataüũ ngema nhaã ümatüü mugüwa ngemaũãcü rü ãẽ›gacü ya taguaneãrü naãgurica› i norü mu› rüena nümatama no'rü ngutchaüãcü naüãgu tümaca' ya taucaãũtchicarica' rüe'na ngema empreza taguca'ãrü mugüãcü ãpaneũ rü nawe'inaã yima napata i norü puracütchicaarü taguarü naãnewa nangema' rü nhu'matchi ngeguma üyeanewa i aũcümaũwa nangemagu i ngema uirutchitãü rüe'na mayugüarü naãnewa rü mugürüta' nana'ü i mugü naca'rica'tama i ĩũ i uiruaru yaucthiga.

§ 2º Mugü rü tüũ ni'ĩ ngi ya yiema duẽ ya tümaãnewa nayauãẽ i ngema uirugü mugü nüũ i uuãcü na'nhureta' ta i ngema tüma ya

uãtchiũ marü norü gu'gu.

§ 3º Rü nanguneĩã' na'nawa napuracüẽũ uiruarü yautchiga rü ngema na'ãũ› i napane nüna i nawa'napuracüẽũ rü taucürata toguena nanaã rüe'na namana'tae' nüũ̃ togü rü bai'ta irawa rüe'na no'rü ngaũ̃gumare ngeguma tama nüirata' ãẽ'gacü nüũ̃ cua'ãcüma ngema no'ri nüna nanaũ̃ i popera.

§ 4º Tamaẽtcha mugüca' nawa' naãnaüü õmüarü naĩẽẽruũ̃ rüe'na nanaãpanegurica ngema iragüũ i natüwa ngeta õmüarü naĩẽwa inameũ̃wa'.

Art. 177. Taguca'ã ya ãẽgacüme'ẽwarica' ngemagüũ̃:

I – rü naã naca› daũ̃ rü nawa napuracüẽũ̃ i petruleu nhumatchi gás waimüãnewa ngemaũ̃› rü nhu'matchi toomatchigü ãtchiũ̃güũ̃ rü ífefegüũ;

II – rü naya tomaãtchigüẽãũ̃ i petroleutchara i taguca'ãrü rüe'na togü natchiane ca'ãrüta›;

III – rü namaã naca›taegüũ̃ rüe'na namaã'nataegüũ i napügü rü petroleuwa ne'ũũ̃ rü daũwaama naũ̃pa ümatüügü i mugüwa;

IV – guũnema ya yima wapurugü ya naũ̃ne ngema nga'tcharaũ̃ i petroleu i taguaneca'ãrü rüe'na toomatchigü petroleuwa naügüü i napügü rüe'nata naguyaũütchiũ̃ natchara i petruleu i norü toomatchigü nhumatchi i gás waimüwa nayaugüũ rü namewa ni'ĩ nangemaũ̃ ya taguca'ãrü ãẽ›gacü;

V – na'nacanadaugüũ̃ rü nanadeãũ̃ rü naporaẽãũ̃ rü wenatamaãrü nameẽãũ̃ rü nawa ínaũ̃ũã i ai'rü'ügü rü namaã nataegüũ̃ i nuta'tchicugü toomatchigü nawaneũũ̃ norü ngemaũ̃gü rü tamaẽtcha' radioisótopo rü norü taetchiga i ngemaẽtcha rü empreza ngema ãẽ'gacü nawe'ũ̃ nawanapuracüũ rü naãcü ínawü'matüũ̃wa i norü alínea b nhu'matchi rü norü inciso XXIII arü caput i art 21 nhaã mugüpane i tagucã'ãnearüwa.

§ 1º Taguarü naãne rüta› nügüũ nanapuracüẽẽ i emprezagü i norütama ĩgüü rüe'na duatagü'arümare naca' naã puracü na'üẽũruũ rü marü i ngemaũ i puracügü i mugüwa i norü incisowa I rüta IV ya'cua rü nhaã mugüwa rü nagu nadawenü i nacümagü i marü i ngemaũ i mugüwa.

§ 2º Rü mugü ngema nhaã nagu ideaũ i § 1º natchigata› ni›ĩ i nhaã:

I – nangemaũta' na'tamana'tau' i guũ i taguarü naãnewa i petruleuwa ne'ũũ i ngemaũgũ;

II – rü nhuãcüta i nacüma ngẽguma puracü ínaügügu;

III – no'rü nacüma nanhuaãcü nanu rü norü puracü ngema namaicua›ũ i nüicatama i mugüwa taguarü ngema›ü›gü.

§ 3º Mugü tananaü naca' nawiũ nhu'matchi nanguãcü namaã cua'ẽũ i ngema aũcümagüũ nawa ídawe'ũ rüe'na tchurimaũgü i ngemaũgü nawanaüẽũ i taguarü naãnewa.

§ 4º Mugü ngema naüü na namaã cua'ũ iguüma' i dierutchiga rü taetchiga rü nawai i napügü na ngeirüüta' yaĩgüü i taguarü naãnegu tchocuũ rüe'na namanaã i taẽũ i ngema petroleuwa neũ'ũ rü feĩruũgü rü toomatchigü i napügü nawane na'ũũ i nge'maũgü nhu'matchi na'ũũgü i muturü rü naweinaã nhaã nacümaguta' ya ũũ:

I – rü natanütchigü i ngemaũta› nawenaã nhaãcüta› ya ĩgüũ:

a) rü witchigü i ai'rüügü naãtoma'tanüraũtchigü;

b) rü ãẽ'gacü nanaü i wüi mugü nanhuãcüta ütanüãũ rü tautama nhaã marü mugüwa' ngemaũãcü nhaa no'rü artiguwa 150, III, b;

II – rü dierugü i ngutaqueũ rüta› naca'ta ni'ĩ:

a) rü nanaã na'ütanüãũ i natchiũgü ngema ya toũ'ũ i petroleu rü napügü rü norü toomatchigü na'ngemaãcü naitanüũraüca' ngema naũũ'gü i muturu;

b) rü namaã na'puracüẽũca' nawa nana'tooneãũ namaã i naĩgü ngeta' marü ínangeaneũwa' i naĩnecü rüe'na ngeta nawa ínapuracüẽũwa i ngema petroleu arü ya'u;

c) rü namaã nameẽãũ i namagü rü türegü rü toomatchigü natchica' napügü nagu iĩũ;

d) rü no'rü ütanüruũ i nga'ũ i üetanü nawa' i unibugü rü wapurugü rü toomatchigü i nawiũ duã'tagü nagu rü ĩane'.

Art. 178. Mugü rüta' nanaü na nhuãcü ya ĩgüũ ngema ngeruũgü rü garuũgü i buanecügu i bumüũ rü deagü ĩũ rü waimüg6u i bumügüũ nhu'matchi naca'ta ngema togü natchianeca'ã i ĩgüũ i gagürũũgü nuã taguarü naãnewa puracüẽũ.

Wuitama deagütucumü. No'rü mugü ngema deagu ĩ'ũ i mugüruũgü rü mugüta' nana'ü' nanhuãcüta' ya ĩgüũ ngema napügüarü narüũ rü nawe'naã tagugüca'ricatama ya ĩgüũ nawa ngemagüũ notüru ngema inatauuwama ngema gagürüũ rü ãẽ'gacü nünana'u i togü i natchianecaã i wapurugü na'nuã ya puracüẽũ nawa i napüarü rü duãtarü na'.

Art. 179. Ngema União rü Estadogü rü Distrito Federal rü nhu'matchi Municípiogü rü tautama ngemaãcü namaã ni'ĩ i ngema iragüũ i empresagü rü ngema iraũmaã puracüeũ i empresagü ngema mugüwa nagu yade'atchigüũ rü nü'ũ nangemagü i toamatchigüraũũ i nacümagü rü nagu narü daunü i ngema toraũũ i gema na namaã nacua'güũ rü nanaütanügüãũ rü na nüna diẽru tü'ũ naãgüũ rü nüna nayaugüãũ urüe'na iyairaãtchigüãũ nhama mugüwa nü'ũ yauũãcü.

Art. 180. Ngema União rü Estadogü rü Distrito Federal rü nhu'matchi Municípiogü rü nanaügü rü nü'ũ nanaüẽẽ i ngema na ngema naĩãneãũ na ngemaãcü ye'erawa na datchigüũca' i ngema na diẽru i ücuũ.

Art. 181. Ngema nanaügüãũ na ngema namupanegüãũ urüe'na nü'ũ yauũ rü naãtanüãũ rü ãẽ'gacügü naüãcümaã urüe'na ngema mugümaã cua'güũmaã i toamatchigü i natchianewa neĩũmaã urüe'na ngematama ngema natchianewa ma'ẽũmaã rü nawa ta ni'ĩ i ngema Poder i namaã cua'ũ.

Art. 182. Ngema na ye'erawa nangetchigüãũ rü ya tatchigüũ ya iane rü Poder Publico i municipioarü ta ni'ĩ i ngema namaã cua'ũ nama nhaã nacümawa nü'ũ yauũrüũ nanaüta i mugü na ngemaã meã inama'ẽũca' i ngema duũũgü i ngema ma'ẽũ rü ngema ãpatagüũ.

§ 1º Ngema nagu naĩnüẽũ na nüna nadaugüũ rü Câmara Municipal ta ni'ĩ i ngema naüũ naca' ya yima ianegü ya 20 mil i duũũgü nawa ma'ẽne na ngemaãcü ye'erawa na datchigüũca' ya yima iane.

§ 2º Ngema ianewa ngemagüũ i natchica rü nayanguẽẽgü na nüna nadaugüũ ngeguma nangemagu ingema nameã yaütchigüũ ya yima iane ngema napanewa nü'ũ yauũãcü.

§ 3º Ngeguma inamuutchigüãgu ngema napatawa i ngema ianegu peũ rü nawe'e na naũpa nü'ũ yauũ namaã rü nhu'matchi meãtama nü'ũ naütanüãũ diẽrumaã.

§ 4º Rü tama naca' ni'ĩ i ngema Poder Público municipal rü nawa i ngema mugü i norütama iĩũ ngema nawa ngemaũ i na namaã nacua'güũ rü nü'ũ naüẽãũ rü mugü i ãẽ'gacü i taguarü naanewa arü iĩũ na ngema namaã nacua'ũ i ngema nawa nangemaũ i iane rü tama wenaarü tacü nagu naüũ rü ngeguma meãma nagu naĩnüãcüma rü nüna nadaugu nawa i ngema guũma:

I – rü nayayauyetchigü nangemaãcü nagu naüãũca' i ngema guaneũtama me'ũ;

II – naütanüũ ngema i yoraãgüũ i ĩpata rü naane i ianewa na ngemaãcü ya ĩũ i guũgutama;

III – nayauãũ ngeguma tama naütanügu i ngema ngetanü ngeguma Senado Federal nawe'egu rü wenaarü nayauaũ gumee'pü ya taunecüwena rü na ngemaãcü ya yauyetchigüãũ rü ngemaãcü ta yaĩũ rü nangemaũ na naütanüãũ meã tama i ngema mugüwa ümatüũãcü.

Art. 183. Ngema nü'ũ nangema i ianewa i 250 metro quadrado naguũ rü wü'imee'pü ya taunecü naguũ rü ngeguma tauema inauegu rü ta

nüna nanaã ya yiema te'e ya nawe'ee i ngema pora rü ngeguma tauma to i natchica nü'ũ ngemagu i ianewa urüe'na tama ianewa.

§ 1º Ngema na nüna naãpaneãũ rü nüna naããũ rü ta nüna nacua'gütchaũ yima yatü urüe'na yiema nge'e rü urüe'na ngema taregüna rü na ya tauraũ tchingeguma tügüũtawa tangemagügu.

§ 2º Ngema nhaã mugü taca'iĩũ rü tautama name ngeguma ngema nayauũ rü wena tatama nanaca' nadaugu.

§ 3º Ngema ĩpatagü iãẽ'gacügü namaã cua'güũ tauacütama toamatchigü i duũũgüme'ewa naüe.

CAPÍTULO III

NGEMA NAMAÃ NACUA'GÜŨ I NAANEGÜARÜ RÜ NAANE I PURACÜRUŨ RÜ NHU'MATCHI REFORMA AGRARIA

Art. 184. Rü nawa ta ni'ĩ i ngema União nüna nayauãũ ngeguma guanearü meruũ yaĩgu rü ngeguma reforma agrariarüũ yaĩgu ngeguma tama ya ngueãgu na guanearü meruũ yaĩũ rü ta nü'ũ nanaütanü i ngema ngetanü nawa i ngema rü na nüna nadauũ rü na nhuregu naãtanüũ rü ta nanayautanü 20 ya taunecü naguũ ngema norü tare ya taunecü nanaügüãũwena rü ngema norü nanamaã nacua'ũ rü mugügu i ũũta ni'ĩ:

§ 1º Ngema meã ügüũ i megüũ i aicuma ngemaca' iĩgüũ rü ta nü'ũ nanaütanügü diẽrumaã.

§ 2º Ngema nanaüpanegüãũ na nü'ũ yauũ nangema rü nü'ũ nangemaũ na duũẽgüca' yaĩũ rü na reforma agrariaca' nayaĩũ rü União ta ni'ĩ i ngema naüũ na nüna nayaugüãũ i ngema naane.

§ 3º Nawa ta ni'ĩ i ngema mugü iyanguẽẽũ naüãũ ngeguma tama ngemaãcü yaĩgu ngema na nüna nayaugüãũ nhama muwa ümatüũãcü.

§ 4º Ngema nanangugügüãũ na nhure rü nanaügü i wü'i ya taunecütchigügu i ngema norü mu i ngema nangetanüũ ngema guũma i norü mumaã nangemaãcü naügüãca' i i ngema reforma agraria i nawa ingemaũ.

§ 5º Tama naca' niĩgü i ngema nanaütanügüãũ ãẽ'gacügüãũ federal rü estadogü rü municipiogü i ngema nüna nayaugüãũ naca' na reforma agraria naügüũ.

Art. 185. Ngema tauacütama towaama cungeetchiũ rü naicuna muutchiũ naca' i reforma agraria:

I – ngema iragüũ rü aũgüüraũ i naanegü i ngema tama ianewa ngemagüũ ngema nhaã mugüwa nü'ũ yautchigaũ rü ngeguma ngema norü yora rü tama to i naane nü'ũ ngemagu;

II – ngema aicumaütchima i nawa inapuracüeũ.

Wü'itama i de'atücumü. Mugü rü marü nanaü na tü'ũ na meã namaã nacua'ũ i ngema nawa ipuracüũ nanaüta i nacümagü naca' na nhuãcü ta namaã yaũũ i ngema duũũgü.

Art. 186. Ngema nameã namaã icua'ũ rü ninguutchi ngeguma ngema norü yora rü ngema namaã i cua'ũ rü nagu yaũgu wü'igu namaã i ngema inügü rü mugüwa ngemaũãcü nawa i ngema na nawe'eũ:

I – meã namaã icua'ãcü rü nagu rü ĩnüãcü rü nagu nameãcü;

II – meã namaã nacua'güũ i ngema ngemaũgü i woetama nhaã naanewa ngemagüũ rü nüna nadaugüũ i ngema nhaã nawa i ma'ẽũ i naane;

III – a nguẽgüãũ i ngema mugüwa ümatügüũ i ngema natchigagu i de'aũ i puracü;

IV – ngüẽẽ naãgüũ na ngemaãcü meã inangegüũca' i ngema norü yoragü rü nhu'matchi puracütanüũgü.

Art. 187. Ngema na nüna nadaugüũ rü namaã nacua'güũ rü meãtama nagu na ĩnüẽãcü ni'ĩ naügüãũ nhama mugüwa ümatüũãcüma namaã wü'igu i ngema nawatama puracüeũ wü'igu namaã i puracütanüũgü rü nhu'matchi ngema namaã ta'egüũ rü ngema na nutaque'eũ rü ngema namaã nuegüũ i guũma i ngemagü ta niĩgü:

I – ngema na nü'ũ nangüẽũ i ãẽ'gacü nawa i ngema meã napuracüũca';

II – ngema natanügü namaã nawü'iguũ namaã na nhure ngema i ta'ũ nagu i ngema nata puracüũ rü na ngemaũta nangeta namaã tata'eũ;

III – ngema na tü'ũ nü'ũ yacua'ãtchiẽgüãũ na naca' ta ngueũ rü ye'erawa meã tapuracüeũ;

IV – ngema na nawa tü'ũ nangüẽgüũ nameã ye'erawa tanangeũca' i naanewa puracüee;

V – ngema na tüna nadaugüũ ya naanewa puracüee;

VI – ngema nawü'iwa tapuracüũ;

VII – na omü ngema naügüũ ngema tama iane iyaĩũwa rü nhu'matchi rü ya megüãũ i ngema nanetü;

VIII – ngema na tü'ũ ya üpataũ ya yiema puracütanü'ũgü ya tama ianewa ma'ẽẽ.

§ 1º Rü natanüwa nangemagü na tacü naüetchaũũ i ngema na nünanadaugüũ i ngema na ye'eraũ i puarcügüca' yaĩũ rü ngeta naüna inayaeẽẽ inatchoniegü i ngema nainecügüwa.

§ 2º Rü naca'tama ni'ĩ i ngema nagu naĩnüeũ i ngema na nüna nadaugüũ toeruũ rü nhu'matchi reforma agrariaruũ tatama ni'ĩ.

Art. 188. Ngema naanegü i ãẽ'gacü namaã icua'güũ rü ta naca'

tatama ni'ĩ i ngema na nawa napuracüeũ nhama natchiane nawe'eũãcü i reforma agrariaruũ ta ni'ĩgü.

§ 1º Ngema na nüna naãgüãũ rü name'wa nangemagüẽãũ urüe'na na nawa napuracüẽgümareãũ rü ngeũrüũmare i napane i ngema name i ãẽ'gacüarü iĩũ i ngema ye'eraũ i dois mil i quinhentos i hectare naguũ nüna i ngema duũũ urüe'na ngema nü'ũ naapaneũ rü ngegumarüũtchi itanauegu ya duũẽ rü Congresso Nacional ta ni'ĩ i ngema nü'ũ iuũ na marü tümaarü yaĩũ.

§ 2º Rü nananguutchiẽẽ ta i ngema de'atucumüwa ümatüũ i nape'ewa ümatüũ nanaãũ i ngema natchica i ãẽ'gacüarü iĩ'ũ na reforma agraria me'ewa nangemaũ.

Art. 189. Ngema na nü'ũ na ngemaũ na nüna naãgüãũ rü nü'ũ ya nuutchiaũ i ngema ĩpata i tama ianewa ngemaũ rü ta ngema reforma agraria ta ni'ĩ i ngema namaã icua'ũ rü nüna idauũ rü na tome'gunaüãũ i gumee'pü ya taunecüwena.

Wü'itama i de'atücumü. Ngema na namaã nacua'ũ rü nüna inadauũ rü ta yima yatücü urüe'na yiema nge'e urüe'ena ngema taregü wootchi tama nügümaã yangigügu nhama nhaã mugüwa nü'ũ yauũãcü.

Art. 190. Ngema mugü rü ta nayayauye na naãũ urüe'na naãtanüãũ nanawa ta puracüũ i ngema tama ianewa ngemaũ nüna i ngema duũũ urüe'na ngema nü'ũ ãpaneũ i toamatchigü i natchianewa üũ rü tananaü na Congresso Nacional namaã i cua'ũ.

Art. 191. Ngema tama norü yora iĩũ i ngema ĩpata i ngema tama ianewa ngemaũ urüe'na ianewa ngemaũ rü nügüũ yaĩẽũ i wü'ime'epü ya taunecü naguũ rü tauema naca' ngema iyaca'ũ ngema naane ngema ngeta tama ianewa rü ngeguma ye'era 50 hectare yaĩgu i ngema norü ta rü nawa inapuracügu norü natanüũgümaã rü nagu naãpatagu rü ta norüũ ta ni'ĩ.

Wü'itama i de'atücumü. Ngema ĩpatagü i ãẽ'gacüarü iĩgüũ rü tauacütama nanayaugümare.

Art. 192. Ngema na diẽrumaã na cua'güũ i nhaã natchiane rü nanaü nangemaãcü ye'era meã yaũũca' i ngema nhaã natchiane rü guaneũtama nameũ ngema guũma i nawa nangemagüũ na wü'igu tü'ũ nangemaũca' rü ta mugüwa nanangemaẽgü i ngema toamatchigü i natchianewa nemuũ i diẽru rü nügümaã tanapuracüe.

TÍTULO VIII

NGEMA NA ITAMETUCUMÜŨ YA DUÃ’TAGÜ

CAPÍTULO I

NAWA GUŨŨMA NAWA I CUA’Ũ

Art. 193. Ngema na meã nanuaũ i duũũgü rü nü’ũ nangema na nhuacü inapuracüeũ rü ngeta nangugütchaũũ namaã ingema na itametucumüũ itaporaã’güũ ya guanema ya duã’tagü.

Wü’itama i de’atücumü. Estado rü nanaüta nameã nameã yaũũca’ i ngema na namaã nacua’güũ i duũẽgü nanadauũ nhama mugüwa nü’ũ yauũãcü na guanema ya duũẽgü rü na nü’ũ tacua’güũ na nhuacü yaũũ rü nhuãcü inaüũ rü nhuacü nüna nadaugüũ i ngema puracügü i inaügüũ na namaã nacua’güũ.

CAPÍTULO II

NGEMA NA DUŨẼGÜ MAÃ MEÃ NACUA’GÜŨ

SEÇÃO I

NAWA GUŨŨMA NAWA I CUA’Ũ

Art. 194. Ngema na duũẽgüna nadaugüũ rü nü’ũ nacua’ẽẽ i wü’i inatucumü i ngema naügütchaũũ ngema Poder Públicogü rü nhu’matchi ngema duũũgü rü naca’ yaĩgüũ i ngema mugü i naca’ iĩgüũ i ngema nameã icuma’ũũ rü nhu’matchi nanaãgüãũ i ngema na tüna nadugüũ i ngema duũũgü.

Wü’itama i de’atücumü. Nawa ta ni’ĩ i ngema Poder Público nhama mugüwa nü’ũ yauũãcü rü meã naüãũ na duũũgü nanaduũ nagu

yaũãcü i nhaã nagu naĩnüegüũ:

I – guaneca'tama rü nawü'igumareũ ta i ngema na tüna naãgüãũ i ngema na tü'ũ nayauũ;

II – wü'iguãcüta ni'ĩ ngema na nhuretchigü yaĩũ i ngema ngüẽẽ rü puracü naca' i ngema iãne rü nhu'matchi naanewa maẽ'ũ;

III – ya de'etchiãũ na nhuãcü ya nuutchiãũ i ngema na nüna naãgüãũ i ngema ngüẽẽ rü puracü;

IV – tauacütama inayairaãtchi i ngema na nhure naütanüũ i ngema ngüẽẽruũ;

V – aicumatama yanguẽãũ nanaütanüãũ i ngema naca' inaca'ũ;

VI – ngema guũraũũwa nenaũũ i ngema diẽru rü ta nüna tacua'ãtchi na nhuremaã tayaücuũ naca'tama i ngema wü'itchigü nawa i ngema rü ngema naca' i ngema name'güwa nenaũũ rü ngema guanema nadaugüũ rü ta namaã nacua' i ngema na nhure yaĩũ i marü ütanüũ;

VII – rü tama wü'itama i ãẽ'gacüme'ewa nangema na nüna nadauũ rü ta guũma i ngema nawe'egüũme'ewa nangemata namaã wü'igu i ngema puracütanüũgü rü nhu'matchi ngema naũtawa tapuracüũ rü guũma i ngema marü tama puracüeũ rü nhu'matchi ngema nüna idaugüũ rü namaã icua'güũ.

Art. 195. Ngema nawa guane ya duũẽgüna nawa nadaugüũ rü guanetama ni'ĩ naütanüe nawa i gema guũma nhama mugüwa nü'ũ yauũãcü nawa i ngema nawa anayaugüãũ i ngema diẽrugü i União rü Estadogü rü Distrito Federal rü nhu'matchi Municípiogü nawa i ngema naütanügüũ:

I – ngema napuracüeũ rü nawa napuracüũ i ngema namaã wü'igu puracüeũ nhama mugüwa nü'ũ yau'ũãcü rü nhaãcü ta nanaü i ngema natchiga:

a) ngema nhure yaĩũ iyaume'tanü rü toamatchigü na nhure yaĩũ na nügümaã na wü'iguũ i ngema naütanügüũ wü'itchigü ya duũẽgüãũ yiema i puracüee wootchi tama tü'ũ nangemagu nangema ta puracüũ;

b) ngeta nenaũũ rü ngeta yauũ;

c) ngema nawa ye'erawa urüe'na cunaüetüũ;

II – ngema puracütanüũgü rü nhu'matchi ngema toamatchigü i nawa nü'ũ nangüẽẽgüũ rü ta nanayaugü nangeta nenaũũ i ngema ngüẽẽgü nawa na nhure yaĩũ i ngema ya'umetanü rü tama namaã wü'igu i ngema na marü curü ngü'ũ i puracüwa i ngema naãgüũ i nacüma i Previdência Social;

III – natchiga i ngema nangeta nenaũũ rü ngeta nayaugüãũ;

IV – ngema nge'ma namugüũ i ngema nawa tü'ũ nangüẽẽgüũ i toamatchigü i natchianewa urüe'na ngema mugüwa nü'ũ yauũãcü nügümaã na wü'igu;

V– ngema nangeta nayaugüãũ i ngema namaã ta nangüẽẽ naügüũ nawa i ngema mugü iyanguẽẽgüũ.

§ 1º Ngema ngüẽgü i Estadogüwa ne'üũ rü Distrito Federalwa urüe'na Municipiogüwa naca' na nü'ũ nangüẽũ i duũũgü rü ta nagu narü ĩnüe i ngema na nhuãcü namaã nacua'güũ rü tautama Uniãomaã wü'igu nanaügü.

§ 2º Ngema nanangugüãũ i ngema nawa nü'ũ nangüẽũ rü ta nügümaã nanaügü i ngema natucumügü i ngema memaã cua'güũ rü name'wa nangemagüũ rü duũẽgü nadaugüũ rü nagu nadaunüãcü ta na ta'cü naüeũ rü ngeta nangugütchaũũ nagu naĩãcüma i ngema mugüwa nü'ũ yauũ nanangugügüãũ na ngetatchigü ta namugüãũ i ngema diẽrugü.

§ 3º Ngema natucumü i nügü nutaqueeũ ngema nangetanügüũ nawa i ngema ngüẽẽ rü nhama mugü nü'ũ iuũãcüta ni'ĩ tauacütama naca'

naca namaã i ngema Poder Publico rü tauacü tananayau i ngüẽẽ urüe'na ngemaũgü i ngema diẽru urüe'na nanayaugüãũ.

§ 4º Ngema mugü rü tananaü to nangeta nenaũũ na ngemaãcü guũwama nanguũca' a nguẽãcüma i ngema nhaã art. 154, I. wa nü'ũ yauũ.

§ 5º Tautama i ngüẽẽ urüe'na ngema cuũ ipoũũ tanaü rü na ye'era, tama nüũ na cua'güãcüta na ngetata itauũ ya dieru naca' ngema ngüẽẽ.

§ 6º Ngema na nü'ũ curü ngüẽũ ngema nhaã artigowa nü'ũ yautchaũũ rü ta ninguutchi ngeguma ta nangupetügu i 90 naguũ i nguneũ nawena na marü naunagütchigaũ i ngema mugüwa ngeguma naügüãgu rü yaügatchigüãgu ngeguma tautama nhama nua ngemaũrüũ yaĩũ nawa i nhaã art. 150, III, "b".

§ 7º Rü nangetanü ni'ĩ na tanaã'ũ i nge'maũ naca' na nü'ũ tarüngueẽũ i duũ'ũgü nawa i ngema tü'ũ me'ũ ü'ũ ya duũ'ã'ta na tü'ũ nangüeẽ'ũ i ngema na nayau'aũ i ngema nü'ũ namuũ i mugüwa ingema'ũ.

§ 8º Yima naü'cü rü yima namücü rü yima toguearü naanegu toecü rü yayau'yecü i ngema nato'ũ rü yima ngema naane i ianearü yawa ngemaũ íütanücü rü yima tchoniecü i nacüma i nü'ũ nacua'ũãcütama rü i ngema nawa ngemagüũtchigü i na'ma'gü rü natégü i naügüũ i norü puracügü na nagu yaũ na meã namaã inacua'ũ i ngemaũgü i natanüũgüaũ rü natauma i puracütanü'ũ i ngemaetchaũ rü nanaãgü tá na duũ'ẽũ nangüeẽ'ũ nawa i ngema nanaãã'ũ i wü'i i ngema na nhure tá naguũ iütanüũ natchiga na nhuregu iyanguutchiũ i ngema ngemaũgü i naca' itae'ũ rü namaã itae'ũ rü tá nanaũ i mugü i tümaca' iĩ'ũ naca' i ngema meũ'gü i ngema íngemaũ i mugüarüwa.

§ 9º Ngema iãgüũ na duũ'ẽũ rüngüeẽũca' i marü iutchigaũ i inciso rü caput i nhaã artiguarüwa rü nü'ũ nangema tá nayatomaraũ'ãtchiũ nawa i ngema nhure naguũ tá iütanü'ũ nagagu i ngema ü na meã namaã icua'ũ i ngemaũ rü aũrima namaã nangemaũ ngema duũ'ẽgüarü puracü rü ngema nge'maũgü i ngema ínaü'ũarü urüe'na nü'ũ nangemaũ i ngema ta'cü íngemagüũ nawa i ngema natchica i puracü nawa naãgüũ rü ngemaãcü ta porá inaã'ũ naca' i ngema iã'ũ

rü yatoraũ'wa nenaũũãcü nanangugüũ i naca'rica ya "b" rü "c"arü tümaũ i inciso Iarü i caputarü.

§ 10. I mù rü tá nü'ũ nauneta na aicuma yiĩ'ũ i ngema ngugügü i nawa nü'ũ icua'ũ na yiema diẽru i ngema we'gu ü'ũwa i wü'itama i ma'ũarüwa tü'ũ namuũ rü ügü i duũ'ã'taarü ngüeẽruũ iĩ'ũ i Uniãoarü naca' i ngema Estadogü rü i Distrito Federal rü i municipiogü rü Estadogü naca' i Municipogü rü nü'ũ nadawenüũ i na nawa nangemaũ i ngema nawa nü'ũ narüngüeẽ'ũ i diẽrugü.

§ 11. Rü natchu'gü ni'ĩgü i na yeeratchigü i nguneũ naütanüũ i ngetanü rü i ngema natanüarü yauyetchigü nagu iunetaũ na 60 ya tawemacüarü yeera yiĩ'ũ rü ngema mùgü i ngueẽruũãcü rü ngema nao'ũ rü ngema naoeẽ'ũ i ngema iütanüũ iãgüũ naca' i duũ'ũgü i ngema natchiga iyadé'aũ i tümaũ i "a"wa i inciso Iarü rü i inciso II i caputarü.

§ 12. I mù rü tá nü'ũ nauneta na aicuma yiĩ'ũ i natchicagü i meã namaã icua'ũ i ngemaũgü iü'ũarü naca' i ngemagü iãgüũ iütanüũ i nawa i ngema inciso I rü b rü IV i caputarüãcü rü tá tautama nügüetüwa nimu.

§ 14. Yiema nawa ngemaẽ na tügüna tadau i diẽruwa i ngema nagu iũũ i mugü i guũ'wama i ngema tüna naã'ũ i meũgü i diẽruwaarü rü na namaã inacua'ũ i ngema iã'ũ rü na nawüiguũ ni'ĩ urüe'na norü yeera yiĩ'ũ i ngema iã'ũ na noremaecü ya tawemacüwa na naca' inaca'ũ i ngema norü natücumüwa rü ínawe'guũ i ngema natümügü i inaãgüũarü.

§ 15. I ngema iã'ũ i marü iutchigaũ i inciso Vwa i caputarü rü nü'ũ natautcha tá nanangemaũ i norü ngema nhure naguũ tá iütanüũ i meãma íngemaũ i ngema mù i nagu iĩ'ũwa.

§ 16. Ína'üũ naca' i ngema iã'ũ i marü iutchigaũ i inciso Vwa i caputarü i marü we'guãcü iü'ũ i artigo 156–A rü §1º rü I nhe'mata VI rü VIII rü X nhe'mata XIIIwa rü § 3º rü §5º rü II nhe'mata VI rü IX rü §§6º nhe'mata 11 rü 13gu.

§ 17. Ngema iãgüũ i marü iutchigaũ i inciso Vwa i caputarü rü tautama nawa nangema tá i ngema no'rütama ngugü i nawa nenaũ'ũ rü ba'i i ngema iütanü'ũarü i marü iutchigaũ i artigo 153 rü VIII rü 156–A rü 195 rü I rü "b" rü IV rü i ngema iãũa naca' i ngema meã iü'ũ i na wüiwa tangemagüũ ya dua'ãta i ngema nagu íyadé'aũ i ngema artigo 239.

§ 18. Ngema mù rü inanaü tá i nagu nanguũ nanataegueẽũ i ngema iãũ i marü iutchigaũ i inciso Vwa i caputarü tümaca' düũ'ẽ ya nawa ngemaẽ i ngema porá i tümaca' iĩ'ũ rü ngegumarüũ tá nawa nangema ya tümaca' yaĩ'ẽ rü yiema yaua'tügüe naca' na íyai'raãtchiũ i ngema na tama nawüiguũ i ngema iyau'ũ.

§ 19. Rü ngema nanataegueẽũtchiga i nagu iyadea i § 18 rü tautama niugü ni'ĩ i ngema na nhure üpetüũwa inayau'ũ na naütanüũ i uniãoarü naca' nayanguũ i marü ime'ũ i artigugü 100wa rü § 15 rü 166 rü §§ 9º rü 12 rü 17 rü 198 rü § 2º.

SEÇÃO II

MA'ÜARÜ

Art. 196. Ngema ma'ũ rü mù i guaneca' i ĩ'ũ ni'ĩ rü nanawa'e na yangueẽaũ i Estado rü aicuma we'gu naüaũ nawa i ngema na meã duũ'ũgümaã nacua'ũ ya aẽ'gacü tümaca' ya duũ'ã'tagü rü nangemaũ i ngemaũgü itaügüũ i nü'ũ nangemaũ na íyai'raãtchiũ na aũ'cümaũwa tangemaũ i nawa i da'we rü togü i tü'ũ tchieeẽũ rü nawa tiücuũ guũma i ngemaũgü rü nawüigumareũ nawa i ngema ügü rü nayeerawa naũtchigüũ i puracügü rü ínapoũ'ũ rü na wena naca' yataeguũ i ngema meũ'gü.

Art. 197. Rü ngema taütchiũ i meũ i guãca' iĩ'ũ rü ngema ma'ũarü puracügü ni'ĩgü rü ngema porá i guãca' iĩ'ũwa ni'ĩ nangemaũ na we'gu naüaũ i ngema múgü íngemaũ na ngemanhaãcü meã mugüãcü yiĩ'ũ rü nüna nadau'ũ rü meã namaã nacua'ũ rü nanawa'e ni'ĩ naüaũ i ngema norü ü nota'cüma nümatama urüe'na to i natücumü i norü tamaẽ'püwa ngemaũ'ũ namuũ nanaüaũca' rü ngegumarüũ ya yiema duũ'ẽ ya mugüwa ngemaẽ ta

tanaũ'ũ urüe'na i ngema puracü ü'ũ i nü'ũ naãpaneũ i na naca' yiĩ'ũ i mugü na nümatama naüa'ũ i ngema puracü.

Art. 198. Ngema ügü rü ngema puracügü i ma'ũarü i guãca' iĩ'ũ rü nawa nangema i wü'i na nügüwa nadatchigüũ i wü'i natchicawatchigü rü nge'mata ngema rütamaẽ'ũwa nada rü nanaũ i wü'i i wü'itama i meã ü'ũ rü meã nanuũ i nhaãgü mugü i nagu iũũãcü:

I – nayau'ũ i ngema ngaũwa rü wü'icanatama nawaama naũ'ũ i wü'itchigü i natchica i aẽ'gacü namaã icua'ũ;

II – meã yagueẽũ na meã namaã icua'ũ i naca'türü i ngema puracügü na nüna idau'ũ rü tama natchieẽ'ũ i ngema tüna dau'güũarü puracügüu;

III – nawa nangemagüũ i ngema duũ'ũgütücumü i wüigu i norü ngemaũgü.

§ 1º Ngema wü'itama i meã ü'ũ i ma'ũarü rü diẽru tü'ũ nayau tá ni'ĩ na meã nangemaũ'ca' i ngema artigo 195wa nangemaũãcü namaã i ngema ngemaũgü na inangugüũ na nhure yiĩũ i ngema meã ü'ũ i duũ'ẽũ ípo'ũũ ngeguma aũcümaũwa tangemaguarü i Uniaoarü rü Estadogüarü rü Distrito Federalgüarü rü Municipiogüarü rü naẽtüwa i to i nawa nenaũ'ũgü.

§ 2º Ngema União rü ngema Estadogü rü ngema Distrito Federal rü ngema Municipiogü inanaügü tá i wü'iepü'cüna ya wü'itchigü ya taunecüwa i ngema ügü rü puracügü i guãca iĩ'ũ i ma'ũarü i ngema naü'ũ i diẽru i irüi'ramae'ũ i ngema nangugügüũwa na nhure nawa ngematchigüũwa neũ'ũ i natchiga:

I – nawa íngupetüũ i Uniãoarü rü ngema diẽru i we'gu iũ'ũ i aicuma ngemaũ i nawa íngemaũ nanaü'ãũ i ngema diẽrutchiga rü tautama nü'ũ narüi'ramaẽ i 15% (quinze por cento);

II – nawa íngupetüũ i Estadogüarü rü Distrito Federalarü rü ngema ngemaũgü idegüũ nawa i ngema iütanüũ i ngema nagu yau'ũ i nge-

ma artigugü 155 rü 156–A rü ngema ngemaũgüarü i artigugü 157 rü 159 meẽ'güũ rü I rü "a" rü II rü iyai'raãtchiũ i ngema yauyetchigü ya yima nawa ngematchinewa ya municipiogüwa muũ;

III – nawa íngupetüũ i Municipiogüwa rü Distrito Federalarü rü ngema ngemaũ idegüũ nawa i ngema iütanüũ i ngema nagu yau'ũ i ngema artigugü 156 rü 156–A rü ngema ngemaũgüarü i artigugü 158 rü 159 meẽ'güũ rü I rü "b" rü § 3º.

§ 3º Mugü i ngueẽruũ rü tá wena nangugü ni'ĩ i 5 (wü'ime'pü) ya taunecüwaüra rü nanaü tá:

I – ngema yauyegü ingugüũ inameẽ'ũ i ngema incisogü II rü III i § 2ºarü;

II – ngemagü nagu nanguũ i diẽrugüarü yauyetchigü i Uniãoarü i ma'ũwa ngemaũ i Estadogüca' iĩ'ũ rü Distrito Federalca' rü Municipiogüca' rü Estadogü naca' ya yima norü Municipiogü ya nawa ngemagünetchigü rü na yeerawa naũ'ũ na íyai'raãtchiũ i ngema na tama i wüiguũ i wü'itchigü i natchicawatchigü;

III – ngema mugü i nüna iadu'ũarü rü nü'ũ iü'ũtchiga rü namaã icua'ũ na nhure nagu'ũ i ma'ũarüwa i natchicagü i aẽ'gacü ya guũetüwa ngemacü namaã icua'ũwa (federal) rü estadual rü distrital rü municipalwagü.

§ 4º Yima namaã icua'gücü i natchicawatchigü i ngema wü'itama i meã ü'ũ i ma'ũarü rü ta nanayau i ma'ũarü daruũgü ya duũ'ãta ya wüigu naügüearü rü dauruũ i inapoũ'ũ naca' i da'wegü nawa nayadeetchiaũ i ngema rümemaegüũ i guãca' iĩ'ũ rü ngema woetama inagemaũãcü rü ngema norü na inaãũ i gu'tchatümüũ'ũ rü ngema norütama inanawae'ũ i norü na ínangemaũca'.

§ 5º Mugü i Federal rü tá nanaü naẽtügu i ngema i mugü i nagu nayaũũ i wu'i i natücumü i ngema nü'ũ cua'güũarü natanü i guũ i natchiũane i tagucüã'wa rü ngema mugügü naca' i natücumü i meã nuũ na nautchaũca' nayamuũ i ngema nü'ũ cua'güũ rü mugü na meã yaũ'ũ i puracü

i duũ'ũ i ma'ũarü daruũ ya wüiwa ngemagüearü rü dauruũ i inapoũ'ũ naca' i da'wegü rü nawa ínangema i ngema União rü ngema íngemaũ i mugüwa rü naüaũ na tü'ũ nangüeẽũ rü yangueẽãũ i diẽruwa naca' i Estadogü rü naca' i Distrito Federal rü naca' ya Municipiogü naca' nayangueẽ i ngema puracütanü i nagu yadé'aũ.

§ 6º Naẽtüwa i ngema nagu nanguũ i marü iutchigaũ i § 1º i art. 41arüwa rü § 4º i art. 169 i Mugü i Guũetüwa ngemaũwa (Constituição Federal) rü ngema puracütanü'ũ inaü'ũ i puracü i duũ'ũ i ma'ũarü daruũ rü dauruũ i inapoũ'ũ naca' i da'wegüarüraũ'ũ rü tá nü'ũ natautcha na nayarütau'ũ i ngema puracü i nawa nangemaũ ngeguma tama yanguẽã'gu i ngema naca' ínaca'ũarü i naca'tama iĩ'ũ i marü mugüwa ngemaũ naca' i norü puracü.

§ 7º Ngema norü natanü i duũ'ũ i ma'ũarü daruũ ya wüiwa ngemagüearü rü dauruũ i inapoũ'ũ naca' i da'wegüarü rü Uniãowa nawa ngema na namaã inacua'ũ rü Estadogü rü Distrito Federal rü Municipiogü namaã inacua'gü naüaũ rü naẽtüwa i nagagu i togü rü ngema tautcha i meũ rü tüna porá ã'ũ rü ngüeẽgü rü tü'ũ naütanüaũ i puracü i paãtchi iĩ'ũ rü wena naütanüãũ na ngemanhaãcü nameẽaũ i puracü ngema nü'ũ cua'güũarü.

§ 8º Ngema diẽru i naca' nanaütanüũ i norü natanü i duũ'ũ i ma'ũarü daruũ ya wüiwa ngemagüearü rü dauruũ i inapoũ'ũ naca' i da'wegü rü tá nango'gü na nhure yiĩ'ũ i guũma i diẽruarü ngugüpane i Uniãoarüwa namaã i ngema inaã'ũ i norütama rü woetama naca'tama iüütchiũ.

§ 9º Ngema norü nanatanü i duũ'ũgü i ma'ũarü daruũgü ya wüiwa ngemagüearü rü dauruũ i inapoũ'ũ naca' i da'wegü rü tautama ni'ĩ narüi'ramaẽ'ũ i 2 natanügü rüi'ramaẽgüũarü rü União ni'ĩ i tü'ũ üpetüeẽ'ũ naca' ya Municipiogü rü naca' i Estadogü rü naca' i Distrito Federal.

§ 10. Ngema duũ'ũgü i ma'ũarü daruũ ya wüiwa ngemagüearü rü dauruũ i inapoũ'ũ naca' i dawegü nü'ũ nangema tá ta i nagagu na ngema puracü inaü'ũ rü aũ'cümaũwa ínangemaũ rü tá nangema

i yau'atütchiga i naca'tama iĩ'ũ woe rü ingicuũ namaã i norü natanü rü ta yeera nanaütanüũ nagagu na aũ'cümaũwa ingemaũ nawa i wü'i puracü.

§ 11. Ngema ngemaũgü i diẽrugu i União üpetüeẽ'ũ naca' i Estadogü rü naca' i Distrito Federalgü rü naca' i Municipiogü naca' na naütanüãũ i norü natanü urüe'na ngeũrüüũmare i to i nü'ũ tautchaũ i ngema duũ'ũ i ma'ũarü daruũ ya wüiwa ngemagüearü rü ngema dauruũ i inapoũ'ũ naca' i da'wegüarü rü tautama ni'ĩ yaücutchiũ i ngema ngugüwa na inaücueẽũca' i ngema nanagu'eẽũarü tümaã ya puracütanüẽ.

§ 12. Mugü i Federal rü tá nanaü i norü natanügü i ngema nü'ũ cua'güũ i natchiũanegüwa naca' i da'weearü dauruũ rü nü'ũ cua'cü na inacarüwa da'weena nadau'ũ rü ngüeẽruũ i da'weena dau'ũ rü i'raacüruũ rü tá duũ'ũgü i mugümaã cua'güũ i guãca' iĩ'ũ i mugü rü mugü i norüca'tama iĩ'ũgü nüna tá nadawenügü.

§ 13. Ngema União rü ngema Estadogü rü ngema Distrito Federal rü ngema Ngema Municipiogü rü ngemata norü gu'gu i puracü i diẽrutchigaarü i mugü nagu iutchigaũwa i natchiga nameẽũ i § 12 i nhaã artigoarü rü tá nagu nanameẽe na nhuãcü naãtanüũ i ngema puracü i namaã icua'ũ urüe'na ngema natücumü i meã nuũ na natautchaũca' nayamuũ i ngema nü'ũ cua'güũ rü ngeguma nangemagu rü ngemanhaãcü nayau'ũ i ngema natanü i í'üũ naca' i wü'itchigü i natücumü i nü'ũ cua'güũ.

§ 14. Uniãowa nangema rü ngema mugüwa ínangemaũãcü rü inaãũ i ngüeẽ i diẽruarü ngueẽruũ naca' i Estadogü rü naca' Distrito Federal rü naca' ya Municipiogü rü ngema íngemagüũ i ngüeẽ iãgüũ nhu'ma nhama tchi ngema inaãgüũ na puracüwa tü'ũ yaütchigagüũ rü tü'ũ meã nayau'ũ rüe'na rüi'ramaeũ i 60porcentowa ya norü ida'wegüe nawa i ngema wü'itama i meã ü'ũ i ma'ũarü rü na yanguũca' i ngema natanü rüi'ramaeũ i nü'ũ cua'güũarü i natchiga nameẽũ i § 12 i nhaã artigoarü.

§ 15. Ngema ngemaũgü i ngüeẽruũ i federalgü i ütanüruũgüca' iĩ'ũ i diẽru i ngueẽruũ na tü'ũ nangüeẽũ naca' i Estadogü rü naca' i

Distrito Federal rü naca' ya Municipiogü rü nü'ũ i ngema íngemagüũ i ngüeẽ iãgüũ nhuma nhama tchi ngema inaãgüũ na puracüwa tü'ũ yaütchigagüũ rü tü'ũ meã nayau'ũ rüe'na rüi'ramaeũ i 60porcentowa ya norü idawegüe nawa i ngema wü'itama i meã ü'ũ i ma'ũarü rü na yanguũca' i ngema natanü rü i'ramaeũ i nü'ũ cua'güũarü i natchiga nameẽũ i § 12 i nhaã artigoarü rü tá nango'ũ rü meãma nangemaũ i ngema nangugüũ na nhure yiĩ'ũwa i guũma i Uniãoarüwa rü namaã i ngema norütama inaã'ũ rü ngema naca'tama woe íüütchiũ.

Art. 199. Ngema ngüeẽ naca' i ma'ũ rü natautcha ni'ĩ naca' i ngema nüĩcatama iĩ'ũ na naügüaũ na nüna nadau'ũ.

§ 1º Ngema namaã icua'güũ i tama gueca' iĩ'ũ natautcha tá na nawa nangemagüũ i ngema na yangueẽãcüma i ngema wü'itama i meã ü'ũ i ma'ũarü rü nhaã mugüãcüma rü nawa i ngema na tü'ũ yaütchicaũ i puracüwa i mugü i guãca' iĩ'ũwa urüe'na ngema nawa ngemagüũ inaügüũ na tü'ũ yaücutchiũ i puracüwa rü nangemaũ na nü'ũ naunetaũ i ngema íngemagüũ i tü'ũ rüngüeẽ'ũ rü ngema tama yeera yaugüũ.

§ 2º Rü natchu'u ni'ĩ na nawa tau'ũ ya diẽru ya guãca' iĩ'güe naca' i ngüeẽgü urüe'na ngema ngüeẽruũ i diẽru yau'ũ i aẽgacüwa neũ'ũ naca' i ngema namaã icua'güũ i tama gueca' iĩ'ũ na yeera nayaugüũ.

§ 3º Rü natchuu' ni'ĩ nawa nangemaũ na we'guãcüma urüe'na tama we'guãcü i ngema naü'ũ i puracü urüe'na ngema diẽru i to i natchiũanecüã'wa neũcü na nüna nadau'ũ i ma'ũ i nhaã natchiũanewa rü natautchaũ ngeguma marü mugüwa iutchigaũ yaĩgu.

§ 4º Ngema mugü rü tá we'gu nanaü naẽtüwa i ngema na ínangemaũ rü ngema naca' íca'ũ inatautchaeẽũ i ngema nayaũgatchiũ i ngema namaã icua'ũ rü ngema natücumü ima'eũ rü ngema guũma i ngemaũgü i duũ'eũnewa ngemagüũ naca' na tomana naüe'ũ rü ngema na naca' nadau rü tüna idau'ũ na tarümeũ rü ngemanhaãcü nanutaque'eũ rü naü'ũ na to íyanguu'tchiũ rü nagü rü norü nawa nenaũ'ũ na tomana naüeẽẽ'ũ rü ínatchu'u i guũma i ngemarüüũgü na naca' rü namaã itae'ũ.

Art. 200. Naca' i ngema wü'itama i meã ü'ũ i ma'ũarü namaã inacua' rü naetüwa i ngema to inaã'güũ i ngema íngemaũãcü i mugüwa:

I – namaã nacua'ũ rü nüna nadau'ũ i ngema na nhunhaãcü yaũ'ũ rü ngemaũgü i ügüũ rü ngema woetama ngemaũ i ma'ũca'i nü'ũ meũ iĩ'ũ naca' i ma'ũ rü nawa nangemaũ i ngema iü'ũ i ü'ũgüarü rü ngemaũgü i namaã ta'cü iü'ũ rü ngemaũ iü'ũ nawa i ngema ngemaũ i ma'ẽũ i da'we tama tüna nguũca' urüe'na nawa rümeũca' i da'wegü rü ngema ü'ũ i nagüwa neũ'ũ rü togü i ngema woetama ngemaũ i ngemaũgüarü üruũgü;

II – naü'ũ i ngema ügü na nüna idau'ũ i ma'ũ i guãca' iĩ'ũ rü ngu' na nhunhaãcü yanuũtchiũ na namaã icua'ũ i da'wegü i duũ'ẽtücumüwa nhu'ma nhaã puracütanüũarü ma'ũgürüũ;

III – meã nanuũ na nü'ũ tayangau'ũca' i cua'gü ya duũ'ẽgü ya ma'ũtchigawa puracüe;

IV – nawa tangemaũ i mugütücumüarü me'eẽ nanhunhaãcü yaũ'ũ rü nawa tangemaũ i ngema na tanaü'ũ i ngema ügü na nüna tadau'ũ i ma'ũ i no'rü ügüwa na tama naãuãtchiũ;

V – rü namemaẽ'eẽũ i ngema nawa ínangemaũwa i ngema nayaũtchigüũ i ngema cua' i naca' ingu'ũ rü guũma i cua'gü i ngewacaũ'ũ nanameẽũ i gutchagü;

V – rü namemaẽ'eẽũ i ngema nawa ínangemaũwa i ngema nayaũtchigüũ i ngema cua' i naca' ingu'ũ rü guũma i cua'gü i ngewacaũ'ũ nanameẽũ i gutchagü rü naü'ũ i ngewacaũ'ũ i ngemaũgü;

VI – nüna idau'ũ rü nü'ũ iü'ũ e'na aicuma yiĩ'ũ i ngema onagü rü nü'ũ icua'ũ na namaã icua'ũ na nhure i ta'acü i megüũ nü'ũ ngemaũ nawa i ngema ngemaũ iügüũ nhu'ma ngema a'cuanerüũ rü dà'ágü i duũ'ẽ ia'güũruũ;

VII – nawa ingemaũ na namaã icua'ũ rü nüna idau'ũ i no'rü ü rü no'rü na tomana naũ'ũ rü namaã inguũ'ũ rü namaã íngemaũ i

ngema woetama íngemagüũ rü ngema ngemaũgü iügüũ i ngema taãewa tü'ũ yatoraũ'eẽ rü natchieẽẽ'ũ i ma'ũ rü ngema ngemaũgü inaü'ũ na itchieaẽ'ũ;

VIII – wüigu naü'ũ i ngü'eẽ na nüna idau'ũ i natchica erü nawa ni'ĩ nangemaũ i ngema puracü.

SEÇÃO III

NÜNA DAU'Ũ I MEGÜŨ RÜ MUGÜ TÜMACA' YA PURACÜTANÜẼ YA DUŨ'ẼGÜ

Art. 201. Ngema nüna dau'ũ i megüũ rü mugü tümaca' ya puracütanüẽ ya duŨ'ẽgü rü tá meã nanu nawa i ngema nagu iũũ i mugü i guŨ'ma i ngema nüna dau'ũ i megüũ rü mugü tümaca' ya puracütanüẽ ya duŨ'ẽgüarüãcü i nacüma i ngema natanü iãgüũ rü tü'ũ namuŨ na nawa tiwücutchiũ rü tanangugüũ i ngema nawa nü'ũ tacua'ũ na nüna tadau'ũ na meã ínangemaũ i ngema diẽru rü nangugüũ ngoi tama aũcümaũwa nangema i ngema diẽru rü tanayau'ũ tá i mugüãcü rü a:

I – na tüna nadau'ũ i ngeguma nangupetü'gu na taucürüwa ipuracüũ i paãtchi nagagu i da'we rü ngeguma aũcümaũ tü'ũ ngupetü'gu urüe'na tauacüma tapuracüwa tangemaũ rü marü nangupetüütchiũ ya tümaarü taunecü;

II – tüna nadau'ũ ya mamagü ngeguma ítaããcü'gu rü tai'raa'cü'guwena rü tümaca'türü ya yiema itamatüwee;

III – nüna nadau'ũ i puracütanüũ i ngeguma ínangearü puracüã'gu notürü naca' ínadau'gu;

IV – natanü i puracütanüŨacügüca' rü ngüeẽ naca' i naãcügü ya yima puracütanüũ ya po'cucü ya inaãcü i diẽru i ya i'raŨtama yaucü i norü diẽru;

V – tü'ũ naütanüãũ ya yiema naŨtawa ngemagüe ya yima yu'cü

ya inaãcü i norü posentaruũ rü yatücü urüe'na ngee rü naca' i nama' rü naté urüe'na namücü rü naũtawa ngemagüe rü nü'ũ idawenü'ũ i marü ümatü i § 2ºwa.

§ 1º Rü natchu'u ni'ĩ nanayau'ũ i ngema naca' ínaca'ũgü urüe'na ngema nawa nü'ũ icua'ũ iyatoraũ'ũ naca' na tanayau'ũ i diẽru rü nameẽũ nawa' i ngema mugü ingueẽruũ rü ngema na natautchaũ nayautchigaũ na nhure yiĩ'ũ ya taunecü rü yima taunecü ya nagu inaãcü yatoraũgücü i guũwama i ngema mugüarü naca' na nayau'ũ i tama puracüãcü iyauatüũ rü naca'tama ni'ĩ woe ínaca'ũ nü'ũ ya yima naã'cü i diẽruca':

I – yiema nawae'e i ngüeẽ rü naũpatama nawa tangemagü i ngema ngugü i biopsicossocial i ü'ũ nawa i ngema natücumü i muũ i cua'ũ cua'güũ rü naguũraũ'ũ i cua'maã wüiwa puracüeũ;

II – no'rü puracügü i ngema ínaü'ũ ni'ĩgü na notacüma nango'eẽãũ i ngema íngemaũ i inatchieẽẽũ i ma'ũ rü natchicagü rü ngema ímaẽũ i tchiegüũ naca' i ma'ũ urüe'na wüiwa ngemagüũ i ngema íngemagüũ rü natchu'u ni'ĩ wüigu meã tananuũ ngema nü'ũ tacua'ũãcü urüe'na ngema tümaarü puracüwa.

§ 2º Bai wü'i i ngüeẽ i naütchicüü'ũ i ngema natanü i ngema iã'ũ urüe'na ngema nayau'ũ i norü puracüwa ya yima inaã'cü i diẽru norü posentaruũ rü nü'ũ tá nangema i natanü i wü'itchigü ya tawemacüwa rü ngema natanü rüi'ramaẽ'ũarü i'ramaẽ tá ni'ĩ.

§ 3º Guũma i ngema natanügü i ngema iãgüũarü rü nangugügü naca' i ngema ngüeẽ iyau'ũarü ngugü rü we'guãcü ta ni'ĩ yangewacaũtchigüũ i mugüãcü.

§ 4º Inawe'gu ni'ĩ i ngema na nawe'gueẽaũ i ngema ngüeẽ iyau'ũ na nüna nadau'ũca' i guũguma i ngema natanü i aicuma iĩ'ũ rü ngema nawa nü'ũ icua'ũ na nü'ũ naunetaũ na aicuma yiĩ'ũãcü i mugüwa.

§ 5º Natchu'u ni'ĩ i nawa iwücutchiũ i ngema regime geral de previdência socialwa rü nawa i ngema nacüma na nawa tiwücutchiũ urüe'na tama ya yiema diẽru iã'e rü yiema duũ'ẽ ya nawa ngemaẽ i

ngema norütama mugü i nagu iũ'ũ i ngema ngüeẽ iã'ũarü i diẽruwa.

§ 6º Ngema na yeera naütanüũ naca' i ãmare i natanüarü i nü'ũ i tama puracüãcü yauatügüũ rü ngema nawa ngemagüũ na ínaütanügüũ rü nü'ũ nangema tá i ngema norü natanü i tawemacü ya dezembrowa nayau'ũãcü ya wü'itchigü ya taunecüarüwa.

§ 7º Nawe'gu ni'ĩ i ngema tama puracüãcü iyauatüũ i ngema nagu iũũ i mugü i guũ'wama i ngema wü'i i we'gu ü'ũ i ngüeẽ iã'ũ i diẽruwa ya puracütanüẽ ya duũ'ẽgüarüwa i ngema ta'acü i mugü nü'ũ iuũãcü rü naga naĩnü'ũ i nhaãgü íngemagüũãcü:

I – 65 ya taunecü tü'ũ ngemaẽ ngeguma tchi tayatügu rü 62 ya taunecü tü'ũ ngemaẽ ngeguma tchi tangegu rü nangugüũ i ngema iã'ũarü tẽpu rüi'ramaeũ;

II – 60 ya taunecü tü'ũ ngemaẽ ngeguma tchi tayatügu rü 55 ya taunecü tü'ũ ngemaẽ ngeguma tchi tangegu rü ngema rü naca' ni'ĩ i puracütanüũgü i naanewa puracüeũ rü tümaca' ya yiema te'é naügüe i puracügü wüigu tümatanüũgümaã i tama tü'ũ nangemaũ i natanüãcü rü nawa i ngema rü niücu ya yima toecü rü wocaarü yaeeruũ rü yima uruca' da'ucü rü yima tchoniẽcü nacümaãcütama.

§ 8º Ngema naca' ínacaũ ya norü mu ya taunecü i nü'ũ íyau'ũ i inciso I i §7ºarü rü tá ínayai'raãtchi i 5 ya taunecüwa naca' ya ngueẽruũ ya aicuma nawa ngemacü i tẽpu i nawa nangemaũ i ngema puracü na naüãũ i puracü na nangu'eẽtaeũ i buã'ta tümaãeũ nawa tacua'ũwa rü ngu'eẽ i norü ügüwa ngemaũwa rü Ngu'eẽ i Ngaũwa ngemaũwa i marü mugü i ngueẽruũwa ngemaũ.

§ 9º Naca' na ítchaãcü iyau'arü diẽruãũ rü tá nawe'gu na ngema na yaugüũ i ngema iãũ'arü tẽpumaã rü tá naünagü natanüwa i nagu iũũ i mugü i guũ'wama i ngema wü'i i we'gu ü'ũ i ngüeẽ iã'ũ i diẽruwa ya puracütanüẽ ya duũ'ẽgüarü rü nagu iũũ i mugü i ngema wü'i i we'gu ü'ũ i ngüeẽ iã'ũ i diẽruwa tümaca'tama ya puracütanüẽ ya guãca' rü nhaã nügütanügü rü na we'guãcü naütanüãũ i diẽruwa

ngema nawa nü'ũ icua'ũãcü i marü íü'ũ i mugüwa.

§ 9º–A Ngema tẽpu i puracü i nawa ingemaũ i tchuraraarü i íü'ũ i puracügüwa i natchiga nameẽeũ i artigugü 42 rü 142 rü 143 rü ngema tẽpu nagu inaã'ũ naca' i nagu iũũ i mugü i guũ'wama i ngema wü'i i we'gu ü'ũ i ngüeẽ iã'ũ i diẽruwa ya puracütanüẽ ya duũ'ẽgüarü urüe'na ngema nagu iũũ i mugü i ngema wü'i i we'gu ü'ũ i ngüeẽ iã'ũ i diẽruwa tümaca'tama ya puracütanüẽ ya guãca' rü nü'ũ tá nangema nayaugüũ nanaünagüũ i tẽpu namaã i naca' na ngema tchurarawa nangemaũ urüe'na tama urüe'na na ítcha'ãcü diẽru iyau'ũ rü we'guãcü rü nawüiguãcü nanaütanüũ i diẽruwa rü tá nanawa'e naütanüũ nawa i ngema iücuũ i diẽru iãgüũwa i nagu yau'ũ i tchuraragü rü norü iücuũ i diẽru iã'ũ nawa i toomatchigü i mugügu i nagu iũ'ũgüũ.

§ 10. Mugü i ngueẽruũ rü nü'ũ nautcha tá na nü'ũ naunetaũ na aicuma yiĩ'ũ na nüna nadau'ũ i ngema ngüeẽ i tama we'gu ü'ũ rü nawa niücu i ngema na aũ'cümaũ tü'ũ ngupetüũ i puracüwa rü tá meã tü'ũ nayau'ũ ngegumatama nawa i ngema nagu iũũ i mugü i guũ'wama i ngema wü'i i we'gu ü'ũ i ngüeẽ iã'ũ i diẽruwa ya puracütanüẽ ya duũ'ẽgüarü rü nawa i ngema norümata íngemaũ i puracüwa.

§ 11. Ngema guũguma nayau'ũ ya yima puracütanücü i ngeũrüũãcümare rü nawa niücutchi tá ni'ĩ i natanü naca' nanangugüãũ na nhure yiĩ'ũ i ngema tá iã'ũ i ngema ngüeẽ iã'ũ i diẽruwa rü ínangupetügu i ngemaũ i ngema ngüeẽ iyau'ũwa rü nawa i ngemagü rü ngema mugüãcüwa.

§ 12. Mugü rü tá nanaü i we'gu ü'ũ naca'türü ngema güeẽ iã'ũ i diẽruwa rü namaã i ngema nhure naguũ tá iütanüũ nawa i ngema tü'ũ muũ na diẽru iã'ũ i yatoraũtchigüũ na meã nayau'aũca' yima puracütanücü ya i'raũ yaucü rü nawa tangema ta ya yiema tü'ũ yangaue na nawa tangemaũ i tauũma i muũ i mugü rü yiemagü tü'ũ natauema i tümaarütama itayau'ũ i ngema meãma woetama nawa tangemae i ĩpatawa iĩ'ũ i puracü i tümapataarütawa rü yiema naũtawa ngemae i tümatanüũgü i i'raũ yau'güũ.

§ 13. I itchaüũ rü ngüeẽ iyau'ũ na inaã'ũ tümaca' ya yiema inaã'ẽ i

diẽru INSSca' i natchiga nameẽ'ũ i § 12 rü nü'ũ tá nangema i natanü i wü'i i natanü rüi'ramae'ũ.

§ 14. Rü natchuu ni'ĩ naü'ũ na ngéma naümareũ nayaugüũ i tẽpu i ngema iã'ũarü naca' na naãũ'ca' i ngüeẽ i we'gu ü'ũ i nüna dau'ũ i ngüeẽgüwa rü nayaugüũ i tẽpu rü i ngema iã'ũ.

§ 15. Mugü i ngueẽruũ inanaü tá i tchu'ruũgü rü mugügu na nü'ũ nangemaũgü naca' i nameũ rüe'na tama nayamuũ i ngüeẽ i we'gu ü'ũ i nüna dau'ũ i ngüeẽgüarü.

§ 16. Ngema puracütanüũgü i wüigu naü'güũ i ngemaũgü i guãca' iĩ'ũarü rü ngema puracü ügüũ guãca'arü rü duũ'ũgütücumü i guũrüacü meã namaã icua'ũarü rü ngema norü rütamaẽ'ũ i namaã icua'ũ na puracü naü'ũarü rü tá nanayaugü ni'ĩ i ngüeẽ tü'ũ namuũãcü rü nü'ũ nacua'ãcü nayangueẽãũ i ngema iã'ũarü tẽpu irüi'ramae'ũ rü na naca' na nü'ũ yangau'ũ i norü mu ya taunecü i irütamae'cü i ngema natchiga nameẽ'ũ i inciso II i § 1ºarü i artigo 40arü rü ngema ínaü'ũãcü i mugüwa.

Art. 202. Ngema na ngüeẽ iyau'ũ nawa i ngema puracü ü'ũ tama guãca' iĩ'ũ i nacüma i ngueẽruũãcü rü meã nanuãcü i nümatama namaã inacua'ũ e nawa íngemaũ i nagu iũũ i mugü i guũ'wama i ngema wü'i i we'gu ü'ũ i ngüeẽ iã'ũ i diẽruwa ya puracütanüẽ ya duũ'ẽgüarü rü tá tanayau'ũ rüe'na tama rü ngema constituiçãowa marü ínangemaũãcü i íwe'guũ i ngüeẽ i marü naca' ítatae'ũ rü meẽũ i mugü i ngueẽruũwa.

§ 1º Ngema mugü i ngueẽruũ i natchiga nameẽũ i nhaã artigo rü aicumaütchima ta nanaã tümaca' ya yiema nawa ngemagüe i ngema we'gu ü'ũ i ngüeẽgü i ngema íngemagüũ i ngüeẽ iyau'ũ nawa i ngema puracü ü'ũ tama guãca' iĩ'ũarü rü meãma nawa tiücuũ i norü utchiga i íngemaũ na nhunhaãcü namaã inacua'ũ i ngema tümaarü we'gu ü'ũgüũ nagu iuũ i ma'ũtchiga.

§ 2º Ngema iã'güũ i gema puracü iã'ũarü rü ngema ngüeẽgü rü ngema nawa íngemaũ na tü'ũ yaütchicaũ i puracüwa i marü iutchigaũ i mugütücumü i nagu iũ'ũwa rü mugü inameẽgüũ rü ngema

we'gu ü'ũ i ngüeẽgü i ngema íngemagüũ i ngüeẽ iyau'ũ nawa i ngema puracü ü'ũ i tama guãca' iĩ'ũarü rü tama wüiwa nanangemagü i ngema puracü inaã'ũ ya yiema nawa ngemagüearü rü nhuma nhama ínaüütchiũ i ngema ngüeẽ iyau'ũ i marü inaãũrüũ rü tama nawa nanangemaeẽ i ngema yiema nawa ngemagüearü natanü rü ngema ínangemaũãcü i mugüwa.

§ 3º Natchuu ni'ĩ i ngema União rü Estadogü rü Distrito Federal rü Municipiogü na diẽru tü'ũ inaü'ũ nagu i ngema íngemagüũ i ngüeẽ iã'ũ nawa i ngema puracü ü'ũ i tama guãca' iĩ'ũarü rü norü ngema aẽ'gacü namaã icua'ũ naca' i norü duũ'ũgü rü ngema íngemagüũ i tama yeera yau'ũ rü ngema puracü ü'ũ i guãca' rü duũ'ũgütücumü i guũrüacü meã namaã icua'ũ i diẽru rü togü íngemagüũ i aẽ'gacüwa ngemagüũ rü namemaẽũ i nacüma i tü'ũ nangüeẽũwa rü i ngema nawa íngemaũ rü bai i nagu nanguũ i norü inaãũ i memareũ rü na tautcha tá na yeera yiĩ'ũ inaãũ ya yima inaã'cü i diẽru posenta arü'.

§ 4º Mugü i ngueẽruũ rü nanaü tá na nawa nangemagüũ i nügütanüwa i União rü Estadogü rü Distrito Federal urüe'na Municipiogü rü yaücutchiũ i norü na aẽ'gacü namaã icua'ũ naca' i norü duũ'ũgü rü ngema íngemagüũ rü ngema duũ'ũgütücumü i guũrüacü meã namaã icua'ũ i diẽru rü ngema puracü ügüũ i we'guãcüma namaã cua'ũ urüe'na tama we'guãcüma rü yoni ta i ngema meã ü'ũ i ngüeẽarü ngüeẽruũgü i nüna dau'ũgü rü ngema íngemaũ i ngüeẽruũ i ngema wü'i i we'gu ü'ũ i ngüeẽ i ngueẽruũ iã'ũ i diẽruwaarü.

§ 5º Ngema mugü i ngueẽruũ i natchiga nameẽũ i § 4º rü nanaü tá i ngema nawa ngemaũ rü ngema naü'güũ i puracü norüca'tama rü ngema inaã'ũ inaãũgü urüe'na ngema nü'ũ tautchaũ nanaüã'ũ i ngema puracügü i guãca' iĩ'ũ rü ngeguma ngema we'gu ü'ũ i ngüeẽruũgü íngemaũ i ngüeẽruũ i ngema wü'i i we'gu ü'ũ i ngüeẽ i ngueẽruũ iã'ũ i diẽruwaarü.

§ 6º Mugü i ngueẽruũ nanaü tá i ngema naca' ínaca'ũ na nü'ũ naunetaũca' i natanüũgü i namaã icua'güũ i ngema íngemagüũ i namaã nameẽũ i ngema ngüeẽ iyau'ũ i ngueẽruũ i ü'ũ nawa ngema ngüeẽruũgü i natchiga nameẽũ i § 4º rü nanaü tá na tama tanaütanüũ ya yiema nawa

ngemagüe i natücumü inameẽgüũ rü nawa ngemagüe na nü'ũ taunetaũ i ngema tümaarü ngutchaũgü rü wü'i i ngemaũ i nawa tügümaã aũrima tide'agüũ yaĩ'ũ rü nawa tanameẽgüũ na nü'ũ taunetaũ yaĩ.

SEÇÃO IV

NGÜEẼ TÜMACA' YA DUÕ'ẼGÜ YA NAWAEGÜE

Art. 203. Ngema Ngüeẽ tümaca' ya duõ'ẽ ya nawaegüe rü tá tüna nanaã ya te'é yanawae'e rü tama nawa tangemaãcü i ngema iã'ũ nawa ngema meã ü'ũ i duõ'ẽũ ípo'ũũ ngeguma aũcümaũwa tangemagu rü nü'ũ nangema na ta'cüca' nü'ũ tayangautchaũ'ũ i ngema:

I – ngema na nüna nadau'ũ i tatanüũ rü mamagü ya iããcüe rü buãtagü rü nori inge'tüüũgü rü marü yaütchigüũ;

II – rü ngüeẽ naca' i buũgü rü nori inge'tüüũgü i ínawaegüũ;

III – rü inaããũ na nawa natchocuũ i puracütchica;

IV – rü nü'ũ tacua'ũ rü wena nü'ũ tacua' ya yiema duõ'ẽ ya nawae'güe i ngüeẽ rü inaãũ na nawa tangemagüũ i ma'ũ na wüiwa tangemagüũ;

V – tü'ũ nangemaũ i ngema wü'i i natanü rüi'ramae'ũ i ngüeẽ i yau'ũ ya wü'itchigü ya tawemacüwa ya yiema duõ'ẽ ya meẽtchie rü tümaca' ya ya'guã ya aicuma tama tü'ũ nanguũẽ na tügünatama tadau'ũ urüe'na yiema tü'ũ nangemaẽ na tümatanüũmare tü'ũ rüngüeẽũ rü i ngema mugü iü'ũãcü;

VI – na íyai'raãtchiũ na aũcümaũwa tangemagüũ nawa i tümaarü ngemaũgü ya duõ'ẽgü ya tügütanüũ i nawa tangemagüũ na tangearü ngemaũ'ãũ urüe'na aũrima tangearü ngemaũ'ãũ.

Art. 204. Ngema aẽ'gacügüarü ügü i na duõ'ẽũ nangüeẽ'ũgüwa rü

naügü tá ni'ĩ namaã i diẽru ingugüũ na nhure iücuũ rü nhure igu'ũ i ngema meã ü'ũ i duũ'ẽũ ípo'ũũ ngeguma aũcümaũwa tangemaguarüwa i marü iutchigaũ i art. 195wa rü naẽtüwa i ngema to i nawa nenaũ'ũ rü meã nanuũ namaã na nagu yauãũ i nhaã mugügü:

I – rü tomana nangeaũ i porá na namaã nacua'ũ rü nawa nangemaũ i ngema nanaüaũ rü namaã inacua'ũ i puracügü na nü'ũ yangau'ũ i guãã'ũ rü ngema guũma i mugü i federalarü tawa rü namaã icua'ũ rü ínaüaũ i ngema nagu yau'ũ i meã nuũ i estadoarü tawa rü municipiowa rü nhama nhuma ngema íngemaũ i ngüeẽruũrüũ rü duũ'ẽgüarü ngüeẽruũarü;

II – ngema na nawa tangemagü ya duũ'ẽtücumü nawa i ngema meã ü'ũ i tü'ũ iwe'ũgü i ngema na nhunhaãcü naüũ na namaã inacua'ũ i natchiũane rü namaã inacua'ũ i ngema ügü i guũma i ngema aẽ'gacügü namaã icua'güũwa.

Wüitchimaũtama i wümatü. Rü naca'gü ni'ĩ i Estadogü rü Distrito Federal na nü'ũ naunetaũ rüe'na tama na nawa nangemaũ i ngema naügüũ i ngüeẽruũ na nawa tangemaũ rü inaã'ũ i ngüeẽ i duũ'ẽgüca' nge'mata 5 décimo por cento i norü diẽruwa iücuũ i ngema iütanüũ íngemaũ rü natchuu ni'ĩ naü'ũ i nhaã diẽrumaã i nhaãarü ütanü:

I – nagu'eẽũ duũ'ẽgügu rü ngema tü'ũ muũ iütanüũgu;

II – ngema ngetanüarü puracügu;

III – rü ngeũrüümare i to inagueẽũ íüpetüũ i tama nawa ngemaũ we'guãcü i i tama nü'ũ iyangauũ i diẽru i wipeewagu urüe'na ngema ügü i ngüeẽgüarügu.

CAPÍTULO III

NGU' I TAÃEUẼ NAWA ICUA'ẼARÜ RÜ NACÜMAARÜ RÜ NHAGÜTAEARÜ

SEÇÃO I

TAÃEUẼ NAWA ICUA'ẼARÜ

Art. 205. I taãeũ nawa icua'ũ rü mugü i guaneca' iĩ'ũ rü nanawae na Estado naü'ũ rü nhu'matchi natücumü i nügütanüũgü naü'ũ rü tá yeerawa ũ'ũ ni'ĩ rü na taãeẽũ ni'ĩ namaã i duũ'ũtücumüarü ngüeẽ rü nagu dawenüũ i naca' na meã yanguũ na yeerawa taũtchigüũ ya duũ'ẽ rü tügü tanameẽũ naca' i puracü i ianecüã'arü rü tümaarü cua'gü naca' i puracü.

Art. 206. Ngema ngu'eẽ rü tá inaã i ngema nhaãgü mugüwa neũũmaã:

I – nawüiguũ i nawa ítangemaũ naca' na tiücuũ rü nguepatawa tangemaeẽtchaũ;

II – rü tautchaãcü tanguũ rü tangu'eẽtae rü naca' tadau'ũ rü nü'ũ tiutchigaũ i inügü rü ngema nü'ũ tacua'ũ itaü'ũ rü ngema cua';

III – naguũraũ i inügü rü ngema inügü i mugü i ngueẽẽtae-arü rü wüiwa íngemagüũ i ngema íngemagüũ i aẽ'gacüarü i guãca' iĩ'ũ rü ngema íngemagüũ i nüicatama i ngu'eẽ i tama aẽ'gacü nü'ũ rüngüeẽ'ũ;

IV – rü nangetanüũ i ngu'eẽtae i guãca' ya yima nguepatãügü ya aẽ'gacüarüũtchi iĩ'ũnewa;

V – rü nameẽũ i ngema nü'ũ cua'güũ i cua'gü ya yima nguepata ya taãeũ nawa icua'ũnearü rü naporaeẽũ i mugüãcü rü ngema nagu iũ'ũ nayainagütchigügüũ i ngema nü'ũ cua'güũ i ngema ügü i tü'ũ ideetchiũwa i guãca i naca'tama woe iĩ'ũwa natcho-cuũ rü norü napanegümaã rü naca' i ngema aẽ'gacüwa nadagüũ

i guãca iĩ'ũgüarüwa;

VI – rü ngu'eẽ i guãca iĩ'ũ rü ngemana guanema nawa ngemagüãcü yiĩ'ũ na namaã icua'ũ;

VII – rü nü'ũ ingiũ i ngema nagu yaũ'ũ i nacüma i we'guũ;

VIII – rü ngema natanü rüi'ramaẽũ i nü'ũ cua'güũarü i guũma i tagucüã'wa naca' i ngema nü'ũ cua'güũ i ngu' i taãẽũ nawa icua'ũ i guãca' ya nguepataarü rü ngema íngemagüũ i mugü i federalwa;

IX – mugü i taca'arüũ i ngiũ naca' i ngu' taãeũ nawa icua'ũ rü naca' i ngema na inguũ i guũguma i ngema nagu ima'ũũwa.

Namatüarü yauye i wü'itama. Ngema mugü nanaü tá i nacümagü i ngema puracütanüũgügu i ngema nagu yaõ'ũ na nü'ũ nacua'güũ i ngema ngu' i taãeũ nawa icua'ũ i nawa naügüũwa rü natchiga na nhugu yagu'ũ naca' i nanaü'ũ urüe'na meã nawa yaücutchiãũ i ngema nagu iũ'ũ nayainagütchigüũ i ngema nü'ũ cua'güũwa i Uniãoarü rü Estadogü rü Distrito Federal rü Municipiogüarü rü tawa.

Art. 207. Yima taũ i ngu'güpata rü nü'ũ natautcha na namaã inacua'ũ nü'ũ naunetaũ i ngema ta'cü i tü'ũ nangu'eẽũ rü na nhuacü naca' nadau'ũ i ngema cua'gü meã namaã inacua'ũ namaã inacua'ũ i diẽrugü rü ngema marü ngemagüũ i megüũ rü naga ta naĩnü i ngema mugü i tama i yauyeũarü natanüwa i ngema ngu'eẽtae rü naca' idau'ũ i natchiga rü ngema na yeerawa nadaũ i ngema cua'.

§ 1º Nu'ũ nauneta tá ni'ĩ ya yima taũ i ngu'güpata na nayau'ãũ i ngueẽruũgü rü nü'ũ cua'güũ rü ngema i to i natchiũanewa neĩ'ũ i ngema mugücümaãcü.

§ 2º Ngema ta'cü iümatüũ i nhaã artigowa rü ínanaũ naca' ya yima iügüne ya naca' dau'ũne i cua'gü rü guũma i cua'gü nayamuũca'.

Art. 208. Rü Estado ni'ĩ nawae naü'ãũ namaã i ngema ngu' i taãeũ

nawa icua'ũ rü tá aicuma tá naüaũ rü nü'ũ yangiũ i nawa i nhaãgü:

I – ngu' i taãeũ nawa icua'ũ i nawa nenaũ'ũ rü na nawae nanaüãũ rü ngetanüãcü i 4 ngemata 17 ya taunecügu rü ta nü'ũ yangi'ũ na naãã'ũ ngetanüãcü naca' i guũma i ngema tama nü'ũ nangemagüũ na nagu natchocuũ ga guma norü taunecüwatama;

II – rü yaũeẽaũ na nawa tatchocuũ ya guanema ngetanüãcü i ngema ngu' i ngaũguũ;

III – meã nayau'ũ ngu' i taãeũ nawa icua'ãcü i naca' iĩ'ũ türü i ngema imeẽtchiũ nawatürü i ngeũrüümare i ngu' i guãca' iĩ'ũ;

IV – ngu' i taãeũ nawa icua'ũ i buãtaarü ya õ'tchanagüarü ngu' rü ngu' i naũpa i norü ügü ya yiema buegü ya nge'mata wü'ime'pü(5) ya taunecü;

V – nawa iücuũ i ngu' i yeerawa ngemaũ rü naca' idau'ũ i ngu'arü rü artearü ü ngemana meã nü'ũ tacua'ũãcü ya wü'ietchigü:

VI – inaãaũ i ngu'eẽ i memareũ i tchütacü tümaca' ya yiema ngunecü tauacü ngu'e rü rü meã ínameũ i ngema nawa tangemaũ i yiema íngu'e;

VII – nüna idau'ũ i nguetanüũ i guũma i nagu nangemaũ i ngema i taãeũ nawa icua'ũ nawa neũ'ũ nawa i ngema ngueẽruũ iãũ'tchiũ i ngemaũgü i ngu'eẽtaeruũ i nguepatãüarü rü ngema nawa tomana iũ'ũ rü onagü rü ngüeẽ naca' i ma'ũ.

§ 1º Nawa iücuũ naca' i ngema ngu'eẽ i naca' tü'ũ namuũ rü ngetanüũ rü mugü i guãca' iĩ'ũ ni'ĩ rü ngema tanawaeũãcü.

§ 2º Ngema na tama inaã'ũ i ngu'eẽ i naca' tü'ũ i nawa i ngema porá i guaca' iĩ'ũ (Poder Público) rü urüe'na ngema nanaãaũ i tama we'guũ rü aẽ'gacü i namaã icua'güũ namaã inacua'gü.

§ 3º Rü ngema Porá i Guãca' namaã inacua' na nawücuaũ rü

yaugüãũ i ngema nguetanüũ i ngu' i norü ügüwa ngemagüũ rü nüna nau'ũ rü nüna nadau'ũ wü'igu i papagü urüe'na namaã icua'güũmaã na nawa ínangugüaü'ũ ya nguepatãü.

Art. 209. Ngema ngu'eẽ rü natautcha ni'ĩ naügüaẽ i ngema nüĩcatama iĩ'ũwa rü nüna nadau'ũ na nawa ínangemaũ i nhaãgü:

I – yangueẽaũ i guũma i mugü i taãeũ nawa icua'ũ i nhaã natchiũane i tagucüã'arü;

II – rü ngema Porá i guãca i'ũ porá nüna naã'ũ rü nangugüaũ i nacüma.

Art. 210. Rü tá niücutchigü ni'ĩ i natchigagü rüi'ramaeũ naca' i ngema ngu' i nawa naügüũ rü nü'ũ yangi'ãcüma i ngema cua' i nawa nenaũ'ũ i guãca' iĩ'ũ rü nüna idau'ũ i ngema nacümagü i megüũ rü ngema artewa ngemagüũ i guũ natchi'cagü rü nhaã natchiũanecüã i tagucüã'wa.

§ 1º Rü ngema ngu'eẽ na nhuãcü i õ'tchiga rü na iwücutchiũ urüe'na tama rü naü'ũ tá i ngoragü i megüũ i nagu i ngu'ũ ya nguepata ya guãca' iĩ'ũnegüarü i ngu' i nawa naügüũarü.

§ 2º Ngema ngu'eẽ i nawa nenaũ'ũ i nagu iũ'ũ rü tá inaã i Portuguesgügawa rü nü'ũ yangi'ãcü i natücumü i maiyugü i wüiwa ngemagüũ na nü'ũ nangemaũca' ta i ngema norü naga i nüira nü'ũ nacuaũ rü nü'ũ nangemaũ i norütama i nagu yaũ'ũ i ngu'eẽ.

Art. 211. Ngema União rü ngema Estadogü rü Distrito Federal rü ngema Municipiogü rü meã tá nananu i mugüwa na wüigu naüãũ i norü ngu'eẽ na we'gu naüaũ.

§ 1º Ngema União rü tá meã nánaü ngema we'gu ü'ũ i federalarü ngu'eẽ rü ngema natchicagüarü rü tá diẽru nüna naã ya yima nguepatagü ya guãca' iĩ'ũne ya federalgü iĩ'güne rü nanaü tá i ngemaũgü i ngu' i taãeũ nawa icua'ũruũ rü ngema puracü na íyai'raãtchiũ tama wüiguũ rü yangueẽaũ i ngema tauũ na ngemanhaãcü guaneaũ nangemaũca' na nawüigumareũ i ngema tautcha i

ngu'güwa rü nangemaũca' i ngema nacüma i meẽraũ i ngu'eẽ nawa i ngema nü'ũ cua'ũarü ngüeẽ rü ngema diẽru iãũarü naca' i Estadogü rü naca' i Distrito Federal rü naca' ya Municipiogü.

§ 2º Yima Municipiogü rü nüiratürüma wipe'ewa nangemagü nanaügüãũ i ngu'eẽ i norü ügüwa ngemaũ rü nawa i ngema ngu' i taãeũ nawa icua'ũ i buãtaarü.

§ 3º Ngema Estadogü rü ngema Distrito Federal rü nüiratürüma wipeewa nangemagü nanaügüãũ i ngu'eẽ i norü ügüwa ngemaũ rü ngema ngaũwa ngemaũ.

§ 4º Nawa na meã nanuũ i norü ngu'eẽ i we'gu ü'ũ rü ngema União rü ngema Estadogü rü ngema Distrito Federal rü ngema Municipiogü rü nanawe'ãtchigüeẽ tá i wüigu naügüãcü rü nawe'gueẽãcü na guane nawa iücuũ rü ngemagüũ rü ngemaũ i nacüma i meũ rü guanema wüiguũ nawa i ngema ngu'eẽ i tüũ muũ.

§ 5º Ngema ngu' i taãeũ nawa icua'ũ i nawa nenaũũ i guãca' iĩ'ũ rü nüna tá nadau nüiratürüma ngema ngu'eẽ i meũ i nagu iũ'ũ.

§ 6º Ngema União rü ngema Estadogü rü ngema Distrito Federal rü ngema Municipiogü nanaügü tá i ngema ügü i íyai'raãtchiũ i ngema tama wüiguũ nawa ya yima norügü ya nguepatagü.

§ 7º Ngema nagu iũ'ũ rüi'ramaeũ i nacüma i natchiga nameẽũ i ngema § 1º i nhaã artigoarü rü tá nagu nayaõ i ngema we'guũ i nawa nangemaũ i ngema inaãũ rü nü'ũ tá nangema i cua'ruũ ngema Custo Aluno Qualidade (CAQ) rü namaã nameẽũ i mugü i nagu iũ'ũ i wüigu naü'ũwa i ngema mugü i ngueẽruũwa ngemaũãcü rü ngema namatüarü yauye i wü'itamaãcü i art. 23 i nhaã Constituiçãoarü.

Art. 212. Ngema União rü nanaü tá rü taunecüwatchigü rü tagutama dezoitoarü i'ramaẽ ni'ĩ rü ngema Estadogü rü ngema Distrito Federal rü ngema Municipiogü rü 25% rüi'ramaẽwa i ngema nhure i diẽru iücuũ i ngema i ütanuũwa íyanguutchiũ rü yaücutchiũ i ngema tomana namuũwa neũ'ũ na nüna nadau'ũca' rü yeerawa naũ'ũca' i

ngema ngu'eẽ.

§ 1º Ngema norü yauyetchigü i ngema degüũ i Uniãowa nemuũ naca' i Estadogü rü naca' i Distrito Federal rü naca' ya Municipiogü urüe'na Estadogüwa naca' ya yima Municipiogü ya nagu yauũnegü rü tama nagu nayaõ rü naca' nanangugüãũ i ngema iutchigaũ i nhaã artigowa rü ngema diẽru iücuũ i namaã icua'ũarü i tonama muũ.

§ 2º Naca' nayanguũca' i marü ümatüũ i "caput"wa i nhaã artigoarü rü tá nagu tayaõ ni'ĩ i ngema ngu'eẽ i we'gu ü'ũ i federalarü rü estadualarü rü municipalarü rü ngema diẽrugü iü'ũgüũ i art. 213arücümaãcü.

§ 3º Ngema diẽru i guãca' iĩ'ũarü nuũtchi rü nüna tá nadau i noritürüma naca' na meã namaã inacua'ũ i ngema na nanawa'eũ i ngu'eẽ i tü'ũ nanawae'ũ rü ngema nagu íyadé'aũ rü naguanema-ca' yiĩ'ũ rü nü'ũ yangiũ i ngema we'guũ i nacüma rü ngema naya-guũraũ'ũ rü ngema íngemaũ i we'gu ü'ũ i ngu' i taãeũ nawa icua'ũ i natchiũane i tagucüã'arü.

§ 4º Ngema we'gu nuũ i onaarü ngueẽruũ rü ngema güeẽruũ naca' i ma'ũ i marü iutchigaũ i art. 208wa rü VII rü tá naütanügü namaã i ngema diẽrugü i ngema duũ'ũgütücumü iãgüũwa neũũ rü to i diẽrugü i ngema meã ngugüũwa.

§ 5º Ngema ngu' i taãeũ nawa icua'ũ i nawa inaügüũ i guãca' iĩ'ũ tü tá nü'ũ nangema i to i yeeraũ i diẽru iã'ũ nawa i ngema duũ'ũtücumü iã'ũ i ngema ngu' i taãeũ nawa icua'ũarü natanü i ngema degüũ nawa i ngema naü'güũ i puracü ngema mugüãcü.

§ 6º Ngema diẽrugü i degüũ i ngema duũ'tücumü iã'ũ i estadualgü rü municipiogüwa ngemaũ i ngema ngu' i taãeũ nawa icua'ũarü natanü rü tá ninuũtchigü ngema nguetanüũgü i wücuũarü mugu i ngema ngu' i taãeũ nawa icua'ũarü ügü nawa i ngema namaã icua'ũ i ngu'eẽ i guãca' iĩ'ũ.

§ 7º Natchuu ni'ĩ nü'ũ idau'ũ i ngema diẽrugü i nagu yau'ũ i caput

rü §§5º rü 6º i nhaã artigowa naca' i ngema itchaüũ i puracüwa rü ngüeẽ iyau'ũ rü ngema diẽru tayau'ũ ya te'é ya yutanüearü ütanüca.'

§ 8º Na nagu rüinüũ nayaguũ urüe'na naütchicüũũ i ngema iütanüũ rü tá wena nü'ũ niu na aicuma yiĩ'ũ i ngema norüngugü i nüna ü'ũ i nagu yadé'àũ i caput i nhaã artigowa rü Inciso II i caput i art. 212–Aarü na ngemanhãcü nangemaũca' i diẽru i nawa na nüna nadau'ũ rü naca' na yeerawa naũ'ũ i ngu'eẽ rü nhu'ma ngema diẽrugü i wü'i ngemaũca' iĩ'ẽrüũ naca' na ngemaruũtama woe ítaüütchiũ i ngema natchiga íyadé'àũ i ngema art. 212–A i nhaã Constituiçãoarü rü nanawüiguũ nawa i ngema ínaü'güũ i nüiratchigü naügüũ.

§ 9º Ngema mugü nanaü tá naẽtüwa i mugü i nüna dau'ũ rü norü ngugüruũ rü norü na namaã inacua'ũ i ngema nhure i natanügü i ngema ngu' i estadual rü distrital rü Municipalarü tawagü.

Art. 212–A. Ngema Estadogü rü ngema Distrito Federal rü ngema Municipiogü rü tá tü'ũ nimu naca' ya tümaarü yauye ya diẽru i ngema nagu íyau'ũ i ngema caput i art. 212arü i nhaã Constituiçãoarü naca' na nüna dau'ũ rü naca' na yeerawa naũ'ũ i ngu'eẽ i ngu' i taãeũ nawa icua'ũ i nawa inaügüũ rü natanü i nü'ũtama iĩ'ũ i norü nü'ũ cua'güũtchiũ rü naga inü'ũ ngema nhaãgü mugügü:

I – ngema yanuũtchiũ i diẽrugü rü ngema namaã icua'ũ rü nügütanüwa ngema Distrito Federal rü ngema Estado rü norü Municipiogü rü ínanapoũ ni'ĩ nawa ngema nanaü'ũ i ngema wü'itchigü i Estado rü Distrito Federalarü tawa rü naca'tama iĩ'ũ woe iüütchiũ na nüna nadau'ũruũ rü na yeerawa naũ'ũ i ngema ngu' i taãeũ nawa icua'ũarü ügü rü nüna porá iã'ũ i ngema nü'ũ cua'güũ i ngu' itaãeũ nawa icua'ũarü (fundeb) rü woetama namaã icua' nayaugüũ;

II – ngema woetama nü'ũ iüütchiũ i inciso Iwa i caput nhaã artigoarü rü tá naügü i 20ẽwa:

a) ngema Estadogüarüwa ü'ũ i ngema iütanüũ i natchiga nameẽũ i ngema art. 156–A;

b) ngema Distrito Federalarüwa ü'ũ i ngema iütanüũ i natchiga nameẽũ i ngema art. 156–A rü nawa ngemaũ naca' na namaã inacua'ũ i ngema estadual nawa i ngema íngemaũ i art. 156–A rü § 2º;

c) i ngema diẽruarü i nagu yau'ũ i ngema inciso I rü II rü III caput i art. 155arü rü ngema inciso II i caput i art. 157arü rü ngema inciso II rü III rü IV i caput i art. 158 rü ngema tümaũgü i "a" rü "b" i inciso I rü ngema inciso II i caput i art. 159arü i nhaã Constituiçãoarü;

III – ngema diẽrugü i nagu yau'ũ i inciso IIwa i caput i nhaã artigoarü rü tá ninuũtchi i natanüwa i wü'itchigü i Estado rü norü Municipiogü ngema nguetanüũgüarü muãcü inaguũraũ'ũ i nagu yayauyetchigüũwa rü nacümagüwa i ngema ngu' i taãeũ nawa icua'ũarü ügüwa i ngema ngueẽruũ íngemaũãcü nguetanüũgü nawa wücuũ i ngema nagu yau'ũ i nguetchicawa i ngema norü tawa i nüitama ínangemaũwa i ngema naü'ũãcü i §§ 2º rü 3ºwa i art. 211arü i nhaã Constituiçãoarü rü naga nainüũ'ãcü i ngema nangugüũ i nagu yau'ũ i tümaũ i "a" i inciso Xarü i caput rü § 2ºwa i deste artigoarü;

IV – ngema União rü tá tü'ũ ningueẽ yiema diẽru ya ngemaruũ iĩ'ẽ ya yiema tümagu yau'e i ngema inciso II i caput i nhaã artigoarü;

V – ngema gueẽruũ i Uniãoarü rü tá namaã na wüigu i rüi'maeũwa i 23% i diẽruarü guũwa i ngema nagu íyau'ũ i inciso II i caput i nhaã artigoarü rü inuũtchiũ i nhaã nacümaãcü:

a) rü gu'me'pü (10) i nüna ü'ũ nawa i wü'itchigü i Estado rü Distrito Federalarü tawa rü guũguma ngema wü'itchigü i nguetanüũe'pü i natanü ya wü'itchigü ya taunecüwa (VAAF) rü ngema íngemaũ i inciso IIIarüwa i caput i nhaã artigoarü rü tama nü'ũ yangau'ũ i ngema rüi'ramae'ũ i nameẽũ i guũwama i nhaã tagucüã' i natchiũanewa;

b) rüi'ramaeũwa rü10,5 (dez inteiros e cinco décimo) i nü'ũ

naunetaũ i natanü nawa ngemaũ i wü'itchigü i namaã icua'ũ i ngu'eẽ i guãca' iĩ'ũ i municipal rü estadual urüe'na distrital rü guũguma ngema wü'itchigü i nguetanüũe'pü i gu'ũwa i natanü ya wü'itchigü ya taunecü nagu (VAAT) rü ngema nü'ũ naunetaũ i inciso VIwa i nhaã artigoarü caput rü tama nü'ũ yangaugu i ngema rüi'ramaeũ i nü'ũ unetaũ na aicuma yiĩ'ũ i guũma i natchiga i nhaã tagucüã'wa;

c) 2.5 (dois inteiros e cinco décimo) i nü'ũ naunetaũ i natanü nawa ngemaũ i namaã icua'ũ i guãca' iĩ'ũ rü yangueẽ'ũ na nü'ũ ínangemaũ nanamemaẽẽ'ũ na namaã inacua'ũ i ngema mugüwa marü nü'ũ yautchigaũ rü nü'ũ yangaugüũ i ngema na yeerawa nau'ũ nawa i ngema ta'acü inanawae'ũ i nagu naunetaũ i aicuma iĩ'ũ rü nawa na meã namaã icua'ũ rü narümemaẽũ i ngu'tchiga rü íyai'raatchiũ i ngema na tama iwüiguũ rü nawa i ngema íngemaũ nawa i ngema we'gu ü'ũ i guũma natchiũane i tagucüã'arü i ngema ngu'eẽ i taãeũ nawa icua'ũarü ügüarü ngu'gütchigawa;

VI – ngema VAAT rü nangugü tá i mugüãcü i ngema nagu yadé'àũ i ngema inciso X i nhaã artigoarü caput i ngema diẽru íngemaũãcü i ngema nagu yau'ũ i ngema inciso II i nhaã artigoarücaput rü naünagüũ i to i diẽru iücuũmaã rü ngema imuũ naca' i ngu' i taãeũ nawa icua'ũca'wa ngemaũ rü nü'ũ icua'ãcü i ngema íngemaũ i § 1ºwa rü nü'ũ icua'ũ i ngema na nhure iwücuũ i nguetanüũ i ngema íngemaũ i inciso IIIarüãcü i nhaã artigo arü caput;

VII – ngema diẽrugü i natchiga nameẽ'ũ i incisogü II rü IV i nhaã artigoarü caput rü tá inanaügü nawa i Estadogü rü Municipiogü rü naca'tama woe i ngema nagu yau'ũwa i inangemaũ i norü tawa i ngema naca'türü iĩ'ũ rü ngema inaü'ũãcü i §§2º rü 3ºwa i art. 211arü i nhaã Constituiçãarü;

VIII – ngema diẽru i nawa íngemaũ i meẽruũca' rü naca' na yeerawa naũ'ũ i ngu'eẽ i marü iü'ũ i art. 212wa i nhaã Constituiçãoarü rü nanangenagü tá i 30% nayangueẽãũ i Uniãoarü rü

nü'ũ nacuaãcü na ta'cü yiĩ'ũ i nanawae'ũ i nhaã inciso i ngema natanügü i marü iutchigaũ i inciso Vwa i nhaã artigoarü caput;

IX – ngema marü ngemaũ i art. 160arü caputwa i nhaã Constituiçãoarü rü tü'ũ inaü ya yiema diẽru iutchigae i incisogü II rü IVwa i nhaã artigoarü caput rü ngema na tama yangueẽ'ũ nawa i ngema aẽ'gacü rü nagu naücu tá na gutchinü naü'ũ;

X – ngema mugü inanaü tá rü nanangugü ngema mu i tü'ũ ingiũ i marü iü'ũ i inciso I rü II rü III rü IVwa i caputarü rü § 1ºwa i art. 208arü rü ngema inawae'güũ i nawa íngemaũ i we'gu ü'ũ i guũ i natchiũane i tagucüãarü i ngu' i taãeũ nawa icua'ũarü rü ngema íngemaũ i marü iutchigaũ i art. 214wa i nhaã Constituiçãoarü rü natchiga:

a) ngema meã nanuũ i ngema diẽru i nü'ũ ya u'ũ i inciso Iwa i nhaã artigoarü caput rü ngema nuũtchitchiga i ngema norü diẽru i ngema na nawa'Ieãcüma rü ngema nayatoraũgüũ rü ngema na uãeãcü nangugüũ na nhure yiĩ'ũ i natanü i nguetanüũ ya wü'i taunecüwa na'tanüwa i ngema nagu nawa ínagupetügüũ rü nacümagü rü ngema nagu yau'ũ na nhuguãũ yiĩ'ũ rü ngenerüne ya ngu'eẽpata rü nü'ũ icua'ũ i ngema nagu yau'ũ i woetama naca' yiĩ'güũ rü ngema ngemaũgü iügüũ inawaegüũ naca' nanangemaũ i meũ i nacüma;

b) ngema nacüma nanangugüũ i VAAF i ngupetüũ i inciso IIIarü i nhaã artigoarü caput rü VAAT i nagu yadé'àũ i inciso VIwa i nhaã artigoarü caput;

c) ngema nacüma nanangugüũ naca' nayanuũtchiũ i marü iutchigaũ ya tümaũ "c"wa i inciso Varü i nhaã artigoarü caput;

d) ngema na nangoũ rü ngema na nü'ũ iümücüũ rü ngema na nüna idau'ũ rü ngema na namaã nacua'ũ meã naü'ũãcü rü nüna nadau'ũ i ngema irüdau'nüũ rü ngema duũ'ũgütücumü irüdau'nüũ naca' i ngema diẽru iü'ũ ngemaruũtama i nagu íyau'ũi inciso Iwa i nhaã artigoarü caput rü na nüna nadau'ũ na naüã'ũ

rü ngema nügümaãtama incua'ũ rü ngema na nüna nadau'ũ nanameũca' rü ngema nanaporaeẽ'aũ i ngema ucu'ẽruũ na íyaüücüaũ rü namaã inacua'ũ i duũ'ũgü rü nayau'aũ na wüiwa nangemagüũ nawa i ngu' i taãeũ nawa icua'ũarü u'cu'ẽ;

e) ngema natchiga i nawa ngemaũ rü ngema nhuguacütchigü yiĩ'ũ i ngugütchiga rü nüna ü'ũ ngema natücumü i namaã icua'güũ rü na nangupetüũca' na íyai'raãtchiũ i tama wüiguũ rü na namemaẽũca' i ngema i nawae'ũ i ngu'güarü rü ngema na nü'ũ itanetaũ na meã namaã icua'ũ;

XI – na ngema nawüigueẽũ rü tama ni'ĩ i 70porcentoarü i'ramaẽ yiĩ'ũ nawa i ngema nü'ũ woetama iü'ütchiũ i nü'ũ yau'ũ i inciso Iwa i nhaã artigoarü caput rü ínaü'ütchiũ i ngema diẽru i natchiga nameẽũ i ngema ya tümaũ "c" i inciso Varü i nhaã artigoarü caput rü tá ngema nü'ũ cua'güütchiũ i ngu' i taãeũ nawa icua'ũarü ügüarü ütanüruũ ni'ĩ i guũguma ínangemaũ i puracü rü naga nainüãcü rü nawa i ngema nagu yau'ũ i naca' i diẽru i marü iutchigaũ ya tümaũ "b" i inciso Varü i nhaã artigoarü caput rü ngema marü ngugüũ na nhure yiĩũ i rüi'ramaeũ i 15% naca' na ngema meũgu tagu'ũruũ ya diẽru;

XII – mugü i nü'ũtama iĩ'ũ nanaü tá naẽtü i ngema natanü i nü'ũ cua'ũarü i guũ i nhaã natchiũanewa naca' i ngema nü'ũ cua'ũ i ngueẽtaewa i ngema ngu' i taãeũ nawa icua'arü ügü i guãca' iĩ'ũarü;

XIII – ngema na ngiũ i dau'ũ i diẽru i ngigu yaucü i § 5º iart. 212arü i nhaã Constituiçãoarü naca' i ngema ngueẽtchiga i Uniãoarü naca' i Fundeb rü i nü'ũ yau'ũ i inciso Vwa i nhaã artigoarü caput rü natchu'u ni'ĩ;

XIV – puracü i 2025wa rü ngueẽtchigaarü inameẽ'ũ i inciso V i caputarü rü ngi'mata 10% i natanü i wü'itchigü i nacümaarü i nagu yau'ũ i nhaã mugüwa rü natautcha tá ni'ĩ Uniãowa nenaũ'ũ naca' nanaügüũ na yeerawa naũ'ũ nanaü'ũ i wücutchi i ngema tẽpu i nawa tangemaẽtchaũwa i ngu' i taãeẽũ nawa i cua'ũarü ügüwa i guãca' iĩ'ũ rü nü'ũ nacua'ãcü i ngema ngugüruũ na mea nayau'ũ rü

narümemaẽũ i nacüma rü ítai'raãtchiũ i ngema na tama nawüiguũ rü namaã ínangemaũ na yadeetchiũ i ngema ngugüũ na nhure yiĩ'ũ nawa ũ'ũ ngema Fundebrüũ rü tama ínanaü rü naca' nayanguũruũ i nhaã incisoarü rü ngema nawa nü'ũ icua'ũ inameẽ'ũgü ya tümaũgü "a" rü "b" rü "c" i inciso Varü i nhaã artigoarü;

XV – ngema 2026arü puracügu rü ngema rüi'ramaeũ i 4% i diẽru i naca'tama iüütchiũ i nagu yau'ũ i inciso Iwa i nhaã artigoarü caput rü tá naca' nü'ũ nayai'ẽgü nawa i Estadogü rü nawa i Distrito Federal rü nawagü ya Municipiogü nanaü'ũ i wücutchi i ngema tẽpu i nawa tangemaẽtchaũwa i ngu' i taãeẽũ nawa i cua'ũarü ügüwa i guãca' iĩ'ũ rü ngema mugü i nagu iũ'ũ i nügümaã nameẽã'ũãcü i ngema União rü ngema toomagü i nawa ngemagüũ i namaã inacua'güũ rü nge'mata nü'ũ yangau i ngema nanawae'ũgü i ngema tẽpu i nawa tangemaẽtchaũwa i ngu' i taãeũ nawa i cua'ũarü i marü ü'ũ nawa i ngema we'gu ü'ũ i guũ i nhaã natchiũanewa i ngu' i taãeẽũ nawa i cua'ũarü.

§ 1º Ngema ngugü i VAATarü i nagu yau'ũ i inciso VIwa i nhaã artigoarü caput rü nanawae' ni'ĩ nü'ũ ingugüũ rü naẽtüwa i ngema diẽru i marü iutchigaũ i inciso IIwa i nhaã artigoarü caput rü i'rarüwaüra i nhaãgü tautchagü:

I – natanügü iyau'ũ i Estadogüarü rü Distritoarü rü Municipiogüarü i ngema meẽruũwa ngemaũ naca' i na yeerewa naũ'ũ i ngu'eẽ i tama nawa ngemae ya diẽru ya ngemaruũtama iĩ'ẽ ya tümagu íyau'e i inciso Iwa i nhaã artigoarü caput;

II – ngema estadualgüwa ngemagüũ rü municipiogüwa i ngema idegüũ i ngu' i taãeũ nawa icua'ũtanü i nameẽ'ũ i § 6º i art.212arü i nhaã Constituiçãoarü;

III – ngema ngueẽtchiga i Uniãoarü i Estadogüca' imuũ rü naca' i Distrito Federal rü Municipiogüca' i ngema íngemaũ ya tümaũ "a"wagü i inciso Varü i nhaã artigoarü caput.

§ 2º Naẽtüwa i ngugütchigagü i marü iutchigaũ i tümaũ "a"wa i inciso Xarü i nhaã artigoarü caput rü ngema mugü tá nü'ũ unetaũ

na aicuma yiĩ'ũ i to iyangegumaraũ'ũ naca' na nhurewa nangemaũ i ngema ngemagüũ i ügüũ i ngema ingue'ũarü rü naca' i ngema cua'ruũgü inawe'ũ i tautchagü i ngema diẽruarü i nawa ngemaũ i ngema ngu' i taãeũ nawa icua'ũ rü ngema i ütanüũwa idegüũarü porá i wü'itchigü i federadowa ngemaũ rü ngema na nhugu naüaũ.

§ 3º Rü nawa tá taũ i ngema ngu' i taãeũ nawa icua'ũ i buã'taarü ya 50% ya nüna üe ya diẽru i guũwama ya yiema tümagu yau'e i tümaũ "b" i inciso Varü i nhaã artigoarü caput rü ngema íngemaũ i mugüarüwa.

Art. 213. Ngema diẽrugü i guãca' iĩ'ũ rü tá naca'gü ni'ĩ ya ngueptagü ya guãca' iĩ'güne rü íname ta na nawa naũ'ũ ya nguepatagü ya wüiwa ngemagüearü rü yima yaõgüũarü urüe'na ngueẽ iãũarü rü nü'ũ naunetane na aicuma yiĩ'ũ i mugüwa rü i:

I – rü aicumaũtchima na tama na yeera nayau'ũ rü naüã'ũ ngema iyaü'ütchiũ i diẽrugü i ngu' i taãeũ nawa icua'ũwa;

II – tü'ũ nangemaeẽaũ na tümaca' ta yiĩ'ũ i ngema norü meũ ya yima naĩ ya nguepata ya wüiwa ngemagüearü rü ngema ngüeẽ iãũarü urüe'na ngema nü'ũ iu'ũ i ta'acüarü õtchigaarü rü urü naca' i porá i guãca' i ngeguma yagu'gu i norü puracügü.

§ 1º Ngema diẽrugü i natchiga nameẽẽũ i nhaã artigo rü na tautcha tá ni'ĩ i diẽru i ngu'arü ngüeẽruũwa naũ'ũ naca' i ngu'eẽ i nawa naügüũ rü ngema ngaũguũ i mugüãcü tümaca' ya yiema nawee na tama yanguũ i diẽru rü ngeguma nataugu i natchica rü ngema ngu'gü i mugüãcü iĩ'ũ i ngema namaã icua'ũ i guãca' iĩ'ũ i ngema natchica ya yiema ngu'epata íngemaũwa rü ngema Porá i Guãca' iĩ'ũwa nangema na nawae na diẽru nagu naü'ũ naca'türüma na yawootchiũ i namaã icua'ũ i nawa ngemaũ i ngema natchicawa.

§ 2º Ngema puracügü i ngu'ca' idau'ũarü na yeerawa nadaũarü rü tü'ũ taãeẽ'ũarü rü naü'ũ na itaãeũ nawa i ingewacaũtchiguũ iügüũ nawa ya nguetchica i tagüũ rü yima namaã nawa tü'ũ ngu'eene i ngu' i taãeũ nawa icua'ũne i nü'ũ cua'güũtchiũ rü cua'güarü rü nü'ũ natautcha tá nayauã'ũ i ngüeẽ i diẽruwa i porá i guãca' iĩ'ũarü.

Art. 214. Ngema mugü rü tá i'nanaü i ngema we'gu ü'ũ i ngu' i taãeũ nawa icua'ũarü i nhaã natchiũane i tagucüã'wa rü gu'me'pü (10) ya taunecü naguũ na ínangupetüũ naca' na namaã na meã naü'ũ i ngema meã we'guũ i nacüma i ngu' i taãeũ nawa icua'ũ i nhaã natchiũane i tagucüã'arü i mugü i wüigu naü'ũwa rü nü'ũ naunetaũ na aicuma yiĩ'ũ i mugü i nagu iũ'ũ rü ngema na naca' yiĩ'ũ rü ngema ta'acü inawae'ũ rü ngema nagu iũ'ũ i norü ütchiga naca' na nangema´i ngema na nüna nadau'ũ rü yeerawa naũ'ũ i ngu'eẽ inaguũraũ'ũ i nawa nangemaũwa rü ngema nagu nawa ínangupetüũ rü nacümagü nawa i ngema na ínangemaũ i ügü i porá i guãca'arü inaguũraũ'ũ i namaã icua'ũarü tawa nayangegüã'ũ:

I – notacüma naoeẽũ nü'ũ tadamatüũ rü tama taugütaeũ rü tawüetagüũ;

II – rü guaneca' yaĩ'eẽũ meã ya nguepata;

III – namemaeẽẽ'ũ i nacüma ngema gu'eẽ;

IV – naca imeẽũ i ngema puracü;

V – yeerawa nangeũ na aicuma duũ'ũ iĩ'ũ rü ngema cua'güãcü rü ngema guũma icua'gü na yeerawa naũ'ũ i nhaã natchiũanewa;

VI – ngema nanaü'ũ na nü'ũ yangau'ũ i ngema inawa'eũ na ngiũ iü'ũ i diẽru i guãca' iĩ'cü nawa i ngema ngu' i taãeũ nawa icua'ũ na namaãtchigü nawüiguũ i ngema guũma ngemaũ iügüũ i nhaã natchicawa.

SEÇÃO II

NACÜMAGÜ ARÜ

Art. 215. Tagucaã ya ãẽgacü rü tá nüũ na'nangemaẽẽ i guãũma i guũma ítaüü i türü meũgü i cua'güruũ igüũ rü nhu'matchi nüũ nangema nanagu naücuũ i guũma i nawa'ne naũũ i guũma i tagucaã negüaarü cua'gü , rü nhumatchi nüũta narü ngũẽẽ i dieruwa rü nüũta namu nanaügüãũ i norü

nacümagutchigü i megüũ rü nhumatchita nüũ naya ngeẽẽ naã ya naütchigüãũ i nacümagü i tagucaãgü.

§ 1º Rü tagucaa rü naane rü inanapoũta i duãtagüarü nacümagü i ngema tüũ ngemagüũ rü maiyugüarü rü tagucaãgü i wawegü arü rü toomatchigü i natucumügü i nawa ngemagüũ naã ya nguutchiẽãũ i tagucaãgucümagü i megüũ norü natchiãnewa ta ngẽma.

§ 2º Rü mugü rüta nanaü i wuitchigü i nguneũ naca› nanaütchigüaũ ngema poraãcüma tatchigaũ nüũ i wuitchigü/i natucumügü tagucaarü naanewa ngemagüũ.

§ 3º Rü mugü rüta nanaü i wui napane naca› i natchigagü i cua›gucaritama i tagucaãrü naanewa rü tare taunecüca› i iũ rü naca› ya ũũca i cua›gu i tagucaãrü naãne nhu'matchi wüigu naügüãũ naẽtüwa i puracügü i ãẽ'gacügü i poramaã i cua'güũ na'ngemaãcü naya ngegüãũ i naca' i nhaã:

I – ínapoüãũ rü name na›nüna inaãũ i guũma i tagucaãrü cua›gü i ngemagüũ;

II – ínaügüãũ rü nüũ ya utchigagüũ rü nguũwama nüũ na'cua'ẽũ i ngema ngemaũgü nacümagüwa neũ;

III – rü nangueẽãũ i duũ'ũgü naca'tama nanüü nacua'ẽũca' meãma nanhuãcü namaã ínacua'ẽũ i cua'gü i norü toomatchigü nacümawagü i norü tawa';

IV – rü guãma tüũ ngemaũ nawata ngu'u i ngema megüũ i cua'gü nüũ ngemaũ;

V – rü guũraũgüũ i cua'gü i natucumügüarü i natchiãneãcügüwa tagucã'ãrü nhemagüũ nawenaã me nüũ ngemaũ.

Art. 216. Ngema güũma natanüwa ngemaũ naã tagucã'arü megüũ naya ĩgüũ rü ngema ngemaũgü i nüũ i ngogüũ rü nhu''matchi tama ãũnegüũ ni'ĩ ĩgü, rüe'na wuitichigü naũnearü rüe'na duũũgüwa neũũ rü nüũ i utchaũ

naã teenagu ĩũ i natanüwa ya guũraũ i natucumügü i ya ngúutchiẽũ i tagutucumütchapa'a rü natanüwa i ngẽmagü rü:

I – norü nacümagü na nhuãcü i duũ'ũgü nügü ya ugüẽũ, nawa ya norü conü, norü utüé, norü yüügü, norü caũgüũ norü petagü;

II – nacumagü na nhuãcü ínamaẽãũ rü ínaügüãũ rü iyanhũtchigüẽãũ rü norü iãnewa,norü powaewa, norü ũũtaetchigüwa rü norü ngemaũgü arü üa'müwa;

III – rü norü ngewacaũgüũ i cua'gü na ngoẽẽgüũwa, norü puracügü i na'me'wa naügüũ rü norü cua'gü i natucumügü iüũgüwa;

IV – natchicagü, ngemaũgü, poperagü, ípatagü rü toomatchigü natchicagü i nhẽta nawa ínapuracüẽũwa i norü cua›gü nagu ínamaẽũ; ngema ni›ĩ ya ngútaqueepataũgü, ngútchicagü, nucümaũgüũ i ngemaũtchicagu, rü natchanagü, poperagütchitaũgü rü meẽpataũgü i maiyugüarü;

V – natchicagü i nucümaũgüũ ya iãnegüwa ngemagüũ, natchicagü i ügüũ , natchicagü i nucümaũgüũ , natchicagü nhẽta natchitaũ i ngemagüũwa i natchina'ãgü , ngemaũgü i nucümaũgüũ nawa muũ i cua›ruũ i ĩgüũ.

§ 1º Ãẽ›gacü ya poraãcü i duũ›ũgüarü namaã ya ĩãneãcu rü nawainaã nüna nadaugüũ rü ínapoũgüãũ i guũma ngema tagucaãrü cua›ruũgü i ngẽmagüũ, nawata i ümatügüũ i poperagü, nünadaugüũ, rü ya ca'itchigüẽũ naca'tama wüi ngemaũ, rü nawa ítatchoũũ inatchicagü ya duã'tagü rü toomatchigü i nacümagü naügüũ namaã nanatchu'uca' rü nangemaẽtchaũca' i norü ma'ũ.

§ 2º Nünana›ü i nama i cua'cü ya ĩãne i mugü nüũ iuuãcü naã meã namanaĩcua'ũ i norü napanegü rü tünanaãũ ya ngeerüemare ya duẽ ngeguma nüũ tacua'tchaũgu i natchiga i ngemaũgü i natchicawagü.

§ 3º Rü mugü tananaü naã ngemaũca› i dieru nacatama inaügüãũca› i ngema cua›gü i megüũ i duũ›ũgüũ.

§ 4º Rü tee natchiẽẽ i ngemaũgü i megüũ i ĩãnearü rü ta taüe'tũũ rü mugü naweãũcü tatapocu.

§ 5º Rü marütama ínapoũã i guũma i poperagü i nucumaũgüũ i wawegüarü rü natchicagü ngeta nucümacürawa nawata ngẽmagüũ.

§ 6º Rü estaduaugüca› rü nhumatchi ya distritu federauca› rü naca tüũ ínaüũtchi ya 0,5 norü guema ya dierutanüwa naca› i nayaütanüãũ i norü ngemaũgü naügütchaũ rü rüena petá, rüe'na toomatchigü nacümagü ínaporaẽãũ ínaügütchaũ rü yiema dieru i üütchie rü taucürüwata rü tatchu'u naã togumare taücuũ rüe'na itagumareũ i:

I – duũ'ũgü arü puracü arü ütanügü nhu'matchi ãẽ'gacü arü ngetanügügu;

II – rü puracügü i ngetanügüũ;

III – ngeũrümare rüe'na toomatchigü i ngetanü nawa tama ya dagüũ i ngema naca'tama i üütchie ya yiema dĩeru.

Art. 216–A. Rü Sistema Nacional nhema Cultura arü nanaü i norü puracü nanaãmücüũ noturü wuitchigü nanaü nüicawa rü nhu'matchi nawa i ngemaãcü nayanguutchiẽẽ ãtucumuãcü naüãũ i puracü rü naetüwa wüigu napuracüẽũ nayanguutchiẽãũ i cua'gütchiga guãma ngemaũãcü i ngemagüetchaũãcü rü wüigu naãtareé i natchiãnegü i tagucüã'güarü natchiãne i estaduaugü namaã i natucumügü i tagucüã'gü , naguna ya ĩũca' i ĩnü naã nanaweãtchiẽũca' i duũ'ũgüarü ma'ũ i ãtucumügüũ rü nhu'matchi nangẽmagüũca' nanaüãũ i norü we'guũ i cua'gü i maũca' ĩgüũ.

§ 1º Rü Sistema Nacional Culturaarü rü nagunaca'ü nanaüãũ i guũ i taguarü naãneca' i cua'gü rü nhu'matchi nagu yaũũ i nacüma, nawa ngemaũ i PNC rü nhu'matchi nagu ni'ĩ ngema i nhaãgü ĩnü nawa ya dagü:

I – rü nanayau i guũraũ i cua'gü i duũ'ũgü ügüũ i norü natchiãnewa;

II – rü guãma ya duã'ta tüũ nangema nagu taücuũ i meũgü i

cua'gü i ngẽmagüũ;

III – nawei nangemaũ i dĩeru namaã naügüãüca' i puracü, no'rü ngẽtchigagu i ngema cua'gü nhu'matchi ngemaũgü i megüũ i cua'güca';

IV – rü guũma i ãẽgacügütücumü nhu'matchi ngema nugügüũtama i puracüẽũ i natucumü rü wüigu namaã naẽtüwa i puracüẽũ ngema cua'gü;

V – rü guũma i ngẽma cua'gümaã puracüẽũ nawe'naã nugümaã ya deagũũ naca' i ngema nagütchaũ'ũ naetüwa i cua'gütchiga;

VI – wuitchigü natucumü cua'gümaã i cua'ẽũ naweinaã ya nguẽãũ i norü puracü tama nügü nangutchaãcü;

VII – rü taucürawa'ta nüĩca› napuracü i cua›güetüwa i wüi natucumü nawenaã toomatchigü i nacümama na puracüũ naetüwa i ngẽma cua'gü;

VIII – wuitchigü i natchiãne rüe'na municipiu rüe'na estaduau nüũ nangẽma i norü porá nanaüãũ i norü puracü nagu daú i cua'tchiga;

IX – nawe'ina nangoü i guũma nagu daú i cua'tchiga nhu'matchi guũnama naãũ i natchiga i dĩeerugü;

X – duũ'ũgü rü naweinaã na ngẽmagüũ ngẽguma nagu na daugügu rü naügüã'gu i puracü nagu dau i cua'gütchiga nhu'matchita duũ'ũgü rü ta nünanadaugü na nhuãcüta ya'ũũ;

XI – rü ngema naetüwa puracüẽũ i cua'gütchiga rü namaã ínacua'güũ i dĩeerugü rü ínaügüũ i puracü nawe'inaã wüigu maréũ rü naŭpa rü nügümaã naweãtchigüẽãũ ngẽma naügüŭwata;

XII – rü ãẽgacü ya taguanemaã i cua'cü nawe'inaã naünagütchigüãũ ya taunecüwa i dĩeru naca' i ngẽma cua'gümaã ínapuracüẽũca'.

§ 2º Nacüma na nhuãcü nanuũ i Sistema nacional i Cultura arü wüitchigü arü natchiãnewa i taguca'arü:

I – ngema nacümagüma cua'güütucumü;

II – ngema nacümagüma cua'güü arü ucu'ẽruütucumügü;

III – nhema nacümagümagüma cua'gü arü nguetaqueegütchiga;

IV – natucumü i guũraũ ĩnügü nawa ngemagüũ;

V – ngema nacümagüma puracüepane;

VI – nacüma nanhuãcüta i dierumaã cua'ẽũ naca' i cua'gü arü nguutchiẽẽ;

VII – natucumü i cuaãtchigüẽẽruũ rü nadeũãgüũ nanheũrüügü taya ĩgüũ i ngema cua'gü nagüũ;

VIII – rü naügüãũ i nguẽẽtaetchiga na ngemaãcü nangemaũca' i duũ'ũgü nüũ cua'ẽũ i guũraũ i cua'güãũ rü nhumatchi;

IX – rü natucumügü i toyetchigüũ i wuitchigü i cua'güca'.

§ 3º Mugü i guũma i tagucã'arü rüta nanaümatü naca' SNC, rü nhuãcüta nügü ya ĩãcüẽãũ rü namaãta i togü i nacümagü i tagücã'arü naãnewa i ngemagüũ rüe'na na nhuãcü ínapuracüũ nügümaã wüitchigü natucumü naca' i ãẽ'gacü ya taguca'a na nhuaãcü nama i nacuaũ wüitchigü i ngemaũwa.

§ 4º Rü estaduaugü rü Distritu Federau rü nhu'matchi Municipiugü nügüta nameẽẽgü i norü mugüpanemaã nangemaãcü rü wüitchigü nüũ nangemaũca' i norütama i mugü.

SEÇÃO III

NORÜ TAMAẼPÜ I TOYE RÜ IÃWEGÜARÜ

Art. 217. Rü ãẽ'gacü ya tagucaã nawei naã na üãũ ya nguutchiica› i ĩ'ãwe'egü i mugüã marü i ngẽmagüũ i wüi natchicawatchigü rü nhu'matchi tama mugüãũ i ĩãnegüwa ngẽmaũ rü wüietchigü tüũ nangẽmaũ natanaüü türü memaã rü nüũ ta dawenüãcü i nacümagü i ngemaũ rü nhaãgü:

I – wüitchigü i natucumü i ĩ'ã'wegüarü rü nüũ nangema naã nügümatama nacua'güũ rü norü tama ya ĩũ i mugü nagu ya ũũ rü namaã ya ĩãcüũ;

II – ya dĩeru nawe'inaã nacaü'tchitama ta ngẽma nawa ya nguepataũgü ya buã'tagüarüwa nü'ũ ĩ'ã'wetchigüarü rü ngürüãtchita ngẽguma nangematchaũgu naca' ngẽma marü yaẽũca' i ĩ'ã'weẽgüũ, nawa i cugütaegü, yangütaegü rü wegütaegü rü toomatchigü;

III – rü wüitchigü i nacümawa i nawa ngema ĩ'ã'weegü nawe'inaã nangemaũ i no'rü tomaãtchi i nügüwa nanhuãcü nügũmaã ínacua'ẽũ nape'ewa i mugü;

IV – ãẽ'gacü nawei naã ínapoũãũ rü naãũ i dĩeru namaã naügüãũ i guũraũ i ĩãweegü i marü i ngẽmagũũca' rü nhu'matchi ngewacaũgüũca' rü ngema nucümaũgüũta i wüitchigü i natchicawa nagu itamaẽũ itaguarü naãnewa.

§ 1º Rü ngema norü mugü i wüitchigü i ĩ'ã'wee rü naũpa nawe'inaã wüi natucumü i ĩ'ã'wearü i poraũ me'ewa naüpetüũ yicamaetcha ngeguma tama nawe'ãtchigu i gutchaũ namaã üpetü'gu nügütanüwa ngegumaet'cha ta ni'ĩ name'wata ũũ i mugümaã i cua'ũ, mugüwa ãpaneãcü.

§ 2º Rü tare ya tawemücüwa nüũ nangẽma i nguneũgü i namaã i cua›güũ i ĩãwetchigaarü naãna weãtchiẽãũ i ngutchaũ i ngúpetü nawa ngẽma ĩ'ã'we'e nangemaãcü nataueema ngutchamaã rü ãũca nawa' ngema ĩ'ã'weegü, rü ngemarü naügu nagu naca' taücuũ i poperama.

§ 3º Ãẽ›gacü ya duũ›ũguarü nawe'inaã naporaẽãũ i ĩ'ã'we'egü nhama wüi ma'ũ arü meeruãcü.

CAPÍTULO IV

CUA'GÜ, CUA'GÜTCHIGA NHU'MATCHI NGEWACAŨGÜŨĨNÜGÜ ARÜ

Art. 218. Ãẽ'gacü ya tagucaã nawe'inaã inaüãũ i ngewacaũgüũ i cua'gü rü naetüwa na puracüũ nanamuãũ no'rü nawa te'güũ i cua'gü naca' nadaugüũca' i ngewaca'ũgüũ i ĩnügü rü na ngueẽãũ i duũ'ũgü naca ngema cua'gü i ngewaca'ũgüũ rü ngo'güũ.

§ 1º Ngemanaã naca›nadaũ i cua›gü i ngewaca'ũgüũ rü ãẽ'gacü rü ta wipe'ewa nanaüẽẽ i tagucã'arü natchiãnewa i ngẽma cua'gü i duã'tagü arü meẽruũ rü naya ũtchigüũca' nagagu ngema cua'gu rü nangewaca'ũtchigüũca' ngema ínaügüũ.

§ 2º Rü ngema naã nacana daugüũ i ngewacaũ i cua›gü nawe'inaã nawe'ãtchiẽãũ namaã i gutchaũgü i ngẽmagüũ i tagucã'arü naãnewa rü ngemaãcü ya ũũca' rü naya metchigüũca' i nawa norü toetchiga rü nangemaãcü poraãcü i nawemugüũca' wüitchigü tagucã'arü natchiãnegü.

§ 3º Rü ãẽ›gacü nawe'inaã porá nüna naũ i duũ'ũgü nana nguẽãũ naca' i ngema cua'gü , ngewacaũgüũ , rü ngema nawa na puracüẽũ i natchicagü rü nangemaũ i norü ngueẽ naca' nawa cua'gü arü nguutchiẽẽ rü ngemaãcü meũwa napuracüẽũca' naetüwa ngema taũta ngo'güũ i cua'gü.

§ 4º Rü mugü rü ta nanamu› rü nüũ narü ngüẽẽ nhu'matchita nanaporaẽẽ i ngẽma natucumügü i tama ãẽ'gacüwa ya dagüũ i no'rü puracüwa rü naca' i daugüũca' i ngewaca'ũgüũ i cua'gü naca' i taguarü naãne nameũca', rü duũ'ũgüũ nangueẽca' rü ngemaãcü nangemaũ marü meãma nüũ cua'güũ i duũ'ũgü rü na meãma nüũ naütanügüãũ i no'rü puracütanü naca' nanüya ngigüca' meã norü puracü rü naetüwa ngema marü inayautanüũ i puracü rü nawei naã nangemaũ i to

norü ya'metanü nagagu naya yaũẽãũ taũma puracügü.

§ 5º Rü Estaduaugü rü nhu'matchi Distritu Federau rü tüũ inaüũtchita ya dĩeru na ngemaãcü tümamaã na ügüãũca' rü naca' nadaugüũca' i ngewaca'ũgüũ i cua'gü i megüũ nawatchigü norü natchiãne.

§ 6º Rü taguacã'a ya ãẽ'gacü rü naya nguẽũca' i nuã ümatüũ i puracügü i nhaã mugüwa rü nawe'inaã nugümata napuracüẽũ natchiãnegü rü nügümaã i ã'ẽ'gacüarü puracütanũũgü nhu'matchi namaãta ngema nüicatama ipuracũẽũ rü guũwama ngeta ínangẽmagüũwa i ãẽ'gacü arü porá.

§ 7º Rü ãẽ›gacü ya tagucã'a rü nanaüta nhu'matchi nanaã i dĩeru namaã napuracüẽũca' toi natchianegüwa ngema natucumügü i tagucã'agüarü naca' i nguẽũ i cua'gü rü ngewaca'ũgüũ rü i baitchigüũgü i cua'gü rü nhaã mugüwa ngo'matüũ i puracügü.

Art. 219. Rü ngẽma guũma i dĩeru i taetchiga i ũẽgüũ rü natanügu naücu i tagucaãrü ngemaũtanügu naücu rü ngemaca' ãẽ'gacü naẽtüwa napuracü na yeeraãcü ya ũũca' i cua'gü, dĩeerugü rü meegüũ i duã'tagü meẽũ nangemaãcü i tagucaã i naãne na poraüca' i norü cua'güwa rü mugüwa ümatüãcü i taguanearüwa.

Wuitama i deatchimaũ. Rü ãẽ›gacü ya tagucaã rü nanaüta naã duũ›ũgü na ngueẽũ nawa ngema ngewaca'ũgüũ i cua'gü nawa ya puracütchicagü rü wüitchigü i natchicawa ngeta ãẽ'gacügüarü ya ĩgüũwa natchica' nhu'matchita ngeta tama ãẽgacügüarü iyaĩgüũwata i natchica', nhu'matchi nanaüta i ngewaicaũgüũ i natchicagü ngeta nawa ínaügüãũrüü i ngemaũgü i ngewacaũgüũ rü nugümaã i nangauca' i cua'gü ngewaca' ngoetchigüũ.

Art. 219–A. Rü Taguarü naãne rü Estaduaugü, Distiritu Federau rü nhu'matchi Municipiugü rü nügümaã ta na wüigu nanaügü i puracügü rü nanaetüwa na puracüeta wuigu rü nügümaãta i togü i natucumügü tama ãẽ'gacüwa ya dagüũ nügümata ni'ĩ ngaigü puracütanü'ũwa rü dĩeruwa rüe'na tama nangemaãcü ya ũẽgüãũca' ngema cua'gü i ngewaca'ũtchigüũ nügüca'gütama rü mugüwa nü'ũ ya uuãcü.

Art. 219–B. Rü Sistema Nacional de Ciências, Tecnologia e Inovação (SNCTI) nanaüta wüi nacüma nagu ínapuracüẽũ rü nügüta ni'ĩ nuũtchi naã nügüwa ya nga'igüũ i natchiãnegü namaã ngema ãẽ'gacügütcha'cüũ rü tama ãẽ'gacüwa ya dagüũ i puracütanüũ naca' na naügüãũ rü naya ũẽãũ i cua'gü i gutchagüũ rü ngewacaũgüũ.

§ 1º Rü mugü i taguarü naãnewa ngẽmagüũ rü tá nanaüpane mugümaã i guũca› na nhuãcüta napuracüũ i Sistema Nacional de Ciências, Tecnologia Inovação.

§ 2º Rü Estaduaugü rü Distritu Federau rü nhu'matchi municipiugü rü nügütatama na üpane i mugüãcü rü norü nacümaãcü i wüitchigü natchiãnetchigü.

CAPÍTULO V

OREGÜTCHIGA ARÜ MUGÜ

Art. 220. Rü nango'ẽũ i ĩnü rü ínaüe rü nüũ i uẽ rü nhu'matchi rü cua'ãtchiẽẽgü rü ngeũrüãcü nacümaacü ínangoetchaũẽ rü e'na inangemaũ i ĩnü rüe'na eya ũga rü taucüwata ngeũrümare naya toyepee tüũ ya duẽẽgü i türü ĩnü, rü norü taũ i mugüwa na ümatü i norü poũũ.

§ 1º Na tauma i to i mugü naetüwata naya poyepeeũ rüe''na na naturaẽẽũ i no'rü guũwa ngema deagümaã ngema natucumügü rü oregümaã rü tüũ nüũ cua'ẽũ i natchiga na ta'cü ingupetüũ i natchinegüwa rü nhaã nuã ümatüãcü i artiguwa 5º, IV, V, X, XIII e XIV.

§ 2º Rü aicumama natchu'u no'rü guũma rüe'na ngeũrüwamare ínauẽãũ tüũ i natchigagu daũ nawa i pulitica rü ĩnügütchiga rü itaügüũtchiga.

§ 3º Nüna naü i mugü rü tamaẽũ:

I – nanaüpaneãũ i ĩ'ã'wetchigaarü nacümagü rü ngema duã'tagü arü taẽẽruũ, rü nanaü i mugümaã i cua'güũ naüãũ rü tüũ nüũ na'cua'ẽũ i natchiga rü ngueerüearü taunecüãẽca' ya ĩgüũ i

ngẽmagü, naca' ta i natchicagü rü ngeũrüũ arü horagu naüpetüũ i ngema na'wegüũ rüe'na naname rü natama tümaca' ya buãtagü;

II – rü nangemaẽãũ i mugü tümaca' ya du'ãtagü na ngemaãcü tügü ítapoũgüũca› natüewa ngẽguma gutchaũgü naüegu nawa ngema deatchicagü rüe'na tama megüũ napügü iyautchigagügu rü ma'ũgüũ tchiẽẽũ rüe'na naãneũ rü namaã rü uwanü i mugü i artigu 221.

§ 4º Natchigagü rü ngema ya ngo'õtchiẽtchigüũ i TVwa rü radiuwa nüũ ya utchigagüũ ngema de›gü, rü porigü rüe'na tchurimaũgü nanetü namaã ya üũgüũ rüe'na nawe'inaã na'ãpaneũ i mugüwa rü natchu'uũ naã nge'erü'emare ya duẽẽ naca' taẽũ rü inciso II naũpawa ngemaũãcü rü nguũguma ngeguma iyautchigagu nawenaã ya ngootchiũ i nana aũcũmaũ ngema napü.

§ 5º Rü ngema deatchigamaã puracüẽũ rü taucüwata nüĩcatucumüwa nama ínacua'e nanüya utchigagüũ i ngemaũgü rüe'na wüiwatata nenaũũ ngẽma norü ũũtchiga i natchiga.

§ 6º Rü ngema namaã i puracüẽũ i natchigagü i üpetüũ i naãnearü tawa rüena dea'ãcü rüe'na ãmatüãcü rü tamaẽtcha ãẽ'gacü arü mugütatüũwa nangẽmagü.

Art. 221. Rü natchiga rü ta'cü tani'ĩ ngema i üpetüũ nawa ngema natchicagü i deagümaã i puracüẽũ rü natchanagü i ngo'ẽẽgüũ nawei naã nhaãguta i ĩnügu na ĩũ:

I – nawe'itana wipe'ewa naüẽãũ i nguetchiga rü cuaãtchiẽruũgü rü ngemaũgü i ügüũ na'weãũ , rü nacümatchiga ya ugüũ rü cua'ãtchiẽẽruũ naüpetügüẽẽũta;

II – rü nameẽãũ i cua'gü i tagucã'arü rüe'na natchiãnetchigüarü rü naporaẽãũ i ngeũrümare i ĩnüca' ĩũ i cua'ãtchiẽẽruũ;

III – rü wüitchigü i natchianeãcügü arü cua'gü nangoũ rü mugü ümatüãcü naüpetüũ nawa;

IV – rü nüũ nangetchaũãcümaã naüpetüẽãũ i ngema nacümagü ngema duũ'ũgüarü rüe'na wüi iraũ i nügütanüũarü nacüma.

Art. 222. Rü ngema norü yora i ĩgũü yima deapataũgü rü ümatügüũ i poperapataũ nawe'inaã tagucã'ũtchigü ya ĩgüũ rüe'nata ngema nügü tagucã'ũ ícaitchiẽẽũ rü nawe'inaã marü gume'pü ya taunecü nawana ngemaũ i taguarü naãne rüta nacagü ni'ĩ ngema marü ãpanegüũ i togü natchiãnecã'gü deapataũã'güũ i taguarü naãnewa notürü no'rü natchi'cagü nawana puracüene rü taguarü naãnewa nangẽmagüũ.

§ 1º Rü no'rü ngeũrümare nacümagüwa naca' ínapuracüẽũwa rü nawe'inaã 70 por cento tani'ĩ tagucã'ane üü i norü porá ngema ta'cü nameẽgügu rü nümagü ni'ĩ nama i'nacua'güũ i ngeũrümare oregü ínatchoũẽẽtchaũ na guãma nüũ cua'ẽũca' i guũ i naãnewa.

§ 2º Rü ya tootchigüãgü rü nawümatügüãũ rü tagucã'gü ni'ĩ name'wa tanangẽma i ngeũrüũmare i deagü naãgütchaũwa naca' i duũ'ũgü.

§ 3º Rü nawa' ngema na ya deagüũ i ngeũrüũmare ngẽma yaũwa tüũ ngúgagüẽũ rü nawe'inaã ngẽma natucumügü inaüẽãũ ngẽma puracü nhu'matchi nagu tanarü daunüũ i mugü i ümatüũ i norü artigu 221, mugü i naca'tama ümatüũ rü ta nhu'matchi nünata natchica naãũ nüna ngẽma tagucã'ũtchigü ĩgüũ nangemaãcü naügüãũ i no'rü natchigagü i taguarü naãnetchiga.

§ 4º Rü mugü i naca› ricatama i ĩũ nanhuãcüta ya ücuũ natanügu ngema togü arü natchiãnecaã ĩgüũ nawa puracüẽũ i deagütchiga rü nhaã inciso 1º nüũ ya uuãcü.

§ 5º Rü ngẽguma ta›cü üpetü'gu no'rü aiẽpewa ngema natucumügü i togü i natchiãnecã'gü i deatchigamaã i cua'ẽũ nawe'inaã ã'ẽgacutucumu i tagucã'rümaã nüũ ya ugüẽũ i ngẽma ngúpetüũ natanügüwa rü nhaã inciso § 1ºwa ngemaũãcü.

Art. 223. Rü ãẽ'gacü ya tacüna nenaüũ naã nünaããũ rüe'na wenaãrü naütchicaãũ na wena napuracüẽũca' namaã i dearü puãtchiẽẽ rü ãgagüũ rü natchanaãrü woone rü nagu nadewenüãcü ngema nacüma i we'guũ nange-

maãcü rü naguãma natucumügü ãtchicaũca' nawa ngema poragü.

§ 1º Rü ãẽgacügüaru mutani›ĩ nü›ũ cua›ũ nawe'na nünanaãũ nawa ngema nguneũ i artigu 64, § 2º e § 4º ümatüãcü rü naügü naya ugüãũ i nguneũ ngeguma namaã naücu'gu norü poperamaã i natanügu ngema ãẽ'gacügü i mugümaã i cua'ẽũ.

§ 2º Rü ngema naã naãũ i na wenaãrü na puracüẽũ rü nawe naã 2⁄5 i ãẽgacügü arü mu nayaugüãũ i norü votugümaã.

§ 3º Rü nawenaricatama na ãẽ'gacügü marü na yaugüãũ rü ngegumaricatama nüũ nangẽma i porá nawenaãru napuracüẽũ ngema dearü puãtchiẽma puracüẽũ rü no'rü nüira ngemaũ ümatuãcü.

§ 4º Rü naya guũ rüe'na wenaãrü naãũ i naũpamare rü ãẽ'gacü ya mugümaã cua'cüricatama ni'ĩ naüü i ngema nguẽẽtchiga.

§ 5º Rü ngúneũgü naca› naãũ nanapuracüẽũ nawa i ngema deagü arü puãtchiega i tagucã'arü naãnewa rü gumepü' ya taunecü ni'ĩ naca' i radiugü rü naca' ya TVna rü gumepü' arü wüime'pü ya taunecü yaĩũ.

Art. 224. Na ngemaãcü na poraaũca' nhaã mugü nuã ümatüũ rü natucumü i mugü ügüũ rüta nanaü i wui iraü i natucumü namai cua'ũ i norü nguẽẽruũtá i naẽga i CCS mugüwa ümatüãcü.

CAPÍTULO VI

NAÃCUANE TCHIGACA

Art 225. Guãmarü naweenaã tüũ nangẽma naãcuãne i guũma nüü nawa ngemaũ, guãma ya duã'tagü nawa ta'cü taüẽũ nhu'matchi nawa nüũ nangemaũca' i ma'ũ i megüũ, ngemaca' nagunaca'ü ya ãẽ'gacü ya poracü i duũ'ũgüarü nhu'matchi guãma ya duãtagü wüigu nawenaã ítanapoũgüũ natchawa i nacümagü i tchieigü rü nünata daugüũ naca' nhu'maũgüũca' i duũ'ũgü rü nhu'matchi duũ'ũgüta ngema wipe'ewa neĩgüũca'.

§ 1º Naya nguutchiũca' ngema mugü naca' i ngẽmagü rü ãẽ'gacü ya poracü i duũ'ũgüarü naweinaã:

i – naügüãũ natama nüũ nadaugüũ i naĩnecü rü wenaãrü norirüũtama ya ĩẽẽgüãũ i nacümawa naĩnecüarü ma'ũ nhu'matchi cua'ãcü nünadaugüũ i naẽũgü rü guũraũ i tchonigü arü dau rü nhu'matchi guũma i naãcuãnewa ngemagüũ ma'ũgü nüna meãnadaugüũ;

II – nangema'ẽãũ ya guũraũgüũ i ngemaũgü rü ' nangemaũ i nawanenaũũ i natchumaãgü i ma'ũgüarü i taguca'ãrü naãnewa arü, rü nünadau ya guũma i ngẽma natucumügü i nawa puracüẽũ rü naca' inguẽẽũ i natchiga ngema ma'ũgü i naãneãcüwa ngemagüũ rü nhu'matchi ngema natucumü nüũ i dau'güũ i naãnewa ngẽmaũ i ma'ũãgüũ;

III – rü naügüãũ i guũma i natchicawagü i tagucaãrü naãnewa i natchicagü i wüiguũ rü nhu'matchi norü ta'cütchigü nawa ngemaũ ngẽma naca' ínatch'uũ rü inapoũgüũ rü ngema naãnegü ngürüãtchi nüũ nadau›gügu nata'cü nawanaüẽũ rüe'na naõẽgügu naweenaã mugüwaira nenaũũ rü natchu'u nangeũrüümare nawa iüü erü naguta nadau i nórü utü' ngema naca' nüma nadaugüũ;

IV – naweena nangema mugüwa nü'ũ yauũãcü ta ngeguma ta'cü ngema naügügu i ngema puracügü i ngema aũritama natchieẽũ i ngema nhaã nawa i ma'ẽũ rü naüpanegüãũ ngeta meãtama nü'ũ niugü na ta'cü ta ngupetüũ namaã i ngema nhaã nawa i ma'ẽũ rü ngemaãcü ta nü'ũ yaugüũ;

V – nawe'ena nameãtama nagu naĩnüeũ na nhuãcü tanayangegüãũ i ngema ta'cü inaügütchaũũrü nanhuãcü ta namaã na taegüũ rü nawa napuracüeũ rü ta nüna nadaugüũ na nhuacü meã inangupetüũ namaã i ngema duũũgü rü nhu'matchi norü ma'ũ rü ngema nhaã nawa i ma'ẽũarü ta;

VI – rü naügüãũta i ngema guũma i ngu'güwa i natchiga na ta'cü ta ngupetüũ i guũwana rü nüna nadaugüũ i ngema nawa i ma'ẽũ;

VII – nüna nadaugüũ i guũma ngema naĩgü rü nhu'matchi ngema naẽũgü natchu'güãcüma nhama mugüwa nü'ũ yauũãcü i ngema nagu ngürüãtchi natchieẽũ i ngema norü na nhuãcü inayaeũ rü na ngemaãcü tama não'ũca' i ngema ngema ma'ẽũ não'ẽãũca' i ngema naẽũgü i ngema ma'ẽũ;

VIII – nangemaẽũ i ngema nacüma na naca' i biocombustíveis rü nhu'matchi hidrogênio i iraũ inatchieẽũ nhama mugüarü nguẽẽwa nü'ũ yauũrüũ nangemaãcü na meẽgüãũca' ngema na iramaẽũ i ngupetüũrüũ ngema natchinagü i nucümaũwa na yaugüũ i nawa i naĩũ na ngemaãcü ya toatchiraũũẽũca' ngema nhaã art. 195, I, "b", IV e Vwa nü'ũ yauũãcü rü nhu'matchi art. 239 naca' na nhuacü na yaugüãũ i ngema natanü arts. 155, II, e 156–A.

§ 2º Ngema ngemaũgü i woetama ngemagüũ i ãtanügüũ yaugüũ rü nanawe'eta nawena nameẽãũ i ngema nawa i ma'ẽũ inatchieẽũ ngema mugü i natchiga i de'aũwa nüũ yauũãcü rü ngemãcü tayanguẽgüãũ.

§ 3º Ngema nacümagü i ngema puracügü i nhacãcü tchieãcü nü'ũ dauũ i ngema nhaã nawa i ma'ẽũ rü ngema woetama na tchieẽũ i ngeũrüũmare i duũũgü nawe'e nanaütanügüãũ i ngema namaã cua'güũãũ rü me'ẽãũ ngema natchieẽũ nawa i nhaã naane.

§ 4º Ngema i Amazônica i tagucüã' rü ngema Naĩnecü i Atlântico rü ngema Ta'tüarü Tchera rü ngema Na'püane i Mato Grossocüã' rü Na'tchipenüarü Naane rü ngemaũgü i megüũ tagucüã'arü ni'ĩgü rü nanaü tá i norü i na nawa nayauũ'ũ i meũgü mugü nawaeũãcü rü nawa i ngema na ínangemaũ i nü'ũ i ngui'ũ na nüna idau'ũ i natchica rü ngegumarüũ ngema nhure i namaã na íngemaũ i ngema nge'maũgü i meũgü i woetama ngemagüũ.

§ 5º Ngema naane i tauearü iĩ'ũ rü tama iãgüũ ni'ĩgü urüe'na ngema Estadogüwa yau'ũ rü nawa ngema ügü i tama wüiguũ rü nawaeũgüũ na nüna idau'ũ i naane i ngema inangemaũ'wa i naĩnecü rü inama'ẽũwa i naẽũgü i ngema woetama ngemagüũ.

§ 6º Ngema Usinagü inaügüũ i reator nuclearmaã nawae'e na nü'ũ

nangemaũ norü natchica i nü'ũ unetaũ na aicuma yiĩ'ũ i mugü i federalwa rü natauguma i ngema rü tautama name tá ni'ĩ yaücutchiũ.

§ 7º Naca' i ngema mugü i inciso VIIarü guwa i § 1º i nhaã artigoarü rü tama nagu nayaõ na natchieũ nanaü'ũ i ngema iaẽ'wae i naẽũgümaã iĩ'ũ rü ngemanhaãcü ngema nacüma nawa ngo'ũca' yiĩ rü ngema § 1º i art. 215ãcü i nhaã Constituição Federalarü rü taãẽwa nangemaũ na nhama meũ i ngema woetama íngemaũrüũ i tama nü'ũ ingõgüũ i ngema nawa nangemaũ i ngema tanatüwa neũ'ũ i meũ i tagucüã'cüma rü na nawae' ni'ĩ meã ínaü'ũ i mugü i naca'tama iĩ'ũwa i nü'ũ ingi'ũ na meã ínangemaũ i ngema naẽ'ũgü i nawa ngemagüũ.

CAPÍTULO VII

NÜGÜTANÜŨGÜ ARÜ, BUA'TAGÜ ARÜ, NGE'WACA NGE'TÜÜGÜŨ ARÜ, NGE'TÜÜGÜŨ ARÜ NHUMATCHI O'ITAGÜ ARÜ

Art. 226. Wüi ya ĩpata namaã üü rü norü papa rü norü mamã rü na'ãcügü niĩ rü ngemagü ni'ĩ natchiãne namaã tchiũ rü ngemaca' rü ãẽ'gacü me'ẽwa nangema i norü poũũ.

§ 1º Rü aicumama nügüarü ya ĩgüũ ngẽguma ya ngigügu rü naãpanegu no'rü ngitchiga nhu'matchi rü nangetanümare naã ya ngiũ.

§ 2º Rü õguarü ngutaque'epataũwa ya ngiũ rü cartoriu arü napanema tama nawüigu notürüwai yicama rü cartoriuwa naüpane rü mugüwa nüũ ya uuãcü.

§ 3º Rü ngẽma nügüũta pegümare rü ãẽ'gacü ya tacuaãrü nanayau marü nügüaruãcü na wüiwa nama'ẽũ nüũ ya yatücü rü ngecü notürüwai yicamawa rü mugü rü nayanguutchiẽẽ i poperawa nügümaã ya ngĩgüũ.

§ 4º Rü nametani na nü icu'ü nhema famíliatucumü nanamei na nheirüümare i papa rüe'na nhema natanüüta na naüü.

§ 5º Rü wui yatü rü ngecü rü wuitchigüwa nangema nanaüãũ i puracü natchiũca'tama rü nhu'matchi na wüigumare i mugüpe'ewa.

§ 6º Rü ngema no'rü ngitchiga rü naya gu' ngeguma marü nügün' ya ĩgatchitanügu namaã i wüi ta'pane.

§ 7º Rü ngema naã ta aãcüũ ya wüi ya marü ãmãẽ rü türü ngutchaũ ni'ĩ naã ta nhũreacüũ rü nagu nadawenü i mugü naã yiema duẽ'ẽgü natüũ nangẽmaũ nanamai namẽã tacua'ũ i türü ma'ũ rü naetüwa rü ãẽ'gacüna naü naã ngúũpuẽãũ nanangúẽũca' i buũ'ũgü na ngemaãcü ya ngúuca' i norü porá nüna ügüũ rü tomaãcü na'tchuu naã ãẽ'gacü tüna nanatchuãũ nayamu rüe'na tama.

§ 8º Rü ãẽ›gacü rüta nanaü nanünadaũ i duũ›ũgü i wüitchigü i ngema rü rütata naẽtüwa napuracü nanataũũca' i ma'ẽta, üütchiga, nga'gü tumamaã ya ngeãtagü.

Art. 227. Rü papa rü mama nanaü rü ta duũ'ũgünanaü rü ãẽ'gacüna naü na nünadaũ i buũ'ũgü rü ngewaca' woremanaãgüũ rü i wowogüũ rü marü nge'tüẽũma naã nüũ nangemaũca' naẽtüwa i toomatchigü i puracü rü no'rü ma'ũgüca› , rü norü meẽgüruũ, no'rü õnagü no'rü ngúetchiga no'rü ĩ'ã'wetchiga rü nawa napuracüẽũca' no'rü cua'gü i nacümawatchigü, rü nüũ nangema i no'rü meãẽ, rü natanüũgüũtawa meã nama'ũũ i no'rü ĩanegüwa nangemaãcü naetüwa nawa ínayautchigüãũ i guũraũ i nacüma tama megüũ rü na tchu'u na tama ngema nüũ i cua'netagu, rüe'na nüũ o'o'güũ, rü nagu idaucüraũgüũ, rü ya dai'güũ rü natchiãẽgüẽũ i aũcümaũgüma.

§ 1º Rü ãẽ'gacü rü tüna naca' nanaü i wüi puracü nacaütchima i ĩũ rü no'rü naũne arü meẽruũca' naca' i buã'tagü, nge'tü'ũgü rü ngemaca'rüta natchocu i tama ãẽ'gacümaã ipuracüẽũ rü naca' i wüi ngẽmaũ i buũũgü nhu'matchi ngema natucumü rü nagu tana ĩ nhaã ĩnügü:

I – rü dĩerugü tatangema naca'aritama i butchiacügüũ nangemaãcü namaã napuracüẽũca' naẽtüewa no'rü naũnearü meẽgütchiga;

II – rü nüũta nangẽma i naca'ritama i ĩgüũ i puracügü nangemaãcü nünadaũca' meãma ngema naũnewa ida'weũ, rü naãẽwa, na

ngemaãcü naguta tchocuũ i puracü i ngemagüũ rü tümatanüwata nangemagüũ ya dũã'tagü i puracüee rü ngeta i natchicagüwa nagemaũ i namaũ i bai'mareũ rü nangemaãcü ya nguũca' i guũraũ i o'o'tchiga tümamaã ya ügüe.

§ 2º Rü mugü ta nanaü rü naã ngema ĩpatagü i duũ'ũgü nawa muũ rü nüũ nangẽmaũ i norü üpetütchica rü natchicagüta i üütchiũ ngema gagüruũgüwa naca' i ngema i da'weũ i naũnegüwa.

§ 3º Rü tümaca› ya yiema ida'wee i tümaũnewa rüta nangẽma nacüma nagudaũ i nhaãcü ĩũ:

I – rü nawe naã gumepü' arü ãgümücü y taunecü nüũ ngẽmaũ ya nge'tüũcü rüe'na pacü nangemaãcü napuracüũca' wüi ngemaũwa rü mugü i artigu 7º, XXXIII wa ümatüãcü;

II – rü da'weetata nüũ nangẽmaũ i guũma norü meũũgü i puracügu nüna naãgüũ i ãẽ'gacüügu;

III – rü nüũ nangẽmaũ na nangúãmaũ i wüi nge'tüücü rüe'na pacü ngẽguma marü ínapuracügu;

IV – rü nüũta nangẽmaũ i norü poũrüũ ngẽguma gutchaũ nangúpetüẽ'ẽgu rü ngema no'rü mugüwa ümatüãcü norü ütchitama rü naetüwa i deaacü;

V – rü ngẽguma ínapocugu i nge'tüũ rü pacü nawe'inaã paaürata naügüãũ i norü pocutchiga rü naügüãũ norü nacümaãcü i nge'tüügü arü mugü;

VI – rü mugü arü ãẽ'gacügü nawe'inaã naẽtüwa napuracüũ naã yiema ngenatügüe rü i wogüe ya buã'tagü rü ngetü'ügücü rü duũ›ũgüũ namuũ naã nügüũ rü nügüãcüũ tüũ nayaugüũ i mugü nawe'ãcü rü nape'ewa;

VII – rü ãẽ›gacü nawei naã naüãũ i wüi puracü tümaca' yiema buã'tagü rü nge'tütagü ya marü aegüe rü yipegüe rü nawa i

da'wee ngema tchiẽũgü.

§ 4º Rü mugü rüta poraãcü namaã tana tchiecüma ngẽma duũ› i tüũ tchiẽẽũ ya buã'tagü rü tümagu i daucüraũgüũ rü tümamaã tchiẽũ wagügüũ ya nge'tüũtagü rü pacügü.

§ 5º Rü ngẽguma wüi bue tüũ nayaugu i togü i natchiãnewa neũũ rü ãẽ'gacü meẽwa ni'ĩ nangẽmaũ na nhuãcüta na üãũ i tümapane rü nhu'matata nüna ta ngu yiema naãcüe.

§ 6º Rü ngema naãcugü i wüi duũ'ũ i ããcüũ rüe'na namawaütchi ẽẽgü rüe'na ngetamare tüũ naũũẽ rüe'na nügüãcüũ tüũ ya ĩẽẽ ya wïi ya bue' rü guũma tüũ nangẽma nhama naãcütchiãcü rü tama rü natchu'u rü natauma i o'o'tchiga nawa i ngema.

§ 7º Rü ngema tüũ i poũũ i mugü i buã'tagüarü rü nge'tüügüarü nawe naã naguta i dawenüũ i ngema artigu 204wa ümatüũ.

§ 8º Rü mugü rüta nanaü i:

I – rü wüi mugüpane naca'tama ĩũ i nge'tüügücü rü naã nhuãcüta ya ũũ i no'rü porá;

II – rü ngema nagutaya ũũ i napane i taguarü naãnewa i nge'tüũgüarü rü gume'pü ya taunecü naguũca' ni'ĩ rü guũma i ãẽ'gacügütücumü rü naẽtüwata na puracüẽũ naya nguutchiũca' nawa ya ĩãnegütchigü.

Art. 228. Rü mugüpe'ewa wüi nge'tü'ücü ya dezuitu arü wiweãma taunecüãcü rü taucürüwata napocu ngẽguma tchiẽũ naü'gu erüü'cü nangẽma i no'rü mugü naca'tama i ngẽmaũ ngẽguma nangutchinü'gu.

Art. 229. Nanatügü ngema buũgü nawe'inaa nüna dau, rü nayaeaũ rü naee nüũ nacua'eũ ngema naãcügü i bueũ rü ngema marü yapürügüũ nawe naa natüũ narü ngugüũ rü tünaaadaugüũ ngeguma marü tayaegügu, tüũ nata'ugu tümarü ngemaũgü rüe'na ngeguma tida'wegügu.

Art. 230. Rü tümatanüũgü rü natucumügü rü ãẽ'gacügü me'ẽwa nangẽma natünanadaugüũ ya yaguã'tagü rü tüũna ütchi'cagüũ nata ngemagüũta i ĩãnegüarü ngemaũgüwa rü ínapoũgüãũ i tümarü meũgü rü tümatchi'cagü nagu tarü tchoüruũ rü tümarrü ma'ũgü arü ngũẽẽ.

§ 1º Rü ngẽma tüna daugüũ nawe'inaã tümapatawa tatama tümamaã naügüãũ ngẽma meẽtchiga.

§ 2º Rü ngẽma marü 65 ya taunecü nüũ ngemagüũ rüe'na yeera rü nüũ tanangetanü naya üẽũ nagu itüũ i gagüũ i ĩãnegü ya tagünewa.

CAPÍTULO VIII

DUÕŨGÜARÜ/ MAIYUGÜARÜ

Art. 231. Rü nü'ũ tanayaugü i ngema duũũgü / maiyugü ngema na nhuãcü inama'ẽũ rü nhãcü ngema nangemagüũ nawa i ngema nacümagü ngema nawa yade'agüũ i nagagü nagu yaõgüãũ rü nagu inamaẽũ i ngema mugü i norügütama i ĩgüũ ngema no'rü naanegü i woetama nawa' nama'ẽũ rü nawa' nangemagüũ rü ngema ãẽ'gacü i (União) nü'ũ i nawüẽũgüãũ rü nüna idaugüũ rü nü'ũ i cua'ẽũ na nü'ũ nangetchaũgüũ i guũma i no'rü ngemaũgü i nü'ũ ngemagüũ.

§ 1º Ngema naane i woetama nawa' nama'ẽũ rü norügütama iĩgüũ i ngema duũũgü / maiyugü rü woetatama nawa nangemagüũ rü taugutama nawa' i natchoũũ na ngemaãcü naügüãũca' i ngema nüma nü'ũ nacua'güũ inatogüũ rü tauacütama nüna tanayau na nüna nadaugüũ i ngema nawa nama'ẽũ i ngemagü i ngema ngemagüũ ngema nawa nügü yamuẽgüũ i nacümagü nhama numa nü'ũ nacua'güũãcü i nawa i ngema nacümagü i nagu inama'ẽũ.

§ 2º Ngema naane i nawatama nangemagüũ i Duũũgü/Maiyugü naca'gütatama ni'ĩ rü norügütama ni'ĩ na ngemaãcü nawa nayaugüãũca' i ngema nüma na nawe'egüũ namaã ye'erawa nügü nagagüũ i ngema waiümüwa rü natügüwa nataagüwa ngema inangemagüũwa.

§ 3º Ngema nanüna nadaugüũ i ngema de'agü ngema norü meũgü i pora nawa i yauũ nawa i nguũ nanayauũ i ngema megüũ i nawa i ngema duũũgü/maiyugü rü tayanguutchi ngeguma Congresso Nacional nawe'eguricatatama nünacagüãcü i ngema norü yoraiĩgüũ rü nü'ũ nangema namaã nacua'güũ rü nüna nadaugüũ nawa' i guũma ngeguma ta'cü nawa nayaugügu rü nhama nhaã mugüwa nü'ũ yauũãcüta ni'ĩ.

§ 4º Ngema nagu i yade'aũ i nhaã art. rü taucürüwama nü'ũ taüpetü rü tauacü tomaacü tayange tama ngema ümatüũãcü.

§ 5º Rü tauacüta tü'ũ nimugatchitanü ya yiema duũẽgü ya ngemacaã' iĩgüe ya maiyugü i tüma arü naanewa ngeguma ta erü guãnema nacããcü yaĩgu i Congresso Nacional ega ta'cü i tchieũ ngema ngupetügu urüe'na dawegü i ngema tü'ũ ta tchieẽgüũ ngeguma nanawe'egu i ngema duũũ i mugümaã cua'güũme'ewa tanaüpetügurica tatama rü nhu'matchi taarü wena tü'ũ nawoeguẽ tümatchica'gü ngeguma marü iyatchaãtchigu i ngema tü'ũ tchiẽẽũ.

§ 6º Tautama no'rü ta ni'ĩ ngeguma tautama mugüwa nü'ũ yauũãcüta yaĩgu na nayaugütchaũãũ rü nügüũgütchaũ yaĩẽãũ i ngema naane e ngema nhaã artiguwa nü'ũ yauũ nanayaugüãũ i ngema ai'rüũgü i ngema waimüwa ngemagüũ urüe'na natügüwa rü tatügüwa ngemagüũ rü notürü ngeguma União arü ĩnüwaãcü yaĩgu rü tautama não'ẽ'ãgu rü tanawe'e na União nü'ũ naütanüũ ngeguma tautama mugügu yaũãcü yaĩgu urüe'na tautama meũgu naĩnüãcü yaĩgu.

§ 7º Tautama naca' ni'ĩ i ngema naãne i marü norügütama iĩũ nhama nhaã art. 174, § 3º e § 4º.

Art. 232. Ngema duũũgü rü tooma i natucumügü i nügütanüwa inama'ẽũwa rü nügü ta inapo'ũgü i ngema norü mugü nayanguutchiũca' rü Ministerio Publico nawe'e na nü'ũ narü ngüẽgüũ nawa i ngema norü mugüwa ümatüũãcü.

TÍTULO IX

NATÜCUMÜ I MUGÜ I TAGUANEÃRÜ I GUŨGUMA IUU

Art. 233. (Rü naya guu norü pora)

Art. 234. Rü natchu'u ya ãẽũgacüũ rü ngeguma naũã'gu ya ngewacaũne ya natchiãne naã tüũ ayaüũ ya dĩerugü nagü i duũ'ũgü arü puracütanügu ngema i puracüẽũ rüe'na ngema marü tama ipuracüẽũeu rüe'na namaã naütanüãũ i ngetanügu i puracügüarü rüe'na ngema tamatchire' no'rü i ĩgüũgu i ngetanü.

Art. 235. Rü no'rü gumepü' ya taunecüwa nanaüãũ ya ngewaca'ũne ya natchiãne rü nhaãgüta i nacümagüta ínadawenüũ ya ãẽ'gacü:

I – rü mugüpataũwa rü dezesseteta tama ni'ĩ i norü mugüarü üruũgü ngemagüũ rü ngeguma no'rü duũ'ũgü rü seiscentu mil arü nhãtüwaama nangẽmagu i no'rü muwa kü 24 tatama ni'ĩ ngẽguma wüi milhão i kinhentu ya ĩgügu rüe'na yeera i norü duũ'ũgüwa;

II – rü wüi ya ãẽ'gacü rü gumepü'tatama ni'ĩ i norü tope'eruũ i nacüwawa ngẽmagüũ nangemaãcü nanaĩ nacua'güũca' i wüi ya natchiãne;

III – rü ngema dierutchigamaã i cua'ẽũ rü tamaẽpü'tatama ni'ĩ norü naũnegü nü'ũ ngemaũ rü ngemagü rü ãẽ'gacü ya namaĩ cua'cü i natchiãne tani'ĩ nü'ũ unetagüũ rü marü nü'ũ ngẽmagüũ norü cua'gü nawa i ngema rü nhu'matchi tama e'egagüũ nawa i puracügü;

IV – rü ngema namai cua'güũ i mugü arü weãtchiẽwa rü wüimepü' arü tare tani'ĩ norü naũnegü;

V – rü ngema no'rü nüĩragü i mugümaã i cua›gü rü ãẽ›gacü ya duü›ügü yaugücü ta ni›ĩ nü›ũ unetagüũ rũ nhaã nacümaãcü:

a) rü ngema wüimepü 'i mugünatü rü ngema marü 35 ya taunecü nü›ũ ngẽmaũ rü ngema marü í'puracüũ ya ngewacaũnewa rüe'na nawanena ũũne ya yima natchiãneca'ta ni'ĩ;

b) rü ngema taregü mugünatügü rüe'na mugü arü poũrüũ rü marü nüũ cua'ü rüũ meãma mugütchiga rü nhu'matchi marü gumepü' ya taunecü marü naẽtüwa ipuracüẽũ rü nagu ĩũũ ya tagucã'arü mugüpane;

VI – rü ngema wuimepü' i mugünatügü nugütanüwata nugü ni'ĩ deetchi rü nügürüũgüwa i natchiãnewa i tagucã'arü wata nenaĩ;

VII – rü wüitchigü i mugüpataũwa rü tamaẽpüraũta ni'ĩ nawa ngẽmagüũ i mugüwa marü i te'güũ rü yimagü rü ãẽ'gacü tani'ĩ nüũ unetagüũ nawenaã ngeguma marü na ngupetütanüũgu nawa norü napananegüwa na marü nanguẽẽũ naca';

VIII – rü nhu'matata na ngema i norü mugü yima natchiãne rü ãẽ'gacü rü nüũta na'uneta ya wüi marü mugüwa tecü nangemaãcü ínapoũãũca' ngema duũ'ũgü i natchiãnewatchigü maẽũ notürü taũtama mũcü ya taunecüca' nawa nangẽma rü ngurüãtchita e'na i'na muũtchimareta ngema natchicawa;

IX – rü ngema natchiãne i ngewaca i to'ũ rü yiema dĩeru noritama natchianegu ücue rü ngema yiemama tatama ni'ĩ na ütanügüũ i puracütanüũgü nawa puracüẽũ yima natchiãne ya ngewaca'ũne rü nhu'matchi nhaãcü ta ni'ĩ nangupetüũ i namaãgü:

a) rü ngeguma marü wüimepü' arü wüi i ngugu nanangemaũ ya ngewaca'ũne ya natchiãne rü 20 por cento tatiĩ ya dĩeru i puracütanüũ arü ütanürüũ rü naetüwa ngema to'omatchigüarü ütanüũ rü ãẽ'gacü ya tagucã'rü tanana'ütanü;

b) rü ngeguma marü wüimepü' arü tarewa nangugu ya tau-

necü nüũ ya natchiaãne rü yiema dĩeru ya ãẽ'gacü ya tacüwa neũẽ rü tatanaünagü rü 30 por centuwa nangu rü cü marü wüime'pü arü tamaẽpü'wa nangugu ya taunecü nüũ rü 50 por centu tani'ĩ rü tüũ naünagüẽẽ ya dĩeru i ütanüruũ;

X – rü nguũma ngema nuã natchiga ya deagüũ nüira mugüwa nhu'matchi ngema puracügü i natchi'cagüca' i ãẽ'gacügüarü rü yi'cama wütchigüaru natchianeãrü mugüpanewa ta ni'ĩ naümatüũ;

XI – rü nguũma ngema dĩeru arü aiya'ũgü namata naütanüãũ i puracutanü rü taucürüwata nüũ naüpetü i 50 por centu ngema dierutanüwa i natchiãneca'ĩgü.

Art. 236. Nguũma ngema namaã puracüẽũ i napanegü i mugüwa ya dagüũ rü tautama ãẽ›gacü ni›ĩ i no'rü yora rü namaã ta i'cua'ẽũ rü notüru wi natucumü i ãẽ'gacü ya naãnemaã i cua'cu rü namẽgu tananaü rü nünana uutchiũ nangemaãcü napuracüẽũca' namaã i mugüpane ya nguũraũ.

§ 1º Rü mugü i tagucaãrü rüta nanaüpane nanhuãcü napuracüẽũ naetüwa i ngema duũ›ũgücümagü rüe'na maẽtatchiga rü nguũ arü napaneãrü yau rü toomatchigü arü ügü notürü mugünatügü meẽwa ni'ĩ nangema i norü puracütchiga ngema carturiuwa puracüẽũ.

§ 2º Rü mugü i taguca'ã rü tananaüpane mugüãcü nanhuregutchigü naãtanüũ i wüitchigü i napane i cartoriuwa i mupaneãrü, naãnepane rü ngemaũgüpane i ngemagüũ i duũ'ũgüarü.

§ 3º Rü nawa naã cupuracüũ ngema natchica› i napaneãrü yau rü nawe'inaã üewa taüpetuira rü meãma cuũnangema i curü ngu'pane rü taucürüwa'ta natanüũ ngema ni'ĩ mucutchi ngemaãcümare norü yora yima cartoriu rü ngẽguma nataugu i duũ'ũgü nawa puracüũ rüena ya mugatchigu nawa rü taucürüwa'ta wuimepü' arü wui tawemücü na'tau nawa puracüũ i duũ'ũ yima carturiuwa.

Art. 237. Rü nüna daũ rü namaã i cua›ũ i guũma i napüarü taetchiga i taguarü naãnearü i togü natchianemaã rü Ministériu da Fazenda ni'ĩ.

Art. 238. Rü mugü i tagucaãrü nanaüpaneta i taetchiga rü wenaãrü namaĩ taẽũtchiga i tchiũgü rü naũgü i guũraũ i maquinagüarü nhaãtchiẽruũ rü toomatchigü nawa neũũ rü nanaüpane i natanü i wüitchigü napü nawane ũũ i ngema petróleu rü mugü i tagucã'arüwa ümatuãcü.

Art. 239. Rü guãma ya dieru ya nutaqueegüe rü puracütanüarü ütanüruũ ti'ĩgü nawa ngema Programa de Integração Social ãgüũ rü nhu'matchi nhaã mugüwa ngemagüeca' i nº 7, de 7 de setembru ya taunecü ya 1970 arüwa , nhu'matchi tümaca'güta yiema puracütanüegü ya Programa de Formação do Patrimônio do Servidor Públicowa ngemagüe i nhaã mugüwa ümatüãcü i norü nº 8, de 3 de dezembru ya 1970 arüwa, rü ngeguma mugüũ ya ca'itchigu ni'ĩ naütanüãũ tüũ ya puracütanüegu rü tüũta namaã nanaütanügüãũ ngeguma tangearüma puracüã'gu ya duẽẽgü y ngema dierugü rü toomatchigü meũgü tümaca' ínaüütchiũ i mugü rü türü norü ngu i yametanücata i wüi ya taunecüwa i türü puracütanü ngema nhaã § 3ºwa ümatüãcü.

§ 1º Rü yiema dierutaquee i nutaquee naca' i ngüẽẽgü i ãẽgacügüarü natanüwa rü 28 por centu tani'ĩ ya Banco Nacional de Desenvolvimento Econômico Social wata ũẽ nangemaãcü nhaã dĩerupataũ tümamaã na puracüũca' rü ya uẽãũca' i puracügü ta taguarü natchiãnewa rüe'na tüna tüna ãũ nangemaãcü tümama tá napuracüẽũca' notürüwai norü dĩerüarü taegutanü rü nawe'e naã tama nhatüwaama ta ngẽmaũ i nori'ĩ i tümatanüwa.

§ 2º Rü dierugü marü ngemagümare nawa i Programa Integração Social rü Programa de Formação do Patrimônio do Servidor Público mugüwa ümatuãcü ta ni'ĩ tüũ tayaugüũ rüe'na marü ta yagu rüena tida'wegu nagu i puracü notürü na'tchu'u rü taucürüwata tüũ tayau nucümarüũ naca' ngeguma tingigu rü marü tama türü contagu i türütchimaguta nangu i dieru erü marü na'tchu'u.

§ 3º Rü yima puracütanücü i Programa de Integração Socialwa rü Programa de Formação do Patrimônio do Servidor Públicowa ngemacü i norü dieru rü rüe'na tare saláriu iyauẽ ya gucü ya tawemücüwa rü wüitchigü ya taunecügu arü gu'wa nangugu rü nanayauta i wüi 1 (um) abono i norü yametanü etüwa. Rü ngema norü dieru rüta ni'ĩ ünagütchigü nawa i norü ngúgüruũ i Índice Nacional de Preços ao Consumidor

rü nhu'matchi Instituto Brasileiro de Geografia e Estatística. Rü nhaãgü i natucumügü tani'ĩ naügüũ guũguma rü nawa na'ügü ya taunecü rü 2025 rü nagu itapuracücü rü nhu'mata naĩ ya taunecüwa nangu ya 2026 nanangugüãũ i no'rü dĩeru arü ünagütchiga.

§ 3º–A Rü natayauuca i tümarü dieru ya marü i puracüe ya duẽ rü nhaã mugü nüũ i uuãcü norü inciso § 3ºwa ümatüũ rü naã wüi tawemücüarü rü puracütanü arü daũnawaãma nangemaũ rü (wui arü ngaũ) 1,5 tata ni'ĩ i tümarü ya'umetanüwa.

§ 4º Rü ngeta ngẽma norü yora tüũ ínamuũwa ya muẽma puracütanüẽ rü togüegüũ arü natumucugü tümatchicawaarü rü ngemacat'a taũguta nanaütanü i puracutanü nape'ewa i mugü marü üüãcü tananaütanü.

§ 5º Rü yiema naca'tama nainseri nutaqueegüe ya dieru i norü inciso § 1ºwa wümatüãcü degüe rüta guumatama tüũ nidaucagü rü tüũ tana ngotchigagüẽ rü nhu'matchi deputadugü tanüwa ngupetü ngema nhaa inciso § 1º do art. 166 ümatüũãcü.

Art. 240. Rü ngema artigu 195wa ümatüũ i mugü rü na ngematama rü ngema nguẽẽgü tümaca› ya puracütanüẽ rü yiema puracütanüẽgü rü nawa ngẽmagüe ngẽma natucumügü i puracüca' tüũ i nguẽẽgüũ ya ngeerümare ya duã'tagü i ngemagüe nawa ya datanüẽ i sindicatu i puracütucumüarü.

Art. 241. Rü tagucaãrü natchiãnegü, rü Distritu Federau rü nhu'matchi ĩãnegü nangemata i mugü ãmatüũ nawa wüigu naũgüãũ i puracügü i duã'tagüca' ĩgüũ nangemaãcü tauãcüma narü nguũca' puracügü ínaüẽũ nawa ya wüitchigü ya ĩãnegü i guũma i taguanewa ngẽmanewagü.

Art. 242. Rü ngema no'rü ügü i mugü i artigu 206 ngemaũ rü tamae'tcha nagu nadaugü ya yima ãẽ'gacüũ ügüne ya ngueetchicagü naũpa naya nguutchi nhaã mugü rü tamaeü tautürü namaĩ nacua'ütchi no'rü guũwama yima nguepataũ rüena nanaütanü no'rü puracütanüũgü.

§ 1º Rü nguetchiga na naca'tata nguũ i natchiga i tagucaãgüarü natchigagü i nucümaũgüũ nawe'ĩnaã naca'tata nguẽũ ya duã'tagütchiga i guũraũgü i duũ'ũgücümagü , natucumügü marü nucümaũcat-

chiũ i ĩgüũ, rü wa'wegütucumutchiga rü nhure ngẽma ya nguutchiẽũ i i tagucaã tucumü.

§ 2º Rü nguepataũ ya Pedro II rü ĩãne ya Rio de Janeiru arü tatüwa ngemane rü natucumüwatatama nangema naã Federau ya ĩũ.

Art. 243. Rü ngema naãnegü i ĩãnegüwa ngemagüũ rüena yaũrawagü rüe'na ngeũrümare natchiãnewa i tagucaãgüarü rü ngeguma namaã narü ĩgu i cocainatchitaũ rüe'na toomatchigü i nanetü tchu'güũ rüe'na natchicagüwa ngeta i ngetanüãcü duã'tagü nawa tüũ ínapuracüẽũwa i norü yoragü rü ãẽ'gacü namaĩ i cua'cü i mugü rü ínanapuũta nüna i norü yoragü rü natautama nüũ naütanüãũ ngema norü naãne gutchaũ nawa naügüũ rü yi'cama rü ngemaãcüta duũ'ũgüũ tanaya nu' rüe'na ãẽ'gacü muũnema ya ĩpatagü natchiwa ínanaüũ rü baita gutchaũ i mugü nape'ewa ngemaũ rü ngema artigu 5ºwa ümatüãcü inanguutchita.

Wüitchimaũ tama. Rü guũma rüena ngeũgürümare ta›tanüũ nüũ ngemaũ rü drogagü ta›nuüwa ne›ũũ rüe'na duẽẽgüarü puracügü i ngetanüãcü taügüũ i ngemaũgü rü ãẽ'gacü tananapocue rü yi'cama rü namatana taegü guũma rü yiema dĩeru ngemane tüũ nayaugüe rü togü ngemagüũgu tataücu rü mugüwa ümatüacü;

Art. 244. Rü mugüwata naümatü natchiga ya ĩgürüta ya duã'tagü nawa ngemagüne rü gagüruũwa tüũ nangemaũ i tümatchica ya yiemagü tama megüe i tümaũnewa rü mugüwa ümatüãcü i norü artgu i 227, § 2ºwa ngemaũãcü.

Art. 245. Rü mugü rü tüũta nangẽma i nguẽẽ ya yiema duã'tagü ya tüũ ya manatügüe rü ngema tchiẽũ üü tümagümaã rüta nanaütanü i pucumaã.

Art. 246. Rü nhaã mugü rü nanatchu'uta na ãẽ'gacü naẽtüwa na'üãũ i to i mugu i ngewacaũ i wüi ngẽmaũca' rü nhaã mugü i 1º de janeirugu ya 1995gu naügüũwa.

Art. 247. Rü mugü nanauegu nawa i inciso III no'rü § 1º i no'rü art. 41wa nhu'matchi i no'rü § 7ºwa norü art. 169wa naã yima i puracütanücü i ã'ẽgacügüarü rü nüũ ya yauãtchiũ i no'rü puracü rü ngürüãtchi nawa' ínata'ütchigu rü ngutchinü taũ ínaügurica› nawa ngema puracü rü nawe'i naã

ãpaneũ i norü ngutchinü nanhuãcü nangupetüũ.

Wütchimaũ tama. Rü ngeguma ngurüãtchi tama marü naãgu i norü puracüwa ya wui ya duũ rü ngemaca› ínataütchita rü ngẽmarü nawe naã ãmatüũ i natchiga naĩnaũũ i no'rü puracüwa rü naẽtüwa ya puracücü nü'ü nangẽmaũ i no'rü guũma poũũ.

Art. 248. Rü guũma i ya'metanü i ngeũrümare ya duẽãũ rü ngema namaã icua'ũ ya duã'tagü ya yapurügü nawa yautanügüũ wootchire' naã ãẽ'gacü ya tagucã'ã ínaütanüũ i duã'tagüũ nawa i ya'megüe rü nawe'i naã ngema dĩeru arü yau naücuãũ i nata'nüwa nangemaãcü naguãma wüigumare rü ngema mugü i artigu 39wa, rü XI ümatuãcü.

Art. 249. Rü mugü nanamu naã wüitchigü i ãẽ'gacütucumügü rü ãẽ'gacü ya ta'cü , rü ãẽgacügü ya Estuduaugümaã cua'gücü rü Distrituwa ngemacü rü Munipiuwagü naügüãũ i no'rü dieruarü nutaquee naca' ngema wipe'ewa ngemaũta nananguẽãũ i puracügüwa rü ngemarü norü ngetanü arü ütanüruũ rü taguma nata'uuca i dĩerugü nüũ ngema wuitchigü i natchiãnegü naetüwa ngema ãẽ'gacü ya Tacü arü ngüẽẽ rü yiema dierugü rü nümagütata ni›ĩ tümamaã ínacuaẽũ rü mugü nüũ iuuãcü yiema dĩerugümaã i ngẽmagüe.

Art. 250. Rü nac'atürü nhaã mugü na'tagutama tatauuca' ya dierutaquee nawa i INSS naã ngemaãcü tümamaã naütanüãũca' nüũ ngema marü rü ngüẽũ rü naãcügüũ ngema marü yuenatügüũ rü ngema nutaqueewa rü natchocu i poracüẽgü arü ütanü rü duũ›ũgü arü ngemaũgütanügü rü naẽtüwa ngema mugü rü nacatama i ngemaũ rü naã nhuãcüta tümamaã nacua'güũ ya dieruta rü teeta tümamaã i cua'ũ rü nhuãcüta ẽta ngemaũ ya dieru.

MUGÜCÜMA I NGEMAŨ I PORAÃŨ RÜ I ÜPETÜŨTA

(...)

Art. 67. Rü ãẽgacü já tagucã'ãrü rü wüime'pü arü taunecüwata rü nananguẽẽ naĩ ínawüeguãũ i nguũma i maiyugüarü naãne rü ngema wüẽgu naügüũ nhaã mugüpane i taguaneãru marü porá nayaugu.

(...)

RECONHECIMENTO AOS INDÍGENAS QUE PARTICIPARAM DAS TRADUÇÕES

Ademir Garcia: indígena do povo Kaingang. Graduando em Direito pela Universidade Federal do Rio Grande do Sul (UFRGS). Pesquisador do Instituto de Direito Global (IDGlobal), atuando no Programa Língua Indígena Viva no Direito (LIVD). Participa da tradução de documentos jurídicos, como a Constituição Federal de 1988, a Convenção nº 169 da OIT e os Objetivos de Desenvolvimento Sustentável (ODS). Foi professor da língua Kaingang e atua como tradutor da língua.

Atos Fermin Vasques: indígena do povo Tikuna. Professor efetivo. Graduado em Antropologia pela Universidade Federal do Amazonas (UFAM), em Pedagogia Intercultural pela Universidade do Estado do Amazonas (UEA) e em Teologia pelo CFTBN. Possui pós–graduações nas áreas de Educação, Saúde e Saberes Tradicionais pela UEA. Atua como gestor escolar indígena, com forte compromisso com a educação diferenciada e a valorização dos saberes tradicionais. É liderança ativa no movimento indígena do Alto Solimões, integrando a CGTT, onde contribui na defesa dos direitos dos povos indígenas e no fortalecimento das comunidades. Em 2025 e 2026, atuou como tradutor da Constituição Federal de 1988, contribuindo para a acessibilidade do texto constitucional às comunidades indígenas.

Bernabé Bitencourt Serra: indígena do povo Tikuna. Mestre em Linguística e Línguas Indígenas pelo Museu Nacional/UFRJ. Graduado em Pedagogia Intercultural Indígena pela Universidade do Estado do Amazonas (UEA). Atualmente é professor da Escola Municipal Indígena Santos Dumont, na Comunidade Indígena Tikuna Bom Intento I, no município de Benjamin Constant (AM).

Celestial Kri da Silva: indígena do povo Kaingang. Professor de História e Geografia na EIEB Sã Ty Kó, Aldeia Kondá. Graduado em Ciências Sociais pela Universidade Comunitária de Chapecó (Unochapecó) e pós–graduado pela mesma instituição.

Elizabeni Barbosa: indígena do povo Kaiowá. Tradutora e professora da Aldeia Laranjeira Nhanderu. Graduada em Matemática pela Licenciatu-

ra Intercultural Indígena da Universidade Federal da Grande Dourados (UFGD/FAIND). Trabalha com séries iniciais e ensino médio.

Geniniana Barbosa Almeida Pedro: indígena do povo Kaiowá. Graduada na área de Ciências da Natureza pela Universidade Federal da Grande Dourados (UFGD) e no curso Ara Vera Normal Médio Intercultural Indígena, na área de Linguagem. Contou com o auxílio de Adelina Pedro de Almeida na tradução em Kaiowá.

Jeronimo Franco da Silva: indígena do povo Kaiowá. Liderança da Aldeia Amambai Tekoha Pandui, Mato Grosso do Sul.

Jhelice Franco da Silva: indígena do povo Kaiowá. Graduanda em Direito pela Universidade Estadual de Mato Grosso do Sul (UEMS), unidade de Naviraí. Pesquisadora do Instituto de Direito Global (IDGlobal), integrando o Programa Língua Indígena Viva no Direito (LIVD). Participa da tradução de documentos jurídicos, como a Constituição Federal de 1988, a Convenção nº 169 da OIT e os Objetivos de Desenvolvimento Sustentável (ODS). Desenvolve estudos voltados aos direitos indígenas e às questões socioambientais, integrando grupo de pesquisa sobre conflitos socioambientais e a Rede de Apoio e Incentivo Socioambiental (RAIS).

Jocemar Kovenh Garcia: indígena do povo Kaingang. Residente na Terra Indígena Nonoai (RS). Graduado em Licenciatura Intercultural Indígena pela Universidade Federal de Santa Catarina (UFSC). Atua como educador, tradutor e agente cultural, com experiência na revisão e correção de traduções para a língua Kaingang, incluindo textos jurídicos. Desenvolve atividades ligadas à valorização dos saberes tradicionais, sendo liderança espiritual (kujã) e participante de iniciativas culturais, produções audiovisuais e projetos de fortalecimento linguístico e comunitário.

Jucemari Mĩnká da Silva Corrêa: indígena do povo Kaingang. Graduada em Licenciatura Plena em Pedagogia pelo Centro Universitário IDEAU – Unidade Getúlio Vargas (RS). Especialista em Educação Interdisciplinar pela mesma instituição e mestranda em Educação em Políticas e Gestão de Processos Educacionais pela Universidade Federal do Rio Grande do Sul (UFRGS).

Kesia Mũtẽ: indígena do povo Kaingang. Professora. Graduada em Ciências da Natureza pela Universidade Federal da Fronteira Sul (UFFS) – Campus Erechim (RS) e mestranda em Educação pela Universidade Federal da Fronteira Sul (UFFS) – Campus Chapecó (RS).

Kunha Yvoty (Lúcia Assis Morais): indígena do povo Kaiowá. Rezadora, Nhande Sy conhecedora dos saberes tradicionais do povo Kaiowá, artesã e parteira tradicional da Aldeia Amambai Tekoha Pandui, Mato Grosso do Sul.

Leonel Kãka Caetano Chaves: indígena do povo Kaingang. Professor. Graduado em Administração em Processos Gerenciais pela Faculdade Educacional da Lapa (FAEL). Especialista em Gestão Hospitalar pela mesma instituição e especialista em Gestão Escolar, Orientação e Supervisão pela Uniasselvi.

Lileia Pedro de Almeida: indígena do povo Kaiowá. Liderança e mulher ativista do movimento indígena do Mato Grosso do Sul. Graduada em Ciências Humanas e mestranda em Antropologia pela Universidade Federal da Grande Dourados (UFGD).

Maycon Flores do Nascimento: indígena do povo Tikuna. Graduando em Direito pela Universidade Federal do Oeste do Pará (UFOPA). Pesquisador do Instituto de Direito Global (IDGlobal) e integrante do Programa Língua Indígena Viva no Direito (LIVD). Participa da tradução de documentos jurídicos, como a Constituição Federal de 1988, a Convenção nº 169 da OIT e os Objetivos de Desenvolvimento Sustentável (ODS). Possui interesse em direitos indígenas, línguas indígenas e fortalecimento dos povos originários, com ênfase na valorização dos saberes tradicionais.

Mendison Chota Agostinho: indígena do povo Tikuna. Professor da Comunidade Indígena Bom Caminho. Coordenador do ciclo de formação de educação indígena (CEFORPE) e coordenador da Câmara Municipal de Educação Indígena (CME). Licenciado em Língua Portuguesa, Língua Tikuna e Espanhol. Pós–graduado em Língua Portuguesa e Literatura Brasileira pela Universidade do Estado do Amazonas (UEA). Mestre em Linguística e Línguas Indígenas pela Universidade Federal do Rio de Janeiro (UFRJ).

Osias Guedes Alberto: indígena do povo Tikuna. Pesquisador. Mestre em Linguística pela Universidade Estadual de Campinas (UNICAMP) e doutorando em Linguística pela Universidade Federal do Rio de Janeiro (UFRJ). Desenvolve pesquisas voltadas ao estudo da língua Tikuna, especialmente em interface com o português, com foco em fonologia, morfologia e alternância de códigos (code–switching).

Renata Castelão: indígena do povo Guarani–Kaiowá. Graduada em Licenciatura Intercultural Indígena pela Universidade Federal da Grande Dourados (UFGD) e possui experiência em Linguística.

Samuel Chamorro: indígena do povo Kaiowá. Graduado em Letras (Português/Literatura e Espanhol) pela Universidade Estadual de Mato Grosso do Sul (UEMS), em Dourados (MS), em 2014. Atua na educação desde 2012, tendo lecionado Artes e Patrimônio Cultural, Língua Espanhola, Línguas Indígenas (Kaiowá e Guarani) e Língua Portuguesa em escolas indígenas de Dourados e Amambai (MS). Possui forte dedicação ao estudo das línguas Kaiowá e Guarani. Atualmente exerce função administrativa terceirizada na Coordenação Regional da FUNAI em Dourados.

Sival Cadete: indígena do povo Kaingang. Graduado em Pedagogia pelo Centro Universitário da Grande Dourados (UNIGRAN) e em Licenciatura Plena em História pelo Centro Universitário Cidade Verde. Atualmente exerce a função de professor da Língua Kaingang e Valores Kaingang na Escola Estadual de Ensino Médio Cacique Sy Gre, na Aldeia Pinhalzinho, no município de Planalto (RS).

Teodorino Manduca Carvalho–Decüracü: indígena do povo Tikuna. Professor. Membro da Organização Geral dos Professores Ticunas Bilíngues e participante do movimento indígena do Alto Solimões. Graduado em Letras pela Universidade do Estado do Amazonas (UEA) e concludente do curso de Mestrado em Linguística e Línguas Indígenas pelo Museu Nacional da Universidade Federal do Rio de Janeiro (UFRJ).

Valdelice Veron: indígena do povo Guarani–Kaiowá. Mestre em Desenvolvimento Sustentável pela Universidade de Brasília (UnB) e doutoranda em Antropologia. Liderança reconhecida nacional e internacionalmente

pela atuação em defesa dos direitos territoriais, ambientais e culturais dos povos indígenas.

Vanessa Ferreira Gamarra: indígena do povo Kaiowá. Atua na área de Assistência Social indígena, com experiência no Centro de Referência de Assistência Social (CRAS). Acadêmica da Universidade Federal da Grande Dourados (UFGD), onde cursa Licenciatura em Educação do Campo, com habilitação em Ciências Humanas. Participa ativamente do movimento indígena Guarani–Kaiowá (Aty Guasu) e integra a Associação Ixiru Ete, contribuindo para o fortalecimento cultural, a organização comunitária e a defesa dos direitos dos povos indígenas.

Voninho Benites Pedro: indígena do povo Guarani–Kaiowá. Liderança indígena de Mato Grosso do Sul, vinculada ao movimento de professores Guarani–Kaiowá e à articulação política da Aty Guasu.

LÍNGUA INDÍGENA VIVA NO DIREITO

PARCEIROS:

IDGLOBAL Instituto de Direito Global

AGU Advocacia-Geral da União

MINISTÉRIO DOS POVOS INDÍGENAS

MINISTÉRIO DA JUSTIÇA E SEGURANÇA PÚBLICA

GOVERNO DO BRASIL DO LADO DO POVO BRASILEIRO

APOIO:

MAKIRA-E'TA REDE DE MULHERES INDÍGENAS DO ESTADO DO AMAZONAS